ఆంధ్ర రంగస్థలము

శ్రీరస్తు

ఆంధ్రరాష్ట్రము.

శ్రీ భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారిచే

విరచితము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

వారిచేఁ బ్రకటితము.

Printed at
the 'Chandrika' Press
Madras.—21

ఆంధ్ర రాష్ట్రము.

1-వ ప్రకరణము.

జైనాశ్రమము

"ఆంధ్ర రాష్ట్రమున కింత విరోధముగఁ బని సేయువారుందురని నేను స్వప్నమందైన ననుకొనలేదు. ఈధూర్తవర్తనులకు శృంగభంగమగు సుదిన మెన్నఁడో కదా? చిరకాలమునుండియు మా యాంధ్ర సామ్రాజ్యమునకుఁ బ్రబల శత్రువులై యున్న యీకుతంత్ర పరాయణులను జూచి పాపము దేవి దీర్ఘ విచారమున శుష్కించుచున్నది. వీరనారియు మహాపతివ్రతయు నగు నాసాధ్వీమణి పరిపాలనమునందుండుట యీమాండలిక రాజమండలమునకుఁ దలవంపు కలుగుచున్నదఁట! సామ్రాజ్యమున నంతఃకలహాగ్ని యుద్భవించుట కిదియే కదా ముఖ్యకారణము. ఈకలహాగ్ని రక్తధారలతోఁ గాని చల్లారదు. తమదేశక్షేమమును బ్రజాక్షేమమును లేశమును బాటింపక యన్యదేశీయులగు దేవగిరియాదవుల పక్షములలోఁ జేరిన పాండ్యచోళాది సామంతభూకాంతులు నిరంతర దురాలోచనాయత్తచిత్తులై తమగోతులఁ దామే గోతులు త్రవ్వుకొనుచున్నారు. ఈ యంతర్నాటక మెంతవఱకుఁ గొనసాగునో చూచెదఁగాక. ఈకపటనాటకమునకు సూత్రధారుఁడు జైనాచార్యుఁడు. పారిపార్శ్వకుఁడు ప్రతాపదేవుఁడు. కథానాయకుఁడు పాండ్యరాజు. ఆంధ్రదేశచక్రవర్తినియగు రుద్రమదేవి నీముగ్గురు హాతకులును హృదయశూలములవలె బాధించుచున్నవారు. ఈదుష్టత్రయము నంత మొనర్చి దేవికిఁ గలతాపత్రయమును దొలఁగించి, సర్వేశ్వరుండు రక్షించుఁగాక..........అందునకు సందేహ మేమి? అప్రయత్నముగ నాకు లభించిన యీయుత్తర మప్రతిహతముగ బ్రహ్మాస్త్రమువంటిది కదా? మాయావియగు జైనాచార్యుఁడు పన్నుచుండిన కపటవ్యూహమును భేదించుట కింతకన్న నుత్తమసాధన మేమున్నది? అదిగో! ఆహావమల్లుఁడు చెప్పిన జైనాశ్రమోపాంతప్రదేశచిహ్నములు కాన్పించుచున్నవి. నిర్మలవారిపూరమగు నీకాసారమును, దత్తీరమునందేకల మహోన్నతమగు నీవటవృక్షమును, ఒండొంటితో నంటి కడుదట్టముగ వ్యాపించిన యీకొండగుట్టలును, కాద మిదుట

కైనఁ జోటీయక కడుఁజిక్కఁగ నల్లుకొనిన యీవెదురుపొదలును, నేను గమ్యస్థానమును సమీపించినట్లు తెలుపుచున్నయవి. అదిగో! ఈప్రక్కనుండిపోయి, కనుచూపుమేర గల యీ మామిడితోఁటలోఁ బ్రవేశించినచో జైనాశ్రమమునఁ బ్రవేశించినట్టులే?”

అని యనుకొనుచు, ఏకశిలానగరమున, కైదాఱు క్రోసులదూరమున నున్న యడవులలో నుండి తురంగారూఢుఁడై యొక రాజభటుఁడు పోవుచుండెను. అది సాయంకాలము నాలుగుగంటలవేళ. మండువేసవి యయ్యు, రాజ్యకార్యాతురుఁడై యారాజభటుఁడు మధ్యాహ్నమునుండియు నత్యంతవేగమునఁ బ్రయాణము సేయుచుండుటచే నాతఁడు ధరించిన సిపాయిదుస్తులు చెమటచేఁ దడిసి ముద్దయైనవి. ఆయువకుని ముఖపద్మమునఁ గ్రమ్మిన ఘర్మబిందువులు మకరందబిందువులను భ్రాంతిఁ గొని, యాశ్రయించిన కొదమతుమ్మెదలబారువలె నిగనిగలాడు చక్కని చిక్కని బుగ్గమీసములును, అదృష్టదేవతకు రంగస్థలమో యనువిశాలమగు ఫాలభాగమును, ఆరాజసేవకుఁడు కేవల సేవకమాత్రుఁడేకాక యున్నతవంశసంభూతుఁడగు నొక రాజకుమారుఁడై యుండనోపు నని భ్రాంతి గొలుపుచుండెను. స్వప్రాణరక్షణార్థమై యొరయం దిమిడ్చిన కరవాలమొక్కటి తప్ప వానియొద్ద నింకెట్టి యాయుధములును లేవు. ఇట్టి గంభీరాకారముతో నామామిడితోఁటలోఁ బ్రవేశించి, యావీరపురుషుఁడు జైనాశ్రమమును సమీపించెను.

ఆయాశ్రమము మున్యాశ్రమమువలెఁ గాక పాడుపడిన యొకప్రాఁతదేవాలయమువలెఁ గళాహీనమై కనఁబడుచుండెను. ఆయాశ్రమగృహము కడుచిన్నదియై, యైదాఱుగజములకైవారములో నొకగదివలె నుండెను. నాలుగుప్రక్కల నిటికగోడలును, పైనఁ బెంకుటికప్పును జుట్టును దట్టముగ నావరించిన ముళ్లడొంకలును, ద్వారమునకుఁ గలశిథిలకవాటమును దప్ప వర్ణనార్హమగు విశేష మేమియు నందుఁ గనఁబడలేదు. ఆగుడియందు నట్టనడుమ జేగురుమయమగు నాంజనేయశిలావిగ్రహ మొకటి యున్నది. ఆవిగ్రహముపైఁ బీఁటలువాఱిన యొక బొక్కిగంట వ్రేలాడుచుండెను. ఆగుడియే జైనాశ్రమ మని యాహవమల్లుఁడు తన కెఱింగించి యున్నందున నారాజవీరుఁ డచ్చటికివచ్చి గుఱ్ఱముడిగ్గి చెంతనున్న యొకమామిడిచెట్టునకుఁ గట్టి నిట్టూర్పులు విడుచుచు లోనఁ బ్రవేశించెను. నిర్మానుష్యమగు నాగుడియం దొక్క యాంజనేయవిగ్రహము తప్ప జైనాచార్యుఁడు కాని, వాని శిష్యులు గాని వానికంటికిఁ గానరాలేదు. అందుచే నతఁ డాశ్చర్య మభినయించుచు గుడినలువంకలఁ గలయఁజూచి, వెలుపలికి వచ్చి గుడిచుట్టుఁ బ్రదక్షిణము చేయుచుఁ దన కనుచూపుమేరలో నొక యిల్లుగాని, జనసంచారచిహ్నములుగాని కానవచ్చునేమోయని చక్కఁగఁ బరీక్షించెను. అట్లు పరీక్షించి కొంతవర కిటునటు సంచరించి, విసిగి, గుడిద్వారముకడకు వచ్చి నిశ్చేష్టుఁడై ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని,

"ఓహో! ఎంత వింతగనున్నది? ఆహావమల్లునిమాటలు విని నేను సంపూర్ణముగ
మోసపోయితి. అతఁడు చెప్పిన యీగుడియే జైనాశ్రమమని నమ్మికొని,
వృథా ప్రయాస మొందితిని. నాబుద్ధిమాంద్యమునే నిందించుకొనవలెఁ
గాని వాని ననవలసినపని లేదు. తనపేరు విన్నమాత్రముననే యాంధ్రదేశ
మును గడగడ లాడించుచు, దేవగిరి పాండ్యచోళాదిమహారాజులనెల్ల
నతిసూక్ష్మముగా వశపఱుచుకొని బంతులవలె నాడించుచు, నాఁటినంద
వంశమునకుఁ జాణక్యునివలెఁ గాకతీయరాజవంశమును నిర్మూలముఁ గావిం
చెదనని ప్రతినవట్టిన మహామాయావియగు నాజైనాచార్యుఁ డెక్కడ?
ఊరును బేరును లేక యెక్కడనో పడియుండిన యీచిన్నప్రాఁతగుడియందు
నివసించుట యెక్కడ? దురాశచే వానిమాటలు నమ్మి నేను నిష్కారణముగ
మోసపోయితిని, ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునకును, గాకతీయరాజవంశమునకును
ప్రబలశత్రువగు నాజైనాచార్యహతకుని బట్టితెచ్చినవారికిఁ గోరినకోర్కె
లీడేర్చెద నని దేవి యొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ విని, యేకశిలానగరమందలి యనేక
రాజోద్యోగస్థులును, రాజసేవకులును దత్ప్రయత్నము లతిదీక్షతో నొనర్చు
చున్నారఁట. ఔను. నిజమే! అట్టి దీర్ఘశత్రువునుబట్టి తెచ్చినవారికి దేవి
యిది యది యనక కోరినయెడలఁ, దనప్రాణములు సైతము బహుమాన మొసంగు
నంతటి దానశీల యని యెవ్వ రెఱుంగరు? పంచభూతములు సాక్షిగ బహు
మానాపేక్ష లేశమును లేక, కేవల దేశక్షేమముకొఱకే, యాజైనహతకుని
మర్మగృహము కనిపెట్టవలయునని యాఱుమాసములనుండి నే నొనర్చుచుండిన
ప్రయత్నము లన్నియు వ్యర్థమై పోయినవి. సీతాదేవి కాంజనేయునివలె
రుద్రమదేవికి నేను మహోపకార మొనర్పఁ గలనని యనుకొంటిని. ఛీ! ఇంక
నా బ్రదుకెందుకు?

అని మెల్లఁగ లోనఁ బ్రవేశించి, యచ్చటి హనుమద్విగ్రహమునకుఁ గట్టె
దుట నిలువంబడి, కన్నులుమూసి చేతులు మోడ్చి, తనలో నేమో కొంతసేపటి
వఱకు ధ్యానించి, పిదప మీద వ్రేలాడుచుండిన బొక్కిగంట నొక్కమాఱు
బక్కబక్కన మ్రోయించెను. అట్లు మ్రోయించి, యాతఁ డెందుచేతనో తనదృష్టి
యంతయు విగ్రహమునందే యుంచి, యూరక ఱెప్పవ్రాల్పక చూడ నారంభిం
చెను. కొంతవఱ కట్లు చూచి, చూచి, యొక్కమాఱు త్రుళ్లిపడి వెనుకకు జరిగి,

"ఆహా! ఎంతవింత? ఈశిలావిగ్రహమునకుఁ బ్రాణమున్నదా? లేక నాకు మతి
భ్రమము కలుగుచున్నదా? ఈవిగ్రహము జరిగి నావైపున కెట్లు రాఁగలుగు
చున్నది? అదిగో! ఎట్లు ప్రాఁకుచున్నదో? ఇది మతిభ్రమముగాదు. మాయా

కిరాతవేషములో నాఁటి కిరీటిని బరీక్షింప నెంచిన త్రిపురాంతకదేవునివలె, నన్నుఁ బరీక్షింపవలె నని, శిలావిగ్రహారూపములో నంజనీకుమారుఁ డిట్లువతరించెను గాఁబోలు ? అయినమాత్ర మేమిభయమున్నది ? భయంకరము లగు యుద్ధరంగములయందు రిపుకంఠఖండనమున నారితేరినకరవాలము నాహస్తము నలంకరింప, దేవాసురుల కైన నన్నెదిరింపవచ్చునా ?”

అని తటాలున నొరయందలిఖడ్గము నూడఁ బెఱికి,

“ఓయీ ! దానవాన్వయారణ్యదావానలా ! వాయుకుమారా ! నీవు నిక్కముగ నన్నుఁబరీక్షింప నెంచినయెడల నాయుధపాణివై నిల్వుము. నీ వెంతటిబలశాలి వైనను, నేను క్షత్రియపుత్రుఁడ నగుటచే నిరాయుధులతోఁ బోరాడఁ జాలను. ఇంక నీ శిలావిగ్రహారూపమును విడిచి, ప్రత్యక్షముగ నాతో మాట్లాడుము.”

అని పలికినంతనే “నీ వెవ్వరు ? ఎచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి ?” అనుమాట లాకస్మికముగ నావిగ్రహములోనుండి వెలువడి, యావీరపురుషునకు స్పష్టముగ వినఁబడియెను. తోడనే యతఁడు శరీరమంతయుఁ గంపమొందఁ, మఱింత ధైర్యము వహించి, చేతనున్నకరవాలమును సవరించుచు, “ఓయీ ! హనుమంతా ! నే నెవ్వఁడ నైన నేమి ? రాజకార్యధురంధరుఁడనై జైనాచార్యునికొఱకు వచ్చుచున్నాఁడను.” అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినంతనే యాశిలావిగ్రహము వెనుకనుండి, పదునెనిమిదేండ్లప్రాయము గల యొకజైనవిగ్రహము వచ్చి, వానికెదురుట నిలువఁబడి “అయ్యా! నీ వెచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి; నీతో నెవ రెవరు వచ్చిరి?” అని ప్రశ్నింప నారంభించెను. కోఁతివలె వికారాకారముతోఁ దనయెదుట నిలువఁబడిన యాజైనుని జూచి, యచ్చటి శిలావిగ్రహమునకు వెనుకనున్న సొరంగమును గనిపెట్టి, యారాజకుమారుఁ డింతవఱకుఁ దాను వహించియున్నభ్రాంతి విడిచి, కడు విచిత్రమగు నాగుడియే జైనాశ్రమ మని గ్రహించి, వానితో నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడఁగెను.

“ఓయీ ! నేను మధురానగరమునుండి వచ్చినాఁడను. నావెంట నెవ్వరును లేరు, ఆచార్యులవా రేమి చేయుచున్నారు ?

“జపము చేసికొనుచున్నారు. నీవు లోనికి రావచ్చును. కాని నాపేరు హనుమంతుఁ డని నీ కెవరు చెప్పిరి ?

“నీముఖసౌందర్యమే నీపేరు చెప్పుచున్నది. ఇంక నధికప్రసంగమును విడిచి నన్ను లోనికిఁ గొనిపొమ్ము.”

ఆమాటలకు అతఁడు నవ్వుచు సొరంగమునఁ బ్రవేశించెను. ఆవీరపురుషుఁడును మెల్లగ వానివెంటనే లోనికి దిగ నారంభించెను. తోడనే యచ్చటి శిలావిగ్రహ మెప్పటియట్ల గుహాద్వారమును మూసివేసెను.

2-వ ప్రకరణము

రుద్రాంబ

ఆంధ్రదేశమును బరిపాలించిన చక్రవర్తినులలో నొక్క రుద్రమదేవి తప్ప నామెకుఁ బూర్వులలోఁ గాని, తరువాతవారిలో గాని స్త్రీలెవ్వరును సింహాసనారోహణ మొనర్చి యుండలేదు. అందుచే నొక్క రుద్రమదేవియే యాంధ్రదేశమునకుఁ బ్రథమచక్రవర్తిని. తన తండ్రియగు గణపతిదేవునకుఁ బుత్రసంతతి లేకపోవుటచేతను, తాను రాజ్యసింహాసనము నలంకరింపకమున్నె తనభర్త పరలోకగతుం డగుటచేతను, తనకుఁగూడ "ఉమ్మక్క-రుయ్యమ్మ" లను నిరువురు కుమారికలు తప్ప కుమారకులు గలుగక పోవుటచేతను, రుద్రాంబయే తండ్రి మరణానంతరమున రాజ్యభారమును వహింపవలసివచ్చెను. గణపతిదేవుఁడు తన యవసానసమయమున నాజ్ఞాపించినరీతిగా, శివదేవయ మొదలగు మంత్రిశేఖరులును, జన్నిగదేవమహారాజు మొదలగు సేనానాయకులును, బ్రసాదిత్యనాయఁడు మొదలుగాఁగల భృత్యవరులును, త్రిలింగరాజ్యమునకు రాజధానియగు ఏకశిలానగరమున మహోత్సాహముతో రుద్రాంబను బట్టాభిషిక్తురాలి నొనర్చి రత్నసింహాసనముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టిరి. అందుచే నాంధ్రసామ్రాజ్యపీఠము నలంకరించిన యొక యాఁడుదాని పాదములకు మ్రొక్కుట వీరపురుషాగ్రగణ్యు లగు కొందఱు మాండలికరాజులకుఁ దలవంపుగా దోఁచెను. చక్రవర్తినియెడఁ గలభయముచేఁ బైకేమియు ననలేక, తామీయవమానమును భరింపలేక, యామె నెట్టులైన రాజ్యపీఠమునుండి తొలగింపవలయునని దీక్షవహించి, రాజద్రోహు లగు నా సామంతభూకాంతులు తెనుఁగుదేశమునకుఁ బ్రబలశత్రువులగు దేవగిరి ప్రభువులతో లోలోనఁ గుట్రలు సేయ నారంభించిరి.

ఇంతియె కాక, శైవమతాభిలాషియు, జైనమతప్రబలద్వేషియు నగు గణపతిదేవుఁడు, తనరాజధానియందు నివసించుచుండిన యనేక జైనులను మతద్వేషముచే నాశనము గావించెను. ముప్పదియాఱు జైనగ్రామముల నంత మొనరించెను. మఱియు జైనదేవాలయములఁ గూలఁద్రోయించి,తిరుగఁబడిన జైనులనెల్లఁ జంపించు

చుండుటచేత, దిక్కులేనివారై, హతశేషులు దేశము విడిచి, కొండలయందును, నడవులయందును జేరుకొని, యజ్ఞాతవాస మొనరించుచుండిరి. ఇతరవిషయముల యందు గణపతిదేవుఁ డెంతటి ప్రశంసనీయుఁడైనను, మతవిషయమునందుమాత్రము కేవలము ధూర్తవర్తనుఁడని చెప్పక తీరదు. ఈమతద్వేషము క్రమక్రమముగా రాజకీయద్వేషముగా మాఱినందున, నాంధ్రదేశమునకుఁ, గాకతీయరాజవంశమునకును బ్రబలశత్రువులై జైనులెల్లరుఁ దన్నాశనముఁ గోరి పగదీర్చుకొనుటకు లోలోనఁ బ్రయత్నించుచు, సమయముకొఱకు నిరీక్షించుచుండిరి. రుద్రాంబ పట్టాభిషేకానంతరము రాజ్యమునఁ గల్గిన యలకల్లోలమువలన జైనులు తమపని ప్రారంభించి, రాజద్రోహులలో నేకీభవించి, తమ శత్రుత్వమును దీర్చుకొనసాగిరి.

పాపము రుద్రాంబ రత్నపీఠము నలంకరించి,నలువంకల శత్రుజనపూరిత మగు నాంధ్రదేశమును దిలకించి, స్త్రీజనసామాన్య మగు నధైర్యము వహింపక, వీరనారియై ఖడ్గపాణియై దేశకంటకుల సంహరించి రాజ్యమునం దంతట శాంతి నెలకొల్పవలయునని, తానును దగిన ప్రయత్నము లొనర్చుచుండెను. రుద్రమదేవినిఁ గూర్చియు, నామెశత్రువులను గూర్చియు మిగిలిన సంగతులు, చదువరులు ముందు తెలిసికొనఁగలరు.

ఒకనాఁటి సాయంకాలమున దేవి తనయంతఃపురమున మీఁది మేడయందుఁ గలడాబాపైఁ జల్లగాలిలో సుచితాసనాసీనయై తనలో నేదో యొక యుత్తరమును జదువుకొనుచుండెను. ఆమె కిరువంకల నామె కుమార్తె లిర్వురును నిశ్శబ్దముగాఁ గూర్చుండియుండిరి. ఆయుత్తరము చదువుచున్నంతసేపును దేవి ముఖలక్షణము లొకప్పుడు సంతోషమును మఱియొకప్పుడు రోషమును స్ఫురింపఁ జేయుచుండెను; ఆయుత్తరమందలి సంగతి యేమని కుమార్తెలు తల్లిని బ్రశ్నింపలేదు. చెప్పరాని రాజకీయరహస్యములను దేవి తన కుమార్తెలకు సైతమును దెలియనీక యతిగూఢముగా నుంచుట యామె స్వభావము. చెప్పఁదగిన విషయము లడుగ నక్కఱలేకయే యామె చెప్పుచుండును. అందుచేతనే యుమ్మక్కయు రుయ్యమ్మయు దల్లి నేమియుఁ బ్రశ్నింపక యూరకుండిరి. ఈ త్తరమంతయు ముగించిన తరువాత దేవి యొక్క నిట్టూర్పు విడిచి ప్రక్కకుఁ జూచి, "ఏకవీరా! యిటురా!" అని సన్నని కంఠస్వరముతోఁ బిలిచెను. తోడనే సమీపమందేయున్న మేడగదిలో నుండి షోడశశరద్వయస్కమగు నొక జగన్మోహనాకారసుందరబాలికారత్నము నిలుకడగన్న మెఱుంగుతీవ తెఱంగున చెంగునవచ్చి వినయవిధేయయై దేవికెదుట నిలువం బడియెను. నల్లని శరీరచ్ఛాయగలిగి, తగుమాత్రము చక్కదనములో నొప్పు

సాస్త్రీలు మువ్వురు నమిత లావణ్యరాశి యగు నేకవీర నూరక తెప్ప వ్రాల్పక చూడసాగిరి. అట్లు చూచి, దేవి—

"ఏకవీరా! ఇంతవరకు నేమి చేయుచున్నావు?"

"దేవీ! గంధముఁ దీయుచున్నాను, నన్నేల పిలిచితిరి?"

"ఏమియును లేదు. నేఁటి మధ్యాహ్నమున మీయన్నయొద్దనుండి యుత్తరము వచ్చినది. ఇందులో నీయోగక్షేమములనుగూర్చి వ్రాసినాఁడు. నిన్ను దయతో నాదరింపవలె ననియుఁ దెలియక చేసిన తప్పులను మన్నింపవలయుననియు వ్రాసినందున నీసంగతి నీకుఁ జెప్పవలయునని రప్పించితిని."

"అమ్మా! తక్కినసంగతులు నేను వినఁగూడదా?"

"వినవచ్చును. రహస్యములుకావు. జైనాచార్యుని మఠగృహముఁ గనిపెట్టుటకై విశ్వప్రయత్నము లొనర్చుచున్నాఁడఁట. తనకుఁ దెలిసిన శత్రురహస్యముల నెప్పటి కప్పుడు మనకుఁ దెలియఁ జేయుచుండునఁట! ఇంక నేమేమో కొన్ని సంగతులు వ్రాసినాఁడు. పాప మతఁడు మారాజ్యమునుగూర్చి మిక్కిలి విశ్వాసముతోఁ బనిసేయుచున్నాఁడు. వాని భక్తివిశ్వాసములును ధైర్యసాహసములును బ్రశంసనీయములు. ముందు ముందు వానికిఁ దగిన ప్రత్యుపకారము జరుపఁబడును."

ఆమాటలు విని యమ్మక్క తల్లినిఁ జూచి,

"అమ్మా! జైనులను బట్టుకొనుటకు, త్రిపురాంతకుఁ డెంత ప్రయత్నించుచున్నాఁడో కాని, వానిపేరన్న మనశత్రువులకందఱికి సింహస్వప్నమైనది. నిజముగా నట్టి వీరాగ్రేసరుఁడు మనపరివారములో లేఁడుసుమా—ఒక్క కుమారదేవుఁడు తప్ప—"

అది విని దేవి వెంటనే యేకవీరను జూచి,

"ఓసీ! ఏకవీరా! కుమారదేవుఁ డన్న జ్ఞప్తికి వచ్చినది. నీవొక్కసారి వాని నిచ్చటికిఁ దీసికొని రమ్ము—ఆఁ—వలదు. కుమారదేవునికొఱకు నిన్నుఁ బంపరాదు. దాసీ లెవ్వరు నిచట కనఁబడరేల?"

అని యడుగ నేకవీర చిఱునవ్వు నవ్వుచు,

"అమ్మా! నేనుమాత్రము మీదాసినిగానా? మీసెలవుప్రకార మిప్పుడే పోయి, యా సుందరవిగ్రహునిఁ దోడ్కొని వచ్చెదను."

"వలదు. కుమారదేవునికడకు నీవుపోయినయెడల ముప్పు వచ్చును. నీవు సామాన్యురాలవు కావు."

"దేవీ! మొదట మీరు సెలవిచ్చినకార్యమును నేను జేయక విడిచిపెట్టెదనా? ఇదిగో! ఇప్పుడే పోయి తీసికొని వచ్చెదను."

"ఓసీ గయ్యాళీ! ఎంతవడిదానవే? సెలవిచ్చినపని చేయక మానఁజాలవా? ఎంత భక్తి? ఈభక్తి నామీఁదనా? కుమారదేవునిమీఁదనా?"

అని పలుకుచుండ నేకవీర వినిపించుకొనక యచ్చటనుండి పరుగు పరుగునఁ బోయెను. అది చూచి వారు మువ్వురును దమలోఁ దాము నవ్వుకొనసాగిరి. అప్పు డుమ్మక్క తల్లినిఁ జూచి,

"అమ్మా! నీవు రహస్యము గనిపెట్టలేదు కాని, యేకవీర తనప్రాణములైదును మన కుమారదేవునకు ధారవోసి యున్నది. కుమారదేవుఁడుగూడ నట్టిస్థితియందే యున్నాఁడు. అంత యనురాగముతో నున్నవారికి మన మేల పెండ్లి చేయఁగూడదు?"

"అమ్మా! వారియన్యోన్యానురాగము నే నెఱుంగనిదికాదు. కాని, ముందువెనుక లరయక, వారిదాంపత్యమునకు నే నిప్పు డంగీకరించినయెడల నిప్పటియల్లరులతోఁబాటు బంధువిరోధములుఁగూడ మనకుఁ దటస్థింపఁగలవు. అందుచే—"

"అమ్మా! బంధువిరోధమా! నాకేమియు బోధపడలేదు."

"నీకెట్లు బోధపడఁగలదు? చిన్నగాక మున్నపుట్టిన పసిబిడ్డవు! తెలియదని యూరకుండక ప్రతివిషయమునఁ బ్రవేశించుచుందువు. స్పష్టముగా విప్పి చెప్పినఁ గాని తెలిసికొనలేవు. ఇదిగో విను. నీచెల్లెలి పేరు రుయ్యమ్మ. ఆమె భర్త యన్నమదేవుఁడు. అన్నమదేవునకుఁ దమ్ముఁడే యీకుమారదేవుఁడు. మగ పిల్లలు లేక ముద్దుముచ్చటలకొఱకు వానిని నేను పెంచుకొనినంతమాత్రమున స్వతంత్రించి, యే రాజకుమార్తెనైనఁ దెచ్చి పెండ్లిసేయుటకు మారుగా, నామును బేరును లేక మనయింటఁ జేరిన దరిద్రురాలగు నేకవీరను గూర్చిన యెడల, యన్నమదేవునకును మనకును నింకఁ గలలోనైనఁ జుట్టపుఁజూపు లుండునా? ఇప్పుడు బోధపడినదా?"

అని పలుకఁ, దనతల్లికిఁ గోపము వచ్చినట్లు భావించి యుమ్మక్క మాఱు మాటాడక యూరకుండెను.

3-వ ప్రకరణము

పరస్పరసంభాషణము

అంతఃపురమంతయు నెంత వెదకినను బ్రియునిసందర్శన మేకవీరకు లభింప లేదు. కొంతసేపువఱకు నామె యచ్చటచ్చట నన్వేషించి, తుద కంతఃపురారామ సీమఁ బ్రవేశించి, యచ్చటి లతాగృహములఁ బరీక్షింపసాగెను.

ఏకవీర వెలనాటిదేశపు రాజకన్యక. ఆమె పూర్వులు వెలనాటిరాజులకడ ముఖ్యమంత్రులుగను సేనానాయకులుగను బనిసేయుచుండుటచేత నాకుటుంబ మష్టైశ్వర్యశోభితమై రాజిల్లుచుండెనని చెప్ప నక్కఱలేదు. కాని చంచలలక్ష్మి యాకుటుంబమునం దెంతోకాలము నిలువలేదు. + క్రీ. శ. 1228-వ సంవత్సరమున గణపతిదేవుఁడు తనకు వశులు గాని వెలనాటిరాజుల నెల్ల జయించి, యాయుద్ధములోఁ దనపైఁ దిరుగఁబడినవారి నెల్ల నాశనముగావించుచు నారాజ్యమంతయుఁ దనపరిపాలనము క్రిందికిఁ దెచ్చుకొనెను. ఆకలహమునందే యేకవీరపితామహుఁడు శత్రులచేఁ జంపఁబడెను. పిదప గణపతిదేవుఁడు వెలనాటికి రాజధాని యైన ధనదుపురమునందలి యైశ్వర్యమంతయుఁ జూరఁగొని యేకశిలానగరమునకుఁ జేర్చుటచేతఁ బాప మేకవీరతండ్రి యాయుపద్రవములవలన నిరుద్యోగియై నిరుపేదయై కుటుంబపోషణముకొఱకుఁ బడరానికష్టములు పడవలసివచ్చెను. వెలనాటి సీమ జయించినతరువాత గణపతిదేవుఁ డచ్చటి రాజబంధువులతోడను, సైన్యాధిపతులతోడను సంబంధబాంధవ్యములు జరిపి, యనేకుల కున్నతోద్యోగము లొసంగెను గాని, యేకవీరకుటుంబమువారు తన్నెదిరించినవారిలో ముఖ్యులైనందున వారి నించుకయైన సత్కరింపలేదు. ఏసంపదయు లేనప్పుడు సంతానసంపదకు లోపముండదుకావున, నైశ్వర్యములో నున్నప్పుడు సంతానభాగ్యము లేదని విచారించుచుండిన తలిదండ్రులకు దరిద్రావస్థ తటస్థించినంతనే యాకొఱంత పూర్తియైనది.

త్రిపురాంతకదేవుఁడును, ఏకవీరయు బాల్యావస్థయం దున్నప్పుడే తండ్రి పరలోకగతుం డైనందున నాకుటుంబదారిద్ర్యము మఱింత యధికమైనది. కన్నబిడ్డలకు వేళపట్టునఁ బట్టెఁడన్నమును బెట్టలేక, పాపము దీనురాలగుతల్లి వారినిఁ జూచి పుట్టెడు దుఃఖముతో నిరంతరము శుష్కించుచుండెను. ఇట్లు మహాకష్టముతో దినములు గడుపుచు, ఏకభుక్తవ్రతములును, ఏకాదశీవ్రతములును జరుపుచు, జ్ఞానము వచ్చువఱకు నా పసిబిడ్డలను దల్లి కడుగారాబమునఁ బెంచి పెద్దలఁ జేసెను. రుద్రమదేవి తన పట్టాభిషేకానంతరమున నొకమారు వెలనాటిసీమను సందర్శింపవలయునని పోయినప్పు డావృద్ధురాలు

దేవిని దర్శించి; తనబిడ్డల నామెపాదములపైఁ బడవేసి వారిని రక్షింపవలయు నని ప్రార్థించెను. కరుణార్ద్రహృదయ యగురుద్రమదేవి యేకవీరను దనచెంత నుంచుకొని పోషించుచుఁ దగినవాని కిచ్చి పెండ్లిచేసెద నని వాగ్దానము చేసెను గాని, త్రిపురాంతకునకుమాత్ర ముద్యోగ మొసంగి తనకడ నుంచుకొనుట కంగీకరింప లేదు. తగినభక్తివిశ్వాసములు చూపువఱకు నాకుటుంబమువారి కుద్యోగము నొసంగుట యామె కిష్టము లేకపోయినను, జాలిగుండె గలదేవి తగినంతధన మొసంగి, వారిదారిద్ర్యమును దొలగించి, శత్రువులతో నేకీభవింపక, తనపక్షమున నిలిచి పనిచేసినయెడలఁ ద్రిపురాంతకునకు గొప్పయుద్యోగ మొసంగునట్లు ఖరారు చేసి, యేకవీరను దనవెంటఁ దీసికొనిపోయెను. ఇంక నీప్రసంగ మింతటితోఁ జాలించి, మనము ప్రస్తుతకథాభాగము ననుసరింతము.

నాఁటి సాయంసమయమున నయ్యుద్యానవనవాటికయం దొకనెలరాల తిన్నెపైఁ గూర్చుండి, దీర్ఘాలోచనానిమగ్నుఁడై యున్నకుమారదేవుని మారసుందరవిగ్రహమును గన్నులారఁ జూచి, యేకవీర బ్రహ్మానందభరితయై, నిశ్శబ్దముగ వెనుకనుండి వానిని సమీపించి, మెల్లగఁ దన రెండుచేతులను జాచి, వానికన్నులను మూసి, కంఠస్వరమును మార్చి, "నే నెవరో పోల్చుకొనవలయు" నని ప్రశ్నించెను. అంతవఱకును దీర్ఘవిచారమున మునిఁగియున్న కుమారదేవుఁ డొక్కమారు త్రుళ్లిపడి కన్నులు మూయఁబడియున్నందున నిటునటుఁ జూడ లేక, చిఱునవ్వు నవ్వుచు,

"ఎవరా? నాకన్నులు మూసినవారు, రుయ్యమ్మవదినగారు కాఁబోలు!"

"కాదు,"

"ఉమ్మక్క వదినగారు కాఁబోలు?"

"కాదు."

"కానియెడల రుద్రమ్మత్తగారై యుండవలయును."

"కాదు."

"సరే! వీ రెవ్వరును గానియెడల నింకఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? నీ వేకవీరవు."

"ఔను."

అని పకపక నవ్వుచు నేకవీర వానికన్నులను విప్పి కట్టెదుటకుఁ బోయి నిలువఁబడెను. తోడనే యొడలంతయు ఝల్లుమన సాక్షాత్కరించిన వనలక్ష్మివలెఁ దనకట్టెదుట నిలువఁబడినయేకవీరను జూచి, భయసంభ్రమములు చిత్తమున మల్లడిగొన నామెతో నిట్లు ప్రసంగించెను.

"ప్రియా! నీ వింతసాహస మొనర్తు వని నే నెన్నఁడు ననుకొనలేదు సుమా!"

"ఏమీ? ఏమిసాహసము చేసితిని?"

"మన మిరువురము నీ సుందరోద్యానవనమందలి యీ కెలరాలతిన్నెపైఁ గూర్చుండి, యీ చల్లగాలిలో హాయిగ ముచ్చటించుకొనుచున్నా మని తెలిసినయెడల దేవి నిన్నును నన్నును బ్రదుకనిచ్చునా? నీ విచ్చటి కేల వచ్చితివి?".

"ఓహో! ఇదియేనా సాహసము? పోనిమ్ము. నీతో మాటాడిరావలసినదని దేవియే నన్నిచ్చటికిఁ బంపించినయెడల నీ కీభయ మవసరము లేదు కదా?"

"నిజమే కాని, యట్లెన్నఁడును జరుగనేరదు. మన పరస్పరానురాగమును లేశము నిష్టపడకున్న దేవి, నాతో మాటాడి రమ్మని నిన్నుఁ బంపించునా? ఇది నేను నమ్మఁజాలను."

"మనోహరా! మాయన్నగారు వ్రాసినయుత్తరమును జదువుచుఁ గూర్చుండి, దేవియే నన్నుఁ బిలిచి, నిన్నుఁ దోడ్కొని రమ్మని పంపించినది. యబద్ధము గాదు."

"అలాగా? సరే! ఆయుత్తరము నాకు వినిపింపవలయునని కాఁబోలు! అదియును గాక, దేవి తీర్థయాత్రకుఁ గూడ బయలుదేర నున్నది. ఆవిషయమై సావకాశముగ నాలోచింపవలయునని నిన్ననే నాకు సెల విచ్చినది."

"మనోహరా? ఏమి తీర్థయాత్ర? ఎప్పుడు ప్రయాణము?"

"ప్రయాణ మెప్పుడో యింకను నిశ్చయము కాలేదు. ఉమ్మక్కవదినగారికిఁ బుత్ర సంతానము లభించుటకయి బుద్ధగణపతి నారాధింపఁగోరి వల్లెపల్లెకును, అచ్చటి నుండి యేకవీరామహాదేవినిఁ గొలుచుటకయి మొగిలచెర్లకును దేవి బయలు దేరును."

"అలాగా? ఏకవీరామహాదేవిని దర్శించినవారి కొక్క పుత్రసంతానభాగ్యమే కలుగునా? లేక యెట్టిమనోభీష్టమున్నను నెఱవేఱునా?"

"అదంతయు నాకుఁ దెలియదు కాని యాదేవత నారాధించువారికిఁ బుత్రలాభము కలుగునని యనేకుల నమ్మకము."

"ఔను, నిజమై యుండవచ్చును. మనోహరా! దేవిగారితో నీవుఁగూడ బయలు దేరవలయునా?"

"అట్లే తోఁచుచున్నది. దేవి నన్ను రమ్మని నిర్బంధించుచున్నందునఁ బోవక తప్పదు."

"బాగున్నది. ఏకవీరారాధనమువలన నీకుఁ గూడఁ బుత్రలాభము కలుగుఁగాక."

"సుందరీ! నీచమత్కారోక్తులు నాకుఁ గ్రొత్తవికావుకదా? ఇంక నీపరిహాసములు గట్టిపెట్టి మనము పోవుదము పద. ఆలస్యమైనచో దేవి యాగ్రహించును."

4.వ ప్రకరణము

మోహాంకురము

“స్త్రీయైన నేమి? పురుషుఁడైన నేమి? యైశ్వర్యమున్న నేమి? లేకున్న నేమి?
లోకజ్ఞానము కావలయును. బంధుప్రీతి యుండవలయును. తనభర్తకు నేను
పినతండ్రి కుమారుఁడను గాని పరుఁడను గాను కదా? ఆపాపాత్మురాలు
నన్నుఁ దగినట్లు గౌరవింపవలదా? కన్నులు నెత్తికెక్కి మిన్నును మన్నును
గానక, యిట్లు మిట్టిపడుచుండుట కీపాటియైశ్వర్యము కలవారు లోకములో
లేరా? తనకు మఱఁదినై రాజకుటుంబములోఁ జేరినవాఁడ నగునన్నుఁగూడ
సాటిసేనానాయకులంపత్తిలోఁబాటు, తప్పుచేసినప్పుడు శిక్షించుచుండుట
న్యాయమేనా? ఇదియేనా నాయందలి గౌరవభావము? నన్ను గౌరవింపక
పోవుటయే కాక, యొకనాఁడైన రాజకీయవిషయములనుగూర్చి నాతో నాలో
చించెనా? పట్టాభిషేకమునాఁడు, రాజకుటుంబములోనివారగుకుమార
సింహుఁడు మొదలగువారికి లభించిన బహుమానములే నాకుఁగూడ లభించు
నని యనుకొంటిని; కాని, ముద్దకొఱకే చేరుకొనినట్లు సైన్యాధిపతుల కొసం
గినదుస్తులును బహుమానములును నా కొసంగుట నన్నెంత పరాభవించుట?
నన్నింత పరిభవించిన యీ మదాంధురాలికిఁ దగినప్రాయశ్చిత్తము నేను జేయ
వలదా? అందుకుఁ దగిన తరుణ మిదియే కదా! సైనులును బాంధ్యులు మొద
లగు ప్రముఖు లందఱును గత్తికట్టి, రాజ్యమునుండి యీమెను నీడ్చివేయు
టకుఁ బ్రయత్నించుచున్నారు కదా! ఇందేమి తప్పున్నది? మగఁడు చచ్చి
నంతనే తానుఁగూడఁ జచ్చినట్లొకమూలఁ బడియుండక తగుదు నని గర్వపె
క్కుట యెంతవింత! ఎంతనవ్వుఁబాటు! వీరపురుషాగ్రగణ్యుల మగు మా
యట్టివారి కెంత తలవంపు! మొదలే యుక్తాయుక్తవిచక్షణజ్ఞానము లేని యొక
సామాన్యస్త్రీ. అందులో విధవ. ఆపైని సామ్రాజ్యగర్వముచే విఱ్ఱవీగుచుండిన
దుష్టచిత్త. ఎంత సామంతులైనను మహారాజులమని చెప్పుకొనుచున్న మాండ
లిక ప్రభువు లీముండ పాదముల కెట్లు నమస్కరింపఁగలరు? గాలిచే నెగిరి,
యెంగిలివిస్తరి పడినమేడవలె, శునకము వసించిన కనకాసనమువలె నీచండాలు
రాలిసంపర్కముచే విఖ్యాతి వహించిన యాంధ్రసామ్రాజ్యపీఠ మెంత యప
విత్రమైనది! ఇట్టి మహాపాపములు నివారింపకున్నయెడ మాబోఁటి మహాపురు
షులజన్మ మెందుకు? నాకార్యక్రమము సానుకూలముగఁ గొనసాగుటకై
నాచార్యుఁ డొకఁడు నాకుఁ గుడిభుజమువలెఁ బని చేయుచున్నవాఁడు
కదా? వానిని బట్టుకొనుటకై త్రిపురాంతకదేవుఁ డను నొక కుఱ్ఱఁ డూరక

మిట్టిపడుచున్నాఁడట! కాని మహామాయావి యగు జైనాచార్యుని దుర్గ్రహము దేవతలైనఁ గనిపెట్టఁ గలరా? ఇది వట్టిభ్రాంతి; ఎందుకైన మంచిదని చెప్పి, చిన్నపామునైనఁ బెద్దకఱ్ఱతోనె కొట్టవలయును గావున నాత్రిపురాంతకహంతకుని వెదకిపట్టి, వెంటనే కడతేర్చవలయునని మున్నె జైనాచార్యునితోఁ జెప్పి తగిన యేర్పాటు గావించితిని. ఇంక స్వయముగా నాచేతులతో నేనే కడతేర్పవలసిన రెండవవాఁడు నాకుమారుఁడు—ఆఁ—కాదు కాదు. కుమారదేవుఁడు?—ఏమిది? నానోటనుండి యెట్టియమంగళవాక్య మేల వెడలినది? కార్యతత్పరుఁడనై యుండుటచే మనసునకు నిలుకడ లేనందున నిట్లు పొరఁబడితినిగాని, నాకుమారునే నేను గడతేర్చుకొందునా? ఇంతకుఁ గార్యవేదు లిట్టిశుభాశుభసూచకములఁ బాటింపరుగదా? కుమారదేవునిఁ గడతేర్చుటకై నే నిదివరకే యొకయుక్తి పన్నియుంటిని. ఆమందభాగ్యుఁడు గత ప్రాణము లైదును నేకవీరకు ధారవోసియున్నవాఁడు కదా? అందుచే నేకవీర కొట్టులైన వానియందసహ్యము బుట్టించి, యామె నాకుమారునిఁ బెండ్లియాడునట్లు చేసినయెడల, వాఁడు మోహాతిశయమున కృశించి కృశించి, తుదకు గతింపక మానడు. అల్పాయువగుటచేతనే యకాలమరణమునకై దైవము వానినిచ్చటఁ జేర్చినాడు. ఈవిధముగాఁ గుమారదేవుఁడు గతించిన యెడల వానియన్నయు, రాజమహేంద్రవరప్రాంతాధికారియునగు అన్నమదేవునకు, దేనిపై బట్టరానియాగ్రహము జనింపకమానదు. అట్లుఁ డైనయన్నమదేవుఁడుఁ గూడ శత్రువుఁ డైనయెడలనింక రుద్రమదేవి వలలోఁ జిక్కిన దిక్కుమాలినపక్షియే కదా!

"వాహ్వా! నాబుద్ధికుశలత యెంత ప్రశంసనీయ మైనది? నాసూక్ష్మగ్రహణశక్తియు, నాదురాలోచనమును, నాకే యాశ్చర్యమును బుట్టించుచున్నవి. ఇంతటిమహనీయుఁడ నగు నాతో విరోధముఁ బెచ్చుకొనినదేవి వట్టి నిర్భాగ్యురాలుగదా? కొండపై నున్నకోఁతిని గొనివచ్చినట్లు, ఎచ్చటనో యున్న కుమారదేవునిఁ దెచ్చుటకన్న, మాముద్దులనాగరాజును జెంతనుంచుకొని పెంచుకొనుమని చెవి నిలుగట్టుకొని బోధించితిని. ఇంతకు యోగము బాగు లేనప్పుడు, బుద్ధిమంతుల యాలోచనము నెత్తికెక్కుదుకదా! ఇంక నీసంగతు లిట్లుంచి, ప్రస్తుతము నేను చేయవలసినదేమో యోచింపవలయును. నాకుమారుఁడు నాగరాజు మిక్కిలి సుందరాంగుఁడే కాని, మంచిబుద్ధిమంతుఁడే కాని, వట్టి సోమరిపోతు, లోకజ్ఞానహీనుఁడు. స్త్రీలను వలలో వేసికొనుటకుఁ దగినంతచతురుఁడు కాఁడు. కేవలము త్వష్టమువంటివాఁడు. కుక్కతోఁకను బట్టి గోదావరి యీఁదినట్లు వీని నాధారముఁ జేసికొని నే నీయంతర్నాటక మాడింపవలసియున్నది. అందుచే మిక్కిలి జాణ యగు నేకవీరను వశము

చేసికొనుటకుఁ దగినంతచతురమతిని జేసి, యామెపై మోహమును బుట్టించి, నాకుమారుని రాజోద్యానవనములోఁ బ్రవేశపెట్టెదను. పాతకాలలోఁ బ్రవేశించి పనికిరాకపోయినను, ఉద్యానవనములోఁ బ్రవేశించిన కొంతవఱకైన లోకజ్ఞానము సంపాదింపకపోఁడు—."

అని యొకనాఁటిమధ్యాహ్నమునఁ దనమందిరమునఁ గూర్చుండి, రుద్రమదేవి సేనాయకుఁడును గృహశత్రువు నగు ప్రతాపదేవుఁడు కుతంత్రపరాయణుఁడై దురాలోచనము లొనర్చుచుండెను. వాని క్రూరస్వభావము వాని చెడుతలంపులవల ననే కాక, యాకారమువలనఁ గూడ మనము గ్రహింపవచ్చును. వికారాకారము గలయానల్లని మోటువిగ్రహమునకు దాదాపుగ నలువదియైదేండ్లుండకపోవు. చాలకాలమునుండియు నతఁడు కాకతీయులకొలువునందే పని చేయుచుండెను. మొదటినుండియు నాతఁడు దుస్స్వభావము కలవాఁడే యైనను, రాజకుటుంబమునకుఁ గొంచెము సంబంధించినవాఁ డగుటచే గణపతిదేవుఁడుగాని, రుద్రమదేవిగాని, వాని నుద్యోగమునుండి తొలగింపలేదు. రుద్రమదేవి రాజ్యమునకు వచ్చినంతనే యాదుష్టుని దూరముగా నుంచవలసినదని, శివదేవయ మొదలగుమంత్రిశేఖరు లామెకు బోధించిరిగాని, యట్లు చేసినయెడల నాతఁడు పోయి శత్రువులలో నేకీభవించు ననియు, నందువలన రాజ్యములోని యల్లకల్లోలము మఱింత యధిక మగు ననియుఁ జెప్పి, దేవి యందుకు సమ్మతింపలేదు. ఆనాఁటిమధ్యాహ్నమునఁ బ్రతాపదేవుఁడు చావడిగదిలోఁ గూర్చుండి, కపటచింతన మొనర్చుచుఁ బ్రక్కనున్న గదివైపు చూచి, "నాయనా! నాగరాజా! నీ వొకమా రిటు రమ్ము." అని తనకుమారునిఁ బిలిచెను. తోడనే రూపురేఖలకుఁ దండ్రికిఁ దక్కువ కాని నాగరాజు, ఏనాఁడును తైలసంపర్క మెఱుంగని చింపిరిజుట్టు మొగముపైఁ గ్రమ్ముచుండఁ, దెల్లనిమిడిగ్రుడ్లును నల్లనిదాకమొగమును జూపరుల నవ్వించుచుండ నీటిలో ముంచినను, అగ్నిలోఁ బడవేసినను జెక్కుచెదరని నల్లని మలినవస్త్రములు ధరించి, నిద్దురమత్తుచేఁ గన్నులు నులుముకొనుచు జ్యేష్ఠాదేవి ముద్దుకుమారునివలెఁ దండ్రియెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే ప్రతాపదేవుఁ డత్యాదరమున వానిని జేరఁదీసి, చెంతఁ గూర్చుండఁబెట్టి, మెల్లఁగా నిట్లు ప్రసంగించెను.

"నాయనా! నాబంగారుకొండా! నాముద్దులమూటా! ఇంతవరకు నేమిసేయుచున్నావోయి? ప్రొద్దున నుండియు నిన్నుఁజూడకుండుటచే నాకన్నులు కాయలు గాచినవి. ఏదీ ఒక్కముద్దు."

అని ముద్దు పెట్టుకొని,

"కుమారా! నీకొక పరమరహస్య మెఱింగింపవలయునని పిలిచితిని."

"తండ్రీ! వద్దు, వద్దు. అంతపరమరహస్య మైనయెడల నాతోఁ జెప్పవద్దు. రహస్యమును నేను దాచి యుంచలేను."

"పోనిమ్ము. అది కేవలమును రహస్యముగాదు. నీ కొకచక్కనినీతి యుపదేశింపవలె నని నేను పిలిచితిని."

"నాయనా! నీతి యుపదేశించుటకు నే నవినీతుఁడనుగానే? కడుపునిండఁ దినుటకుఁగాని, మెత్తగాఁ బరుండుటకుఁ గాని, పనికిరాని యీవట్టినీతులతో నాకేమి పనియున్నది? నా రెప్పలు మూసికొని పోవుచున్నవి. నన్ను విడిచిపెట్టుము. హాయిగాఁ బోయి పరుండెదను."

"ఓరీ నిర్భాగ్యుఁడా! నీనెత్తిమీద నాయినుపగజ్జెలతల్లి యాజ్యేష్ఠాదేవి తాండవ మాడుచున్నదిరా? కుమారా యిటు చూడుము. ఒక్కసంగతి చెప్పెదను వినుము. నీవు వయోవంతుఁడ వైతివి కదా! వివాహమాడుట నీకిష్టము లేదా?"

"నాకిష్టము లేదు."

"నాయనా! ఎందుచేత?"

"ఇష్టము లేకపోవుటచేత"

కుమారా! అటు గాదు. నామాటవిను. నీవంటి వయోవంతులు విలువగల సన్నని వలువలు ధరించి యువతీమణులహృదయము లాకర్షించు శృంగారవేషములతో, శృంగారచేష్టలతో; సన్ననికూనిరాగములతో వెన్నెలరాత్రులలో వీథుల యందుఁ దిరుగుచు, సకలసుఖభోగములు ననుభవించుచుండ, నీ వేల యిట్లు పనికిమాలిన మొద్దువైతివి? కుమారా! సంసారసౌఖ్యములకు నీవు విముఁడవై యున్నయెడల, మనవంశ మెట్లు వృద్ధి కాఁగలదు? ఏసౌఖ్యమునకైన మితి యున్నదికాని, సుందరీసౌఖ్యమునకుమాత్రము పరిమితి లేదు సుమా! నీకుఁ గావలసినయెడల నప్సరస్త్రీలనైనఁ దెప్పింపఁగలను. రంభాసంభోగమైన మొనఁగూర్పఁగలను. అందుకు సిద్ధముగా నుండుము."

"నాయనా! రంభాసంభోగ మనుచున్నావు. నన్నుఁ గడతేర్చెదవా యేమి?"

"పాపము శాంతించుఁ గాక. కుమారా! యట్టియమంగళము లుచ్చరింపకుము. అప్సరసల కప్సరసయై రంభకు రంభయై, ప్రత్యేకముగ నీకొఱకే సృజింపఁబడిన మోహినీవిగ్రహ మైనయేకవీరను నీ వెన్నడైనఁ జూచితివా?"

"చూచితిని."

"నిండుజవ్వనమును పై కులికించుచున్న యాయంగసౌష్ఠవమును బాగుగఁ గనిపెట్టితివా?"

"కనిపెట్టితిని."

"వయోవంతులకుఁ జులుకచులుకమను నాలేఁడికన్నుల వెడలు బెళుకుచూపుల యందలి మోహప్రభావమును గుర్తెఱింగితివా."

"గుర్తెఱింగితిని."

"రాకాశరచ్చంద్రసన్నిభంబైనయామందహాససుందరవదనము నెన్నఁడైన ముద్దాడఁగోరితివా?"

"కోరితిని."

"అట్టి లావణ్యరాశి, యట్టిజగన్మోహిని, యాబంగారుబొమ్మ భార్య యగుటకన్న వేఱుభాగ్య మున్నదా?"

"లేదు."

"అందుచేత నోవెఱ్ఱినాయనా! నాచిన్నినాగన్నా! నీ వింక నీపాడునిద్రను గట్టిపెట్టి ప్రతిదినమును సాయంకాలములయందు రాజోద్యానవనమున కేఁగుచు, వచ్చుటకుఁ బూలు గోయుటకై వచ్చునేకవీరను సందర్శించుచు, నీచతురవచనరచనానైపుణ్యముచేతను, దాపసాంగనలనైన మోహింపఁజేయు నీసుందరముఖమందహాసములచేతను, నీలమేఘచ్ఛాయల నవఘళించు నీశరీరలావణ్యాతిశయముచేతను, ఆమెహృదయమును గరగించి, వలచి, మెచ్చి, మెప్పించి, యమితలావణ్యనిధాన మగు నాసుందరియౌవనమును నీ వేల యనుభవింపరాదు?"

"సాధ్యమైనయెడల ననుభవింపవచ్చును."

"ఓరిపిచ్చినాగన్నా! పనిఁ బూని ప్రయత్నించినయెడలఁ బురుషునకు సాధ్యము కానికార్య మొకటి యున్నదఁటోయి? ఆచక్కనిచుక్క, యామోహంపుఁదునక, యాబంగారుబొమ్మ కడుసూక్ష్మముగ నీకు లభించునట్లు చేసెదను. ఆమెతో సకలసౌఖ్యములు ననుభవించుచు నాకుఁ గన్నులపండు వొనర్పుము. నావెఱ్ఱితండ్రీ! నేను జెప్పినట్లు నడుచుకొనుము. ఈపూట కింతతోఁ జాలును. రాత్రి భోజనమైన తరువాత నీకు కొన్నిక్రొత్తపాఠములను బోధించెదను. ఇంకఁ బోయి నీపని చూచుకొనుము."

౪-వ ప్రకరణము

ఉన్మాదము

ప్రతాపదేవుని బోధనలవలనఁ గ్రమక్రమముగ నేకవీరపై మోహ మంకురించి, నాగరాజుహృదయ మామెవంకకుఁ బరుగెత్త నారంభించెను. ఆరీతిసే యతఁడు ప్రతిదినమును దనకుమారునకు బోధించుచుండుటచేత నామోహప్రసంగ మంతయుఁ దలకెక్కి, తొలుత నేపాప మెఱుఁగని నాగరా జిప్పుడు మదనతాప పీడితుఁడై నిరంతరము నేకవీరను సంస్మరించుకొనుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. తండ్రి చెప్పినయాలోచనము ప్రకారము అతఁడు ప్రతిదినమునందును సాయంకాలముల రాజోద్యానవనమున కేఁగుచు నేకవీరనిమిత్త మచ్చట నిరీక్షించుచు వచ్చెను; గాని పాప మొకనాఁడైన వాని కా మెదర్శనభాగ్యము లభింపలేదు. ఇట్లెన్నో దినములు వ్యర్థముగాఁ దిరిగి తిరిగి, పాప మామందభాగ్యుఁడు విఫలమనోరథుఁడై, తనతండ్రి తన పైకి విడిచిన మోహపిశాచము తనకు నిద్రాహారములు లేకుండఁ జేయ, దీర్ఘవిచారమున నిరంతరమును కృశింప నారంభించెను. తండ్రిబోధించిన క్రొత్తపాఠములవలన, సుగంధతైలములతోఁ జక్కఁగఁ దల దువ్వుకొనుటయుఁ, జలువచేసిన సన్నని జరీదుస్తుల నొయ్యారముగ ధరింపఁ గల్గుటయుఁ, బూలమాలికలచేఁ గంఠసీమ నలంకరించుకొనుటయు, సుగంధద్రవ్యములతో విటాగ్రేసరునివలె నిరంతరము రాజవీథులయందుఁ దిరుగుచుండుటయుఁ, గానవచ్చిన ప్రతికాంతను మోహబుద్ధిచే, దేరిపారఁ జూచుచుండుటయు, మొదలగు విద్యలను నాగరాజు మూలాగ్రముగ నేర్చుకొని, తనతండ్రి పడిన ప్రయాసమును గొంత సార్థకము చేసెను. ఎన్నిదినములు ప్రయత్నించినను, ముచ్చటకైన నేకవీరదర్శనము వానికి లభింపకపోవుటచేత వానిపిచ్చి మోహము దినదినాభివృద్ధియై, మితిమీరి, నిద్దురలోసైతము నేకవీరనే స్మరింపఁజేయుచుండెను. ఆఁకలియు దప్పియు మాన్పి, యామోహపిశాచ మొక్కొక్కనాఁడు పాపము నాగరాజు నుద్యానవనమునకుఁ గొనిపోయి, యుదయము మొదలు సాయంకాలము చీఁకటి పడువఱకు నచ్చటనే చరింపఁజేయుచుండెను. నాగరాజు హృదయక్షేత్రమునఁ బ్రతాపదేవుఁడు నాటినమోహబీజము మొలచి, మొలకలెత్తి, చిగిర్చి, పుష్పించి, ఫలోన్ముఖమునకురాక మారతాపఝంఝామారుతముచే నిలుకడ లేక కొట్టుకొనుచుఁ గుదుళ్లతోఁగూడఁ గూలిపోవుటకు సిద్ధముగా నుండెను.

తీరయాత్రాకుతూహలచిత్తయై రుద్రమదేవి, ప్రయాణసన్నాహములో నున్న సంగతి చదువరు లిదివరలో వినియేయున్నారు. శత్రువుల యార్భాటములు కొంత

శాంతించుకొనుడు, నీ ప్రయాణము నిలుపు చేయవలయునని యు, సాహసించి బయలుదేరినచోఁ బ్రమాదములు తటస్థింపవచ్చుననియుఁ, గుమారదేవుఁడు మొదలగువారలు దేవికి బోధించిరి; కాని, యామె వినక, కొంతపరివారమును దోడుగాఁ గొని, తన కొమార్తెలతోడను, గుమ్మారసింహునితోడను, నొకశుభముహూర్తమున బయలుదేరుటకు నిశ్చయించెను. కుమారదేవుని వియోగము సహింపలేక, యేకవీర తానుగూడఁ బ్రయాణమగుటకుఁ బ్రయత్నించెను గాని, కార్యము లేకపోయినది. ఆ ప్రయాణములోఁ దన ప్రియురాలిని వెంట నిడుకొనవలయు నని, కుమారసింహుఁడు గూడ వీలైనన్నివిధముల యత్నించెను. ఏకవీర మచ్చటపడుచున్నదని యనేకులచే దేవికిఁ జెప్పించెను. ఏకవీరను మేము చెంత నుంచుకొనెద మని కుమార్తెలుసైతము దల్లిని వేఁడుకొనిరి. కాని, యెంద తెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను దేవి యేకవీరరాకకు లేశమును సమ్మతింపలేదు. కడకు వారందఱును బ్రయాణసిద్ధులై బయలుదేరుచున్నప్పుడు పాప మేకవీర దీనవదనయై సాహసించి, స్వయముగానే దేవిని బ్రార్థించెను. అందువలనఁగూడ లేశమును లాభము లేకపోయినది. ప్రియవియోగవిచారమున నేమియుఁ దోఁపక, పాప మేకవీర ఖిన్నవదనయై, నాఁటిసాయంకాలమున నొంటరిగ నుద్యానవనములో నొకమూలఁ గూర్చుండి, తన మనోహరునిదర్శనభాగ్యము మరల నెప్పటికిఁ బ్రాప్తమగునో యని చింతించుచుండెను.

ప్రతిదినము నాయారామసీమలో రెండువేళల ఫహరా యిచ్చుచుండిన నాగరాజు, తన యదృష్టవశమున, నాఁటిసాయంకాలమున నేకవీరను సందర్శింపఁ గలిగెను. పెన్నిధిఁ గన్న పేదవోలె నామె కంటఁబడినంతనే యామందభాగ్యుఁడు మోహాతిశయమునఁ బిచ్చివానివలె గంతులు వేయుచు, సంతోషమును బట్టలేక, కేరుచుఁ బరుగుపరుగున వచ్చి, యామెయెదుట నిలిచి,

"ఆహా! ఏకవీరా! నీదర్శనభాగ్య మెన్నాళ్లకుఁ గల్గినదే? నీనిమిత్తము తిరుగలేక తిరుగలేక నాకాళ్లు పట్లు పట్టినవి. నీకొఱకు నేనెంత పరితపించుచుంటినో దైవ మెఱుఁగును. ఏదీ ఒక్కమాఱు నీముద్దుమొగ మెత్తి కన్నులార నన్ను వీక్షింపుము."

అని తండ్రి చెప్పినపాఠము నచ్చట నప్పగించుచుండ, నావికారాకారునిఁ జూచి, యేకవీర.

"ఓరీ! నీవు ప్రతాపదేవునికుమారుఁడవు కావా? నీపేరు నాగరాజేనా!"

"ఔను, నాపేరు నాగరాజే! నాసౌందర్యాతిశయమున నన్ను రతిరాజనిమా నీవంటికన్యకలు పిలుచుచుందురు. సుందరీ! ఏదీ? ఒక్కముద్దు!"

"ఛీ! మూర్ఖుఁడా! ముద్దువలెనున్న నీకు ముద్దుగూడఁ గావలయునా? నీముద్దు ముక్కలైనట్టులే యున్నది. ఇచ్చటినుండి పొమ్ము!"

"ప్రేయసీ! ప్రియా! ముద్దుగుమ్మా! చిలుకలకొలికీ!...............తరువాత? ....ఆఁ—జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఓవిరిబోఁడీ! ఓననబోఁడీ! నన్ను రక్షింపుము. నీపాదములను బట్టుకొనెదను. నీవే యింకదిక్కు"—

"దురాత్మా! నీవు నేఁడు త్రాగి వచ్చితివా యేమి? నోటికి వచ్చినట్లు ప్రేలుచున్నావు. నీగతి యేమగునో చూచుకొనుము."

"ఓసీ! దుష్టచిత్తా! మంచిమాటలచే నన్నుఁ జేపట్టెదవా లేదా? లేనిచో నిదిగో కత్తి! ఎంతపొడుగుగా నున్నదో చూడు. జాగ్రత్త!"

"ఓహో! నీ బ్రతుకునకుఁ గత్తికూడ నున్నదా? ఏదీ చూచెదను."

అని తటాలున వానిచేతిలోని ఖడ్గము లాగికొని,

"దురాత్మా! ఏమనిరా ప్రేలుచున్నావు? మరల నోరెత్తు, నీపని యేమగునో!"

ఆమాటలకు నాగరాజు గడగడలాడుచు,

"ఏకవీరా! ఏకవీరా! వద్దువద్దు! నన్నుఁ జంపివేయకుము. నీబిడ్డఁడను. నీవు పెంచిన కుక్కను. నన్ను ప్రాణములతో నుండనిమ్ము. నావలన నేమియుఁ దప్పులేదు. నాతండ్రి నీయొద్ద నప్పగింపుమన్నపాఠము నప్పగించుచున్నాను."

"అలాగా? సరే! అట్లైనయెడల నోరెత్తక, చల్లఁగ వచ్చినదారినే యింటికిఁ బోయి ప్రాణములను దక్కించుకొనుము."

"పోయెదను గాని, నామాట నేమి చేసితివి? నన్నుఁ బెండ్లాడవా? ఈమాత్ర ముపకారము చేయఁగూడదా? నీకు శత్రుఁడను గానుకదా? ఏకవీరా! నీకు నమస్కారము! పదివేల నమస్కారములు. నన్ను విడిచి పెట్టకు. దగ్గరకు రమ్ము! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొనుము. ముద్దాడుము. అబ్బబ్బా! ఇంక భరింపలేను. ఇదిగో సాష్టాంగ నమస్కారము."

అని యామె పాదములపైఁ బడెను. అతికోమలములగు నామె పాదముల స్పృశించినంతనే, లేశమును జ్ఞానములేక వానిశరీరముపై స్మృతి తప్పిపోయెను. అది కనిపెట్టి యేకవీర యిదియే సమయమని, యించి మెల్లఁగ నచ్చటనుండి తప్పించుకొని యంతఃపురమునకుఁ బాఱిపోయెను.

తరువాత నానిర్భాగ్యుఁడు కొంతసేపునకుఁ దెలివి తెచ్చుకొని, లేచి, యిటు నటుఁ జూచి—

"ఏకవీరా! ఏకవీరా! ఎచ్చట నున్నావు? అయ్యో! మాటాడవేమి? నన్నొంటరిగ విడిచి నీ వేల పాఱిపోయితివి? నీకు నే నేమి యపరాధము చేసితిని? అయ్యయ్యో! నా కింకేది దిక్కు? నిన్ను విడిచి నే నెట్లు బ్రతుకఁగలను? అబ్బబ్బా! ఏకవీరా! రక్షింపుము! రక్షింపుము! నాప్రాణములు పోవుచున్నవి. నీకౌఁగిలి కేర్వలేక నాగో రెండిపోవుచున్నది? నీకు నమస్కారము. నన్నుఁ జేపట్టుము. నీవు చెప్పినట్లు విందును. నీపాదము లొత్తెదను. ప్రాణము పోవుచున్నది. రావేమి? రావేమి? హా తండ్రీ! నాగొంతుక యెంతకోసితి వోయి? నాకిం కేది దిక్కు? నే నెట్లు బ్రదుకఁగలను? అయ్యయ్యయ్యయ్యయ్యో!"

అని తటాలున నేలపైఁబడి మూర్ఛ వోయెను.

ఆహా! పాపము నాగరాజు గతి యెంతకు వచ్చినది?. అట్లు మూర్ఛిల్లి, కొంత సేపునకుఁ దటాలున లేచి, గంతులు వేయుచుఁ జప్పట్లు చఱచుచుఁ బాటలు పాడుచు—

"ఏదీ ఏకవీర? నాముద్దులమూట, నాబంగారు బొమ్మ, నాచక్కనిచుక్క. అదిగో! అదిగో! పాఱిపోవుచున్నది. అవిగో చిలుకలు. ఆపిట్ట లెందు కెగురుచున్నవి? చెట్లకు నాకులకు నేమి సంబంధ మున్నది? ఏమిసంబంధమా? ఏకవీర. ఏకవీరకు నాకు నేమి సంబంధము? అది యాకాశము. ఇదిభూమి. అదిగో యేకవీర. అదిగో మాతండ్రి వచ్చుచున్నాఁడు. రా! రా! నీవు వచ్చి నన్నేమి చేయఁగలవు? వాహ్వా! వాహ్వా! ఓహోహో! హీహీహీహీ! ఏకవీరా! అబ్బబ్బా! నన్ను గట్టిగాఁ గౌఁగిలించుకొనకుము. ఆఁ—ఆఁ—వద్దు. వద్దు. కలియెత్తకు. చూడు. చూడు. నే నెంత చక్కనివాఁడనో, ఊఁ—ఊఁ— ఎక్కడికిఁ బాఱిపోయెదవు? పదపద. నిన్ను వెంటఁ దరిమెదను."

అని పరుగుపరుగున నెచ్చటికో పరుగెత్తసాగెను.

6-వ ప్రకరణము.

ఆచార్యుని కార్యస్థానము

నాఁటి సాయంకాలమున నాగుడిసొరంగములోఁ బ్రవేశించిన వీరపురుషుని సంగతి యేమయ్యెనో మన మీప్రకరణములోఁ గనుఁగొనవలసియున్నది. మెట్లు దిగుచు నంధకారమయ మగు నా సొరంగములోఁ బ్రవేశించి, యాపురుషుఁడు జైనునివెంట లోనికిఁ బోవుచుండెను. ఆసోపాన పంక్తి తిన్నఁగాఁ గట్టఁబడక, మూఁడు నాలుగు స్థలములయందు, వంపులుదిరిగి యుండుటచేత, నభ్యాస మున్నవారు తప్ప, నితరు లాచీఁకటిలోఁ బోవుట కష్టసాధ్యము. అందుచే జైనుఁడు మెల్లఁగ వానిచేయి పట్టుకొని చేయి జాగ్రత్తతోఁ దీసికొనిపోవుచు, మలుపు వచ్చినప్పుడెల్లఁ బ్రక్కకుఁ దిరుగుమని వానికిఁ జెప్పుచుండెను. ఆ దిగునప్పుడు గ్రహచారవశమువలన మెట్టు దప్పి, కాలు జాఱిపడినయెడలఁ గ్రిందఁ బడినవాఁడు, కలికములోనికైనఁ గానరాకుండఁ జితికి ముద్ద యగును. ఆసొరంగములో రాతితోఁ గట్టఁబడిన యిరువదిసోపానము లున్నవి. ఆసోపానము లన్నియుఁ గడచి, క్రిందికిఁ బోయినంతనే యారాజపురుషునకు గొంచెము వెలుతురు కానరా నారంభించెను. మెట్లు దాఁటిన తరువాత నున్నని గచ్చుచీడీపైఁ బ్రవేశించి, పదిగజములదూరము నడచినంతనే, దీపములకాంతితోఁ బ్రకాశించుచున్న యొక పెద్దచావడి వారికిఁ గనంబడెను. సొరంగములోఁ బ్రవేశించినప్పటినుండియు, నిరువంకలనున్న విచిత్రములును, లోపలిభాగమందలి విశేషములును గనిపెట్టవలయునని యిటునటుఁ జూచుచు, నారాజకుమారుఁ డెంతయో ప్రయత్నించెను; గాని, యత్యంతర్భాగమున వలసినంత వెలుతురు లేకపోవుటచేత వానిప్రయత్నము వ్యర్థమైనది.

ఇరువది గజముల పొడవును, బదిగజముల వెడల్పును గలిగి, పాలగచ్చుతో నిర్మింపఁబడిన యాచావడిలోఁ బ్రవేశించి, యారాజపురుషుఁడు వెఱ్ఱివానివలె నిటు నటుఁ జూడ నారంభించెను.

ఎచ్చటఁ జూచినను విచ్చలవిడిగఁ గానవచ్చుచుండిన దీపస్తంభముల కాంతిలో వందలకొలఁది జైనులు వానికంటఁబడ నారభించిరి. కొందఱు తళతళ మెఱయుఖడ్గములకు మఱింత సానపట్టుచుండిరి. దృఢకాయు లగు కొంద ఱచ్చటచ్చట నొండొరులతో మల్లయుద్ధ మొనర్చుచుండిరి. కొందఱు విలువిద్య నభ్యసించుచుండిరి. మఱికొంద ఱతిదీర్ఘము లగు తమకోదండములకు సరియగుకోలలు చెక్కుకొనుచుండిరి. వేలకొలఁదిగట్టలుగాఁ గట్టఁబడిన యీటెలు శూలములు బాకులు పరశువులు మొదలగు నాయుధవిశేషములను గొందఱచ్చటికి మోసి

కొని పోవుచుండిరి. ఈవింత లన్నియుఁ జూచుచుఁ జూడనియట్లు నటించుచు, ఆవీర పురుషుఁడు, చావడిలో నొక వ్యాఘ్రాసనముపైఁ గూర్చుండి దీర్ఘాలోచనమున మునిఁగి యున్న జైనాచార్యుని సందర్శించెను. కాషాయాంబరములును, రుద్రాక్షమాలికలును, దెల్లగఁ బండిపోయిన గడ్డమును, అల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనిన దీర్ఘములగు జడలును గలిగి, తాపసవేషమున నున్న యీజైనాచార్యునకు డెబ్బదిసంవత్సరముల వయ సుండును. ఆనూతనపురుషుని వెంటఁగొనివచ్చిన జైనుఁడు గురువుగారికి నమస్కరించి "ఆర్యా! ఈతఁడు మధురానగరమునుండి పాండ్యరాజు సందేశమును గొనివచ్చినాఁడు." అని చెప్పి యచ్చటినుండి వెంటనే వెడలిపోయెను. ఆమాటలు విని, జైనముఖ్యుఁ డావీరపురుషుని గంభీరాకారమును దేరిపారఁజూచి, తన వ్యాఘ్రాజినముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టి, "వత్సా! నీపేరేమి! పాండ్యరాజు నిన్నెందుకొఱ కిచ్చటికిఁ బంపించెను?" అని యడుగ, నతఁడు "స్వామీ! నా పేరు, ఆహవమల్లుఁ డందురు. నేను పాండ్యసైన్యములకు నాయకుఁడను మా ప్రభువుగా రిచ్చినయుత్తరముఁ గొని తమకడకు వచ్చినాఁడను" అని చెప్పి యొక యుత్తరమును దీసి వాని కొసంగెను. జైనస్వామి యాయుత్తర మందుకొని చెంతనున్న దీపపుఁగాంతిలో నిట్లు చదువ నారంభించెను.

"దేవతాంశసంభూతు లగు శ్రీజైనాచార్యులవారిపాదముల కభివందనము లొనర్చుచుఁ బాండ్యభూపతి వ్రాసికొనిన వినయపూర్వక విజ్ఞాపనము. దేవా! తమయనుగ్రహమువలనఁ జోళరాజులు మనకుఁ బ్రాణమిత్రులై సర్వవిధముల మనకార్యములకుఁ దోడ్పడుచున్నారు. దేవగిరి ప్రభువులు మనకన్న వేయిరెట్లధికాతురులై యుండుటచేత, వారిసాహాయ్యముకొఱకు మనము లేశమును బ్రయత్నింపవలసిన యవసరము లేదు. రుద్రమదేవి సామంతులలోఁ గొందఱు లోలోపున నామెకు శత్రువులే యయ్యు, బహిరంగముగా మనలోఁ గలయుటకు వెనుదీయుచున్నారు. మఱికొందఱు సంగ్రామరంగమున మీపక్షముననే పనిచేసెదమని రాయబారము లంపుచున్నారు. అందుచే నిశ్చయముగా మనము కార్యక్రమమునకు దిగినప్పు డెవరెవరు మనకుఁ దోడయ్యెదరో యిప్పుడు నిర్ణయించుట కష్టము. ఏది యెటులున్నను రుద్రమదేవితో ధర్మయుద్ధమొనర్చి గెలుపొందుట కలలోని వార్త. అందుచేఁ దగిన కుతంత్రములు పన్ని, రహస్యముగఁ గోటను ముట్టడించి, మోసముచేసియే మనము కార్యమును సాధించుకొనవలసియున్నది. ఆకుతంత్రములను గూర్చి, మీరును బ్రతాపదేవుఁడును గలిసి యాలోచించుట నాసమ్మతము. ఏకశిలానగరమందలి యుద్ధప్రయత్నములను, గోటలోని సమాచారములును, సైన్యములసంఖ్యావిశేషమును మొదలగు రహస్యములు ప్రతాపదేవునివలన సంపాదించి, మాకుఁ దెలియ

జేసినయెడల మాయుద్ధప్రయత్నములకుఁ గొంత లాభకరముగా నుండును. ఎవఁడో త్రిపురాంతకదేవుఁ డనువాఁడు మిమ్ము వెదకిపట్టి దేవి కప్పఁ జెప్పవలయు నని, యతి దీక్షతోఁ బనిసేయుచున్నవాఁడట! కావునఁ దమరు జాగ్రత్తతో నుండ వలయును. వానిజాడలను గుర్తెఱిఁగి పట్టికొనిరావలయునని నాచారుల నిదివఱకే పంపించి, వెదకించుచున్నాఁడను. ఈయుత్తరము తెచ్చినమా సేనాని యగు నాహవమల్లుఁడు మిగిలినసంగతులను మీకెఱింగింపఁగలఁడు. సర్వేశ్వరుఁడు మనకార్యములకుఁ దోడగుఁగాక. విశేషములులేవు. దయయుంచవలెను. చిత్తగింపవలెను.

విధేయుఁడు,

జటవర్మ సుందరపాండ్యమహారాజు."

అని యుత్తరమంతయుఁ జదివి, కొంతసేపువఱకుఁ దనలో నేమో యాలోచించి, రెండుమూఁడుసారులు తల పంకించి, యారాజవీరునితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

"ఆహవమల్లా! నీవెక్కివచ్చినగుఱ్ఱము బైటనుండిపోయినది కాఁబోలు! దాని సంరక్షణమునకై నాచారులను బంపించెదను. మధురానగరములో యుద్ధప్రయత్నము లేమైన నారంభింపఁబడినవా? నీ వొకసేనానాయకుఁడవై యుండియు, సామాన్యసేవకునివలె నీయుత్తరమును గొనివచ్చుట కేమి కారణము?"

"దేవా! త్రిపురాంతకుఁడు మిమ్ముఁ బట్టుకొనుట కెంత ప్రయత్నించుచున్నవాఁడో, వానినిఁ బట్టి పాండ్యరాజున కప్పఁజెప్పవలయునని నే నంత ప్రయత్నించుచున్నాను. అందుచే నాప్రయత్నము కొనసాగించుకొనుటకును, మీ కీయుత్తరమును సమర్పించుకొనుటకును, నేనే స్వయముగా బయలుదేరవలసివచ్చినది."

"అలాగా! ఆత్రిపురాంతకుఁడు నన్నుఁ బట్టుకొనఁగలుగునను మాట కలలోనివార్త. కాని, వాని చాకచక్యమును, బుద్ధివిశేషమును మాత్రము కొనియాడక తప్పదు."

"స్వామీ! ఎందుచేత?"

"ఎందుచేతనా? వాఁ డెవఁడో, ఎంతవయస్సుకలవాఁడో, ఎట్టియాకారమువాఁడో యెఱిఁగినవా రెవ్వరును లేరు. వానియం దెట్టిగొప్పశక్తి యున్నదో కాని, నే నతిరహస్యముగా వ్రాసి పంపిన కొన్నియుత్తరములు చేతఁ జిక్కించుకొని కొన్నివిషయములలో నాప్రయత్నములకు భంగము గల్గించినాఁడు. అతిరహస్యముగ మనము చేయుచున్నప్రయత్నముల నాతఁ డెట్లు తెలిసికొనఁగలుగు

చున్నాఁడో. వింతగానున్నది. నేనుగూడఁ గొందఱు గూఢచారులను బంపించి, వానిని బట్టించుటకై ప్రయత్నించుచున్నాను.''

''దేవా! యాత్రిపురాంతకుఁడు మనచేఁ జిక్కుటకు మనప్రయత్నములు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగుట దుర్లభము. అందుచే నిరంతరమును వానికొఱకు నేనతిదీక్షతో వెదకుచున్నాఁడను. ఈవిషయములోఁ దమరు ప్రయాసపడ నవసరము లేదు.''

''మేలు వత్సా! మేలు మీయట్టివయోవంతు లెల్లరును సర్వవిధముల నాకుఁ దోడ్పడెదరని యెంచియే వృద్ధుఁడ నయ్యు నేనింతటిమహాకార్యమును దలపెట్టుకొంటిని. నిష్కారణముగ మాజైనమతమును నాశన మొనర్చి, మాజైనులకొంపలను గూల్చి మమ్మింత బాధపెట్టిన యాగణపతిదేవునివంశమును నిర్మూలము చేసి, యాతనిరాజ్యమును, వీలైనన్నివిధముల విధ్వంస మొనర్పకున్నయెడల మా బ్రదుకు లెందుకు? ఎందఱో సామంతులు నాయాజ్ఞకు బద్ధులై నేను జెప్పినట్లు ప్రవర్తింప వాగ్దానములు చేసియున్నారు. వాగ్దానములే కాక క్రియలు గూడ జరుపుచున్నారు. అయినను...''

''స్వామీ! ఈవిషయము లన్నియు నే నెఱుంగనివి కావు. మనమందఱమును గలిసి, క్షణమాత్రలో రుద్రమదేవి నోడించి, యాంధ్రసామ్రాజ్యమును వశపఱుచుకొనఁగలమని నాకు ధైర్య మున్నది. కాని యట్లు వశపఱచుకొనిన తరువాత రాజ్యపీఠముపై నధివసించువా రెవరో యని నాకు సందేహముగా నున్నది.''

''కుమారా! ఎవరును గారు. మనప్రయత్నములకు శక్తివంచనలేక తోడ్పడుచు, యుద్ధరంగములో మనకు సాహాయ్యము చేసిన సామంతరాజుల కందఱికిని, వారువారు చేసినయుపకారములను బట్టి యీరాజ్యమంతయు భాగించి పంచిపెట్టెదను.''

''స్వామీ! మీరు చక్కఁగా నాలోచించితిరి. ఇందువలన మొదటినుండియుఁ గష్టపడి పనిచేసినవారి కందఱికిని దగినప్రతిఫలములు ముట్టఁగలవు. మొగములు ముడుచుకొనక యందఱును సంతసించెదరు; కాని, యన్నివంతులలో మాపాండ్యరాజువంతు పెద్దదై యుండుట న్యాయ్యమని నేను దలంచెదను.''

''అందుకు సందేహ మేమి? నేను నిష్పక్షపాతముతోడనే పంచిపెట్టెదను. ఇందులో నన్యాయ్యము జరుగనేరదు.''

''దేవా! నేనిప్పటినుండియు మీ కాశ్రితుఁడను. నన్నుఁ గూడ నొకచిన్న జాగీరునకు నాయకునిగాఁ జేసినయెడల మీపేరు చెప్పుకొని బ్రదుకుచుందును.''

"నాయనా! తప్పక యట్లే చేసెదను. నీతో నింకను మఱికొన్ని రహస్యములు మాటాడవలసియున్నవి. మన యేకాంతస్థలమునకుఁ బోయి, హాయిగాఁ బ్రసంగించుకొందము. రా."

అని చెప్పి, వాని నెచ్చటికో తీసికొనిపోయెను.

7-వ ప్రకరణము

ఇంకొకయుపాయము

"మొదట నే ననుకొనిన దొకటి-ఇప్పుడు జరిగిన దొకటి. ఏయుద్దేశముతో నాగరాజున కేకవీరయందు మోహము పుట్టించితినో యాయుద్దేశము సంపూర్ణముగా విఫలమైనది. ఛీ! ఎందుకును బనికిరాని యిట్టిమూర్ఖునిఁ దనయునిగాఁ బడయుటకు నే నెంతపాపము చేసియుంటినో? అనేక జన్మములనుండి నేను జేయుచున్న మహాపాపమంతయు నిట్లు మూర్తీభవించి పుత్రాకారముతో నన్ను బాధించుచున్నది. పొట్ట చీల్చి పట్టపగలు కాగడాలతో వెదకినను నొక్కయక్కరమైనఁ గానరాని, యిట్టి మూర్ఖుఁడు తనయుఁడైయున్న నేమి? చన్న నేమి? లోకములోఁ బాటుగ నాకుఁగూడ, నొకచక్కని—చతురత గల—చదువుకొనిన—చెప్పుచేఁతలకు లొంగిన—ఒక్క కుమారుఁ డున్నయెడల నీ కుమారదేవు నేకశిలానగరమునఁ బ్రవేశింప నిత్తునా? సౌందర్యవతి నని విఱ్ఱవీఁగుచున్న యీయేకవీర ముప్పొద్దులఁ గుక్కవలె నాయింటిచుట్టును దిరుగునట్లు చేయకుందునా?—ఆరుద్రమదేవి నాపాదములపైఁ బడి, నన్ను బ్రార్థించి, నాకుమారునిఁ బెంచుకొనునట్లు చేసి, యాంధ్రరాష్ట్రమంతయు నేకచ్ఛత్రముగ నేనే పరిపాలింపకుందునా? ఎందుకు? ఈగొంతెమ్మకోరికలతో నిప్పు డేమి లాభమున్నది? శనిగ్రహమువలె నీశుద్ధమూర్ఖుఁడు నాకు దాపరించుటచేత నేను బన్నినవ్యూహమంతయు గంగలోఁ గలిసిపోయినది. ఇంక గతించినదానినిఁ గూర్చి విచారించిన నేమి ప్రయోజన మున్నది? ఒక విషయమునుగూర్చి, యనేకవిధములఁ బ్రయత్నింపవలయును. ఒక ప్రయత్నము వ్యర్థమైనంతమాత్రమున నిరుత్సాహ మూనుట బుద్ధిమంతులలక్షణము గాదు. కుమారదేవుఁడు కడతేరుటకే కదా ఏకవీరను వశముచేసికొనవలయునని ప్రయత్నించితిని? అంత మాత్రము కింత ప్రయాస మేల? ఏకవీర నంతమొనర్చినయెడలఁ గుమారదేవుఁడుఁగూడ వెంటనే యంతరించును. మొదటనే నాకీయుపాయము తోఁచియుండినచో, నీపాటికి నాప్రయత్నము సఫలమయియేయుండును. పోనిమ్ము.

ఇప్పుడైన నేమైనది? ఒకటి, రెండుదినములలో—విషప్రయోగమునఁగాని—ఖడ్గప్రయోగమునఁగాని, యేకవీరను దుదముట్టించి—అబ్బబ్బా! ఎంతఘోర మొనర్పవలసివచ్చినది? నిండుయౌవనమున నున్న యట్టి జగన్మోహనవిగ్రహము ప్రపంచములో నెవ్వరికి నుపచరింపకుండ, వ్యర్థముగా నంతరించుచున్న దని నేను విచారించుచున్నాను. నిష్కారణముగఁ జంపించుటకన్న నేనే యామెను బెండ్లాడుట కేల ప్రయత్నింపరాదు? నేను జక్కనివాఁడనుగానా? రసజ్ఞుఁ డనుగానా? వారక మింకను నన్ను దొంగిలోంగి చూచుచున్నది కాని యావే శింపలేదే? ఏకవీర నన్నేల పెండ్లాడదు? ఈస్వల్పవిషయమునుగూర్చి యింత దూర మాలోచింపవలసిన పనిలేదు. ఎటు చేసినను జేయవచ్చును. కాని, తీర్థ యాత్రకై బయలుదేఱిన రుద్రమదేవి.........ఆఁ—బాగున్నది. ఈయుపా యమువలనఁ గాఁగలకార్యము గంధర్వులే చేసి రనునట్లు నా కెట్టిప్రయాస మును గలుగకుండ నాయత్నము ఫలింపఁగలదు. ఇప్పుడే యుత్తరమువ్రాసి పాండ్యరాజునకుఁ బంపెదను. ఆఁ—పాండ్యరాజునకా? నాయుత్తర మాతని కందుసరికిఁ గార్యము మించిపోదా? ఔను. నిజమే! ఈకార్యభారము జైనా చార్యునిమీఁద నే యుంచవలసి యున్నది. ఇంకను జాముప్రొద్దున్నది కదా! సాయంకాలమగుసరికి నాయుత్తరము వాని కందఁగలదు...............బళే! రుద్రమా! నీవు నీకుమార్తెలతోఁగూడ మరల క్షేమముగా నగరులోఁ బ్రవే శించినచో మిక్కిలి యదృష్టవంతురాలవే! కాని నీ కీగండము గడచునని నాకు ధైర్యము లేదు. కైలాసపర్వతమునుండి డిగ్గి, యాత్రిపురాంతకదేవుఁడు ప్రత్యక్షముగవచ్చి నిన్ను రక్షించినచోఁ జెప్పలేను గాని, లేకున్నచో నీకుఁ గుటుంబమరణము తప్పదు. నీజాతకములో నిట్టి చెడుయోగ ముండుటచేత నే పెనుభూతమువలె నీ కీతీర్థయాత్ర సంఘటించినది..........

అని యనుకొనుచు, రుద్రమదేవి తీర్థయాత్రకు బయలుదేఱిన మఱునాఁటి సాయంకాలమునఁ బ్రతాపదేవుఁడు తనచావడిగదిలోఁ గూర్చుండి, జైనాచార్యుని పేర నుత్తరము వ్రాయుటకు నారంభించెను. వ్రాయవలసిన సంగతు లన్నియు గడు దూరముగ నాలోచించి, వ్రాయుచు, వ్రాసినసంగతియే మరలఁ దనలోఁ దాను జదువుకొనుచు, నొకగంటసేపున కాయుత్తరమును బూర్తి చేసెను. అట్లు పూర్తి చేసి, యాయుత్తరమును బల్లపై నుంచి, చావడిలోనికి వచ్చి 'భిజ్జలా! భిజ్జలా!' అని రెండు మూఁడుసారులు గట్టిగాఁ బిలిచెను. కాని వానికెవ్వరును బ్రత్యుత్తర మీయలేదు. భిజ్జలుఁడు జైనాచార్యుఁ డప్పగించిన ప్రతాపదేవుని సేవకుఁడు. ప్రతాపదేవుఁ డతిరహస్యములైన యుత్తరములనువ్రాసి వీనిచేత నే జైనాచార్యున

కందఁజేయుచుండును. ప్రతాపదేవుఁడు వానిఁగాంచి యిటునటు వెదకి తిన్నఁగఁ బెరటి లోని కేఁగి, యచ్చట నొకచీడీపై నిద్రించుచుండిన బిజ్జలుని లేపి, తనవెంట నిడికొని మరల వచ్చి తనగదిలోఁ బ్రవేశించెను. ప్రవేశించినతోడనే బల్లపై నాతఁడుంచినయుత్తరము వానికిఁ గానరాలేదు. రెండునిముసముల క్రిందట బల్లపై నుంచిన యుత్తర మింతలో నేమైనదని యాశ్చర్యపడుచు, గాలిచే నెగిరిపోయి యుండునని తలంచి, యాగదిలో నాలుగుమూలల నతిశ్రద్ధతో వెదకెను. బిజ్జలునిచేఁ గూడ వెదకించెను; కాని కార్యము లేకపోయినది. అతిరహస్యమగు నా జాబు పరులచేతిలోఁ బడినచోఁ దన కింకనూఱేండ్లును నిండుటకు సందియము లేదని యనుకొనుచు, నోట మాటలేక, యొడలంతయుఁ జెమటలు గ్రమ్మ గద్గద స్వరముతో "బిజ్జలా! బిజ్జలా! ఏమిసాధనము? నాకొంప మునుఁగును గాఁబోలు? పద. పద. వీథిలోని కెగిరి పోయినదేమో చూతము." అని ప్రతాపదేవుఁడు గుమ్మము దాఁటి పైకివచ్చి యరుగుచివర నిలువఁబడియుండిన నాగరాజును జూచెను. ఆయుత్తరము వానిచేతిలోనే యున్నది. అది కనిపెట్టి ప్రతాపదేవుఁడు మెల్లఁగ వానిని సమీపించి, మంచిమాటలతో—

"నాయనా! నాగరాజా! ఆయుత్తరము నిటు తెమ్ము! నీకు మంచివస్తు విచ్చెదను!"

"ఏమివస్తు విచ్చెదవు? ఈయుత్తర మెవరికి? ఏకవీరకా? ఏదీ ఏకవీర యెచ్చట నున్నది? నా ప్రియురా లేమి చేయుచున్నది? లేదు. లేదు. లేదు. ఇంక రాదు. ఛీఛీ! పో! నాతో మాటాడకు."

"కుమారా! ఆయుత్తరము నాకిచ్చివేసినయెడల నీ కేకవీర నిప్పించెదను. కావున నిటు తెమ్ము."

"ఏకవీర నిప్పించెదవా? ఆహాహా! ఏదీ? ఎచ్చట నున్నది? ఉద్యానవనములో నున్నదా? ఇదిగో పోయెదను."

అని పరుగెత్తఁబోవుచుండఁ బ్రతాపదేవుఁడును బిజ్జలుఁడును వాని నడ్డగించి, యాయుత్తరమును బలవంతముగఁ దీసికొనవలయునని ప్రయత్నించిరి! కాని యాపిచ్చివాఁ డాయుత్తరమును వారికి స్వాధీనముగానీక రెండు చేతులతో గట్టిగఁ బట్టుకొని, మెల్లఁగ నందలి యక్షరములను జదువుచు

"అఁ—అఁ—అమయ్యో! అమయో! రుద్రమదేవినే? రుద్రమదేవినే? పాపమామె యేమి చేసినది? అయ్యయ్యో! దేవినే చంపించెదవా? తండ్రీ! నన్నింత మోసపుచ్చిన యేకవీరను జంపింపరాదా?"

అని యాయుత్తరములోని రహస్యములను వెడలఁగ్రక్కుచుండఁ బ్రతాపదేవుఁడు గడగడవడఁకుచు, నెవ్వరైన వచ్చుచుండిరేమో యని యిటునటు చూచుచు,

"నాయకా! నామాట వినుము. అయుత్తరము నిటు తెమ్ము. నిన్నింత మోసపుచ్చిన యాయేకవీరను దప్పక చంపించెదను."

అని పలికినంతనే నాగరాజు తటాలున నాయుత్తరము నచ్చటఁ బారవేసి యరుగుపై నుండి చెంగున వీథిలోని కుఱికి, వీథుల వెంటఁ బరుగెత్తుచు

"ఏకవీరా! నీపని సరి. కాచుకో! కాచుకో! మాతండ్రి నిన్నుఁ జంపక మానఁడు. ఎచ్చట నున్నావు? రా! రా! ఇదిగో కత్తి! అదుగో మాతండ్రి! పో! పో! పాఱిపో! రా! రా! యిటు రా! లే! లే! యిఁక లే!..."

అని కేకలు వేయ నారంభించెను. అందుచేఁ బ్రతాపదేవుఁ డేకవీరను జంపనున్నాఁ డనువదంతి యతిస్వల్పకాలములోనే పట్టణమునం దంతట వ్యాపించెను.

8-వ ప్రకరణము

ఏకవీరాదేవియాలయము

వడ్డెపల్లెలో బుద్ధగణపతిని దర్శించి, రుద్రమదేవి తనపరివారముతో నచ్చటి నుండి మొగిలిచెర్లకు బయలుదేరెను. అచ్చట నవతరించిన యేకవీరాదేవి ప్రత్యక్ష దేవత యని యానాఁటి యాంధ్రులచే మిక్కిలి భక్తివైభవములతోఁ గొల్వఁబడుచుండెను. జమదగ్ని మహాముని భార్యయుఁ, బరశురామునకుఁ దల్లియు నగు రేణుకాదేవియే యీయేకవీరాదేవియై యవతరించెనఁట! ఈదేవత యాదిశక్తియపరావతారమేయఁట! ఆకాలములో నుత్సవదినములయం దేకవీరాదేవియెదుట బవినీలు పరశురాముని కథలు శ్రవణానందముగఁ బాడుచుండుట యాచారమై యున్నది. ఈదేవత సంతానహీనుల మనోరథముల నెఱవేర్చు కల్పవల్లి యను నమ్మకమున దూరదేశములనుండి సైతము వచ్చి భక్తిపూర్వకముగ సేవించి, యరులు మనోగతారముల నాదేవికి విన్నవించుకొని పోవుచుందురు. ఎడతెరిపిలేకుండ యాత్రికులచ్చటికి వచ్చి పోవుచుండుటచేతఁ బ్రతిదినము నాయేకవీరాలయములో నాదేవతయెదుట నిత్యకల్యాణములును, నిత్యోత్సవములు నవిచ్ఛిన్నముగా జరుగుచుఁ గన్నులపండువుగా నుండుచుండును.

మొగిలిచెర్లలో నిర్మింపఁబడిన యేకవీరాలయము దాదాపుగ నైవైపుచూచినను మూఁడునాలుగు ఫర్లాంగుల కైవారముగలిగి చుట్టును, బలిష్ఠమును నత్యున్నతమును నగు గొప్పప్రాకారములో నొకచిన్న దుర్గమువలె నొప్పుచుండెను. ఆప్రాకారమునకుఁ దూర్పుదిక్కునఁ గలముఖద్వారము, రెండువైపుల నతిభయంకరము లగు

రాతిసింహములతోడను, జూపకుల హృదయము లాకర్షించు చెక్కడపుఁబనుల తోడను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండెను. వందలకొలఁది యినుపమేకులతోఁ గడుదృఢములై యున్నతద్వార కవాటములు రాత్రులయందు పదిగంటలవఱకుఁ దెఱువఁబడి యుండును. కాని, పూజారులును గోవెలతో సంబంధించిన తదితరదాస దాసీజనములును, దఱచుగాఁ దిరుగుచుండుటకై రెండుమూఁడు చిన్నచిన్నద్వారము లచ్చటచ్చట నున్నవి. ఆప్రాకారములో నట్టనడుమనే మహోన్నతశిఖరములతో నొప్పుచు, నల్లరాతితోఁ గట్టఁబడిన దేవియాలయము ప్రకాశించుచుండును. ఆదేవికోవెలకు నలువంకలఁ గలచిన్నచిన్నగుళ్లలో, భైరవేశ్వరుఁడు, వీరభద్రేశ్వరుఁడు, కేశవస్వామి, మైలారదేవుఁడు మొదలగు దైవములు సదాభక్తులచే నారాధింపఁబడుచుండురు. ఆయాలయములో వరుసతోఁ బ్రాకారకుడ్యమునకు నంటి, పూవులు, ఫలములు, మిఠాయీలు, తమలపాకులు, ఆటవస్తువులు మొదలగు సామగ్రులతో సదా పెక్కుదుకాణములు పేర్చఁబడియుండును. ఆలయమునకు వెనుకభాగమున యాత్రస్థుల బసలనిమిత్తము వరుసగాఁ జిన్నచిన్న నలువదిగదులు కట్టఁబడినవి. కాని, యీగదులన్నియు నివాసయోగ్యములు కాకపోవుటచేతను, వర్ణవిచక్షణతలేకుండ నన్నిజాతులవారు వానిలో బసచేయుచుండుటచేతను గ్రమక్రముగ యాత్రస్థులు వాని నుపయోగించుట మానివేసిరి. అందుచే నవి యన్నియుఁ దదితరోపయోగములకొఱకు జనులచే వినియోగింపఁబడుచున్నవి.

కేవలము పట్టణమును గాక పల్లెయుఁ గాక, సామాన్యగ్రామ మగు మొగిలిచెర్లయందుఁ బ్రవేశించి, యాలయమునం దొక ప్రక్క గుడారములు వేయించి, యందుఁ దనపరివారముతో రుద్రమదేవి యైదుదినములవఱకు నివసించెను. ఆయైదు దినములును దేవి గొప్పయుత్సవములు చేయించి, యతివైభవముతో నాదేవత నారాధించెను. అనేకులగు నిరుపేదలను సత్కరించి, యఖండమగు నన్నదానమును జేయించెను. ఆదినములలో రెండుపూటలును దేవి తనకుమార్తెలతోడను, కుమారదేవునితోడను బాదచారియై పోయి యేకవీరాదేవిని దర్శించుచుండెను. అల్లే యైదవనాఁటి సాయంకాలమునఁ గూడ నామె యాలయములోనికి వచ్చెను. అప్పుడప్పుడే చీఁకటు లారంభించుచుండినందున నాలయమునం దంతట దీపములు వెలిగింపఁబడినవి. చుట్టుప్రక్కలఁ గల యాలయములయందలి జేగంటలమ్రోఁతలు చెవుల బ్రద్దలు సేయుచుండెను. కర్పూరహారతులు గలపళ్లెరములు గొని పూజారులిటునటుఁ దిరుగుచుండిరి. పలువిధము లగుపూలమాలికలను గైకొని, మాలాకారులు భక్తులకు విక్రయించుచుండిరి. అది కృష్ణపక్షమగుటచే నాయాలయప్రాంతమునందు జనసంచారముగల భాగములు తప్ప నితరస్థలములు దట్టముగఁ జీకటులతో

నిండియుండెను. అట్టిసమయమున రుద్రమదేవి యేకవీరాదేవికి భోగరాగములు చేయించుచుఁ దనకుటుంబములోఁగూడ నామెను గొల్చుచుండెను.

గర్భాలయములో నొకశిలరాలతిన్నెపై నమర్పఁబడిన యతిమనోహరమగు నేకవీరాదేవి విగ్రహమును జూచి, భక్తు లెల్లరు నాసుందర విగ్రహసందర్శనము వలనఁ దమజన్మములు సార్థకము లయ్యెనని సంతసించుచుందురు. ఏమరుపాటునఁ జూచినవారు తద్విగ్రహస్వాభావికసౌందర్యముగలన నెనిమిదేండ్లప్రాయము గల యొకబాలిక యా తిన్నెపై నిలువఁబడియున్నదని భ్రమయుచుందురని వ్రాయుట కన్నఁ దదంగసౌష్టవమును వేరుగ వర్ణింప నక్కరలేదు. సత్కవీశ్వరునికృతివలె స్వభావము చెడకుండ నా విగ్రహమునకుఁ గలయవయవము లన్నియు నాయాభాగములకుఁ దగిన వర్ణములతోఁ జిత్రింపఁబడి, యపరబ్రహ్మ యనఁదగు నావిగ్రహకారుని సృష్టివైచిత్ర్యమును వెల్లడి సేయుచుండెను. స్త్రీలు ధరింపవలసిన యలంకారవిశేషము లెన్ని యున్నవో యన్నియు నావిగ్రహమును నలంకరించియుండెను. దొండపండువంటి పెదవియు గుంటలువడిన చక్కనిపాలబుగ్గలును, మందహాసమును స్ఫురింపఁజేయు నాముఖలావణ్యమును, భక్తులతోఁ బ్రత్యక్షముగ నాదేవత మాటాడుచుండినట్లే తోఁపించుచుండెను.

నలువంకల నఖండముగఁ బ్రకాశించుచుండిన దీపములకాంతిలో నాఁటి రాత్రి గర్భాలయమునందు దేవికట్టెదుట నిలువంబడి రుద్రాంబ తనకొమార్తెల చేతను, కుమారదేవుని చేతను నాదేవతకు మ్రొక్కించి, భక్తిపూర్వకములగు పెక్కుమ్రొక్కులు తాను మ్రొక్కి, ముకుళితకరకమలయై, నిమీలితలోచనయై, "ఓ జగదంబా! కాత్యాయనీ! భగవతీ! ఏకవీరా! నిరంతరము నీచరణారవిందధ్యానామృతపానానందుల మగుమమ్ముఁ గృతార్థుల నొనర్పుము. నాకుమారికలకుఁ బుత్రసంతానభాగ్యమును గటాక్షించి మావంశము నుద్ధరింపుము. మాయాంధ్రరాష్ట్రపీఠమున నుచిత మగు పుత్రభిక్షమును బెట్టి నిశ్శత్రుకముగ మాసామ్రాజ్యమును బరిపాలింపుము" అని పలువిధములఁ బ్రార్థించెను. అట్లు ప్రార్థించి, పిమ్మట రుద్రాంబ వారందఱితో నాలయమునకుఁ బ్రదక్షిణ మొనర్పవలయు నని వెలుపలికి వచ్చి ద్వారముకడ వేచియున్న తన పరివారములోని కొందఱు భటులను వెనుక నిడుకొని ప్రక్కనుండి బయలుదేరెను. కరదీపికలతో మొదట నిరువురు రాజభటులు నడచుచుండ, వారివెనుక రుద్రాంబయు, నామెవెనుక నుమ్మక్కయుఁ బ్రక్కనే రుయ్యమ్మయుఁ జిట్టచివరఁ గొంతపరివారములోఁ గుమారదేవుఁడును నడచుచుండిరి. అప్పు డుమ్మక్క తనవెనుక నున్న కుమారదేవునిఁ జూచి, "కుమారదేవా! నీమనోరథమును నెఱవేర్పు మని యేకవీరను భక్తిపూర్వకముగఁ బ్రార్థించితివా లేదా!"

అని పరిహాసింప నది విని రుయ్యమ్మ "అక్కా ! ఇప్పుడే కాదు. మనోరథసిద్ధికై కుమారదేవుఁ డేకవీర నాశ్రయించి చాలకాలమైనది." అని వానిని మఱింత హెచ్చరించెను. ఆమాటలకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక కుమారదేవుఁడు తనలోఁ దానే చిఱునవ్వు నవ్వుకొని యూరకుండెను. ఇట్టి పరిహాసప్రసంగములతోఁ బ్రదక్షిణము సేయుచుఁ, దుదకు వారందఱు నొకసన్నని సందులోనుండి పోవలసి వచ్చినది.

ఏకవీరాలయమునకును దానివెనుకనున్న కేశవస్వామియాలయమునకును మధ్య నున్నసందు కడుసన్ననిదై యిద్దరుమనుష్యులు విశాలముగా నడచుటకుఁ దగినంత వెడల్పుమాత్రము కలిగియుండెను. రమారమి నలుబదిగజముల పొడవుగల యా సందు నతిక్రమించినఁ గాని మరల విశాలమగు ప్రదేశము గోచరము గాదు. పగటివేళలయందు బిచ్చకాండ్రు కొందఱా సందు నాశ్రయించి, ప్రదక్షిణము సేయుటకై వచ్చుభక్తుల నడ్డగించి, తమకు బిచ్చము పెట్టువఱకు మార్గమీయక యల్లరిపెట్టుచుందురు. రాత్రులయం దా ప్రక్క జనసంచార మంతగా నుండనందున నాప్రాంతమునందు దీపములు పెట్టవలసినయవసరము లేదు. ముందు కరదీపికలతో నడచుచుండిన రాజభటుల వెనుక రుద్రాంబ పోవుచుఁ దనపరివార మంతటితో నాసందులోఁ బ్రవేశించెను. అట్లు ప్రవేశించి కొన్నియడుగులదూరము నడచినంతనే యాకస్మికముగ నాసందులో ముందువైపునుండి భయంకరాకారులగు కొందఱు ధూర్తు లాయుధపాణులై పరుగుపరుగునవచ్చి తటాలున నాయిరువురి రాజభటులపైఁ బడి, తళతళ లాడుఖడ్గములతోఁ దుళ్లిపడునట్లు వారిశిరములను రెప్పపాటున ఖండించి పాఱవేసి, రుద్రమదేవిని బట్టుకొని యీడ్చుకొని పోవు చుండిరి.

9.వ ప్రకరణము

ఆపద

క్రిందటిప్రకరణములో వర్ణించినప్రకార మాకస్మికముగ శత్రువులు పైఁ బడి రుద్రమదేవి నీడ్చుకొని పోవుచుండ, నిరాయుధయై యుండుటచే నామె యేమియుఁ జేయలేక పోయెను. వెనుక నున్నకుమారదేవుఁడును దత్పరివారమును బరుగుపరుగునవచ్చి శత్రువులపైఁ బడుట కాసన్ననిసందులో నవకాశము కలుగ లేదు. రుద్రమదేవి పెద్దపెట్టునఁ గేకలువేయుచుఁ గుమారదేవునిఁ బరివారమును బిల్చుచుండ, నాధూర్తులు మాటాడకుండ నామెదౌడలు దగ్గరగా నొక్కి, తల్లి దురవస్థకై యేడ్చుచుండిన కుమార్తెలనుగూడఁ బట్టుకొనిరి. ఇంతలోఁ గుమార

దేవుఁడును రాజభటులునుగూడఁ బ్రక్కనున్న కేశవస్వామి యాలయముచుట్టు తిరిగి, పరుగుపరుగున వచ్చి సందుముంగనున్న ధూర్తకోటిపైఁ బడిరి. తోడనే యప్పుడిరుతెగలవారికిని బోరు ఘోరముగా జరుగ నారంభించెను. కుమారవిక్రముండగుకుమారదేవుఁడు నిజపాణితలము నలంకరించిన చండాసిచే నాచండాలుర నెల్ల ఖండించుచు, “భయము లేదు. భయము లేదు. ధైర్యముతో నుండుఁడు” అని రుద్రమదేవినిఁ దక్కుమారికలను హెచ్చరించెను. ఆవీరాగ్రేసరుని కంఠస్వరము వినినంతనే, యొక్కడిలేని ధైర్యమువహించి, యాదుష్టులమధ్యఁ జిక్కియున్న దేవి వానికొఱ కిటునటుఁ జూడసాగెను. అట్లు చూచుచుండఁగనే నిజఖడ్గకరాళకౌశలమునఁ దనకడ్డముగ నున్నశత్రువీరులఁ గడతేర్చుచు నిమిషమాత్రములోఁ గుమారదేవుఁ డామెకుఁ బ్రత్యక్షమై “దేవీ! నీసేవకుఁ డిచ్చటనే యున్నాఁడు. కంఠమునఁ బ్రాణ మున్నంతవఱకు నీ కెట్టియాపదయు రానీయఁడు.” అని బిగ్గరగఁ బలుకుచు వెంటనే యావీరాగ్రేసరుఁడు రుద్రాంబ రెండుచేతులును వెనుకకు విఱిచికట్టి పట్టుకొనిన జైనవిగ్రహమును రెప్పపట్టున రెండుతునియలుగాఁ జెగనఱికి వానిచేతిలో నున్నకరవాలమును గైకొని, తటాలున దేవి కందిచ్చెను. నిరాయుధ యగుటయే కాక, యస్వాధీనహస్తయై యంతవఱకు వెలవెలఁబోవుచుండిన యాధీనురాలు కుమారదేవుని యనుగ్రహమున ఖడ్గపాణియగుటయే తడవుగఁ దనచుట్టు నావరించిన శత్రుసేనపై దుమికి, యావీరనారి, తాను నిల్చిన ప్రదేశము నిశ్శత్రుకముగాఁ జేసికొనియెను. అంతలో విడువక తటాలున సందులోఁ బ్రవేశించి, యచ్చటఁ దనకుమారెలను బట్టుకొనిన ధూర్తవర్గములకెల్ల మహాకాళియై వారి నంతమొనరించి, కొందఱు రాజభటులసాహాయ్యముతో వారి నిరువురను క్షేమముగా గుడారములోనికిఁ బంపివేసి. యా శూరకాంత మరల రంగస్థలమునకుఁ బ్రవేశించెను.

అతిస్వల్పకాలముననే యీవైపరీత్యము నలుపంకల వ్యాపించెను. గుడారములందును దదితరప్రదేశములయందును నాఁటిరాత్రి స్వేచ్ఛగా సంచరించుచుండిన పరివారజనులందఱును దద్వార్త వినుటయే తడవుగ వారివారి నాయుధపాణులై పరుగుపరుగున వచ్చి రుద్రాంబను గలిసికొనిరి. దేవి కాపదజనించినదని విని తక్షణము తమతమ యంగళ్లు మూసివేసి, చేపాటికఱ్ఱలతో వర్తకులును, జేగంటలతోఁ బూజారులును, దటాలునఁ జేతికి దొరకిన సాధనములను గైకొని ధైర్యవంతు లగుకొందఱు గ్రామస్థులును, గుంపు గుంపులుగ వచ్చి యాప్రదేశము నలంకరించిరి. ముసుఁగులో గుద్దులాటవలె నా కటికచీకటిలో నాఁటిరాత్రి ఘోరసంగ్రామ మారంభించె, యిరుతెగలవారు వందలకొలఁది గడతేరుచుండిరి. ఆసందుప్రక్క నున్నప్రదేశ మంతయుఁ బ్రాకారపద్యమువఱకు మిక్కిలి విశాలమై యుదరంగముగా నుండుట కనుకూలముగనే యుండెను. తగిన రణ

కాలముగాని, తగిన సాధనసామగ్రిగాని, లేకపోయినను, కేవల భక్తివిశ్వాస
ములచే దేవికిఁ దోడ్పడవచ్చిన గ్రామస్థులెల్లరు రణనిపుణు లగు శత్రువుల
యార్భాటముల కోర్వలేక, కొలఁది నిముసములలోనే యనేకులు హతులై హత
శేషులు పలాయితులైరి. వడగండ్లవానవలె సెడ తెఱపి లేనియమ్ముల వాన వర్షించు
చుండుటచేఁ బరివార మంతయు నల్లకల్లోలమై కుమారదేవ రుద్రాంబల వెనుక
శరణుఁజొచ్చెను. దక్షయాగవిధ్వంసమునాఁటి వీరభద్రునివలె భయంకరాకారుఁ
డై కన్నులనుండి వెడలు క్రోధానలజ్వాలలు, శత్రుకోటిపైఁ బ్రజ్వలింపఁ
జేయుచుఁ, బరివారమును బురికొల్పుచు, దేవికి ధైర్యము గఱపుచుఁ, గుమారదేవుఁ
డప్పు డత్యద్భుతముగ నొక్కమారు చెలరేగి, రిపుసేనపైబడి కదళీకాంతారవిచ్ఛే
దముగతి ఛేదించి, శత్రుతతిని బీనుంగులపెంట గావించి, క్షణమాత్రమున నా
రణరంగము భూతబేతాళాద్యుగ్రపిశాచగణములకు నాట్యశాలగా నొనర్చెను.
లేళ్లమండలపై నమందరయమున లంఘించుకొదమసింగము తెఱంగున నారాచసింగ
మట్టు విజృంభించినంతనే దదార్భాటమును భరింపలేక ఝంఝామారుతవిదళితమేఘ
మండలమువలె గతశేష మగురిపుసేన నలువంకలకుఁ జెదరి, హాహాకారములతో
"మురారిదేవా! హరిహరదేవా!" అని కేకలు వేయసాగెను. తోడనే తద్వా
హినీపతులగు హరిహరదేవ మురారిదేవు లిరువురును జెదరినసేనలఁ బ్రోవుసేసికొని
ప్రాణములకుఁ దెగించి, పైఁబడి యాక్రోధావేశమున దేవి పరివారమును మూఁడు
వంతులు నాశనము గావించిరి. మరల రుద్రమదేవినిఁ బట్టుకొనవలయునని కొందఱు
ధూర్తు లావంకకుఁ బరువెత్తుచుండఁ గుమారదేవుఁడు వారల నడ్డగించి, శత్రువు
లకుఁ గాలపాశమువంటి తన దక్షిణబాహుదండమును బైకెత్తినంతనే కోపాతి
శయమున వాని కంఠమునకు గుఱి చూచి, మురారిదేవుఁడు తన ఖడ్గమును రివ్వున
వానిపైకి విసరెను; కాని యాకరవాలము గుఱితప్పి, కంఠముప్రక్కనుండి వాని
కుడిభుజమును సగమువఱకుఁ దెగనఱకి, పాపము మనకుమారదేవునిఁ బ్రాణమాత్రా
వశిష్టు నొనర్చెను. గాయమునుండి ప్రవహించు రుధిరధారలతోడనే, తనశక్తి
యంతయు నశింప గద్గదస్వరములో "దేవీ! నాపని ముగిసినది. నీవు జాగ్రత్త"
అని యఱచుచు నేలపైఁబడి మూర్ఛిల్లెను.

అయ్యాక్రందనధ్వని చెవులఁ బడినంతనే రుద్రాంబ కివ్వనఁ గేకవేసి, శరీ
రమును మఱచి, మహిషాసురమర్దనివలె శత్రుచ్ఛేదన మొనర్చుచుఁ దన మేనల్లు
నకుఁ దోడ్పడవలె నని ముందునకుఁ ద్రోవచేసికొనఁ జొచ్చెను; కాని పాప మిం
కెక్కడిత్రోవ? ఖడ్గమును గిరగిరఁ ద్రిప్పుచు నామె నాలుగైదడుగులిడుసరికి
మిక్కిలి దృఢమగు నొకచేపాటి కఱ్ఱతో నామె మోకాళ్ళపై బలవత్తరమగు నొక
దెబ్బ తగుల నావీరనారి చప్పున నేలఁ జతికిలఁబడి "హరహరా!" యని నిట్టూ

ర్పులు విడువఁజొచ్చెను. తోడనే హరిహరదేవుఁడు "మేలు మురారిదేవా! మేలు! ఇదియే సమయము. కరచరణములు బంధించి యీతెను బ్రాణములతోఁ గూడ మన ప్రభువున కర్పగింతము" అని కేకలు వేయుచుఁ జెప్పెను. అట్లు చెప్పుటయె తడవుగ హరిహరునిశిరముపై వెనుకనుండి యాకస్మికముగ, బిడుగువంటి యొకమహాఘాతము పడినంతనే, యీ మందభాగ్యుఁడు కపాలము పగిలి, "చచ్చితిని. చచ్చితిని. మురారిదేవా! రక్షింపుము" అని యఱచుచు నేలపైఁబడి కొట్టుకొనసాగెను.

ఆయుపద్రవ మెట్టిదియో యని మురారిదేవుఁడు తనపరివారముతో నించుక కదలినంతనే, యేనుఁగుతుండములవంటి యినుపదండములతో నుద్దండబలశాలురగు కొందఱు వీరాగ్రేసరులతో నొక నూతనపురుషుఁ డాశత్రుసేనపైఁ బడి, యడ్డమువచ్చినవారి కెల్లఁగపాలమోక్షప్రాప్తి కలిగింప నారంభించెను. ఒక్కొక్క యినుపదండపుబ్రేఁతతో గుంపుగుంపులుగాఁ గూడినశత్రువు లెల్లరు రూపురేఖలు గానరాకుండఁ జితికి ముద్దలై విపరీతముగ నాశనము గావింపఁబడుచుండ నావైపరీత్యమునకు భయపడి హతశేషు లెల్లరుఁ దక్షణమునఁ గాందిశీకులై మాయమైరి. ఆనూతనవీరాగ్రేసరుఁడు వారిని వెంట దఱుముచు, నెంత వెదకినను, మురారిదేవుఁడు మచ్చుకైనను గానరాఁడయ్యె. ఆవింత చూచి, రుద్రమదేవి బ్రహ్మానందభరితయై "నాయనా! కుమారదేవుఁడు, కుమారదేవుఁడు, చూడు, తండ్రీ! చూడు!" అని కేకలు వేయసాగెను. కాని యీ యల్లకల్లోలములో నా కేకలు వానిచెవిని బడలేదు. అందుచే దేవి తానే మెల్లఁగ లేచి, కుమారదేవునికై యారణ్యస్థల మంతయు నన్వేషింప నారంభించెను; కాని కుమారదేవుఁ డెచ్చటనామె దృష్టిపథమునఁ బడలేదు. శత్రులను గొంతవఱకు వెంటఁ దఱిమి యీ నూతనవీరుఁడు తనపరివారముతో మరల వచ్చి దేవినిఁ గలసికొనెను. వారందఱుఁ గూడి తదాలయప్రాంతమునఁ గుమారదేవునకై మిక్కిలి శ్రమపడిరి. ఆశ్రమ వ్యర్థమైనందున దేవిసంతాపమునకు మేరలేకపోయెను.

10-వ ప్రకరణము

ప్రయాణప్రయత్నము

మధురానగరమున కుత్తరముగాఁ గావేరీనదీప్రాంతస్థితారణ్యములలో నొక పర్వతప్రదేశమునఁ గల తాటియాకులయింటి యరుగులపైఁ గూర్చుండి, యొకనాటి యుదయమునఁ గొందఱుకాపులు తమలోఁ దాము మాటాడుకొనుచుండిరి. ఆయింటిముందరఁ గల చింతచెట్లమధ్య నుండియే, మధురానగరి బాటసారులు

రాకపోకలు జరుపుచుందురు. ఆప్రాంతమునం దచ్చటచ్చటఁ గలగొండగుట్టలవలనఁ దురంగారూఢులును బాటసారులుమాత్రమే యామార్గమునుండి వచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. బండిప్రయాణము సేయువారికి వేఱొకమార్గ మేర్పడియున్నది. ఏగ్రామమున కేఁగువారికైనను నామార్గము మిక్కిలి చేరువ యగుటచే, మార్గమధ్యమున నచ్చటచ్చటఁ గొండగట్టు లున్నను సాధారణముగ బాటసారు లాదారినే ప్రయాణ మొనర్చుచుందురు.

మీఁద వివరించినట్టు లామార్గమునఁ బ్రక్కనే కట్టఁబడిన యిల్లు మంటిగోడలును దాటియాకుల నేఁతయు లేకుండినయెడల నొకపెద్ద దివాణ మని చెప్పవచ్చును; కాని యా యింటిచుట్టును బ్రాకారకుడ్యప్రాయముగఁ బెరిఁగిన కొండగుట్టలును, ఆ కొండగుట్టలమధ్య నత్యున్నతముగ బలిసిన వెదురు డొంకలును దద్గృహావరణమును లేశమును బైకిఁ గానరానియ్యక, మార్గస్థులకంటి కొకచిన్నపాకవలె మాత్రము తోఁపించుచుండెను. లోనఁ బ్రవేశించి పరిశీలించినయెడలఁ దదంతర్భాగమునఁ బెద్దపెద్దచావడులును, ననేకమంటపములును, లెక్కలేనన్ని గదులును, జూపఱులకు మిక్కిలి యక్కజమును గల్గించును. ఇవి యన్నియు దాఁటినవెనుక, చిట్టచివర రమారమి రెండువందలగుఱ్ఱములతో నొక గుఱ్ఱాలశాలయు, దానిప్రక్కనే, యపరిమితమగు యుద్ధసామగ్రితో నిండిన యొక యాయుధాగారమును, మఱింత యాశ్చర్యమును బుట్టించును. ఆ గృహాంతర్భాగ మించుమించుగ నైదాఱువందలు సంఖ్యగల వీరపురుషుల కాధారమై యుండుచుండెను. అన్నిగుఱ్ఱములతోడను, నంతటి యుద్ధసామగ్రితోడను, నావీరులందఱు నా పర్వతప్రాంతమునఁ బ్రమాదకరమగు నా తాటియాకులయింటిలో నేల నివసించుచుండిరో యని చదువరులు ప్రశ్నింపవచ్చును; కాని యావీరుల కాగృహము, స్వకార్యార్థనిర్మిత తాత్కాలికగృహము గాని, శాశ్వతావాసము గాదు. అదియునుగాక, యందలి వీరవరులెల్లరు నెలకు నాలుగైదుదినములు తప్పఁ దక్కిన దినములలోఁ దమ వాహనములతోడను, యుద్ధసామగ్రులతోడను నెచ్చటికో పోయి తిరుగుచునే యుందురు.

ఆనాఁటియుదయమున నాయింటి యరుఁగుపైఁ గూర్చుండి సంభాషించుచుండిన కాపులెల్లరును రణనిపుణు లగువీరభటులే. ఇరువదిదినముల క్రిందట వారందఱును రణసన్నద్ధులై తమతమ సాధనసామగ్రులతో బయలుదేరి యెచ్చటికో పోయి, రెండుదినముల క్రిందటనే తిరిగి వచ్చి యిల్లు చేరుకొనిరి. ఇల్లు చేరినంతనే తమప్రభు వొకటిరెండుదినములలో వచ్చెద నని చెప్పి మరల నెచ్చటికో వెడలిపోయినందున నాఁటి యుదయమున వారందఱును వానికొఱకే యెదురు

చూచుచు, వానినిఁ గూర్చియే ముచ్చటించుకొనుచుండిరి. ఇంతలో జాముప్రొద్దెక్కినది. అప్పు డా పరివారములోని యొక పురుషుడు తనచెంత నున్నవానినిఁ జూచుచు, "రంగా! మన వెంకన్న యుదయమునుండియు నెచ్చటను గానరాఁడేమి?" యని ప్రశ్నించెను. తోడనే రంగఁడు వాని వీక్షించి, "కొంతదూరము పోయి, మనప్రభువు వచ్చుచుండు నేమో చూచి రమ్మని వెంకన్నను బంపించితిని. వాఁడుగూడ నెందుచేతనో యింకను దిరిగి రాలేదు." అని బదులు చెప్పి యూరకుండెను. ఆపరివారమున కంతకును రంగఁడే నాయకుఁడుగా నియమింపఁబడినందునఁ బ్రభువు లేనప్పు డాతఁడే చేయవలసిన యేర్పాటులన్నియుఁ జేయుచుండును. వారట్లు మాటాడుకొనుచుండ నరుగుచివరఁ గూర్చుండి ప్రక్క కతిదీక్షతో నిదానించి చూచుచున్న యొకపురుషుఁడు తటాలున లేచి, "అదిగో మనప్రభువుగారు తురంగారూఢులై వచ్చుచున్నారు. వానిప్రక్కనే నడచుచు నధికప్రసంగప్రీతుఁ డగు మనవెఱ్ఱివెంకన్న యెడతెరపి లేకుండ నెట్లు మాటాడుచున్నాఁడో చూడుఁడు" అని కేకలు వేసి చెప్పెను. తోడనే వారందఱును ముందునకుఁ బోయి యత్యాతురతతో నావంకఁ జూడసాగిరి. ఆశ్రితులకుఁ బ్రభుసందర్శన మతిసంభ్రమము గదా?

అప్పుడు చెఱకువిల్లును జిలుకవాహనమును గైకొని భూలోకమున నవతరించిన లక్ష్మీకుమారునివలె హయారూఢుఁడగు నొక సుందరరాజకుమారుఁ డేతెంచి, తన వాహనమును దిగి, వారికెదుట నిలువంబడియెను. ఆపాద మస్తకమును దెల్లని సిపాయిదుస్తులు ధరించిన యా రాజకుమారున కచ్చటి పరివారమంతయు నమస్కరింప, నాతఁ డేకారణముననో యూరక వెలవెలఁ బోవఁజొచ్చెను. ఆ పరివారమంతయు నది కనిపెట్టెను గాని, యందుకుఁ గారణముమాత్ర మూహింపలేదు. ఆ రాజకుమారుని ముఖలక్షణములను గనిపెట్టి, తమప్రభువున కిట్టి క్రొత్తమార్పు లేల సంభవించెనో యని యాశ్చర్యమొందుచు, రాజకార్యాతురుఁడై మనసు స్వస్థత లేకయుండుటచే శుష్కించి, యిట్టి నూతనముఖలక్షణముల వహించె నని మరలఁ దమలోఁ దామె వారందఱును సమర్థించుకొనిరి. అధికప్రసంగవినోదుఁ డగు వెంకన్న ముందునకు వచ్చి, "రంగా! రంగా! పాపము మనప్రభువుగా రెంత వెదకినను కుమారసింహునిజాడలు గానరాలేదఁట." అని చెప్పుచుండ రంగఁడు వానిని మందలించి, "వెంకన్నా నిన్ను నేనేమియు నడుగలేదు. నీ యధికప్రసంగ మింకఁ గట్టిపెట్టుము. మార్గస్థు లెవరైన నీ వెఱ్ఱిమాటలు వినినచో మాకొంప మునుఁగును." అని పలికి, యా రాజకుమారునిఁ జూచి, "దేవా! ఏకారణముచేతనో నేఁడు మీరు మాకుఁ గ్రొత్తపురుషులవలెఁ గన్పించుచున్నారు. మీనోట నొకమాటయు వెలువడకున్నయది. ఇంతకును కుమారసింహుని గూర్చినవిచారమే ప్రబలకారణమని నా యుద్దేశము. తమరు లోనికి దయచేసినయెడల సావధానముగఁ గూర్చుండి నాలుగుసంగతులు నాలో

చింతము. ఇట్లు విచారించిన నేమిలాభము!" అని పలికి, రంగడు వానిని లోనికిఁ గొనిపోయెను. వారి వెంటనే తక్కినవారును లోనఁ బ్రవేశించి, యా యిరువురి రహస్యప్రసంగమున కభ్యంతరము గలుగకుండ నెవరిపనిమీఁద వారు చల్లఁగా సాగిపోయిరి.

కొండగుహవలె నెంత నడచినను దరుగని యాయింటిలోఁ బ్రవేశించి పోవుచు, నా రాజకుమారుఁ డిటు నటుఁ జూచుచు వెఱ్ఱివానివలె నటింపసాగెను. ఆ యింటిలో లేశమును బరిచయములేని క్రొత్తపురుషునివలె నాతఁడు లోనికేఁగుచుండ, ముందుఁ బోవుచున్న రంగఁడు వానినడతను లేశమును గనిపెట్టలేదు. అట్లు పోయిపోయి, సాధారణముగాఁ దన ప్రభువుతో నత్యంతరహస్యములగు రాజకీయ విషయములను బ్రసంగించుటకు వాడుచుండిన యొకచీఁకటిగదిలోఁ బ్రవేశింప, వానివెంటనే యా రాజకుమారుఁడును లోనఁ బ్రవేశించెను. అచ్చటనున్న తాటియాకులచాపపై నిరువురును గూర్చుండి యీ విధముగా సంభాషింపఁ దొడంగిరి.

"దేవా! కుమారదేవునిఁ దమ రెచ్చటెచ్చట వెదకితిరి? వానిజాడ లేశమైనఁ గానరాలేదా? పాపము శత్రువులు వానిని బలవంతముగఁ జంపివేసియుండరు కదా?"

"రంగా! నే నెచ్చటెచ్చట వెదకితినో, యేయే ప్రదేశముల సంచరించితినో యా గతించినసంగతులు నన్నింక నడుగవలదు. కుమారదేవుని కెట్టియాపద సంభవించియుండునో, వానికొఱకు మనము ముందు చేయవలసిన యేర్పాటు లేమో బుద్ధిమంతుఁడవు గావున నాలోచించి చెప్పుము."

"స్వామీ! యాకుమారదేవుఁడు బలవంతముగ మధురానగరమునకే కొనిపోఁబడి యుండునని నా నమ్మకము. దేవాలయములలో, రుద్రమదేవి నెదిరించినధూర్తులలో ననేకులు పాండ్యరాజసైనికులే యని మనము వినియుంటిమి కదా? అందుచే జైనాచార్యుఁడు పాండ్యరాజునకు వ్రాసియిచ్చిన ప్రత్యుత్తరము మనకు గొప్పయాధారమైయున్నది. కావున దానిని గైకొని తమరు మధురానగరమునకు—"

"రంగా! జైనాచార్యుఁ డన్న జ్ఞప్తికి వచ్చినది. ఈమధ్య జరిగిన యీ యల్లరులలో నాయుత్తర మేమి చేసితినో జ్ఞాపకము రాకున్నది. నీచేతి కియలేదా?"

"స్వామీ! ఆ యుత్తరము నాయొద్దనే యున్నది. పోలేదు."

"సరే! సంతోషమే! రంగా! నిజముగా నాకు మతిపోయినది సుమా! నాయాకారము నాకే క్రొత్తగాఁ దోఁచుచుండ మీయందఱికి వింతగా నుండుట యాశ్చ

ర్యమా? ఏది యెట్టులయినను నేఁటి మధ్యాహ్నముననే నేను మధురానగరమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెదను."

"దేవా! కార్యతత్పరతచే మీరు ముందు వెనుక లాలోచింపక తొందరపడుచున్నారు. ఆ యుత్తరములో మన్నము కొన్ని సంగతులు సవరణచేసి, యత్యవసరము లగు మఱి కొన్ని సంగతులనుగూర్చి దీర్ఘముగా నాలోచింపవలసి యున్నది. అందుచే సావకాశముగా మీరు రేపుదయమున బయలుదేఱినచో సాయంకాలమునకు మధురానగరమును జేరుకొనఁగలరు."

"రంగా! అట్లయినయెడల మధ్యాహ్నము భోజనానంతరమునఁ గూర్చుండి మన మన్ని సంగతులు జాగ్రత్తగా విమర్శింతము."

11-వ ప్రకరణము

పాండ్యరాజు

మనకథాకాలమునాఁటికి దక్షిణహిందూదేశమునఁ గల రాజ్యములలోఁ బాండ్యరాజ్యమే మిక్కిలి ప్రబలమైనది. కాకతీయులపైఁ గక్ష వహించినవారిలోఁ బాండ్యరాజులే ప్రముఖులు. మనపురాణములలోఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన మధురానగరమే యీ రాజ్యమునకు రాజధాని. రుద్రమదేవి నాఁడే కాక, చాలకాలము నుండియు నీ వంశమువారికిఁ బాండ్యరాజులు ప్రబలశత్రువులై యుండుచుండిరి. గణపతిదేవుని పరిపాలనమునం దీరెండువంశములవారికిని గలశత్రుత్వము మఱింత యధికమై ప్రబలినది. ఒకప్పుడు పాండ్యరాజులు మొదలగు దాక్షిణాత్యప్రభువులందఱునుగూడి, కాంచీపురమున నున్న తెలుఁగుచోడులను బాఱఁదోలి యాపట్టణము నాక్రమించుకొన నిరాధారు లగుచోడరాజులు గణపతిదేవుని శరణువేఁడుకొనిరి. అప్పు డాచక్రవర్తి యపరిమితవాహినీయుతుఁడై దక్షిణదేశముపై దండెత్తి వచ్చి, దాక్షిణాత్యుల నెల్ల రణరంగమున శిక్షించి, కాంచీపురమును మరలఁ జోడరాజుల కిప్పించెను. విక్రమసింహపుర మనునామాంతరము గల నెల్లూరు నాక్రమించుటకై చోడరాజులెల్లరుఁ దమలోఁ దాము పోరాడుచు, నొక పక్షము వారు పాండ్యరాజులసాహాయ్యము కోరినందున జటవర్మ సుందరపాండ్యమహారాజు, మనుమసిద్ధి తండ్రియగు తిక్కరాజు మరణానంతరమున ననేకపర్యాయములు కాంచీపురమును విక్రమసింహపురమును నాక్రమించి, యాయాస్థలములందుఁ దనయధికారమును స్థిరముగా నెలకొల్పుటకై పెక్కు ప్రయత్నము లాచ

రించెను. కాని, రెండవపక్షమువారగు చోడరాజుల ప్రార్థనముపై గణపతిదేవుఁడు ప్రతిపర్యాయమును పాండ్యరాజు నోడించుచు నెల్లూరునుండియుఁ గాంచీపురమునుండియు వానిని పారఁదోలుచు వచ్చెను.

పైని వివరించినకారణములచేఁ గాకతీయపాండ్యరాజులకుఁ దరుచుగాఁ బోరాటములు జరుగుచునే యున్నవి. అందు వైరిజనభీకరుం డగుగణపతిదేవుఁడు గతించుటయు, నాంధ్రరాజపీఠముపై నొకసామాన్యస్త్రీ యగురుద్రాంబ యధివసించుటయు, ననేక మాండలికప్రభువు లామెపరిపాలమునకు సమ్మతింపక విరోధముగాఁ బనిసేయుచుండుటయు, సంభవించినందున జటవర్మ బ్రహ్మానందభరితుఁడై యదియే తగినయదనని తన శత్రుత్వమును దీర్చుకొనుటకు విశ్వప్రయత్న మొనర్పసాగెను.

ఒకనాఁటిమధ్యాహ్నమునఁ బాండ్యరాజు, తన కార్యస్థానమునందు నొక పచ్చనిపట్టుసోఫాపైఁ గూర్చుండి, క్రోధారుణవదనుఁడై దీర్ఘాలోచన మొనర్చుచుండెను. అప్పు డతఁడు సామాన్యమగు తెల్లనియంగియును, తెల్లనివస్త్రమును మాత్రము ధరించియుండెను. గుండెలవఱకు వ్రేలాడుచుండిన చిక్కనిగడ్డమును, బొడవైనకోరమీసమును, బెద్దతలకట్టును, నాతఁడు వార్ధకారంభుఁడని చెప్పుచున్నవి. అజానుబాహుఁడే యైనను గడు నల్లని చాయ గలవానిశరీరముల కందుకుఁ దగిన లావుమాత్రము లేదు. ఆచావడిలో నాతఁడు కూర్చుండినయాసనమునకుఁ గట్టెదుటనే యున్న స్తంభమునకుఁ జేరఁబడి, యొకపురుషుఁడు భయకంపితశరీరుఁడై చేతులు జోడించి నిలువఁబడి యుండెను. పలువిధములగు నాసనములతోడను రత్నపుఁ గంబళులతోడను జిత్రపటములతోడను గడుమనోహరముగా నున్న యాచావడిలో వారిరువురును దప్ప మూఁడవవా రెవ్వరును లేరు. కొంత సేపువరకు నట్లు జటవర్మ తనలో దీర్ఘాలోచనమొనర్చి యొకనిట్టూర్పువిడిచి తనయెదుటనున్న పురుషుని, గ్రూరదృష్టితోఁ జూచుచు "ఓరీ! మూర్ఖా! నీవింకను నాయెదుటనే నిలిచియున్నావా? చాలుచాలు! నీప్రతాపమునకు సంతసించితిని. ఇంక నిచ్చటనుండి దయచేయవచ్చును. మీయట్టివట్టియప్రయోజకులను నమ్మికొని నేను మిక్కిలి మోసపోయితిని. నేను దలపెట్టిన కార్యములన్నియు నిట్టులే వ్యర్థములై పోవుచున్నవి. ఛీ! పశువా! హరిహరదేవునివలె నీవుఁగూడ గడతేరియుండినచో నాకీవిచారము లేకపోయియుండును. ఏమిమహాకార్యము చేసితివని ప్రాణములతో నాయెదుటకు రాఁగలిగితివి? కుమారదేవునిఁబట్టి తెచ్చుటయా? ఇంతకన్నఁ జేతఁ జిక్కిన యారుద్రమదేవినిఁబట్టి తెచ్చినయెడల నేనెంత సంతసించియుండును? నాకార్యక్రమ మంతయు నెంత జయప్రదముగఁ గొనసాగియుండును? నిరంతరమును దనతపస్సంతయు నాకొఱకే ధారపోయుచున్న యాజైనాచార్యుఁ డెంత యుప్పొంగి యుండును?

ఈసంగతి వినినచో నాతఁడు నాయందెట్టి విరక్తిభావము వహించునో యని మిక్కిలి సందేహించుచున్నాను. వానికడకు నాయుత్తరము గొనిపోయిన యాహవమల్లుఁడుఁ గూడ నేఁటివరకుఁ దిరిగి రాలేదు. ఓరి నిర్భాగ్యుఁడా! నాయెదుట నుండకపో! నీ వదృష్టవంతుఁడ వగుటచే నేఁడు నీప్రాణములుదక్కినవి. చెరలో నున్నకుమారదేవునికడకుఁబోయి నేను చెప్పినట్లు వానికి బోధింపుము. రెండు మూఁడుదినములలో నెట్టులైన వానిని నీ వొప్పింపలేనియెడల నీయుద్యోగము గాని నీప్రాణములు గాని నీకు దక్కవు. పో! ఇచ్చట నుండకు."

అని కఠినముగాఁబలుక మురారిదేవుఁ డచ్చట నుండక సెలవుగైకొని మెల్లఁగ నావలకు సాగిపోయెను. తరువాత జటవర్మ కొన్నినిముసములవరకు నచ్చటనే చింతానిమగ్నుఁడై కూర్చుండి యంతఃపురమున కేఁగవలయునని కాఁబోలు మెల్లగా లేచెను. లేచినంతనే పరుగున నొకసేవకుఁ డచ్చటి కరుదెంచి వినయవిధేయుఁడై నమస్కరించి "దేవా! జైనాచార్యుని ప్రత్యుత్తరముఁ గొని యొక రాజకుమారుఁడు వచ్చినాఁడు. సెలవైనచో"—అని చెప్పుచుండ నాతురతతో నారాజు, "ఏమేమీ? ఒకరాజకుమారుఁడా వచ్చినాఁడు? ఎవఁడా రాజకుమారుఁడు? మనయాహవమల్లుఁడు రాలేదా? సరే! వెంటనే వాని నిచ్చటకుఁ దోడ్కొని రమ్ము" అని పలికి, యతఁడు మరల దనయాసనముపైఁ గూర్చుండెను. ప్రభువాజ్ఞ ననుసరించి యాసేవకుఁడు వెంటనే పోయి, కొంతసేపున కొకనూతనపురుషునితో మరల నచ్చటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే యాసుందరాకారుని సహజలావణ్యాతిశయమున కచ్చెరువొందుచు, వెఱ్ఱివానివలె వాని నాపాదమస్తకము రెప్పవాల్పక చూచుచు, నాతఁడు ప్రక్కనమ్రుక్క లందుకొనుచు, నారాజకుమారుఁ డొసంగిన యుత్తరమును గైకొని పాండ్యరాజు తనలో మెల్ల చదువుకొనసాగెను.

"శ్రీరస్తు చిరంజీవియైన జటవర్మసుందర పాండ్యమహారాజును బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియు, మనోరథసిద్ధియు నగునట్లు దీవించి, జైనాచార్యుఁడు వ్రాసినసంగతు లేమనఁగా—కుమారా!

నీవు వ్రాసినయుత్తరమును జూచి, కార్యక్రమమునందు నీకుఁ గల పట్టుదల నెఱింగి బ్రహ్మానందభరితుఁడ నైనాఁడను. నీయుత్తరమును బ్రతాపదేవునకుఁ గూడ వినిపించి, నీవు చెప్పినసంగతు లన్నియు వానికిఁ జక్కఁగా బోధించితిని. రుద్రమదేవి తీర్థయాత్రకు బయలుదేఱినసంగతి వానియుత్తరమువలననే నాకుఁ దెలిసినది. ఇందుతోఁ బ్రతాపదేవుఁడు నీకుఁగూడ నీవృత్తాంతము పంపినాఁడఁట. ఈవార్త వినినతోడనే నా యొద్దనున్న జైనభటులను యుద్ధసన్నాహుల నొనర్చి

పంపించితిని. నీవుగూడఁ గొంత సైన్యమును బంపియుండు వని తలంచెదను. మన యదృష్టవశమున నీ ప్రయాణసందర్భములో రుద్రమదేవి మనకుఁ జిక్కినయెడల నన్నివిధముల నదృష్టవంతుల మగుదుము. ఏది యెట్లైనను నిశ్చితకార్యక్రమము నందు లేశమైనను వెనుదీయక యింతకన్న నెక్కుడు పట్టుదలతోఁ బనిసేయ వలయునని నాయుద్దేశము. ఆరంభించినకార్యమునకు నడుమనడుమ నెన్నివిఘ్నములు వచ్చుచుండినను గార్యవేదులు తమపూనిక లేశమును విడిచిపెట్టరు. ఈ సంగతి బుద్ధిమంతుఁడ వగు నీ వెఱుంగనిది కాదు. కాకతీయవంశమును రూపుమాపి, యాంధ్రరాష్ట్రవైభవమును మీరందఱు ననుభవించుచుండఁ గన్నులారఁ జూచు భాగ్యము నా కెన్నఁడుకలుగునో తెలియదు.

ఏకశిలానగరమున యుద్ధప్రయత్నము లేమియు నిప్పటికి జరుగలేదు. ఒకప్పుడు దేవి ప్రాణముతో మరల నింటఁ జేరుకొనఁగల్గినయెడ నేమైన జరుగ వచ్చును. దెలిసికొనవలసిన సంగతులన్నియుఁ గ్రమక్రమముగాఁ దెలిసికొని నీ పేర వ్రాసెదను. మనమిప్పుడు లోలోపున సర్వవిధములఁ బ్రయత్నించుటతప్ప తొందరపడవలసిన యవసరములేదు. సమయము వచ్చినప్పుడు దేవగిరిసైన్యములు మాత్రము మనలోఁ గలియునట్లు తగినయేర్పాటు గావింపవలయును. నీయుత్తరము దెచ్చిన యాహవమల్లుఁడు మిక్కిలి చాకచక్యము గలవాఁడగుటచేఁ ద్రిపురాంతక దేవుని వెదకి పట్టుకొనుటయందును, నాయొద్దనున్న జైనవీరులకు యుద్ధక్రమము నేర్పుటయందును, వానిని నేను నియోగించితిని గావునఁ గొన్నిదినములవరకు నాతఁడు నాయొద్దనే యుండును. ఈయుత్తరము నీకిచ్చిన దేవదేవుఁడు నాముద్దుశిష్యుఁడు. మిక్కిలి పరాక్రమశాలి. ఉన్నతవంశసంభూతుఁ డగుటచే నతిసుకుమారుఁడు. వీని నతిగౌరవముతో నాదరించుచు నిష్టము వచ్చినంతకాలమున చెంత నుంచుకొని, పిదప నాయొద్దకుఁ బంపివేయవచ్చును. భగవంతుఁడు మన ప్రయత్నములను ద్వరలోనే కొనసాగించి జయ మొసంగుఁగాక.

గ్రహించవలెను.

ఇట్లు,

జైనాచార్యుఁడు,”

12-వ ప్రకరణము

నాకదియే చాలును

ఈ తరమంతయుఁ జూచినతరువాత నందలి యొకటిరెండుసంగతులకు మాత్రము విచారించి, పాండ్యరాజు తక్కినయంశములకు మిక్కిలి యానందించి, కొంతసేపు తనలో నేమో యాలోచించి యాలోచించి, రెండుమూఁడుసారులు శిరమును బంకించి తనదృష్టి యంతయు నెదుటనున్న దేవదేవునిపైఁ బ్రసరింపఁ జేయ నారంభించెను. ఆదీర్ఘదృష్టి యొక్కచోటనే నిలువక, యారాజకుమారుని శరీరము నాపాదమస్తకమును బరీక్షింపసాగెను. పరీక్షించుచున్నకొలఁది నారాజు ముఖలక్షణములు క్షణమున కొక మార్పుచెందుచు వచ్చెను. ఆమార్పులయం దవ్యాజానుగ్రహము ప్రవహించుచుండెను. ఆయనుగ్రహప్రవాహమునందలి యుత్తుంగ మోహతరంగము లారాజకుమారుని వదనమండలముపై కుప్పొంగుచుండెను. ఆదివ్య మంగళవిగ్రహమును దనివితీరఁ గనులారఁ జూచి చూచి, తదానందాతిశయమునఁ గొంతవఱకు మైమఱచి, యనురాగస్ఫురితము లగుముద్దుపలుకులతో "దేవ దేవా! ఈయాసనముపై నధివసింపుము. నీ వాచార్యులవారి ముద్దుశిష్యుఁడవఁట. ఉన్నత వంశసంభూతుఁడవఁట. మిక్కిలి పరాక్రమవంతుఁడవఁట. ఇన్నిసద్గుణములుగల నీ వెచ్చటనైనను గౌరవార్హుఁడవే! ఇన్నింటికన్నను సౌందర్యాకరమగు నీ యాకారమునం దొకవిధమైన యాకర్షణశక్తి యున్నది. అందుచే లోకసామాన్య పురుషులలో నీవు గణింపఁబడవు. లావణ్యవతుల మని విఱ్ఱవీగు రంభామేనకాతిలోత్తమాద్యఖిలగీర్వాణకీరవాణుల గర్వ మడంగించు నొకజగన్మోహినిని సృజింప నెంచి, విరించి ప్రారంభించి, జడమతి యగుటచే నిన్ను మఱచి మగవానినిఁగా గావించియుండును. లేనియెడల లోకములో సుందరపురుషు లెందఱు లేరు? వారియం దీయాకర్షణశక్తి యేల యుండరాదు? దేవదేవా! తమగ్రంథముల యందు సుందరపురుషు లగుకథానాయకులను మతిలేనికవులు మితిమీరి వర్ణింతురు; కాని నేనే దేవినగుదెడ, నిన్నుఁబోలిన లోకైకసుందరపురుషు నీక్షించినపుడు పురుషులకుసైతము మోహవికారము జనించునని నాగ్రంథమున వర్ణించియుందును. ఇట్టి పరాకర్షణశక్తిగల నీయట్టి రాజకుమారుని నాకొసంగిన జైనాచార్యుని ఋణము నేను దీర్చుకొనలేను. రాజకీయాంశములలో నీవలన గొప్పలాభమును బొందఁగలనని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. కుమారా! నీవు నాయొద్దఁ గొంతకాలముండెదవా? నీకు మంచియుద్యోగ మిచ్చెదను. ఆచార్యులవారి యాజ్ఞానుసారము నిన్నత్యాదరమునఁ జూచుచుండెదను. నీగౌరవమునకు లేశమును భంగమును రానీయను. నీవు నిరంతరము నాయంతఃపురమునందే నాతో సకలభోగములు ననుభవించుచు నివసింపవచ్చును. ఇది నీకిష్టమేనా!"

అని యడుగ దేవదేవుఁడు చిఱునవ్వు నవ్వుచుఁ జేతులు జోడించి యతి విన యముతో,

"మహారాజా! ఇష్టమేనా యని తమరు నన్నుఁ బ్రశ్నింపవలయునా? సిరిరా మోకాలొడ్డువారు లుందురా? దేవరయాజ్ఞ శిరసావహించి నే నిచ్చటనే యుందును. నియమితకార్య మెట్టిదైనను, శక్తివంచనలేక భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చుచుందును. తమయనుగ్రహముకన్న వేఱువిధ మగువేతన మేమియు నే నాసింపను. రాజకీయాంశములలోఁ దమ కన్నివిధములఁ దోడ్పడఁగల నని నాకు ధైర్యమున్నది."

"సెబాస్! దేవదేవా! నీరూపసంపదకు నీవినయగుణసంపద వన్నె వెట్టుచున్నది. ఇంత లేఁబ్రాయమున నే యిట్టి సూక్ష్మబుద్ధి యలవడుట మిక్కిలి యరుదు. నీవు నాచెంత నున్నయెడల నాహవమల్లుడు లేఁ డనువిచారము సుంతయు నా కుండదు. జైనస్వామి త్రిపురాంతకునిఁ బట్టుకొనుటయందు వానిని నియోగించుట నాకుఁ బరమసమ్మతమే!"

"నిజము మహారాజా! ఆదుర్మార్గుఁడు మనకుఁ జిక్కనగాని మనకార్యము లేమియు నిర్విఘ్నముగాఁ గొనసాగవు."

"ఔను. అందుచేతనే వానివిషయమై మే మంతపట్టుదలతోఁ బనిసేయుచున్నాము. నాకును జైనాచార్యునకును జరుగుచుండిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములలో ననేకములు మనుష్యులతోఁగూడఁ గానరాకుండ మాయమై పోయినవి. ఆ దుష్టుఁడు మార్గ మధ్యమున నెచ్చటనో కాచియుండి దోపిడిదొంగవలె మన రాయబారులనుబట్టి కడతేర్చుచు వారియొద్ద నున్నయుత్తరములను సంగ్రహించి, మెల్లఁగా రుద్రమదేవి కంపుచున్నట్లు నాకుఁ దోఁచుచున్నది. జైనస్వామియే కాక, వానినిమిత్తము నేనుగూడ ననేకగూఢచారులను బంపించితిని. ఇంతకు నెవ్వరైన నేమి చేయఁగలరు? వాని యాకార మెట్టిదో, వయ సెంతయో, పొడగరియో, పొట్టియో, తెల్లనివాఁడో, నల్లనివాఁడో, స్థూలకాయుఁడో, కుష్కశరీరుఁడో, మొదలగు స్వరూపచిహ్నము లేమియుఁ దెలియకుండ నెట్టి గూఢచారులైన నెట్లు గుర్తించి పట్టుకొనఁగలరు? పేరు త్రిపురాంతకదేవుఁ డని తప్ప మఱియొకసంగతి మన మెఱుఁగము. అంతమాత్రమున నేమి లాభమున్నది? ఆమాయలమారి యెన్నఁడును దనపేరు పైకిఁ జెప్పుకొనఁడుగదా? దొంగ యెన్నఁడైన దాను దొంగయని చెప్పుకొనునా?"

"మహారాజా! అట్లెన్నఁడును జెప్పుకొనఁడు. పేరు చెప్పుకొనకపోవుటయే కాక వాఁడు మిక్కిలి చతురవర్తనుఁ డగుటచే, దినమున కొకవేషములో సంచ

కించుచుండునని నాయుద్దేశము. నేనొకప్పుడు జైనస్వామి యిచ్చినయుత్తరము ప్రతాపదేవున కిచ్చుటకై యేకశిలానగరమున కేఁగి, యచ్చటఁ గొందఱు పౌరులవలన వానిఁగూర్చి కొన్ని సంగతులు వింటిని. త్రిపురాంతకదేవునకు నలుబదిసంవత్సరములు వయస్సుండునఁట."

"అలాగా? అట్లయినచో నాయీడే"

"నల్లని దీర్ఘకాయుఁడట"

"సరే! నేనుఁగూడ నట్టివాఁడనే"

"వానిగడ్డము కొంచెము కొంచెము నరసినవెంట్రుకలతో గుండెలపై వ్రేలాడుచుండునఁట!"

"ఇదిగో నాగడ్డమును నట్లే యున్నది."

"మీసముఁగూడ మీ మీసమువలెనే వంకలులేక నిడుపుగా నుండునఁట. స్థూలశరీరుఁడు కాఁడఁట!"

"బాగున్నది. ఒకమనుష్యునిఁబోలిన మఱియొకమనుష్యుఁ డుండఁగూడదని శాస్త్రమున్నదాయేమి? సృష్టి యనేకవిధములు. ఈపరమరహస్యము నా కిదివఱకే తెలిసియున్నయెడల నామందభాగ్యుఁడు మనచేఁ బట్టువడియే యుండును. ఇప్పుడైన నేమైనది? నీవు చెప్పిన యాకారవిశేషములను గుర్తెఱింగించి త్రిపురాంతకునిఁ బట్టుకొనునట్లు గూఢచారులకుఁ గఠినముగా నియోగించెదను. ఇంక నీసంగతి యిట్లుండ మనము చేయవలసిన రెండవకార్యము చెఱలోనున్న కుమారదేవు నెట్లైన వశపఱుచుకొనుట—"

ఆమాట వినినతోడనే దేవదేవుఁ డొక్కమాఱు త్రుళ్లిపడి యత్యాతురతతో "దేవా! ఏకుమారదేవుఁడు?"

"కుమారా! రుద్రమదేవినిఁ బట్టుకొనుటకై నేను బంపించిన సైనికులకుఁ బట్టువడిన కుమారదేవుఁడు. వాఁడు రుద్రమదేవికిఁ బ్రాణతుల్యుఁడఁట. అప్రతిమపరాక్రమవంతుఁడఁట. మనసైన్యములోఁ జాలభాగ మాతఁడొక్కఁడే నాశనము గావించెనఁట. అట్టి వీరాగ్రేసరుఁడు మనచేతఁ జిక్కినప్పుడు నిష్కారణముగఁ గడతేర్చుటకుమారుగా సామదానభేదదండోపాయములలో దేనిచే నైన లొంగించి వశపఱుచుకొని, మనపక్షమునఁ జేర్చుకొనినయెడల ముందుముందు వానివలన మన కనేకలాభము లుండునని నాకాశ పుట్టుటచేత నే నావిష

యమై ప్రయత్నించుచున్నాను. యుద్ధములోఁ దగిలిన గాయములవలనఁ గుమారదేవుఁ డిప్పుడు దీనావస్థయం దున్నవాఁడు. మా రాజవైద్యులను బంపించి వానికిఁ దగిన చికిత్స చేయించుచున్నాను. గాయము కుదిరి యాతఁ డించుక మంచిస్థితిలోనికి వచ్చినంతనే పరాక్రమశక్తిగల నీవే యీ కార్యభారమును వహించి వానిని మనపక్షమునకుఁ ద్రిప్పివేయవలెను. ఈ కార్యమునందు మురారిదేవుని నేను నియోగించితిని కాని వాఁడు వట్టిమందమతి. చతురతగల వాఁడుకాఁడు. వైద్యులు వానికిఁ దగినచికిత్స చేయుచున్నారో లేదో యది కూడ నీవే స్వయముగాఁ బరీక్షించుచుండవలెను. దైవానుగ్రహమువలన నాతఁడు మనకు వశుఁడైనయెడల నేకశిలానగరమందలి రాజకీయరహస్యము లన్నియు మనకుఁ దెలియుటయే కాక యుద్ధరంగమున మనపక్షమున నిలిచి యభిమన్యునివలెఁ బని సేయునని నేను మిక్కిలి యాశపడుచున్నాను. నీ వీకార్యము నెట్టులైన సాధించినయెడల నీవు కోరినవరమును నీకొసంగి యన్ని విధముల నిన్ను నేను సంతుష్టిపఱచెదను.''

''మహారాజా! శక్తివంచన లేక నే నీవిషయమునఁ బ్రయత్నించెదను. తప్పక నే నీకార్యమును సాధింపఁగల నని నాకు ధైర్యమున్నది. పిదప దైవమున్నాఁడు.''

''నా కదియే చాలును.''

13-వ ప్రకరణము

చెఱయందలి కుమారదేవుఁడు

నాఁటినుండియు దేవదేవుఁడు రాజాంతఃపురమునందే నివసించుచు, మహారాజకుమారునివలె సకలభోగములు ననుభవించుచుండెను. రాజానుగ్రహమునకు బాత్రుఁడైనవానికి రాజ్యమంతయు గడగడ లాడును గాన దేవదేవుని యధికారము కొలఁదిదినములలోనే కోటయం దంతటఁ బ్రబలముగా వ్యాపించెను. ద్వారపాలకులు మొదలుగ సేనానాయకులవఱకుఁ బ్రతిరాజోద్యోగస్థుఁడును వాని యాజ్ఞ మన్నించితీరవలయును. ఒక్క రాజునకేకాక, తదాశ్రితవర్గమున కంతకును దేవదేవుఁడు నిజముగా దేవదేవునివలెనే తోఁచుచుండెను. ఒక్క శుద్ధాంతకాంతాజనాంతఃపురప్రాంతమునకుఁ దప్ప దేవదేవుఁ డరుగరాని ప్రదేశ మానగరమునం దెచ్చటను లేదు. అతఁడు నివసించుచుండిన మేడలోనికిమాత్రము రాజుగూడఁ దనయాజ్ఞ లేనిదే వచ్చుటకు వీలులేదు. అతనికి సేవసేయుటకు రాజనేక దాసీజనముల నొసంగెను గాని, దేవదేవుఁ డవసరమని చెప్పి యొక్క ముదుసలి దాసినిమాత్రము తనచెంత నుంచుకొనెను. అందుకుఁ గారణ మేమని రాజు తన్నడిగి

నప్పుడు దేవదేవుఁడు "మహారాజా! యీ యైశ్వర్యము చిరకాలమువఱకు నాకుఁ గొనసాగినయెడల నెన్నిభోగము లైన ననుభవింపవచ్చును. కావున స్వల్పకాలమున కిట్టి యాడంబరము నాకిష్టము లేనందున నేను సామాన్యపురుషునివలెనే సంచరించెద" నని ప్రత్యుత్తరము చెప్పుచుండును. మొదట నుత్తరము గైకొని వచ్చినప్పుడు దేవదేవుఁడు ధరించియుండిన సామాన్యదుస్తులను దీసి పాఱవేయించి, రాజు, రాజకుమారులు ధరింపవలసిన యమూల్యాభరణములును, విలువగల వలువలును వాని కొసంగెను. అతినిర్బంధమువలన దేవదేవుఁడు వాని నంగీకరింపక తీరినదికాదు. ప్రతిదినమును సాయంకాలములయందు దేవదేవుఁ డాయాభరణములచే నలంకృతుఁడై జల్తారుపనులచే వన్నెకెక్కిన పట్టుదుస్తుల ధరించి, ఖడ్గపాణియై తురంగారూఢుఁడై పురవీథుల వెంచేయుచున్నప్పుడు పౌరులెల్లరు గుంపుగుంపులుగఁ గూడి, యీ మదనమోహన విగ్రహమును గన్నులారఁ జూచి చూచి తమ జన్మములు సార్థకము లయ్యెనని సంతసించుచుండురు. తమ దృష్టిపథమునుండి తప్పిపోవువఱకు నా సుందరవిగ్రహ సందర్శనమువలనఁ గన్యకామణులు చలనములేక నోట మాటలేక యూపిరియైన విడువక నిర్జీవప్రతిమాకారములతో నాయాస్థితులయం దట్టులే యుండిపోవుచుండిరి. అసురుల మోసపుచ్చి సురల కమృత మొసంగుటకై ధరించిన మోహినీస్వరూపమును బురుషాకారముగా మార్చుకొని శ్రీకృష్ణుఁడు మరల మధురలో నవతరించెనని కవులు వర్ణించుచుండిరి.

ఇట్లు మధురానగరము నంతటిని సమ్మోహనవిద్యచేఁ దాండవ మాడించుచు దేవదేవుఁడు తననియమితకార్యముల నతిశ్రద్ధతో నాచరించుచుండెను. ప్రతిదినమును రెండువేళలయందు నతఁడు కారాగారమున కేఁగుచుఁ గుమారదేవుని యోగక్షేమముల నతిశ్రద్ధతోఁ గనుఁగొనుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు దిన మంతయు నచ్చటనే యుండిపోవుచుండెను. అది కనిపెట్టి, తాను నియోగించినకార్యమునం దింతపట్టుదల వహించినదేవదేవుని రాజభక్తిని రా జెంతయుఁ గొనియాడుచుండును. కొన్నిదినములవఱకుఁ గుమారదేవుఁ డాకారాగృహమున ధూళీధూసర మగుకటికనేలపై వేయఁబడిన చాపపైఁ బరుండి, గాయముచే మిగుల బాధపడుచుండెను గాని, దేవదేవుని యధికారము వచ్చినప్పటినుండియు వాని కా కష్టములు తొలఁగిపోయినవి. పేరునకు మాత్ర మాతఁడు కారాగృహమునందుండెను గాని తక్కిన సంరక్షణమున కేమియు లోపము కలుగలేదు. ఆచెఱసాలలోఁ దనే సంబంధించిన విశాలమగు నొకగది శుభ్రపఱిచి యం దొకచక్కనిమంచముపైఁ బట్టుపరుపులను వేయించి, దేవదేవుఁడు కుమారదేవునందుఁ బరుండఁబెట్టించెను. అది కుమారదేవుని వశపఱుచుకొనుటకై దేవదేవుఁడు పన్నినయుక్తియని యెంచి రాజు మిక్కిలి సంతసించెను. రాజవైద్యులు రెండువేళలయందుఁబోవుచు గాయములకుఁ

కట్టుకట్టి, తీవ్రముగా వాతరించినజ్వరము హరించుటకుఁ దగినయౌషధములు నూరి పోయుచుండిరి. మూఁడు నాలుగు దినములలోనే గాయము లన్నియు శుభ్రముగాఁ బోయి, మచ్చకట్టి, తత్సంబంధమగుబాధ లేశమును లేకుండ వైద్యులు చికిత్స చేయఁగలిగిరి గాని, పట్టిన జ్వరమును లేశమైనఁ దగ్గించుట వారికి సాధ్యము కాలేదు. జ్వరహరణమునకై యెన్నివిధము లగుమహౌషధము లున్నవో యన్నియుఁ బ్రయోగించి చూచిరి. అంతకంత కాజ్వర మధికమై రోగిని శుష్కింపఁజేయుచుండుట తప్ప నా యౌషధములవలన వేరు ప్రయోజన మేమియుఁ గలుగలేదు. జ్వరాతిశయమున నూరక పలవరించుచుండుట తప్ప రోగినోట నొకమాటయైన లేదు. గంటెడుజావ యైనఁ గడుపునం దిమిడి యుండదు. ఏకవీర నామస్మరణమునకు మితియే లేదు.

ఈదుస్స్థితియంతయుఁ గనిపెట్టి కుమారదేవుఁడు బ్రదుకుట దుర్లభమని నిశ్చయించి దేవదేవుఁడు నిరంతరము విచారించుచు రాజవైద్యులు తగినచికిత్స చేయకున్నారని తఱచుగా రాజుతోఁ జెప్పుచు వచ్చెను. తోడనే రాజు వారిని రప్పించి, రోగిని ద్వరలో నారోగ్యవంతునిగాఁ జేయవలసియున్నదనియు, నట్లు చేయలేనియెడల నుద్యోగములకు భంగము వచ్చుటయేకాక, యంతకన్నను నెక్కుడగుశిక్షలు విధింపఁబడుననియు వారిని భయపెట్టుచుండెను. ఎన్నియౌషధములు పోయుచున్నను జ్వరము తగ్గనందున వైద్యులు విసిగి, రోగిని బలవంతముగఁ జంపి వేసెదరేమో యని దేవదేవున కొకయనుమానము కలిగినది. అందుచే నతఁడు వారిని మెల్లగా మంచిమాట లాడుచు, వా రొసంగిన ప్రత్యౌషధమును దాను స్వయముగాఁ బరీక్షించుచు, నిరంతరము గుమారదేవు నతి జాగ్రత్తతోఁ గాపాడుచుండెను.

ఒకనాఁటియుదయమున దేవదేవుఁడు రాజుతోఁగూడఁ గుమారదేవునిఁ జూచుటకు వచ్చెను. వైద్యులుఁగూడ నప్పుడే వచ్చి నాడి పరీక్షించుచు నే యౌషధ మీయవలసియున్నదో యాలోచించుచుండిరి. శుష్కించినశరీరముతో లోకముపై లేశమైన జ్ఞానము లేక పడియున్నరోగిని రాజు కొంతవఱకు నిదానించి చూచి తనలో నేమో యాలోచించి తనప్రక్కనున్న వైద్యులవంకఁ దిరిగి యం దొకనితో

"మీ రిప్పు డాలోచించుచున్నవిషయ మేమి? ఇంతలో నుపద్రవమేదియుఁ దటస్థింపదుకదా?"

"మహారాజా! ఇది విషజ్వరమగుటచే నేమి చెప్పుటకును వీలులేదు. నేఁటినుండియు నౌషధమును మార్చవలె నని యాలోచించుచున్నాము. నాడియందు వాతగుణము ప్రబలముగా నున్నది. అందుచే వాతరాక్షసము—"

"అయ్యా! వాతరాత్మసముకన్న సకలవిధజ్వరములకును సన్నిపాతములకును విడుగు వంటి మహాతరుణార్కు మిచ్చినయెడలఁ గొంత ప్రయోజన ముండునని నా యుద్దేశము."

"దేవా! అదియును గొప్పయౌషధమే! ఈరెండును సమానముగానే పనిచేయఁ గలవు. అయినను మొదటఁ దరుణార్కమే ప్రయోగింతము."

అని చెప్పి యావైద్యుడు తనచేత నున్న డబ్బిలోనుండి యొక చిన్న మాత్రనుదీసి తేనెలోఁగలిపి బలవంతముగా రోగినోటిలోఁ బోసి మ్రింగించెను. ఔషధము లోనికి దిగునట్లు దేవదేవుఁడు వానిగుండెపై మెల్లఁగా రాయుచుండెను. చెంతనున్న వైద్యు లేవో శ్లోకములు జదువుచుండిరి. అప్పుడు కుమారదేవుఁడు తటాలునఁ దనకన్నులు విచ్చి తనయెదుట నున్న వారందఱి నూరక రెప్పవ్రాల్పక చూచుచు, "ఏకవీరా! ఏకవీరా! ఏదీ? మాయేకవీర యెచ్చటనున్నది? ఆమెను విడిచి నేను బ్రతుకఁగలనా? అయ్యో! ప్రాణేశ్వరీ! నీవు లేకున్నయెడ నాకీజ్వరబాధ యెట్లు తగ్గును? ఈ కట్టియౌషధములతో నేమి ప్రయోజన మున్నది? ప్రియా! ప్రియా?" అని మరలఁ గన్నులు మూసివేసి యెప్పటియట్ల పరుండెను. ఆపలువరింతలు విని యచ్చటివారందఱు మిక్కిలి యాశ్చర్యమొందిరి! అప్పుడు దేవదేవుఁడు రాజును జూచి, "మహాప్రభూ! చిత్తగించితిరా? ఏకవీర యను నొక కన్యక నీతఁడు వరించియుండును. ఆమెకొఱకు బెంగ పెట్టుకొని, పాప మీతఁ డిట్లు నిరంతరమును జ్వరపీడితుఁడై బాధపడుచున్నాఁడు. నే నిచ్చటఁ బ్రవేశించి నప్పటినుండియుఁ గనిపెట్టుచున్నాను. ఎల్లప్పుడు నేకవీరస్మరణము తప్ప మఱి యొకపలువరింత లేదు. అట్టిహాని కెట్టియౌషధములను బోసిన నేమి ప్రయోజన మున్నది? పాపము వైద్యులుమాత్ర మేమి చేయఁగలరు? కుమారదేవుఁడు త్వరలో రోగవిముక్తుఁ డగుటకు నే నొకచక్కని యుపాయము చెప్పెదను. తమ రంతఃపురమునకు దయచేసినయెడల సావధానముగా మనవి చేసికొనెదను."

అని పలుక రాజు వెంటనే వానితో నచ్చటనుండి బయలుదేరి యంతఃపురమునకుఁ బోయెను.

14-వ ప్రకరణము

ప్రాణరక్షణోపాయము

పాండ్యరాజు దేవదేవునితోఁ గూడ తనయంతఃపురమునకు విచ్చేసి, మేడ వసారాలో నున్న యతి విచిత్రమగు నొక రత్నకంబళముపైఁ గూర్చుండి వానితో నిట్లు ప్రసంగింప నారంభించెను.

"దేవదేవా! ఇప్పుడు సావధానముగాఁ జెప్పుము. కుమారదేవునిఁగూర్చి నీ వేమి యాలోచించెదవు? నా కేమియుఁ దోఁచకున్నయది. ఆయేకవీర యెక్కడియో మన మెట్లు కొనివచ్చెదము? ఈమదనతాపజ్వరమునకు మఱియొకమందు లేదు కదా."

"దేవా! లేదు లేదు. ఈపట్టి యౌషధములతో నింకఁ గార్యములేదు. నేను జెప్పినట్లు మీరు చేయఁగలిగినయెడలఁ గుమారదేవుఁడు జీవించును గాని మఱియొక విధమున—"

"నీవు చెప్పినట్లు నేను తప్పక చేసెదను. కాని నాకు సాధ్యమై యుండవలయును."

"మహారాజా! అసాధ్యమైనకార్యము నే నెన్నఁడైన మనవి చేసుకొందునా?"

"సరే! అట్టు లైనఁ ద్వరగాఁ జెప్పు."

"దేవా! తమ యాశ్రితవర్గములో నాయీడుగల యొకచక్కని రాజకుమారుఁ డెవఁడైన నున్నాఁడా?"

"నీకు సమవయస్కు లగురాచబిడ్డలు మాకోటలో నున్నారు కాని, వారు నీ యంత చక్కనివారు కారు."

"పోనిండు! సామాన్యసౌందర్యమున్నచోఁ జాలును."

"సరే! అట్టివా రున్నా రనుకొందము. తరువాత?"

"అట్టిచక్కని రాచబిడ్డఁ డొకఁడు తమకొలువులో నున్నయెడల వాని నిప్పుడే కబురంపి రప్పింపుఁడు."

"ఎందుకొఱకు?"

"ఎందుకొఱకా? ఆరాజకుమారునకు మనము చక్కని స్త్రీవేషమును వేసి యేకవీర యను పేరుపెట్టి కుమారదేవునియొద్దకుఁ బంపుదము—"

"బలే! దేవదేవా! బలే! కొనసాగినను గొనసాగకపోయినను నీవు చెప్పిన యుపాయము మిక్కిలి ప్రశంసనీయమైనది. ఇంతటి గొప్పయుక్తి నీకు స్ఫురించునని నేను మొదట ననుకొనలేదు."

"మహారాజా! మీయంతటివారు తలపెట్టినప్పు డీపాటి స్వల్పకార్యము కొన సాగుట కేమి యాశ్చర్య మున్నది?"

"ఏమియు నాశ్చర్యము లేదు. కాని నామాట మన్నించి యేరాచబిడ్డఁడు రవిక దొడిగి చీరగట్టుటకు సాహసించును?"

"మీయాజ్ఞ యైనప్పు డెవ్వరైనను సాహసింపవలయును. మీచేఁ బోషింపఁబడుచు సమయము వచ్చినప్పు డీపాటియుపకారము మీ కొనర్పనియెడల నట్టివా రున్న నేమి లేకున్న నేమి? నిక్కమగు రాజభక్తి కలవాఁ డెన్నఁడు నిందుకు వెనుదీయఁ డని నా నమ్మకము. అట్టివాఁ డొక్కఁడైన మీకొలువునందు లేఁడా?"

"దేవదేవా! లేఁడని చెప్పను. ఉన్నాఁడు. కాని చెప్పినతరువాత నామాట మన్నించి నన్ను గౌరవించునని తోఁపదు, ఏమి చేయవలయును?"

"మీరట్లు సందేహించుచున్నారు గాని స్వయముగా మీరు సెలవిచ్చినప్పు డెవ్వఁడైన నంగీకరింపకపోఁడు. మీతలఁపునం దున్నవాఁ డెవఁడో వానిని రప్పించినయెడల మీ యెదుటనే నేను బోధించి యంగీకరించునట్లు చేయఁగలను. మఱియు నిందులోఁ జిన్నతన మేమియు లేదు. ఇదియొక సాహసము గాదు. సమయము వచ్చినప్పుడు తమ ప్రభువుకొఱకు నేపనియైనఁ జేయక తీరదు. కుమారదేవుఁడు బ్రదికి బాగుపడినయెడల వాని నెట్టులైన మనపక్షమునకుఁ ద్రిప్పుకొనవచ్చును. రాజకీయాంశములలో నట్టి వీరాగ్రసరుఁడు మనపక్షమున నున్నప్పుడు మన కెన్నివిధముల నుపచరించునో మీకు నేను జెప్ప నక్కఱలేదు. కావున మీ రీవిషయమున నశ్రద్ధ వహింపఁగూడదు. ఇంక నాకుమారదేవున కెన్నియౌషధములు పోసినను లాభము లేశమును లేదు. ఏకవీరయందలి మోహాతిశయమున వానిజ్వర మతితీవ్రముగాఁ బ్రజ్వలించుచున్నది. కావున వానిజ్వరము తగ్గి శరీరముపై స్మృతిగలిగి, యించుక యారోగ్యస్థితికి వచ్చువఱకు మన మీ కపటనాటక మాడించినయెడల వాని కింకఁ బ్రాణభయ ముండదు. అప్పుడు మనము పన్నినయుక్తి వానికిఁ దెలిసినను బ్రమాదము లేదు. మంచిమాటలచే సంగతు లన్నియు వానికి బోధించి నేను వానిని సమాధానపఱుపఁగలను. పురుషుఁడై పుట్టి యవసరమునుబట్టి స్త్రీవేషమును వేసినంత మాత్రమున స్త్రీలలోఁ బరిగణింపఁబడఁడు. ఈస్త్రీవేషమును ధరించుట కేవలము రాజకార్యముకొఱకు. నిష్కారణముగఁ జనిపోవుచున్న దీనుఁ డగు నొక లేఁబ్రాయపు రాచబిడ్డని ప్రాణములు రక్షించుటకొఱకు. ఇందు రెండు పారమార్థికము లున్నవి. అందుచేఁ దమరు స్వయముగా సెలవిచ్చినయెడల లోకజ్ఞానము గలవాఁ డెవ్వఁడును గాదనఁడు."

"దేవదేవా! ఈసంగతు లన్నియు నేను నీకు బోధింపవలసినవి కాని నీవు నాకు బోధింప నక్కఱలేదు. నే నడిగినప్రశ్నలకుమాత్రము నీవు సదుత్తరము లొసంగుచుండుము. ఈపని చేసినవారికి లేశము నవమానము లేదని నీవు ధైర్యముతోఁ జెప్పఁగలవా?"

"దేవా! ముమ్మాటికిని జెప్పఁగలను."

"లోకజ్ఞానముకలవాఁ డెవ్వఁడు నీకార్యమునకు వెనుదీయఁడు కదా?"

"లేశమును వెనుదీయఁడు."

"అట్లు నేను స్వయముగా సెలవిచ్చినప్పుడు నామాట మన్నింపనివాఁడు కేవల రాజద్రోహియేనా?"

"అందునకు సందేహ మేమి?"

"ఈమారువేషమును దాల్చుటలో రాజకార్యనిర్వహణము, దీనప్రాణరక్షణము—అను రెండు గొప్పపారమార్థికము లున్న వని నీవు ధారాళముగఁ జెప్పఁగలవా?"

"ఆహా! ఢంకానగారాలు మ్రోయించుచుఁ జెప్పగలను."

"ఇందు గౌరవహాని లేశమును లేదుకదా?"

"లేదని యిదివఱకే మనవి చేసికొంటిని. మరల మనవిచేసికొనుచున్నాను. ఇందేమియు గౌరవహానిలేదు."

"అందుచేత నో దేవదేవా! ఈకార్యభారమును నీవే స్వయముగా నేల వహింపఁగూడదు? వానిని వీనిని బతిమాల నేల? నేను నీకే నియోగించినాను. నిక్కముగ రాజభక్తిగలవాఁడ వైనచోఁ బారమార్థికచింత గలసినచో నామాట మన్నించి, యిందున కంగీకరింపుము."

"ఆహా! మహారాజా! మీ రిన్నిప్రశ్నలును నన్నింత నొక్కి యడుగుచుండ నేమో యనుకొంటిని గాని, యిందులో నన్నే మీరు నియోగించెదరని తలఁపలేదు."

"దేవదేవా! కుమారదేవుని బ్రదికించుటకై నీ వాయుక్తి పన్నితివి. ఈకార్యమునందు నిన్ను నియోగించుటకై నేనీయుక్తి పన్నితిని. అందుచే నీకిది తప్పదు."

"దేవా! నన్ను క్షమించి యితరుల నెవరినైన నియోగింపుఁడు. నే నంత చాకచక్యము గలవాఁడను గాను."

"అలాగా? నీకన్నఁ జాకచక్యము గలవారు నాయొద్ద లేనప్పుడు నీవే గొప్పచాకచక్యము గలవాఁడవు కదా? అందుచే నీకే యీకార్యమును నేను నియోగించితిని."

"ఈవిషయములో మీరు నన్ను క్షమింపలేరా?" -

"లేశమును క్షమింపలేను."

"ఈ స్వల్పకార్యమునకై నేనే కావలయునా?"

"నీవే కావలయును."

"దేవా! ఇది నాకింకఁ దప్పదా?"

"విశ్వాసఘాతకుఁడ ననిపించుకొనుట కిష్టమున్నయెడలఁ దప్పును. లేనియెడలఁ దప్పదు."

"అబ్బబ్బా నేనంత యపకీర్తి భరింపఁజాలను. ఎన్ని వేషములైన వేసెదను గాని రాజద్రోహి ననిపించుకొనలేను."

"సెబాస్! దేవదేవా! నీవు నిజముగా రాజభక్తుఁడవే! ఈ ముత్యాలహారమును నీవు కానుకగాఁ గైకొనుము. స్త్రీవేషధారణమున నీ కిది యుపకరింపఁగలదు. ఇంకను గావలసిన వస్త్రాలంకారాదులను నాకొమార్తెయైన మహేశ్వరియొద్ద నుండి తెప్పించెదను. కాని దేవదేవా! వీలైనప్పుడు నీవు దాల్చిన జగన్మోహినీ స్వరూపమును నన్నొక్కమారు కన్నులారఁ జూడనీయవలెను సుమా!"

'దేవా! ఈపరిహాసమున కేమి గాని, నే నీస్త్రీవేషమును దాల్చి, సిగ్గువిడిచి వీథుల వెంటఁ దిరుగుటకన్నఁ గుమారదేవు నెట్టులైన నామేడలోనికిఁ దెప్పించిన యెడల నాకు సదుపాయముగా నుండునని మిమ్ముఁ బ్రార్థించుచున్నాను."

"ఇంతమాత్రమునకై ప్రార్థింపనేల? యట్టులే చేసెదను. భోజనమునకు వేళయైనది నే నింకఁ బోయెదను."

అని పలికి రాజు వెంటనే యచ్చటినుండి లేచిపోయెను. దేవదేవుఁడును రాజునొద్ద సెలవు గైకొని, యచ్చటికి సమీపముననే యున్న తనమేడలోనికిఁ బోయెను. అతఁడు పోవుసరికి వానిసేవకై నియోగింపఁబడిన ముదుసలిదాసి, మితిమీఱిన ముదిమిచే నొడలంతయు వడఁకుచుండ ద్వారముకడనే నిల్చియుండి, యాతఁడు కంటఁబడినంతనే తన బొడ్డుకొంగులోనుండి యొకయుత్తరమును దీసి మెల్లఁగా వాని కందిచ్చెను. దేవదేవుఁ డాయుత్తరమును గైకొని, యది యేమైయుండునో యని యనుకొనుచుఁ దాను పరుండుగదిలోనికిఁ దిన్నఁగా బోయెను.

15-వ ప్రకరణము

ముదుసలి దాసి

"మనోహరా!

మనోహరసందర్శనమహానందమున వికసితభావము వహించు పద్మినీసుందరి చందమున, నిన్నసాయంకాలమున మీజగన్మోహనాకారమును సందర్శించి, నే నమితానందహృదయారవింద నైతిని. అప్పటినుండియు మీప్రతిబింబము 'నా మనోదర్పణమునఁ బ్రతిఫలించుచు నాకన్నులకుఁ గట్టినట్టులే యున్నది. మీదివ్య

సుందరమంగళవిగ్రహమును బ్రత్యక్షముగ సందర్శించి, తనివితీర మీమధురవాగ
మృతమును గ్రోల నాడెంద మాందోళన మొందుచున్నయది. మహేశ్వరీమనో
హరుం డగుదేవదేవుఁడు నామనోరథము నెరవేర్చుఁగాక. మీయనుగ్రహమునకై
యిట్లు ప్రతిక్షణము నిరీక్షించుచుండు మీచరణదాసి మహేశ్వరి.''

అని వ్రాయఁబడి యున్నయుత్తరమును జదువుకొనుచు దేవదేవుఁడు తనమేడ గదిలో నున్నపందిరిమంచముపైఁ గూర్చుండి యుండెను. ఆయుత్తరమంతయుఁ జదివిన తరువాత నాతఁడు తనలోఁ దానే నవ్వుకొనుచు, మరల మరల నాయుత్తరమును జూచుచు, మాటిమాటికి శిరము పంకించుచు, నేమేమో యాలోచించుచుఁ గొంతసేపువఱకుఁ గడపి, పిమ్మట, ద్వారముకడ నున్నముదుసలిదానిని లోనికి రమ్మని పిలిచెను. ''ఓహో! నాజీవితచరిత్ర మెంత విచిత్రమైనది? స్త్రీవేషముతోఁ గుమారదేవునికడను, బురుషవేషముతో మహేశ్వరికడను నే నిప్పుడు సంచరింపవలసివచ్చినది. ఈసందర్భమునఁ బుట్టువుచే సహజముగ నేను స్త్రీనో, పురుషుఁడనో నాకే తెలియకున్నది.'' అని దేవదేవుఁ డనుకొని యాశ్చర్యమొందుచుండ, జరాభారముచే నడుము వంగి, శరీరమంతయు, ముడుతముడుతలుపడి, పిట్టలు పీకినటులిటునటుఁ జెదరిన తెల్లనితలవెండ్రుకలతో నాముదుసలిదాసి లోనికివచ్చి దేవదేవునియెదుట నొకగోడకుఁ జేరఁబడి నిలిచియుండెను. దానిచూపులయందలి విశేషములును, ముఖమునందలి లక్షణములును, తక్కిన చేష్టలును జక్కఁగఁ గనిపెట్టినయెడల నాముదుసలిదాని ప్రస్తుతము సాధుశీలయైనను యౌవనదశలో నున్నప్పుడు మాత్రము గొప్పకథానాయకియై ప్రవర్తించెనని గ్రహింపవచ్చును. దేవదేవుఁడు కొంతసేపువరకు నామెను నిదానించి చూచి—

''అవ్వా! శుద్ధాంతకన్యకామణులయొద్దనుండి యిట్టియుత్తరములను గొనివచ్చి నీవు పరపురుషుల కీయవచ్చునా?''

''నాయనా! ఇందులో బరపురుషు లెవరు?''

''నేను గానా?''

''ఎవరికి? నాకా?''

''ముదుసలిముండవు నీమాట కేమి? మహేశ్వరికి నేను బరపురుషుఁడను గానా?''

''మహేశ్వరికి మీరు పరపురుషులైనచో మహాపతివ్రత యగునామె మీ కీయుత్తర మేలవ్రాసియుండును? నేనెట్లు తేఁగలిగి యుందును!''

''పరపురుషుఁడను గాక యామెను నేను బెండ్లియాడితినా యేమి?''

“ఈ ప్రయత్నమంతయుఁ బెండ్లికొఱకే కదా?”

“ఔను. నే నామె మొగమైన నెన్నఁడు జూచి యెఱుఁగనే?”

“మొగము చూడకుండ-ముద్దులాడకుండ - ముచ్చటింపకుండ - నిప్పుడేమి మించి పోయినది? ఇవన్నియు జరిగినతరువాత నే పెండ్లాడవచ్చును.”

“అవ్వా! మాటిమాటికిఁ బెండ్లి పెండ్లి యనుచుందువు. పెండ్లి యన్న సామాన్య మనుకొంటివా - యేమి? ఆమె నన్నువరించినను, నాహృదయ మామెయందు లగ్నము కావలయునుగదా? ఇన్నింటికిఁ దోడు పాండ్యరాజు మాదాంపత్య మున కంగీకరింపవలెనా? లేదా?”

“అబ్బాయిగారూ! యోగము కూడినప్పు డన్నియును సమకూడునండీ! పెండ్లి యన్న సామాన్యము గాక యేమి కష్టమున్నది? ఒక్కమాటతోఁ బెండ్లి - ఒక్క నిముసములోఁ బెండ్లి-కన్నుచాటైనఁ బెండ్లి-ఇట్టి పెండ్లిండ్లు లక్షలకొలఁది నాచేతులతోఁ జేయించియున్నాను. నీయం దామెమనసు ఆమెయందు నీ మనసు-కుదురుపడినప్పుడు మధ్య రాజుగారిప్రసంగ మెందుకు? ఇంతకు నీ సంగతి వానికెట్లు తెలియఁగలదు?”

“ఔను. తెలుపకుండ మన మెన్నాళ్లు దాచియుంచఁగలము?”

“దాచి యుంచవలసినంతకాలము దాచియుంచవలసినరీతిగా దాచియుంచెదము. చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు చెప్పవలసినరీతిగాఁ జెప్పెదము. రాచబిడ్డఁడవు కదా? ఇదియేనా మీధైర్యము!”

“అవ్వా! అన్నియును బాగున్నవి కాని, యామహేశ్వరినిఁ జూచినప్పుడు నా మనసు తృప్తివహించునో? లేదో? ఆమె యందకత్తెయే కదా?”

“అయ్యో! వెఱ్ఱిబాబూ! అందములో నే మున్నదండీ! నాచక్కదనము మీరు చూచినారుకదా? నేను—”

“అవ్వా? కొంపతీసి మహేశ్వరి నీవలెనే యుండదుకదా?”

“కాదు నాయనా! కొనవరకు వినండి! నేను కాలములో నున్నప్పుడు, ధనవంతులబిడ్డలు-వర్తకులబిడ్డలు-మహారాజులబిడ్డలు-చక్రవర్తులబిడ్డలు-నన్నుఁ బెండ్లి యాడవలెనని, యుత్తరములమీఁద నుత్తరములు-రాయబారములమీఁద రాయబారములు-పంపి నిత్యము నాయొముకలు కటకట కొఱికి వేయుచుండెడువారు. అట్టియెడ—”

"అవ్వా! అంతటి మహారాజులబిడ్డలే నిన్నుఁ జేపట్ట నెంచినప్పుడు వారిని నీవేల పెండ్లాడలేదు?"

"నాయనా! బేరము తెగక—ఏదైనను డబ్బుతో మాటకదా? అందుకొఱకే యా మహారాజుబిడ్డను మహేశ్వరినిఁ జేపట్టుమని మిమ్ము బ్రతిమాలుచున్నాను. ఆమె చక్కనిచుక్క - చుక్కలలోఁ జంద్రబింబము - మచ్చలేని చంద్రబింబము - చూచి తీరవలయును - ఆ చిన్నది నీవంటివారికిఁ దగినది. ఆ రూపమునందలి సొంపు - మాటలయందలి యింపు - ఆ ముఖమునందలి యందము - చూపులయందలి చందము - ఆ యౌవనమునకుఁ గలతీరు - కేవలము వేరు. ఇతరరాజకన్యక లట్టి యందకత్తెలుకారు. ఆ చిన్నది నీయొయ్యారమంతయుఁ జూచినది. నన్నుఁ బిలిచినది. ఈ యుత్తరము వ్రాసినది. నీకిమ్మన్నది. నిన్నుఁ జూచినప్పటినుండియు నీయందే తలఁపు. నీయందే వలపు. కావున నామాట—"

"అవ్వా! అన్నియు బాగున్నవి కాని, యిప్పుడు నేను చేయవలసినపని యేమి?"

"ఇప్పు డేమియును లేదు. నీవు చేయవలసినపని ముందున్నది. ప్రస్తుతము నీవు తలయూపినఁ జాలును."

"తలయూపిన నేమి చేసెదవు?"

"మహేశ్వరి నిచ్చటకుఁ దీసికొని వచ్చెదను."

"అయ్యయ్యో! నాకొంప తీసెదవా యేమి? ఎప్పుడు తీసికొని వచ్చెదవు? ఎట్లు తీసికొని వచ్చెదవు?"

"ఎప్పుడైనను దీసికొని వచ్చెదను. పట్టపగలు తీసికొని వచ్చెదను."

"పట్టపగలే? అందఱుఁ జూచుచుండఁగానే?"

"ఆహా! మెల్లమెల్లఁ నడిపించి-క్రోసులకుఁ గ్రోసులుదాటించు నేర్పుగలనావంటి ముండకు—అచ్చట నున్నమహేశ్వరి నిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చుట యాశ్చర్యమా?"

"అవ్వా! నీమాటలను బట్టి ముందు ముందేదో గొప్పప్రమాదము కలుగఁగలదని నాకు భయము పుట్టుచున్నది. ఆమె యొకమహారాజుబిడ్డ-నే నొక సామాన్య పురుషుఁడను, మాయిరువురకు దాంపత్యము పొసఁగ నేరదు. కావున నీ వింక శ్రమపడక మెల్లగాఁ బొమ్ము."

"నాయనా! మీ కింకను లోకానుభవము చాలదు. మనసుకలసినప్పుడు మహారాజుబిడ్డయైన నేమి? చక్రవర్తిభార్యయైన నేమి? ఒక సామాన్యపురుషుఁడవని

నీయంతట నీ వనుకొనుచుంటివి కాని యామె యట్లనుకొనలేదు. నేనుం గూడ నట్లనుకొనలేదు. నిన్నుం జూచుచుండ నావంటి ముదుసలిముండకే మరల వివాహేచ్ఛ పుట్టుచుండ, యౌవనవతియు రూపవతియు నగుమహేశ్వరిమాట చెప్పవలయునా ? నీవెంత నిరాకరించినను మహేశ్వరి నిన్ను విడువదు. ఆమె నిన్నే పెండ్లియాడునట్లు పట్టుపట్టినది. నిన్నట్లులైన నామె కప్పగించి తీరెదనని నేను పట్టు పట్టితిని. ఇంక నీవేమని పట్టుపట్టెదవో కానిమ్ము. ఇందెవరు గెల్చెదరో నీవే చూచెదవు.

"అవ్వా! నీవు తొందరపడి యామె నిచ్చటికిఁ దీసికొనిరాకుము. ఆలోచించి నేను నీకుఁ జెప్పెదను."

"పోనిమ్ము. ఆమె నిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చుట నీ కిష్టములేనిచో నిన్నే యచ్చటికిఁ దీసికొనిపోయెదను. అట్లులైనచో శశిరేఖపెండ్లి. ఇట్లులైనచో సుభాకన్యక పెండ్లి. క్రియ ముఖ్యముగాని యేదైన నేమి?"

"అవ్వా! నీవింకఁ బొమ్ము. వేళయైనది. అవకాశము చూచుకొని, సావధానముగా మనము ప్రసంగించుకొందమని నేను చెప్పినట్లు మహేశ్వరితోఁ జెప్పు."

"నాయనా! నాతండ్రీ! నాబంగారుకొండా! అట్లే చెప్పెదను. బాబూ! నా కింక సెలవా?..........అబ్బాయీ! అమ్మాయి భారమంతయు నీదే సుమా!"

"అవ్వా! నీపిచ్చి కట్టిపెట్టిపో."

16-వ ప్రకరణము

ప్రతాపదేవుని తలవంపు

"శివదేవా! నేనన్నవన్నియు శిలాక్షరములని నమ్ముము. ఇదిగో! ఖడ్గము. ఇంక దయయు దాక్షిణ్యమును విడిచి, యడవిమృగములఁ జెండాడినట్లు శత్రుసంహార మొనర్చెదను. ఈపట్టుదలతో, నే నొనర్చిన యీ ఘోరప్రతిజ్ఞతో, నాంధ్ర రాష్ట్రము నిర్మూల మగుటయో, నిశ్శత్రుక మగుటయో, కాకతీయకులయశశ్చంద్రికలు దిగంతములవరకు విస్తరించుటయో, యస్తమించుటయో, తేలవలసి యున్నది. పైకెత్తిన యీకరవాలము నంతవరకు నొరయందుఁ బెట్టను. ఆది నుండియు మాకొలువుకూటమున మిక్కిలి భక్తివిశ్వాసములతోఁ బని సేయుచుండిన వీరాగ్రేసరులగు మీరందఱు నాకుఁ దోడ్పడుటకై సిద్ధముగా నుండుఁడు! యుద్ధప్రయత్నములు నేఁడే యారంభింపుఁడు. రణసన్నాహ మొనర్పు

మన సేనాసమూహమునకు నాజ్ఞయొసంగుఁడు! ఈదండయాత్రలోఁ బ్రపంచ మంతయు నేకమై మనపైఁ దిరుగఁబడుఁ గాక. ఐహికభోగముల కాశింపక యాంధ్రవీరులెల్లరుఁ దమప్రచండపరాక్రమానలజ్వాలల భూనభోంతరాళముల వ్యాపింపఁజేసి, రాజద్రోహుల భస్మరాశులను గన్నులారఁ జూడవలసి యున్నది. ఈస్వామిద్రోహులతో నేకమై, యిదియే సమయమని మనపైఁ ద్రుళ్లిపడుచున్న దేవగిరియాదవుల గర్వమడఁగించి రూపుమాపవలసియున్నది. ఇదియే నానిశ్చయము."

"దేవీ! శాంతింపుము! కుతంత్రపరాయణు లగు రాజద్రోహులకుఁ గాలము సమీపించినది. లేనియెడల నిట్టివిపరీతపుమందబుద్ధు లేల పుట్టును? దేశమున శత్రువుల యార్భాటము లిట్లు చెలరేగియుండుటచేత నే, యీసమయమునఁ దీర్ఘయాత్రాప్రయాణము ప్రమాదకరమని నేను చెప్పవలసివచ్చినది."

"శివదేవా! నాపరిపాలనమున నిట్టి ఘోరకృత్యములు జరుగఁగలవని మొదట నను కొనలేదు సుమా! ఆహా! నాకెంతటి దుర్దినము? నిజముగఁ గుమారదేవుఁడే నా ప్రాణములు గాపాడెను. కాని వానికిమాత్రము నే నణుమాత్రమును దోడ్పడఁ జాలకపోయితిని. 'దేవీ! నాపని ముగించిన'దని వాని యాక్రందనధ్వని విని నప్పుడే వానికిని నాకును ఋణముతీఱిపోయిన దనుకొంటిని. బలవంతముగ వానిని మోసికొనిపోయి శత్రువులు చంపివేసిరో లేక ప్రాణములతోడనే కారాగృహబద్ధునిఁ జేసియుంచిరో తెలియదు. వానినిమిత్తమై మనము పంపినగూఢ చారు లెల్లరాజ్యములయందుఁ గ్రుమ్మరుచున్నారు. మన సామంతరాజద్రోహు లలోఁ గుమారదేవుఁ డెవ్వనిచే బంధింపఁబడెనో స్పష్టముగఁ దెలియనందున వానినిఁ బ్రాణములతో మాకప్పగింపనియెడల మీప్రాణములు దక్కవని భయ పెట్టుచుఁ బ్రతిరాజునకు నుత్తరములువ్రాసి పంపించితిమి. కాని యొకనియొద్ద నుండియైనను బ్రత్యుత్తరము రాలేదు."

"దేవీ! మొన్ననేకదా వ్రాసిపంపితిమి. అప్పుడే వచ్చునా? ముఖ్యమైన రహస్యము నే నిదివరకే మనవి చేసికొంటిని. ఈసాహసకృత్య మొక్క పాండ్యరాజు వలనఁ దప్ప నితరులవలన జరుగ నేరదు."

"నిజము నిజము. నేనుఁగూడ నట్టులే నిశ్చయించితిని. ఇంతకాలమువరకును, వారమునకు రెండు మూఁడుత్తరములచొప్పునఁ దనకుఁ దెలిసిన శత్రురహస్యముల నెల్ల మనకు వ్రాయుచువచ్చిన త్రిపురాంతకుని జాడయే యిప్పుడు కానరాకున్నది. పాప మాతఁ డేమయ్యెనో కదా? ఈసంగతులన్నియు వానికిఁ దెలిసియుండినయెడల ప్రపంచమంతయు జల్లించియైనను గుమారదేవునిఁబట్టి మన

కప్పగించియుండును. ఆనాఁ డేకవీరాలయమున వీరభటులతో వచ్చి నన్ను రక్షించిన పుణ్యాత్ముఁ డాతఁడే యని భ్రమపడితిని గాని, యావీరపురుషుఁ డెవఁడో త్రిపురాంతకదేవుఁడు కాఁడట. వానిపేరు సోమదేవుఁడని వానితోఁ బ్రసంగించిన మనభటులలోఁ గొందఱు చెప్పుచున్నారు.”

అని తనముఖ్యమంత్రి యగు శివదేవయ్యతోఁ బ్రసంగించుచు రుద్రమదేవి యొకనాఁటి యుదయమునఁ దనమేడచావడిలో నుచితాసనముపైఁ గూర్చుండి యుండెను. ప్రక్కనే సుఖాసీనుఁడై శివదేవయ్యయు, నెదురుగ నున్నబల్లపైఁ బ్రతాపదేవుఁడును, వాని వెనుక వినయవిధేయులై ముకుళితహసులై నిలువఁబడిన యిరువురు రాజభటులునుదప్ప నాకార్యస్థానమున మఱియెవ్వరును లేరు. కన్నుల నుండి క్రోధానలజ్వాలలు ప్రజ్వలించుచుండ జేగురుమొగముతోఁ గాళికాదేవివలె నతిభయంకరస్వరూపయైయున్న దేవినిఁ గన్నెత్తి చూడలేక యచ్చటనున్నవారందఱు భయకంపితులై మొగములు వాల్చుకొని నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. శివదేవయ్యతో నట్లు ప్రసంగించిన తరువాతఁ గొంతసేపువరకు నామె యెవ్వరితోడను మాటాడక, యూర్ధ్వవదనయై తనలో నేమో యోచించి, యోచించి పిదపఁ దన క్రూరదృష్టి యెదుటనున్నఁ బ్రతాపదేవునిపై నిలిపి,

“ప్రతాపా! కార్యవిచారమున మునిఁగి నిన్ను రప్పించినమాటయే మఱచిపోయితిని. మనపట్టణమునం దెచ్చట నేకవీర కానరాదేమి? ఆమెనుగూర్చి నీ వేమైన నెఱుఁగుదువా?”

“దేవీ! ఆమెనుగూర్చి నాకేమియుఁ దెలియదు. ఇంతకు నామెప్రసంగములో నాకేమియవసర మున్నది?”

“అలాగునా? నేనిచ్చట లేనిదినములలో నీ వామెను గోడలుగాఁ బరిగ్రహింపఁ బ్రయత్నించినట్లు వినియుండుటచేత, నిన్నీసంగతి యడుగవలసివచ్చినది.”

“రామరామ! ఎంతపాపము! నేఁడు నాకెంతటి దుర్దినము? ఆమందభాగ్యుఁడగు నాకొడుకు నాగరాజు వద్దురా! నాయనా! యని నే నెంతబోధించినను వినక, యాయేకవీరను మోహించి యెంతప్రార్థించిన నామె తన్నుఁ బెండ్లాడుట కిష్టపడనందున విఫలమనోరథుఁడై యామోహాతిశయమునఁ దుదకుఁ బిచ్చెత్తి, వెఱ్ఱికేకలతో వీథులవెంటఁ దిరుగుచు నేమయ్యెనో కాని పదిదినములనుండి పట్టణమున నెచ్చటఁ గానరాకున్నాఁడు.”

“అయ్యో! పాపము! చారుల నంపి వెదకింపలేకపోతివా?”

"తల్లీ! అంత ప్రయాసపడుటకు నా కవసరము కనఁబడలేదు. దైవమొసంగినయాయు వున్నచో బ్రదుకును. లేనిచో గతించును, గతించినచో వానివలన నా కీయప నిందలే తప్పిపోవును."

"రామరామ! అట్లనకు—పాపము వానివ్రాత యీరీతిగా నున్నది—సరే పోనిమ్ము! ప్రతాపా! ఏకవీర యేకారణముచే నెచ్చటికిఁ బాఱిపోయియుండు నని నీ యభిప్రాయము?"

"దేవీ! ఒకసారి తనపుట్టినింటికిఁ బోయి తల్లినిఁ జూచుకోర్కెయున్నట్లు లామె యప్పుడప్పుడు నాతోఁ జెప్పుచువచ్చెను. దేవి వచ్చినతరువాత నామె సెలవు గైకొనిపోరాదా యని నేనంటిని. పుట్టినింటి కేఁగుటకై మిమ్మడిగినచో మీరు సెల వీయరనియు, నందుచే మీరులేనప్పుడే పోయి, మీరు తిరిగి వచ్చులోపు ననే తానును మరలఁ దిరిగి వచ్చునట్లు నాతోఁ జెప్పెను. ఇంతకు మించి నేనే పాపము నెఱుఁగను."

"ఆమెను నీవేమో చంపఁ బ్రయత్నించితి వఁట నిజమేనా?"

"నేనా? నేనా? ఏకవీర నా? అయ్యయ్యో! ఏమీ సాహసము? నా బ్రదుకు బ్రదలుగాను. ఇంత ఘోరకృత్యమున కొడిగట్టెదనా? దేవీ! నాకేమి దారి? ఈయపకీర్తి నేనెట్లు భరింపగలను? అయ్యయ్యో?"

అని గద్గదస్వరముతోఁ బలుకుచుఁ బ్రతాపదేవుఁడు కడకు రోదనము సేయ నారంభించెను. ఆబాల్లి యేడుపు చూచి శిరము ఫంకించుచు—

"ప్రతాపా! నేను విన్నసంగతి నిన్నడిగితిని. ఇంతమాత్రమునకై రోదన మెందుకు? చాలుచాలు మంచిప్రయోజకుఁడవే!"

అని దేవి వానిని మందలించుచుండ నప్పు డొకసేవకుఁ డత్యాతురతతో నచ్చటికిఁ బరతెంచి, వినయవిధేయుఁడై రాణికి నమస్కరించి, చేతనున్న యుత్తర మామెకుఁ జూపుచు—

"దేవీ! ఎవఁడో యొకమూగివాఁడు వచ్చి నాకీయుత్తర మిచ్చినాఁడు."

"మూగివాఁడా? ఎచ్చటనుండివచ్చినాఁడు? ఆయుత్తర మెవ రిచ్చిరి? సరే చూచెదను."

"ఏసంగతి యడిగినను, వాఁడు మాటాడక సంజ్ఞలు చేయుచున్నాఁడు. అవి నాకు బోధపడలేదు."

అని చెప్ప జేవి యా యుత్తరము నందుకొని మొదటఁ దనలోఁ దానే చదువుకొని, వికసితవదనయై "శభాష్! త్రిపురాంతకా! శభాష్! నీఋణము నే నీజన్మమునఁదీర్చుకొన లేను:రా! శివదేవా! మన మనుకొన్నదే నిజమైనది. ఈ యుత్తరము విను.

"దేవీ! .

ఆనాఁ డేకవీరాలయమున నాభటవర్గములోఁ బ్రవేశించి, శత్రువుల బారి నుండి మిమ్ముఁ దప్పించి, యప్పటినుండియుఁ గుమారదేవునకై విశ్వప్రయత్న మొనర్చుచున్నాను. నేఁటికి వానియునికి స్పష్టముగా నాకుఁ దెలియకపోయినను, సజీవుఁడై యున్నట్లుమాత్రము వినుచున్నాను. కొలఁది దినములలోనే వానిని దమ పాదములసన్నిధికిఁ దోడ్కొని రాఁగలను. వానినిగూర్చి లేశమును మీరు విచారింపఁ బనిలేదు. మీరాజ్యమునందలి శత్రువు లచ్చటచ్చటఁ బన్నుచుండిన కపట వ్యూహములను నేను ఛేదించుచుంటినిగాని, మీం చెంత నేయున్న మీగృహశత్రువు పన్నుచుండిన కుతంత్రముల నేనడఁగింపఁజాలకున్నందుకు మిక్కిలి సిగ్గుపడుచున్నాను. గొప్పవింతలు ముందు తెలియఁగలవు. సర్వేశ్వరుఁడు మనకుఁ దోడగుఁ గాక.

ఇట్లు మీ సేవకుఁడు,

"త్రిపురాంతకుఁడు."

ఆయుత్తర మంతయు విని శివదేవయ ప్రతాపదేవునివైపు చూడ నాతఁ డేదో గొప్పయపరాధము చేసినవానివలె దీనవదనుఁడై చిన్నవోయి మొగము వంచుకొనెను.

---

17 వ ప్రకరణము

రాజద్రోహాసంకల్పము

"ఈపానిటక్కులు నాయొద్దనా? ఈమాయమాటలు నాతోడనా? ఎంత గడుసుఁదనము? ఆపాటిమర్మము కనిపెట్టలేని వట్టిపనికిమాలినమూఢుఁడ ననుకొనుచున్నదికాఁబోలు? చేతులు త్రిప్పుకొనుచుఁ, గన్నులు చిట్లించుచు నేమియు నెఱుఁగనివంగనాచివలె 'ఆమెను నీవు చంపఁ బ్రయత్నించితివఁట! నిజమేనా?' యని తన్నుఁ బ్రశ్నించినది. ఎంతగొప్పప్రశ్న? ఆప్రశ్నతో భయపడి నేను నిజము చెప్పివేసెద నని యామెభ్రాంతి. అయ్యో! ఎంత వెఱ్ఱితనము! ఏమైన నేమి? ఆమె యదృష్టము బాగున్నది. ఆమె దినములు మంచివి. నేను పన్నిన వ్యూహ మంతయు బూదిలోఁ బోసిన పన్నీరువలె

శ్యర మైనది. తెలివిమాలిన మూర్ఖులు - కట్టి పశుప్రాయులు - ఆ హరిహర మురారిదేవు లిరువురును - ఎందుకును బనికిరాని యాచవటపీనుఁగైన కుమార దేవుని విడిచిపెట్టి యీరక్కసిముండను బట్టి మోసికొనిపోయి యాపాండ్య రాజు చెరలోఁ బడవేసియుండినచో, స్వాకార్య మిన్నివిధముల భగ్నము కాక పోవునుగదా? అంతేకాక, చేతఁజిక్కిన యాకుమారదేవునిఁ బ్రత్యేకముగా మధురానగరమునకు మోసికొనిపోయిరఁట! ఎందుకో? గడ్డికోయుటకుఁ గాఁబోలు? ఈ తెలివితక్కువపనులు నాకాగ్రహమునకు మారు నవ్వుపుట్టించు చున్నవి. అతిసూక్ష్మముగా రుద్రమదేవినిఁ గడతేర్చుట కింతకన్న గొప్పయవ కాశము నాకిఁకముందు లభించుట యబద్ధము. పోయినది. మంచి తరుణము పోయినది. ఈమె మరలఁ బ్రాణములతో నింటికివచ్చిన దుర్వార్తవిని పాపము మాజైనస్వామి యెంత విచారించియుండునో? అతఁడే కాఁడు. మాయిరువురి తోఁబాటు పాండ్యరాజు సైతము నెంతయో నొచ్చుకొనక మానఁడు. అయి నను—ఒకవిధముగా నాలోచింప నింతమాత్రమునఁ జింతించుట యుత్తమ పురుషలక్షణము గాదు. దేనికైన నంతమున్నది కాని బుద్ధియనుదాని కింతయని యంతములేదుకదా? కావున నాశేముషీవిశేషము నింకను వెల్లడించి, కొన సాగువఱకు నేను బట్టినపట్టుదల విడువను. విడువక కర్తవ్యాంశము నతిజాగ రూకతతో నాలోచింపవలయును......మొదటినుండియు నాప్రయత్నము కుమారదేవునిఁ గడతేర్చి యందుమూలమున నన్నమదేవుని రుద్రమదేవికి శత్రు వుగా నొనర్చుటయేకదా? ఆప్రయత్నమున కిప్పుడేమి భంగమున్నది? నేఁడే పాండ్యరాజునకు పత్రమువ్రాసి, చెరలోనున్న యామందభాగ్యు నంతమొన రించునట్లు చేసి, • వెంటనే యాశుభవార్త దేవికిని నన్నమదేవునకును దెలియు నట్లు లేర్పాటుగావించెదను. మందబుద్ధినై మొదటఁ దప్పుతలంచితిని గాని నాప్రయత్నము లేశమును భంగముకాలేదు. దేవిని సూక్ష్మముగాఁ గడతేర్చుట కిదిమాత్ర ముపాయముగాదా? అన్నమదేవుఁడు శత్రువుఁ డైనతరువాత నామె జీవింపఁగలదా? నావ్యూహమున కిప్పుడేమి యవాంతరము తటస్థించి నది? ఏమియును లేదు. అన్నియు సానుకూలముగానే యున్నవి. ఒకప్పుడు - ఏకవీరవలన నారహస్యములు కొన్ని రుద్రమదేవికిఁ దెలియవచ్చును. అట్లు తెలిసినయెడల దేవి నన్ను శిక్షింపకమానదు. అందుచే ముందుగానే తగిన యుపాయ మాలోచింపవలయును. నేను తన్నుఁ జంపఁ బ్రయత్నించుచున్నా నని విని, యాభయముచే నామె పుట్టినింటికే పాఱిపోయియుండును. ఆమె యించుక యందకత్తెయగుటచే నిదివఱకే మార్గమధ్యమున నామె నెవ్వరైనఁ జెరపట్టి తీసికొనిపోయియుందురు. లేదా యేక్రూరజంతువైన నామె నాహార ముగాఁ గబళించియుండును. ఈరెండును జరుగక, దైవవశమున నామె

క్షేమముగానే యిల్లుసేరి, క్షేమముగానే మరల నిచ్చటఁ బ్రవేశించి, నేను తన్నుఁ జంపఁబంచినసంగతి దేవికి విన్నవించినచో, నాకుమారుఁడు తన్ను మోహించి, బాధపెట్టియున్న కారణముచే నాపై నిట్టికొండెములు కల్పించుచున్నదని సమాధానముచెప్పి యెట్లైనఁ దప్పించుకొనఁగలను. అందుచే నది యొక ప్రమాదముగాఁ బరిగణింపవలసినదికాదు. ఎన్నివిధముల నాలోచించినను - ఒక్క త్రిపురాంతకదేవునివిషయమే నాకు దుర్గ్రాహ్యముగా నున్నది. అబ్బా! వాఁడెంత మొండిముండకొడుకు? మూలనున్న యెన్నిరహస్యములను పైకిఁ దీయఁగలుగుచున్నాఁడు? వానికి దివ్యజ్ఞానమున్నదా యేమి? ఎట్టులైనను నేఁటిదినమున వానియొద్దనుండివచ్చిన యుత్తరమునుబట్టి యాలోచింప నేను కొంతవఱకు జాగ్రత్తగానే యుండవలసియున్నది. ఒకప్రక్కనుండి నేను - ఇంకొకవైపునుండి జైనస్వామియు - వేఱొకవంకనుండి పాండ్యరాజు గూఢచారులనంపుచు దేశమందంతట నెంతవెదకించినను వాఁడు పట్టుఁబడకున్నవాఁడు. ఇంతకన్న దురదృష్ట మేమున్నది? వానియుత్తరమందలి గృహశత్రు ప్రసంగము నన్నుఁగూర్చియేకదా! నన్నుఁగూర్చి యాతఁ డెట్లు తెలిసికొనఁగలిగెను? ఒకవేళ జైనాచార్యునకుఁగాని, పాండ్యరాజునకుఁగాని నేను వ్రాయుచు వచ్చిన యుత్తరములలో నొకటిరెండు వానిచేతిలోఁ జిక్కియుండునా? అట్లనుకొనుటకుఁగూడ వీలులేదు. నేనువ్రాసిన యుత్తరములకెల్లఁ గ్రమముగాఁ బ్రత్యుత్తరములు నాకు వచ్చుచున్నవే? ఇందులో నేమి తంత్రము జరుగుచున్నట్లు నే ననుకొనవలయు? ఒకవేళ జైనస్వామియొద్దకుగాని, పాండ్యభూపతియొద్దకుఁగాని, మారువేషములతో నా కపటవర్తనుఁ డేఁగి, వారియొద్దనున్న యుత్తరము లేమైన సంగ్రహించియుండునా? అబ్బెబ్బే! అది కలలోనివార్త - వట్టి పిచ్చితలంపు.........దూరదృష్టితోఁ బరిశీలింపఁ ద్రిపురాంతకుఁడుగూడ రుద్రమదేవిని మోసపుచ్చుచున్నాఁడనియే తోఁచుచున్నది. ఏలయనఁగా ముందుముందు వానికి దేవియొద్ద నుద్యోగము సంపాదించువాంఛ యొకటి ప్రబలముగా నున్నదికదా? ఆయాశచేత దేవికిఁ దనపై మిక్కిలి యభిమానము జనింపవలయునని - తానేమో ప్రయాసపడి రాజ్యమునకు గొప్పయుపకారము సేయుచున్నట్లు దేవి భావించి తన్ను మెచ్చుకొనవలయునని - యాతఁడు మాటిమాటికి నున్నవికొన్ని లేనివికొన్ని సంగతులు కల్పించి యిట్టి దొంగయుత్తరములు వ్రాయుచున్నాఁడని నాయుద్దేశము. అట్లు కానిచో నింతగూఢముగా ప్రవర్తించుచుండిన నేను దేవికి గృహశత్రువునని పోల్చుకొనఁగలుట కాతఁడు భగవంతుఁడా యేమి? మానవమాత్రుఁడేకదా! అందుచే నాయుత్తరములో గృహశత్రు వనుమాట వట్టి భేషజముకొఱకే వ్రాసియుండును గావున నేను సందేహింపవలసిన పనిలేదు.

ఏకారణమైనను నేను జాగ్రత్తగానుండుట మంచిదికదా? ఇంతవఱకు జాగ్రత్తగానుండవలసిన సమయముగూడ వచ్చినది. తీర్థయాత్రనుండి వచ్చినప్పటినుండియు యుద్ధప్రయత్నములలో దేవి మిక్కిలి పట్టుదల వహించియున్నది. ఆమె పట్టుదలచూడ లోకమంతయు మ్రింగివేయునట్లు కనఁబడుచున్నది. ఈ సంగతులన్నియుఁ బాండ్యరాజాదులకుఁ దెలియఁజేసి, వారిచేతఁగూడఁ ద్వరలో రణసన్నాహము చేయింపవలయునుగదా? మహాసేనాసమన్వితముగఁ దక్షిణము బయలుదేఱి, త్వరలో నాంధ్రరాష్ట్రముపై దండెత్తవలయునని దేవగిరిప్రభువునకుఁ గబురంపుట యన్నిటికన్న ముఖ్యమైనపని. సమయమువచ్చినప్పుడు యుద్ధరంగమున మీపక్షమున నిలిచి పనిచేసెదమని కొందఱు మాండలికప్రభువులు వాగ్దానము లొనర్చిరి కాని, యన్నమాట తప్పకుండ దేవగిరివారరుదెంచినయెడలఁ దక్కినవారినిఁగూర్చి యంత లక్షింపవలసిన యవసరము లేదు. ఈపాటికైనఁ ద్వరపడి యుద్ధప్రయత్నము లొనర్పకున్నయెడల రహస్యము లింకను బైలుపడుచుండును. ఇచ్చటి సైనికులసంఖ్యయుఁ బ్రయత్నములయందలి విశేషములును జైనస్వామికిఁ దెలియపఱచి వెంటనే పాండ్యరాజునకుఁగూడ విశదపఱచెదను. ఇంక నుత్తరములతోఁ గార్యములేదు. వ్రాసినయెడల నొకప్పుడు ముప్పుఁగూడ రాఁగలదు. అందుచే వర్జములు లేకుండ జూచి, శుభలగ్నమున నేను స్వయముగానే బయలుదేఱి యాచార్యునియొద్దకుఁ బోయెదను. "శుభస్య శీఘ్ర"మ్మనికదా కార్యవేదుల వేదవాక్యము."

అని ప్రతాపదేవుఁడు రుద్రమదేవియొద్దనుండి సెలవుగైకొని యింటికి వచ్చినతరువాత నొంటరిగాఁ గూర్చుండి, యిట్లు కార్యక్రమమునుగూర్చి విచారించుచుండెను. అప్పుడు మధ్యాహ్నము పండ్రెండుగంటలు కావచ్చినందున, లోపలినుండి బిజ్జలుఁడువచ్చి "స్వామీ! భోజనమునకు వేళయైనది. లెండు!" అని చెప్పెను. తోడనే ప్రతాపదేవుఁడు వానినిఁ జూచి "బిజ్జలా! భోజనముమాటకేమిగాని, నేఁటి సాయంకాలమున నాలుగుగంటలకు మనము జైనాశ్రమమునకు బయలుదేఱవలసియున్నది. నీవు మొద్దువలె నెచ్చటనో పరుండి నిద్రింపక భోజనమైనవెంటనే ప్రయాణసన్నాహమున నుండుము" అని పలికి వెంటనే యాతఁడు స్నానమునకు లేచెను.

18-వ ప్రకరణము

త్రిపురాంతకదేవుఁడు

ఆనాఁ డాపర్వతప్రాంతమునఁ గల కాఁటియాకులయింటిలో రంగనితో నటినహాస్యముగఁ బ్రసంగించి దేవదేవుఁడు మధురానగరమునకు బయలుదేఱిన మరునాఁటియుదయముననే, మఱియొక క్రొత్తపురుషుఁ డాయింటిలోఁ బ్రవేశించి, యచ్చటనున్నవారితో నేమో ప్రసంగించుచుండెను. వారందఱు లోపలనున్న చావడియందుఁ గల చాపలపైఁ గూర్చుండి, యేదో గొప్పయాపద సంభవించినట్లు దీనవదనులై యుండిరి. వారిమధ్యఁ గూర్చుండిన యాక్రొత్తపురుషుఁడు తనయెదుట నున్నవారితోఁ గొంతవఱకు మాటాడి, యెందుచేతనో చిత్రప్రతిమవలెఁ జలనము లేక నిశ్శబ్దముగా నధివసించియుండెను. కొందఱు కూర్చుండియుఁ గొందఱు నిలిచి యుండియు వానిచుట్టును గుమిగూడియున్న వీరపురుషులెల్లరు గంభీరమగు నాతని వదనమండలము నీక్షించుచు నెడతెరిపిలేకుండ విచారించుచుండిరి. ఆసుందరపురుషుని ప్రక్కనే రంగఁడు విషాదాంతరంగుఁడై దీనవదనుఁడై నిట్టూర్పులు విడుచుచుఁ గూర్చుండియుండెను. అట్లాపరివారమంతయు నిశ్శబ్దముగానుండఁ గొంత సేపున కావీరపురుషుఁడు రంగనితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

"రంగా! నిజముగా మనకు గొప్పమోసము సంభవించినది. కార్యక్రమమున కారంభించినది మొదలు నా కెన్నఁడు నిట్టి భంగపాటు కలుగలేదు. ఆయుత్తరము నాధారముగాఁ జేసికొని, నేను మధురానగరమునకుఁ బోయి, యచ్చట జిత్రమైన యొక నాటకము నాడింపవలెనని యింతవఱకుఁ గొండంత ప్రయత్నముతో నుంటిని. అదంతయు నిప్పుడు వ్యర్థమైపోయినది. ఇకముందు నేను చేయవలసినదేమో తెలియదు."

"స్వామీ! మీకు మహాపరాధ మొనర్చితిని. నన్ను క్షమింపుఁడు. నేనేకాదు. వానిఁజూచి మేమందఱము మోసపోయితిమి. అజ్ఞానదేవత మమ్మందఱి నొక్కమాఱే యావేశించినది. ఆకంఠస్వరము - ఆకన్నులు - ఆనుదురు - ఆచెక్కుల నిగనిగ - వేయేల? ఆస్వరూపమంతయు మూఁడుమూర్తులును మీరే! దేవా! జరిగినమోస మెట్టులయినను జరిగిపోయినది. కాని యిందువలన గొప్పవింత యొకటి కనిపెట్టఁగలిగితిమి. లోకములో నొకమనుజునిఁ బోలినవా రింకొక రుండకపోరు. కాని యచ్చుగుద్దినట్టు లణుమాత్రమును గుర్తించుట కవకాశము లేని యేకాకారముగల రెండుస్వరూపములు లోకములో నుండునని నే నిదివఱ కనుకొనలేదు."

"రంగా! చెప్పకేమి. నాకుఁగూడ నిది వింతగానే యున్నదిసుమా; ఒక్కచెల్లెలు తప్ప నాకన్నదమ్ములుసైతము లేరుకదా? నాయాకారముగలపురుషుఁ డెంగుండి

వచ్చెను. రంగా! పోనిమ్ము. జరిగినదేదో జరిగినది. ఇంక ముందుసంగతి విచారింతము. అట్లు వచ్చి యాయుత్తరముఁ గొనిపోయిన పురుషుఁ డెవఁడై యుండునని నీ యభిప్రాయము?"

"దేవా! వాని కులగోత్రనామములు నాకెట్లు తెలియఁగలవు?"

"కులగోత్రనామములు కావోయి! అతఁడు శత్రుపక్షమునకు సంబంధించిన వాఁడా? లేక మనలోనివాఁడా?"

"దేవా! మొదట శత్రుపక్షములోనివాఁడే యని నిశ్చయించుకొని యందును గూర్చి తర్కింతము. మనకు శత్రువుఁడే యైనయెడల వచ్చినవాఁ డాయుత్తరమును గొనిపోయినంతమాత్రముతో నూరకుండునా! మనరహస్యములన్నియుఁ బాండ్యరాజునకును జైనాచార్యునకును వెల్లడించి, యిదివఱకు మనకెట్టియుపద్రవమైనఁ గల్గించియుండఁడా? అంతియేకాక, వాఁడు నిజముగా మనకు శత్రువుఁడే యైనయెడల జైనాచార్యుని యుత్తరమంతయు నట్లు దిద్దివేయుట కేమి కారణము?"

"ఆలాగుననా? ఏ యేసంగతులు దిద్దఁబడినవి?"

"దేవా వినుఁడు—'నీయుత్తరము తెచ్చిన యాహావమల్లుఁడు మిక్కిలి చాకచక్యము కలవాఁడైనందునఁ ద్రిపురాంతకదేవుని వెదకి పట్టుకొనుటకును జైనభటులకు యుద్ధక్రమము నేర్పుటకును వీనిని నాయొద్దనుంచికొని, వీనికి మాఱుగా దేవదేవుని నీకడకుఁ బంపించితి'నని యాతఁడు మార్చి వ్రాసినాఁడు. ఒకప్పుడు పాండ్యరాజుకడకు మీరే యాయుత్తరముతోఁ బోవలసివచ్చినను, పైసంగతుల నట్లు మార్చివ్రాయక తీరదుకదా? అందుచే నాతఁడు శత్రువుఁడే యైనయెడల నీసాహస మేల కావించును?"

"రంగా! నీవు చెప్పినది కొంతవఱకు యుక్తియుక్తముగానేయున్నది. కాని, యాతఁడు మనపక్షములోనివాఁడే యైనచో నాపేరును, నావేషమును దాల్చి యిట్లు గూఢముగాఁ బ్రవర్తించుట కేమి కారణము? తన నిజమైన సంగతి చెప్పి తాను వచ్చిన కార్య మెఱింగించి యాయుత్తరమును గొనిపోఁగూడదా? ఆయుత్తరముకొఱకే వాఁడిచ్చటకు వచ్చెనని చెప్పుట కేమైన నాధారమున్నదా? లేదు. ఏమైనను మొత్తముపై నిదంతయు నగమ్యగోచరముగా నున్నది. వానిసంగతి "ఇద మిత్థ" మని నిశ్చయించుటకు వీలులేదు. జరిగిన దేమో పొరపాటే! దైవసంకల్ప మిట్లుండఁగా నీవు మాత్ర మేమి చేయఁ గలవు? ఆయుత్తరము నాధారముగాఁగొని నేను మధురానగరమునకుఁ జని, యచ్చటఁ గుమారదేవునిఁగూర్చి ప్రయత్నింపవలె నని యనుకొంటిని. ఆసంకల్పము వ్యర్థమైనందున వానినిఁ గూర్చి మరియొకయుపాయ మాలోచింపవలయును. ఎందుకొఱకైనను మనము జాగ్రత్తతో నుండవలసినదినములు వచ్చి

నది. శత్రువులు మనవాడ పనికట్టినట్లు నా కనుమానము కలిగినది. అందుచే నిత్యమును మనయాశ్రమమునకు మూఁడునాలుగు క్రోసులదూరమునకు మధురానగరమువైపు కొందఱిని, జైనాశ్రమమునకు కొందఱిని గూఢచారులను బంపించుచు శత్రువు లెవరైన మనపైకి దండెత్తి వచ్చుచున్నారేమో నిత్యముఁ గనుగొనుచుండుము. ప్రతిక్షణమునందు శత్రువులు మనపైఁ బడినను వారి నెదిరించి పోరాడఁగలుగుట కనుకూలముగా మన పరివారమంతయుఁ బ్రతిక్షణమును సిద్ధముగానే యుండవలయును."

అని యింక నేమేమో చెప్పఁబోవుచుండ నింతలో వీథితలుపు నెవరో తట్టినట్లు ధ్వని వినవచ్చినందున నతఁ డా ప్రసంగమును గట్టిపెట్టి తనదృష్టి నాధ్వనివైపునకు మార్చెను. క్రమక్రమముగా నాతలుపు చప్పుడు మఱింత యధికమై "ఏకవీరా! ఏకవీరా! తలుపుతియ్యి" అను మాటలు స్పష్టముగా వారందఱికి వినఁబడఁజొచ్చెను. ఆమాటలు వినినతోడనే త్రిపురాంతకుఁ డొక్కమాఱు త్రుళ్ళిపడి యిటునటుఁజూచి "రంగా ఏకవీర యెవరు? నా చెల్లెలుగారు కదా? ఆ పిలుచుచున్నవాఁ డెవఁడో కనుఁగొని వెంటనే యిచ్చటకుఁ దీసికొనిరమ్ము." అని పలికినంతనే రంగఁడును వానివెనుక మఱినలువురు భటులును బరుగు పరుగున వీథిలోనికిఁ బరుగెత్తిరి. అవచ్చినవా రెవరో కనుఁగొనవలయునని త్రిపురాంతకుఁ డత్యాతురతతో నెదురుచూచుచుండఁగా వీథిగుమ్మములోనుండి పెద్దకేకలును నవ్వులును వానికి వినఁబడఁజొచ్చెను. అందువలన నాతఁడు మఱింత వింతపడి చూచుచుండ రంగడు పిచ్చివాఁడైన నాగరాజును దీసికొనివచ్చి పకపకనవ్వుచు వానియెదుటఁ గూర్చుండఁబెట్టెను. ఆవికారాకారమును బట్టి యాతఁడు పిచ్చివాఁడని త్రిపురాంతకుఁడును దక్కినవారును వీక్షణమాత్రముననే గ్రహించిరి. విఘ్నేశ్వరుని వలెఁ దనయెదుటఁ గూర్చుండిన నాగరాజును జూచి త్రిపురాంతకుఁడు నవ్వుచు-

"అబ్బాయీ! నీ వెవ్వరు?"

"నేనా? నేనా? నాభార్య యేకవీర. ఏదీ? ఆమె యెచ్చట నున్నది? మా తండ్రియే చెప్పినాఁడు. వాఁడేడీ! ఏకవీరను జంపుచున్నాఁడా? అయ్యో! అయ్యో! నాకేమిదారి? నిజముగాఁ జంపివేయఁడు కదా? తండ్రీ! వద్దు! వద్దు. చంపకు. ఆమె నా భార్య. నీకు ముద్దుకోడలు. నన్నుఁ జంపినఁ జంపు. ఏకవీరా! నీకు భయము లేదు. రా! రా!"

"ఓయీ! నీ దేయూరు? నీతండ్రి యెవరు?"

"నాదేయూరా? ఈయూరే! ఏకవీర యెచ్చట నున్న నాకదియే యూరు. ఏకవీర యేలోకములో నున్న నాలోకముగూడ నదియే! ఏకవీరయే నాభార్య. ఏకవీరయే నాప్రాణము. ఏకవీరయే నేను. నేనే యేకవీరను."

"ఓరీ పిచ్చివాఁడా! పోనిమ్ము. ఆయేకవీర యెవరో చెప్పు."

"నాతండ్రియే చెప్పినాఁడు. నాతండ్రి చెప్పుటచేత నే నే నేకవీరను మోహించినాను. నీ వేకవీరవు కావా? ఏదీ ఒక్కముద్దు."

అని తనపైఁబడుచుండిన నాగరాజును దూరముగాఁ దొలఁగించి, త్రిపురాంతకుఁడు వానియవస్థకు మిక్కిలి వగచుచు, నాతఁ డెవఁడై యుండునో యని తనలో వితర్కించుచుండెను. ఆతఁ డుచ్చరించుచుడిన యేకవీర తనసోదరియో లేక యాపేరుగల మఱియొకతెయో యని వానికిఁ బెద్దసందేహము కలిగినది. అందుచేఁ ద్రిపురాంతకుఁడు నాగరాజును విడిచిపెట్టక పాఱిపోకుండ వాని కరచరణములు బంధించి యొకగదిలోఁ బడవేయించెను.

19-వ ప్రకరణము

మూర్ఛసంకటము

త్రిపురాంతదేవునియాజ్ఞ ననుసరించి, యావల మధురానగరమునుండి యీవల జైనాశ్రమమువఱకును, నిరంతరము గూఢచారులు సంచరించుచు నెప్పటివృత్తాంత మప్పుడు తమప్రభువునికెఱింగించుచుండిరి. మఱియు నించుక యనుమానము గలిగినప్రతిమార్గస్థుని బట్టి తనయొద్దకుఁ దీసికొని రావలసినదనికూడఁ ద్రిపురాంతకుఁడు తనభటులకుఁ గఠినముగ నాజ్ఞాపించెను. ఒక్కొక్కప్పు డాతఁడు స్వయముగానే తురంగారూఢుఁడై యిల్లువిడిచి బయలుదేఱి, యాప్రాంతములయందంతట సంచరించి మరల నింటికి వచ్చుచుండును. నాగరాజు పిచ్చిమాటలు వినినప్పటి నుండియు వానిచిత్త మేకవీరను గూర్చియే పలువిధములఁ దలపోయఁజొచ్చెను. ఆ పిచ్చివాని మాటలవలనఁ దనచెల్లెలి కేదైన నాపద సంభవించియుండునేమో యని యనుమానము వహించి, నాగరాజువలన నాసంగతి కనుఁగొనవలయునని పెక్కుసారులు వానిని మాటాడించి చూచెను; కాని యేమాట యడిగినను వాఁడు వెఱ్ఱినవ్వులు నవ్వుచు, వెఱ్ఱియేడ్పు లేడ్చుచు-ఏకవీర-తండ్రి-బలవంతము - మోహము- అనుమాటలు తప్ప నొకసంగతియైనను సందర్భముగా జెప్పలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు-ఏకశిలానగరము-రుద్రమదేవి-అనుమాటలుఁ గూడ నాగరాజు వాక్రువ్వా

హాములో దొర్లుచున్నందునఁ ద్రిపురాంతకుఁ డది కనిపెట్టి, యాపిచ్చివాఁ డేకశిలానగరవాస్తవ్యుఁడై యుండుననియు దన చెల్లెలిని మోహించి, యామె యంగీకరింపనందున మోహాతిశయముచే నిట్లు పిచ్చివాఁడై తిరుగుచుండె ననియుఁ గొంత గ్రహింపఁగలిగెను.

ఒకనాటి మధ్యాహ్నమునఁ ద్రిపురాంతకుఁడు భోజనముచేసి, రంగనితోఁ బ్రసంగించుచు నడవలో నిటునటు బచారుచేయుచుండెను. ద్వారముకడనే నిలువఁబడి రంగఁడు వానికిఁ దగినసదుత్తరము లొసంగుచుండెను. అప్పు డాకస్మికముగఁ గొందఱుచారులు దాదాపుగ నలువది సంవత్సరములు వయస్సుగల యొకపురుషునిఁ గరచరణములు బంధించి వీథిలోనుండి లోనికి మోసికొని వచ్చుచుండుట రంగఁడు చూచి, దేవా ! నేఁ డేవో మరల క్రొత్తవింత మనము చూడఁగలము. అదిగో? అటు చూడుఁడు." అని పలికి యాతురతతో వారివైపు పరుగెత్తెను. రెండుమూఁడు నిముసములలో నాచారులెల్లరుఁ గరచరణబద్ధుఁ డగు నాపురుషుని మోసికొనివచ్చి త్రిపురాంతకదేవుని పాదములయొద్దఁ బడవైచి నమస్కరించి, "దేవా! నేఁటివేఁటలో మాకీమృగము లభించినది. నేటి యుదయమున నీతఁడు పాప మొకపాడుదేవాలయములోనుండి వచ్చుచుండగా నందందు సంచరించుచుండిన మేము కనిపెట్టి వాని వెనువెంటనే యొక మైలుదూరమువఱకుఁ బోయి యచ్చట నడ్డగించి మంచిమాటలతో మావెంట రానందున దేహశుద్ధి చేసి యిట్లు కొనివచ్చితిమి" అని విన్నవించుకొనిరి. వారిమాటలకుఁ ద్రిపురాంతకుఁడు మిక్కిలి సంతసించి యాపురుషుని బంధనములను విప్పించి కూర్చుండఁ జేసెను. కాళ్లుఁ బారఁజాపి, కన్నులు తేలవైచి, నోట మాటలేక యాపురుషుఁడు ప్రాణముపోవుచున్నట్లు లిటునటు జోగిపడిపోవుచుండఁ జెంతనున్నవా రాతనిని బట్టుకొని, సరిగాఁ గూర్చుండఁబెట్టుచుండిరి. అది చూచి త్రిపురాంతకుఁడు మొదట నాతఁడు జీవించునో లేదో యని భయపడెను గాని, యాపురుషుఁడు వట్టి దొంగయనియు టక్కరి యనియుఁ జారులు చెప్పినందున నతఁడు నవ్వుచు వానిచెంతనే తానును గూర్చుండి "ఓయీ ! నీ దేయూరు! నీ దేయూరు! ఎచ్చటనుండి యెచ్చటికిఁ బోవుచున్నావు." అని యడిగెను. ఆమాట కాపురుషుఁ డూరక యాయాస మభినయించుచు నిట్టూర్పులు విడుచుచు మాటాడలేక మాటాడుచు నిట్లు ప్రత్యుత్తర మీయసాగెను.

"అయ్యా! ఏకశిలానగరమునకు సమీపముననే యున్న యొకపల్లెలో నేను జీవనము చేయుచున్నాఁడను. నాపేరు రామదాసు. పుట్టినప్పటినుండి దరిద్రుఁడ నగుటయేకాక మూర్ఛారోగముచే మిక్కిలి బాధపడుచు ననేకదైవములకు మ్రొక్కుకొం

టిని గాని లేశమును లాభము లేకపోయినది. కడకాంజనేయోపాసకుఁడనై మాపల్లెకుసమీపముననే యున్న యొకపాడుదేవాలయములోని యాంజనేయ విగ్రహమును బ్రతిదినమును రెండుపూటల దర్శించుచు నాస్వామి నారాధించు చుండుటచేత నారోగము కొంచెము బాగుపడినట్లు కనఁబడెను. అట్లే నేటి యుదయమునఁ గూడ నే నాగుడిలోనుండి వచ్చుచుండఁగా నీ దుర్మార్గులు నన్ను—"

అని చెప్పలేక పాప మాతఁడు రోదనము సేయ నారంభించెను. ఏడ్వవల దని త్రిపురాంతకుఁ డాతని నోదార్చుచుండఁగా లోపలినుండి యొక వీరభటుఁడు పరుగుపరుగున నచ్చటికివచ్చి యామూకలోఁ జొరఁబడి యచ్చటనున్న నూతనపురు షునిఁ జూచి, పెద్దకేక వేసి, త్రిపురాంతకునితో "వహ్వా! నేఁ డెంతటి సుది నము? దేవా! ఈతడు రుద్రమదేవికి మహోపకారమొనర్చుచుండిన మహనీయుఁడు. జైనాచార్యునికిఁ బ్రాణమిత్రుఁడు. ఇంక దాపనేల! ప్రతాపదేవుఁడు. దేనినిగూర్చి యీచండాలుఁ డెన్ని కుతంత్రములు పన్నుచుండునో తమకుఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. నే నేకశిలానగరమున కేఁగినప్పుడు పెక్కుసారులు వీనిని జూచినాను." అని పలికెను. ఆమాటలు విని, అచ్చటనున్నవా రందఱు నిర్ఘాంతపడి చూచుచుండ, నాపురుషుఁడు తన రెండుచేతులతో నెత్తియు నోరును మోదుకొనుచు "అయ్యో! నాకర్మము కాలా. నేను ప్రతాపదేవుఁడను గాను. ఆరాజద్రోహిపేరు నాయెదుట నెత్తకుఁడు. నాయనా! నీవు పొరపాటుపడియుందువు. నన్ను బాగుగాఁ జూడుము. నేను ప్రతాపదేవుఁడను గాను. నాగ్రహచారము బాగున్నది కాదు. నేడు లేచిన వేళావిశేషము" అని గద్గదస్వరముతోఁ బలుకుచుండఁ ద్రిపురాంతకుఁడు వానిఁ జూచి, "ఓయీ! నీవు నిజము చెప్పినయెడల నిన్ను విడిచిపెట్టెదము. లేనియెడల నీప్రాణము లింకఁ దక్కవు."

"శ్రీహరీ! శ్రీహరీ! నన్నుఁ జంపివేయుఁడు! త్వరగాఁ జంపివేయుఁడు. ఈరోగ బాధ భరింపలేకున్నాను. అయ్యో! ఎంతపాప మెంతపాపము! నేను ప్రతాప దేవుఁడనా? హరహరా! ఏమి సాహసము?"

"ఓయీ! ఈ నక్కటక్కులను నమ్మి నేను నిన్ను విడిచెద నని యనుకొనకుము. దాఁపక నిజము చెప్పు! నీవు ప్రతాపదేవుఁడ వగునా కాదా!"

అని త్రిపురాంతకుఁడు గట్టిగా గద్దించి పలికెను. ఆమాటలు ప్రక్కనే యొకగదిలో బంధింపఁబడియున్న నాగరాజు విని, కేకలు వేయుచు, "ఏఁడీ! ప్రతాపదేవుఁ డేఁడీ? మాతండ్రి యెచ్చటనున్నాఁడు? నాకోఱకే కవీరను దీసి కొనివచ్చినాఁడా? ఆహాహాహా" అని పెద్దగొంతుకతో మాటాడుచుండ

వెంటనే త్రిపురాంతకుఁడు వానిని దోడ్కొనిరమ్మని యొక సేవకు నంపెను. అప్పుడే పాప మాతనికి మూర్ఛవచ్చినందునఁ గాళ్లుచేతులుఁ దన్నుకొనుచు, నోటఁ జొంగలు గార్చుచు, శరీరమంతయు వడకించుచుఁ దెలివి తప్పినట్లు నేలపైఁ బడి పోయెను. ఇంతలో గదిలోనుండి విడువఁబడిన నాగరాజు వెట్టికేకలతోఁ బరుగు పరుగున నచ్చటికి వచ్చి, నేలపైఁబడియున్న యాపురుషునిపైఁ బడి "తండ్రీ! నీ విచ్చటి కేలవచ్చితివి? ఏకవీరను గొనివచ్చితివా? లేదా? ఆమెను జంపివేసెద నంటివే? ఇంకను జంపలేదుకదా? అయ్యయ్యో! ఏకవీరను నే నింకఁ జూడ లేనా? ఆమె నాకింకఁ దక్కదా? తండ్రీ! నా కేమిదారి? ఏకవీరను మోహింపు మని నన్నెందుకు నిర్బంధించితివి?" అని యింక నేమేమో ప్రేలుచుండఁ ద్రిపు రాంతకుఁడు వానినిఁజూచి "ఓయీ! ఈతఁడు మీతండ్రియేనా? ప్రతాపదేవుఁ డేనా?" యని యడిగెను. ఆమాటల నాపిచ్చివాఁడు కెవ్వునఁ గేరుచు, "ఓహో! నాయనా! ఈతఁడే మాతండ్రి. నన్నుఁ గన్నతండ్రి. మా ప్రతాపదేవుఁడు. నా నెత్తిమీఁదిదేవుఁడు. వీఁడు దొంగ. పచ్చిదొంగ. ఏకవీర నిప్పించెద నని చెప్పి నాఁడు. ఇప్పుడు మాటాడఁడు. పో! పో! నేనే యేకవీరను వెదకుకొందును." అని తటాలునలేచి యిటునటుఁ బారిపోవుచుండ భటులు వానిని బట్టుకొని మరల గదిలోఁబెట్టి బంధించిరి.

అప్పుడు త్రిపురాంతకుఁడు రంగని బిలిచి "రంగా! ఇంక సందేహ మెందుకు? వీఁడు నిజముగాఁ బ్రతాపదేవుఁడే! నీ వెఱుఁగవు గాని యా పాడు గుడియే జైనాశ్రమము. ఈతఁ డాగుడిలోనుండి వచ్చుచుండె నని వినినప్పుడే నా కనుమానము కలిగినది. దేవికిఁ బ్రబలశత్రు వగునీతఁడు మనచేఁ జిక్కుటచేత నే డెంతయు సుదినము. మరల వీని కరచరణములు బంధించి జాగ్రత్తగా నొకగదిలోఁ బడవేయుము. ఈ మూర్ఛాసంకటమునకు నేనే తగినయౌషధ మిచ్చి బాగుచేసె దను." అని యాజ్ఞాపింప రంగఁడు వెంటనే యట్లు గావించెను.

20-వ ప్రకరణము

కుమారదేవుఁడు

స్థలము మార్చి కారాగృహమునుండి దేవదేవుని మేడపైఁ జేర్పఁబడినప్పటి నుండియు, కుమారదేవుని దుస్స్థితి కొంచెము మంచిస్థితిలోనికి వచ్చినదని చెప్ప వచ్చును. దేవదేవుని మేడ రాజోద్యానవనమునకు సమీపముననే యుండుటచేతఁ దదుద్యానవనమునుండి నిత్యమును వీతెంచు వివిధకుసుమచయసుగంధబంధుర మగు

మందమారుతమే, యా రోగికి దివ్యౌషధమై వానియారోగ్యస్థితికిఁ గారణమైనది. రోజురోజుకు జ్వరాతిశయ మించుక తగ్గుచుండుటయుఁ బట్టిన యౌషధములు వెడలఁ గ్రక్కకుండ లోన నిముడుటయు, నాహారముపై నించుక వాంఛపుట్టుటయు, నొకప్పుడు గాక మఱియొకప్పుడైనను గొంచెము మాటాడఁగల్గుటయు, మొదలగు సుగుణములవలనఁ గుమారదేవున కింకఁ బ్రాణభయము లేదని నిశ్చయించి తమకు మాట దక్కెనని వైద్యులును, దన ప్రయత్న మింకఁ గొనసాగునని పాండ్యరాజును, దాను పడినకష్టమంతయుఁ సఫలమైనదని దేవదేవుఁడును బ్రహ్మానందము నొందసాగిరి. పూర్వమువలెనే యాముదుసలి దాని నొక్కతెను దప్ప వేఱెవ్వరి నచ్చట జేరనీయక, దేవదేవుఁ డొక్కఁడే కుమారదేవునకు వలసిన యుపచారములన్నియుఁ జేయుచుండెను. అప్పుడప్పు డుదయవేళలయందుఁ బాండ్యరా జచ్చటికి వచ్చుచు, రోగియవస్థను స్వయముగానే పరీక్షించుచుండెను. మఱియు దేవదేవునిఁ బిలిచి "దేవదేవా! కార్యమునందు లేశమును భంగము రానీకుము. కుమారదేవునియెడల నతిజాగ్రతతో మెలఁగవలయును. నీరహస్య మతఁడు గ్రహించినయెడల ముప్పురాకమానదు. అన్నివిధముల నీవు నిజముగా నేకవీర వనియే వానికి గట్టినమ్మకము కలుగవలయును. వేయేల? నీవు నిజముగా వానిభార్యవే యనుకొనుము. అట్లనుకొని నటించినయెడల నీ ప్రవర్తనమునఁ గుమారదేవునకు లేశము ననుమానము కలుగదు. నీవు సిగ్గుపడినయెడలఁ గార్యము చెడిపోవునుసుమా!" అని పాండ్యరాజు వానికి బోధించుచు వెడలిపోవుచుండెను. ఆమాటలకు దేవదేవుఁడు తనలో నవ్వుకొనుచు "చిత్తము, చిత్తము" అనిమాత్రము ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁటిరాత్రి మామూలుప్రకారము కుమారదేవుఁ డౌషధమును బథ్యమును గైకొని తనమంచముపై వెల్లకిలఁ బరుండియుండెను. గవాక్షమునకుఁ బ్రక్కనే యామంచము వేయఁబడియుండుటచేత నిరర్గళశీతలమందమారుత మాగదియందుఁ దాండవమాడుచుండెను. కన్నులు మూసికొనియే యుండెనుగాని, కుమారదేవుఁడు మేల్కొనియుండెనో నిద్రించుచుండెనో తెలియదు. గది తలుపులు లోన గడియలుపడియే యుండెను. ఒకమూల గాజుకుప్పెయందు విద్యుల్లతాప్రాయముగ వెలుఁగుచుండిన దీపపుఁగాంతు లామందిరమున కొక క్రొత్తయందమును గల్గించుచుండెను. అప్పుడు మూర్తీభవించిన కుమారదేవుని యదృష్టదేవతయో యన నిండుజవ్వనమున నలరారు నొక సుందరకన్యకావిగ్రహ మాతనిప్రక్కనే మంచముపైఁ గూర్చుండి మెల్లఁగాఁ దనపైటకొంగులో వానిమొగమునఁ గ్రమ్ముచుండిన చెమటబిందువులను దుడుచుచుండెను. ఆస్త్రీవిగ్రహము స్త్రీరూపమును ధరించిన దేవ

దేవుఁడే యని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? వేషవర్తనములు భేదించినప్పుడు పేరును వేఱగును గావున మరలఁ బురుషస్వరూపము దాల్చువఱకు మన మావిగ్రహమును నేకవీర యనియే పిల్చుచుండుదము. ఏకవీర తన దృష్టియంతయుఁ గుమారదేవుని యందే యుంచి, వాని కుపచారములు సేయుచుండ నింతలోఁ బండ్రెండుగంటలు కావచ్చెను. వైద్యులు చెప్పినప్రకార మది యౌషధసేవకు సమయమగుటచేఁ దన పైటకొంగున ముడివేసికొనిన మాత్రలలోని యొకమాత్ర తీసి, యాసుందరి మెల్లఁగాఁ దనకుడిచేతితో వానిభుజముపైఁ దట్టుచు "ప్రాణేశ్వరా! ప్రాణేశ్వరా!" అని రెండుమూఁడుసారులు పిలిచెను. వెంటనే యతఁడు తుళ్లిపడి, మేల్కొని, కన్నులు విప్పి తనప్రక్కనే కూర్చుండిన సుందరీవిగ్రహమును జూచెను. అట్లు చూచి, యామె ముఖలక్షణములఁ జక్కఁగఁ బరీక్షించి "హా! సుందరీ! ఏకవీరా! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొనుము" అని గద్గదస్వరముతోఁ బలుకుచుఁ, గన్నీరు గార్చుచుఁ దటాలున మంచముపైనుండి లేవఁ బ్రయత్నించి, లేచుటకు శక్తిలేక, తనచేతులు రెండును ముందునకుఁ జాచి, తనదుఃఖము నాపుకొనలేక వెక్కివెక్కి యేడ్వనారంభించెను, ఏకవీరయుఁ దటాలున వాని బాహుద్వయమునం దిమిడి మెల్లఁగఁ దన ముద్దుమొగమును వానిగుండియలపైఁ జేర్చి చల్లని తనబాహువుల నాతనిఁ గౌఁగిలించుకొని కన్నీరుమున్నీరుగా విలపింపఁజొచ్చెను. ఆయిరువురి కన్నులనుండియు వెడలు దుఃఖబాష్పప్రవాహమున నామంచము తెప్పయై తేలు చుండఁ జైతన్యముతప్పి యాసుందరియుఁ గుమారదేవుఁడును గొంతవఱకు నట్టులే యుండిపోయిరి. పిమ్మట నేకవీర మెల్లఁగ వానిచేతులనుండి తప్పించుకొని, లేచి, కుమారదేవుని కన్నులను మొగమును జక్కఁగఁ దుడిచి—.

"ప్రాణేశ్వరా! విచారింపకుము. దైవము మనపక్షమున నున్నాఁడు. మనము మిక్కిలి యదృష్టవంతులము."

"సుందరీ! మన మిప్పు డెచ్చట నున్నాము? నాకేమో యంతయు స్వప్నావస్థ వలెఁ గనఁబడుచున్నది. శత్రువులు నన్నుఁబట్టి మోసికొనిపోయిరి కదా? ఇచ్చటి కెట్లు వచ్చితిని. ఈమందిర మెవరిది?"

"నాథా! మన మిప్పుడు శత్రుగృహమునందే యున్నాము."

"ఆఁ-ఆఁ-శత్రుగృహమా? ఏశత్రువుఁడు? అట్టులైనయెడల ఖడ్గ మిటు తెమ్ము."

"నాథా! ప్రస్తుతము ఖడ్గము పట్టుకొనుటకుఁ దగినస్థితియందు నీవు లేవు. మన మిప్పుడు పాండ్యరాజునగరునం దున్నారము."

"ఏమేమీ! పాండ్యరాజా? పాండ్యరాజు సైనికులా నన్నుఁబట్టి మోసికొనివచ్చిన వారు? రుద్రాంబ కేమియు నాపద కలుగలేదుకదా?"

"లేదు. ఆమె సురక్షితముగానే యున్నది."

"ప్రియా! ఏకశిలానగరము విడిచి నీ విచ్చటి కెట్లు రాఁగలిగితివి? నాకొఱకే వచ్చితివా?"

"నీకొఱకే వచ్చితిని. ఎట్లు వచ్చితినో యాకథయంతయు సావధానముగఁ జెప్పెదను. నీ విప్పుడు విశేషముగ మాటాడినయెడల నాయాస మధికమగును. ఈ మాత్రను మ్రింగి హాయిగా నిద్రింపుము."

"సుందరీ! నాకిప్పు డేయాయాసమును లేదు. నేను సావధానముగానే విందును చెప్పుము. నీముఖదర్శనము కలిగినప్పుడే నేను సంపూర్ణారోగ్యవంతుఁడ నైతిని. ప్రియా! ఎన్నిదినములనుండి నాకీపరిచర్య సేయుచున్నావు? నీ వీరాజుకడ నెట్లు ప్రవేశింపఁగలిగితివి?—అబ్బా! పోనిమ్ము! నీ వేసంగతియుఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. నాదగ్గరగా రమ్ము. నీ మొగమును నాగుండియలపై నుంచి పరుండుము."

అని పలుక నేకవీర యట్టులే గావించెను. కుమారదేవుఁ డామె చెక్కులు నిమురుచు ముంగురులు సవరించుచు—

"సుందరీ! నేను జీవింపఁగలనా? నాకుఁ బ్రాణభయము లేదని వైద్యులు చెప్పినారుకదా? శత్రువుఁడ నైననన్నుఁ గడ తేర్పక పాండ్యరాజేల ప్రాణములతో నుంచినాఁడు? మన మిప్పుడు నివసించియున్న దొక మేడవలెఁ గన్పడుచున్నదే? ఈ రాజభోగములన్నియు మన కెట్లు సంభవించినవి? సుందరీ! నేను నిజముగాఁ గుమారదేవుఁడ నేనా? నీ వేకవీర వేకదా? నా హృదయేశ్వరివేకదా. నేను నిద్రించుచున్నానా? మేల్కొనియేయున్నానా? ఇవి యన్నియుఁ గలవరింతలు కావుకదా? అయ్యయ్యో! ఈసంగతులన్నియు నాకిప్పుడు తెలియఁగలవు? హా! దేవీ! రుద్రాంబా! మరల నీదర్శనభాగ్యము నాకెన్నఁడైనఁ గలుగునా? అయ్యో! నాఖడ్గ మేదీ? ఏమైనదోకదా? సుందరీ! ఏకవీరా! నాతో మాటాడవేమి?"

"నాథా! నిన్ను బతిమాలికొనెదను. నామాట విని యాయాసపడకుము. నిద్రలేని యెడల నౌషధము గుణమీయదు. సంగతులన్నియు నేను సావధానముగ నీకెఱింగించెదను. మన మిచ్చటఁ జేయవలసినకార్యము లనేకములున్నవి."

"సుందరీ! ఆలాగా? పోనిమ్ము, నేను మాటాడను - నీవు నాప్రక్కనే పరుండి, నిన్ను నేను విడిచినదిమొదలు జరిగిన నీవృత్తాంతమంతయుఁ జల్లగా నాకు వినిపింపుచుండుము. నీకథయంతయు విని నేను హాయిగా నిద్రించెదను."

అని పలుక నేకవీర వెంటనే లేచి వానిచే నామాత్ర మ్రింగించి, మెల్లఁగా వాని ప్రక్కనే తానును బరుండెను. కుమారదేవుఁ డామెపైఁ దనచేయి వైచుకొని, యామె చెప్పుచుండిన వృత్తాంతమంతయుఁ జల్లఁగా వినుచుండెను. కాని యాప్రసంగము పూర్తిగాఁ జెప్పకమునుపే వానికి నిద్రపట్టినది. అందుచే నేకవీరయుఁ గన్నులుమూసి నిద్రించెను.

21-వ ప్రకరణము.

"ఆహా! యేమి నాభాగ్యము?"

"దేవదేవా! మహారాజుగారుద్యానవనమందలి కేళీకాగారమునఁ గూర్చుండి, మిమ్మెట్లున్న నట్లు తీసికొనిరావలయు నని నా కాజ్ఞాపించినారు. కావున నావెంట దయచేయవలయును" అని యెచ్చటికో పోయి తిరిగివచ్చుచుండిన దేవదేవుని మేడమెట్లయొద్ద నడ్డగించుకొని, యొక యంతఃపురదాసి పలికెను. ఆమాటలు విని దేవదేవుఁ డాశ్చర్యమొందుచు, "ఏమేమీ? రాజుగారు కేళీకాగారమున నున్నారా? ఈయబద్ధము లెచ్చట నేర్చుకొంటివి! ఈమిషతో మహేశ్వరి నిన్నిచ్చటికిఁ బంపించినదా యేమి! మహారాజుగారు యుద్ధసామగ్రిని బరీక్షించుటకై మధ్యాహ్నముననే యాయుధాగారమున కేఁగినారు. రాత్రి తొమ్మిదిగంటలవరకు రానట్లు నాతోఁ జెప్పినారు. అదియునుగాక శుద్ధాంతకాంతామణులు సంచరించు కేళీకాగారమునకు నన్నట్లు రమ్మందురా? ఇప్పు డేకదా సాయంకాలమైనది. ఇంతలోనే తిరిగివచ్చిరా?" అని ప్రత్యుత్తరమొసంగ నాదాసి, "అయ్యా! అకారణముగ నంతఃపురస్త్రీలనుగూర్చి ప్రసంగించుట మీకేమి యవసరము? రాజుగారు నేఁటి మధ్యాహ్నమున నాయుధాగారమున కేఁగినమాట వాస్తవమే? కాని యాయన యచ్చటనుండఁగా జైనాచార్యునియొద్దనుండి యేదో రహస్యమైన యొకయుత్తరము వచ్చినందున వెంటనే యచ్చటనుండి బయలుదేరివచ్చి, మీతో రహస్యముగఁ బ్రసంగింపవలసియున్నదని యేకాంతముగఁ గేళీకాగారమునఁ గూర్చుండి నన్నిచ్చటకుఁ బంపినారు. అంతియేకాని మహేశ్వరి యెన్నఁడైన నట్లు పరపురుషు లగుమీకుఁ గబురంపించునా? అట్టియసందర్భ మేమైన నిదివరలో జరిగియున్నయెడల నాకుఁ దెలియఁజేయుఁడు. వెంటనే మహారాజుగారికి విన్నవించి, యామెకుఁ దగినట్లు బుద్ధిచెప్పించెదను. ఇష్టములేనిచో నేను రానని చెప్పవలయునుగాని, శుద్ధాంతకాంతాజనముపై నిట్టియపనిందలు మోపవచ్చునా? సరే!

యీసంగతియే నేను మహారాజుగారితో విన్నవించుకొనెదను.'' అని పలికి, మిక్కిలి జాణ యగునాదాసి, వానినిఁ జోరచురఁ జూచుచు, నచ్చటినుండి, కివ్వన బయలుదేరి పోవుచుండ దేవదేవుఁడు భయపడి, మహేశ్వరునిఁగూర్చి తాను పొర పడి వచించినదానికి విచారించుచు, గిఱ్ఱునఁ దిరిగి పోవుచున్నదాని వెంటఁ బరు గెత్తి "ఓసీ! దాసీ! నిజముగా నీవన్నట్లు మహేశ్వరునిఁగూర్చి ప్రసంగించుట గొప్పయపరాధమే! మించినదాని కాగ్రహింపక యీసంగతిమాత్రము నీ వెవరి తోడను జెప్పకుము. నిన్ను బతిమాలుకొనెదను. ఇదిగో! నీవీయుంగరమును గైకొని సంతోషింపుము'' అని తనవ్రేల నున్నయుంగరమునుదీసి యామె కొసఁగఁ బోవ మొదట నాదాసి కొంతవఱకు మురిపించి, తరువాత మెల్లఁగా దానిని బరి గ్రహించెను.

జైనాచార్యుఁడు త్తరమును వ్రాసెననియు, నదిచూచి, రాజు పరుగెత్తుకొని వచ్చి తనకై కబురంపించెననియు, దేవదేవుఁడు వినినది మొదలు వానిముఖమునం దొక విధమైన భీతియు ననుమానమును దాండవమాడుచుండెను. మనసునందలి తత్తరపాటును బాదములయందలి తడబాటును నేకీభవింప, నాదాసి వెంటఁ జనుచు దేవదేవుఁ డుద్యానవనమందలి కేళికాగారమును సమీపించి మెల్లఁగా నందులోఁ బ్రవేశించెను. ముం దరుగుచున్న యాదాసి కడువడిగా నడచిపోవు చుండుటచేఁ, బాపము దేవదేవుఁ డాదివ్యభవనమందలి చూడఁదగిన వైచిత్ర్య మును జూడలేక, యామె ననుసరించి తానును వడివడిగానే పోవుచుండెను. అట్లు పోయిపోయి నున్నని చీడీలును వన్నెకెక్కిన పెక్కు చావడులును, చిత్రవిచి త్రము లగుద్వారములను గడచి కడచి, తుదకు వారిరువురును, రత్నఖచితాసన ములతోడను, హంసతూలికాతల్పములతోడను, హేమడోలికాపరంపరలతోడను, జాపరులతో మాటాడుచున్నవో యను బహువిధము లగుచిత్రపటములతోడను బహువిధముల నలంకృతమై, రతీదేవిశయనాగారమువలె, నత్యద్భుతమైన యొక సుందరమందిరమునఁ బ్రవేశించిరి' రాజుగాని, తదితరులుగాని లేక యప్పు డా మందిరమంతయు నిశ్శబ్దముగానే యుండెను. అందుఁ బ్రవేశింపఁజేసి, యాదాసి, "అయ్యా! మీరీయాసనముపై నధివసింపుఁడు! మహారాజుగారు లోపుననున్నారు. మీరాక యెఱింగించి, యాయన యిచ్చటకు వచ్చెదరో! మిమ్మే యచ్చటికిఁ దోడ్కొనిరమ్మనెదరో కనుఁగొని వచ్చెదను.'' అనిపలికి, మెల్లఁగా నచ్చటినుండి జాఱిపోయెను. దేవదేవుఁ డామందిరమున నొంటరిగా నొక యాసనముపైఁ గూ ర్చుండి యంతకన్న నెక్కుడు వైభవముల ననుభవించినవాఁ డగుటచేతనో మనసు కు స్వస్థత లేకయో, యందలి చూడఁదగినవింత లేమియుఁ జూడక దీర్ఘాలోచ నము సేయుచుఁ గూర్చుండి దాసిరాక కెదురు చూచుచుండెను. కాని యెంతసేపు

వకను మరల నాదాసి యిచ్చుటకు రాలేదు. దేవదేవుఁడు కొంతవఱకు నిరీక్షించి, నిరీక్షించి, తుదకు విసిగి, "దాసీ! దాసీ!" అని బిగ్గఁగా రెండు మూఁడుసారులు పిలిచెను. అట్లు పిలుచుటయుఁ దడవుగఁ గనకకింకిణీమంజీరమంజులారావములును, కరకంకణనిక్వణనములును, ప్రతీహారులకతి తన యాగమనము తెలుపఁజేయఁ, బ్రక్కనున్న ద్వారమున కడ్డముగ వ్రేలాడుచున్న పటకవాటమును దటాలున ద్రోసివచ్చి, జలతారుముగ్గలచే నలంకరింపఁబడిన గులాబిరంగుగల పట్టుచీరయుఁ బసుపుపచ్చనిపెతిణీ పట్టురెకయుఁ బలువిధములగు నాభరణవిశేషములను దాల్చిన యొకసుందరకన్యాలలామ యాదేవదేవుని యెదుట సాక్షాత్కరించి, "దేవా! ఇదిగో మీదాసి. ఏమిసెలవు?" అని యడుగుచుఁ గట్టెదుట నిలువఁబడెను. తోడనే యాచంచలాక్షి నీక్షించి, మహేశ్వరి యని గ్రహించి, దాని చేసినది మోసమని నిశ్చయించి, సిగ్గుచే మెల్లఁగా మోమువంచి చల్లఁగా నిట్లు ప్రసంగించెను—

"సుందరీ! నీవంతఃపురరాజకన్యకవలెఁ గనఁబడుచున్నావు. నాకు దాసి వెట్టులయ్యెదవు? ఇట్లనుట న్యాయ్యమేనా?"

"మనోహరా! న్యాయము గాకేమి? మీ మనోహరసుందరాకారసందర్శనభాగ్యము గలిగినప్పటినుండియు నేను మీకుఁ జరణదాసినై మీకొఱ కిట్లెదురు చూచుచున్నాను. ఎన్నివిధముల బ్రయత్నించినను మీ ప్రత్యక్షదర్శనము నాకు లభింపకున్నందున నేఁడు నేనే యీతంత్రమును బన్ని మిమ్మిచ్చటికి రప్పించితిని. నాయపరాధమును క్షమింపుఁడు."

"మహేశ్వరీ! ముదుసలిదాసిచే మున్న నీ వంపినయుత్తరముఁజూచి నేను మిక్కిలి విచారించితిని. మహారాజకన్యక వగునీవు సామాన్యపురుషుఁడ నగు నాయందింత—"

"మనోహరా! వివిధకథావిధానవిదులగు మీయట్టికోవిదు లీవిధమున వాదించిన లోక మామోదింపదు. మనసు కుదిరినప్పుడు సామాన్యాధిక్యముల నుత్తమకాంతలు లక్షింపరు. తినఁ దిండియు, నుండ నూరును లేనిస్థితియందుండిన కిరీటిని సుభద్రయుఁ దత్కుమారు నభిమన్యుని శశిరేఖయు నేల వరింపవలయు? లోకముతో నెట్టి సంబంధమునులేక విరాగియై కొండపైఁ గూర్చుండిన దేవదేవుని మహేశ్వరి వరించినదా లేదా?"

మహేశ్వరీ! నీవుఁగూడ నామహేశ్వరీ శశిరేఖా సుభద్రాంగనలకు సాటిదానవై యుండవచ్చును. కాని, యర్జునాదులవలె నే నంతటి మహనీయుఁడను గానుకదా? నన్ను నీ వెట్లు చేపట్టఁగలవు?"

"దేవదేవా! దేవదేవానుగ్రహమున నీదేవదేవుఁడుఁగూడ నంతటి మహనీయమూర్తి యేలకాఁగూడదు? పూరుషుని భాగ్యవిశేషము కులకాంత యదృష్టవిశేషమును బట్టికదా ప్రకాశించును?"

"మహేశ్వరీ! నీవు మిక్కిలి విద్యావతి వైనందు కెంతయు సంతసించితిని. ఈ పూర్వగాథల కేమిగాని, మహారాజుగారియనుజ్ఞ గైకొనకుండ నీవు నన్నెట్లు చేపట్టఁగలవు? ముందువెనుక లరయక నీవిట్లు తొందరపడవచ్చునా?"

"మనోహరా! ఒక్క మాతండ్రియేకాదు ప్రపంచమంతయు నేకమై వలదని వారించినను నేను మీపాదసేవనుండి తొలంగను. సకలవిధముల సాధకబాధకము లాలోచించియే నామనోగతాభిప్రాయమును మీయెడల వెల్లడింప సాహసించితిని. నాక్షేమమును బాటించి, నామనోభీష్టమును మాతండ్రి నెఱవేర్చినచో సంతోషమే! అట్లు కానియెడల లోకమంతయుఁ బాండ్యరాజ్యమే కాదుకదా? మన కింతటి యుత్తమజన మొసంగిన సర్వేశ్వరుఁ డన్నవస్త్రములకా లోపము గలిగించును?"

"హరహరా! ఎట్టిమాటలు విననలసివచ్చినవి? మహేశ్వరీ! నిన్ను మఱియొక మాఱు ప్రార్థించెదను. నామాట విని మహారాజుబిడ్డ వగు నీ వేమహారాజు కుమారునో వరింపక, వట్టి నిర్భాగ్యుఁడ నగునన్నుఁ జేపట్టి యేమిసౌఖ్యము లనుభవింపఁగలవు? కావున నింకనైన నీమనసు మార్చుకొని—"

"దేవదేవా! ప్రపంచమంతయు మాఱినను నామనసు మాఱదు. కోరి వరించిన సుందరాంగుని సాంగత్యముకన్న నుత్తమాంగనల కిట్టి తుచ్ఛసౌఖ్యములు సౌఖ్యదాయకములు కావు. ఒకప్పుడు మీహృదయ మన్యథా ప్రవర్తించుచున్నయెడల నాసంగతి నా కెఱింగించినచో—"

"లేదు. లేదు. నీ వట్లు భావింపవలదు. అమితలావణ్యవతి వగు నీయట్టి మహారాజకుమారిక కోరి వరించుచుండఁ గాదను నిర్భాగ్యుఁ డెవఁడుండును? నిశ్చయముగ నాహృదయము నీయందు లగ్నమైనది."

"దేవా! ఈసంగతి నిజమేకదా!"

"ముమ్మాటికిని నిజమే?"

"ఇది నన్ను వంచించుట కాదుకదా?"

"ఎప్పటికిని గాదు."

"నేను మిమ్ము నమ్మకొనవచ్చునా?"

"అంతటి సాహసమున్నచో నమ్మశొనవచ్చును."

"ఆహా! ఏమి నాభాగ్యము."

22.వ ప్రకరణము

రహస్యప్రసంగము

"మహారాజా! మన ప్రయత్నములన్నియు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగినవి. నిజముగా నేనేకవీరననియే నమ్మకొని కుమారదేవుఁ డిప్పు డపరిమితానందభరితుఁడై యున్నవాఁడు. మాయమాటలు బొల్లియేడ్పులు నక్కవినయములుఁ జూపి నా వాకచక్యమంతయు వెల్లడించితిని. వానిహృదయమును బూర్తిగ నాకరించి నాదాసానుదాసునిఁగాఁ జేసికొంటిని."

"దేవదేవా! ప్రపంచమంతయు నాకర్షించు శక్తిగల నీ కొక్క కుమారదేవుని వశపఱచుకొనుట యాశ్చర్యమా? అందుచేతనే నేను నిన్నీ యీకార్యమునందు నియోగించితిని. నీ వేకవీర వని నమ్మినతరువాతఁ గుమారదేవుఁడు నీవృత్తాంతమేమియు నడుగలేదా? నీ వేమని చెప్పితివి? వానికి నమ్మకము కలిగినదికదా?"

"మహారాజా! నేనే యేకవీర నని చెప్పినంతనే యాతఁ డూరక కన్నీరుగార్చుచు బిగ్గఱగా నన్నుఁ గౌఁగిలించి, పాప మూరక విలపింపఁజొచ్చెను."

"దేవదేవా! ఈవిధముగానైన జగన్మోహనుఁడ వగు నీ యాలింగనసౌఖ్య మనుభవించిన కుమారదేవుఁ డెంత యదృష్టవంతుఁడు?"

"దేవా! ఈపరిహాసములకేమి? వినుఁడు! అతఁడు నన్నుఁ గౌఁగిలించి యూరక విలపించుచుండ నేనుఁగూడ నాయవస్థయే యభినయించుచు,—అబ్బా! నాకే యాశ్చర్యముపుట్టుచున్నది. నిజముగా నేకవీరవలెనే నటించితిని. అతఁ డూరక మితిమీరిన ప్రశ్నములు నన్నడుగుచుండఁ దఱచుగా మాటాడవలదనియు నాయాస మధికమగుననియు, నిద్రలేకున్న రోగ మధికమగుననియుఁ జెప్పవలసిన నాచరిత్రమంతయు సావధానముగాఁ జెప్పెదననియుఁ జెప్పి మెల్లఁగా వానినిఁ బరుండఁజేసితిని."

"దేవదేవా! నీ కెంతకష్టము కలిగించితిని. అయినను నీకష్టము తీరునట్లు నేను దగిన ప్రత్యుపకారము చేయలేకపోను. కుమారదేవుఁ డిప్పుడు పూర్తిగా నారోగ్యస్థితిలోనికి వచ్చినట్లేకదా?"

"దేవా! అందుకు సందేహము లేదు. ఇప్పుడిప్పుడే మంచముపైనుండి దిగి యిటు నటుఁ దిరుగుటకుఁ గూడ నవకాశము కలుగుచున్నది."

"ఆలాగునా? ముఖ్యమైనయంశ మొకమారైన వానియొద్దఁ గదిపితివా లేదా?"

"కదిపి చూచితిని. ఎట్టులైనను రుద్రాంబయందును దద్రాజ్యమందును గల వాని యభిమాన మొక్కమాఱు త్రెంపివేయుట కష్టసాధ్యము కదా? .

"అయ్యో! దేవదేవా! ఏదోమాటవరుస కడిగితిని గాని, యింతలోనే యాతఁడు మనకు లోఁబడునని నేను తలపఁగలనా? వానిమనసు మరలించుట మిక్కిలి కష్టము. వాఁడు గొప్ప వీరాగ్రేసరుఁడు."

"మహారాజా! నిన్నటి మధ్యాహ్నమునఁ దమ రాయుధాగారమున కేఁగినప్పుడు మే మిరువురమునుగూడఁ జాలసేపువఱకుఁ బ్రసంగించితిమి. మహేశ్వరి యను గ్రహముచేత నా ప్రయత్నము కొనసాగునని నాకు ధైర్యము తోఁచినది."

"దేవదేవా! నీయం దింతటిమోహ మలవడినప్పుడు నీ ప్రయత్న మేల వ్యర్థమగును? నీకసాధ్యమగుకార్య మేమున్నది? తప్పక నీయభీష్టము నెరవేరఁగలదు."

"మహారాజా! నాయం దింతటి మోహ ముద్భవించుటచేతనే, తనదేశమును దన బంధువర్గమును విడుచునట్లుచేసి, యింతటి సాహసమున కొప్పింపఁగలనని నాకు ధైర్యము కలిగినది."

"ఔను. నిజమే! సాయంకాలములయందుఁ జల్లనిగాలి వీచుచున్నప్పుడు మెల్లఁగాఁ జెంతకేఁగి, మంచి మాటలాడుచు, నిజముగా నాయందే మోహ మున్నయెడల నే నెచ్చటనున్న నీవుఁగూడ నచ్చటనే యుండవలయుననియు, సకలైశ్వర్యసౌఖ్యములు ననుభవింప వచ్చుననియుఁ దలకెక్కునట్లు బోధింపుము. నీవు మిక్కిలి బుద్ధిమంతుఁడవగుటచే నీకు నేను జెప్పనక్కరలేదు."

"దేవా? అన్యోన్యానురాగముకన్న నాతుచ్ఛసౌఖ్యములయందుఁ దనకు లేశము నాశ లేదని నాతో స్పష్టముగానే చెప్పెను."

అని దేవదేవుఁడును పాండ్యరాజును, రాజమందిరమందలి యొక నెలరాల మంటపముపైఁ గూర్చుండి, మధ్యాహ్నము పదునొకండు గంటలవఱకు సంభాషించి, తమ మందిరములకుఁ బోవలయునని లేచుచుండ, నొక ద్వారపాలుఁడు వెంట నొక క్రొత్తపురుషునితో నచ్చటకువచ్చి, ప్రభువునకు నమస్కరించి "దేవా! వీనిపేరు ధన్నుఁడట. రుద్రమదేవికడనుండి యేదో యుత్తరమునుగొని దేవరకడకు

వచ్చినాఁడు." అని వినయముగఁ బలికెను. తోడనే ధన్నుఁడును దనచేతనున్న యుత్తరమును రాజునకందిచ్చి, దేవదేవునిముఖము నూరక రెప్పవ్రాల్పక చూడ నారంభించెను. ఆ యుత్తరమునందలి సంగతులను గనుఁగొనవలెనను నాతురతచేతనో, ధన్నుని ముఖవీక్షణముచేతనో కాని దేవదేవుఁడుగూడ వానివంక నిదానించి చూడసాగెను. ఈలోపున రాజాయుత్తరమంతయు నామూలాగ్రముగఁ జదివి, తనయెదుట నున్న ద్వారపాలునిఁ జూచి "ఓరీ! నీవీధన్నుని గైకొని యావలికిఁ బొమ్ము. మా పిలపైనప్పుడు మరల రావచ్చును." అని వారిరువురి నచ్చటినుండి పంపివేసి, దేవదేవునితో నిట్లు మాటాడెను."

"దేవదేవా! ఈవింత విన్నావా? తనబంధువుఁడైనకుమారదేవుని మనము పట్టి బంధించినట్లు తన కనుమానముగ నున్నదనియు, వానిని బ్రాణములతో సురక్షితముగఁ దన కప్పగింపనియెడల మనప్రాణములు దక్కవనియు రుద్రమదేవి యుత్తరము వ్రాసినది. చూచితివా? ఎంత కండకావరమో?"

"దేవా! కుమారదేవుఁడు మనయొద్దనున్నట్టు లామె యెట్టులో పసిపట్టినది. పసిపట్టుటయేకాక యుద్ధప్రయత్నములలో నున్నట్లు కూడ మనమిందువలన గ్రహింపవచ్చును."

"పోనిమ్ము! మనకేమి భయము? మనము మాత్ర మూరకుంటిమా యేమి? అందుకుఁ దగిన సన్నాహమంతయు నేనుగూడ నాచరించుచునే యున్నాను."

"ఔనౌను! మీరు మొన్నటిదినమున నాయుధాగారమున కేఁగినప్పుడే యుద్ధప్రయత్నములు జరుగుచున్నట్లు నేను పోల్చినాను. అయినను దమరు సెలవీయకుండ స్వతంత్రించి యడుగుట కిష్టములేక యూరకుంటిని."

"దేవదేవా! ఇంతకన్న ముఖ్యమైన కార్యమునందు నీవు ప్రవర్తించుచుండుటచేతఁ జెప్పలేదుకాని, నీయెడల దాపవలసిన రహస్యమేమున్నది? ఇప్పుడు చెప్పెదను వినుము. మనప్రయత్నమంతయు సిద్ధమగుచుండుటయే కాక, దేవగిరిరాజునకుఁ గూడ నుత్తరము వ్రాసినాను. అతఁ డీపాటికే యుద్ధసన్నాహుఁడై బయలుదేఱి యుండును."

"ఆహాహా!! ఎంతటి శుభవార్త వింటిని! మహాప్రభూ! నేను ముందుగానే తమతో విన్నవించుకొనుచున్నాను. యుద్ధరంగములోఁ దమపక్షము వేయిమంది సైనికులకైనను నన్ను మీరు నాయకునిగా నియోగింపవలయును."

"అహహాహా! దేవదేవా! నీవెంతటి వెఱ్ఱివాఁడవోయి? వేయిమందికా? పదివేల సైన్యమునకు నిన్ను నాయకునిగాఁ జేసినచోఁ జాలునా? నీకన్న నాకాప్తు లెవ రున్నారు? ఆసంగతి నీవు ప్రత్యేకముగ నడుగవలయునా?"

"అట్లయినయెడల నేను ధన్యుఁడనైతిని. దీని కేమిగాని మహారాజా! రుద్రమదేవి కేమని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయవలయును?"

"ఎట్లు వ్రాయవలె నని నీయుద్దేశము?"

"కుమారదేవుఁడు మాయొద్దనే యున్నాఁడనియు, నాతఁ డెంతమాత్రమును మీ కొసంగఁబడఁడనియు, నిష్టమువచ్చినట్లు చేసికొనవచ్చుననియు నిర్భయముగా నే వ్రాసెదను."

"ఓహో! దేవదేవా! పౌరుషపరాక్రమములలో నాకు లేశమును నీవు తక్కువ కావుసుమా! అట్లే వ్రాయుము. మన కేమి భయమున్నది?"

"దేవా! మఱియొక మనవి. ఆధన్నుని మెల్లఁగాఁ దీసికొనిపోయి, వానిని మంచి మాటలాడి, వానివలన నచ్చట జరుగుచున్న విశేషము లేమైనఁ గనుగొన వలయునని యున్నది."

"అబ్బా! దేవదేవా! దేనికైనను రవంత యవకాశము దొరకినచో నీవు విడిచి పెట్టవుకదా? నీ కెంతయోపిక? అట్టులే ప్రయత్నించి చూడుము. ఇందేమి నష్టమున్నది?"

అని చెప్పి వెంటనే రాజచ్చటినుండి వెడలిపోయెను. అప్పుడు దేవదేవుఁడు తనకడకు ధన్నుని రప్పించి వానితోఁగూడఁ దనమేడలోనికి బయలుదేఱెను. ధన్నుఁడు రుద్రాంబ కొలువునఁ బనిసేయుచుండిన విశ్వాసపాత్రుఁడగు నొక యుత్తమరాజభటుఁడు. మొదటినుండియుఁ గుమారదేవునియందు వానికి మిక్కిలి భక్తియు, నభిమానము నుండుటచేత వాని నిమిత్త మెల్లెడల వెదకుచు నిట్లు పడరానిపాట్లు పడుచుండెను. దేవదేవునితోఁగూడ నాతఁ డట్లు బయలుదేఱి పోయి వానివెంటనే యాతని మేడగదిలోఁ బ్రవేశించి, యచ్చటనున్న మంచముపై శుష్కశరీరుఁడై పరుండియున్న కుమారదేవునిఁ జూచి, కొంతసేపునకుఁ బోల్చి త్రుళ్లిపడి కెవ్వునఁ గేకవేసి, "అఁ - అఁ - ఏమి నాభాగ్యము? మా కుమారదేవుఁడే? మా ముద్దులమూటయేనా? మా కన్నతండ్రియేనా? నాయనా! కుమారదేవా! అయ్యయ్యో ఏమోయీ! ఇట్లు శుష్కించిపోయితివి!" అని యూరక కన్నీరుగార్చుచు రోదనము సేయుచుండ దేవదేవుఁడు వానిని జూచి నవ్వుచు, "ధన్నా! కుమారదేవున కేమియు భయములేదు. నీవుమాత్రము గట్టిగా మాటాడకుము. అత్యంత రహస్యముగ నీతోఁ గొన్నిసంగతులనుగూర్చి ప్రసంగింపవలసియున్నది." అని చెప్పి వానిని భద్రముగా నొకమూలఁ గూర్చుండఁ బెట్టి, యీవలకువచ్చి, చుట్టుపట్టుల నెవరైన నున్నారేమోయని యిటు నటుఁ బరీక్షించి, మఱల లోనికిఁబోయి తటాలునఁ దలుపులు మూసివేసి, గడియలన్నియు

బిగించి, వానితో నేమో యతిరహస్యముగ గుసగుసలాడ నారంభించెను. మిక్కిలి యాతురతతో నంత యేకాంతముగ ముచ్చటించుకొనుచుండిన యీ రహస్యప్రసంగమునకు మనము భంగముగల్గింపక యీ ప్రకరణము నింతతో ముగింతము.

23-వ ప్రకరణము

క్రొత్తసైన్యాధిపతులు

ఆ ట్లతిరహస్యముగ నామేడలో దేవదేవ కుమారదేవు లిరువురును, ఛన్నునితో నేమి ప్రసంగించిరో మనకుఁ దెలియదు. ఆపగలు నారాత్రియుఁగూడ ఛన్నుఁ డచ్చటనే వారిరువురిలోఁ గాలముగడిపెను. ఆమరునాఁ డుదయముననే, దేవదేవుఁడు మెల్లఁగాఁ దలుపులు తెఱచి, యీవలకువచ్చి యిటునటుఁజూచి, "ఛన్నా! ఆయుత్తరము కడు భద్రముసుమా! ఇందటి ప్రాణములు నందులోనే యున్నవి" అని రహస్యముగాఁ బలికి, మేడదిగి క్రిందకువచ్చి కొంతదూరము నడిచి, 'ఓరీ! ఎవరురా యచ్చట?'' అని బిగ్గరగాఁ బలికెను. తోడనే యా ప్రాంతమున సంచరించుచుండిన యొక రాజసేవకుఁడు పరుగుపరుగున వచ్చి, "దేవా! ఏమి సెలవు?" అని విన్నవించుకొనెను. అందుకు దేవదేవుఁడు ''ఓరీ! సేవకా! నగరద్వారము లన్నియుఁ గదుచువఱకు నీ వీఛన్నుని వెంటనేఁగి, వీని నిటునటుఁ జూడనీకుండఁ దీసికొనిపోయి విడిచిపెట్టి రమ్ము. కోటలోనిసంగతు లేమైన నిన్నాతఁ డడిగినయెడల నీవేమియుఁ జెప్పఁగూడదు. నీవుఁగూడ వాని నేమియుఁ బ్రశ్నింపరాదు'' అని కఠినముగా నాజ్ఞాపించుచుండ ''మేలు దేవదేవా! మేలు! నీవు గొప్ప రాజనీతిజ్ఞుఁడవని నా కిప్పుడు తెలిసినది.'' అనుమాట లాకస్మికముగ వానికి వినిపించెను. వినుటయే తడవుగ దేవదేవుఁ డెవ్వరో యని నలువంకలఁ బరికింప మందస్మితాననుఁడై పాండ్యరాజు వానికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను.

''దేవదేవా! ఒక సామాన్యసేవకుఁడు మనకోటలో నిటునటుఁ జూచినంతమాత్రమున నేమిరహస్యములను గ్రహింపఁగలఁడు? అబ్బా! నీ కెంత యనుమానము?"

''దేవా! కార్యముపట్ల నా కనుమానము మెందే? ఎందుకైనను జాగ్రత్తగా నుండుట మంచిదికదా?"

"ఔను. మంచిదే! పరిహాసమున కట్టు లంటినిగాని నాకుమాత్రము తెలియదా యేమి? మంచముపైనుండి నిద్దురకన్నులతో లేచుచుండఁగనే రుద్రాంబకు నీవు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమును గైకొని సేవకుఁడు నాకడకు వచ్చినాఁడు. ఆయుత్త

రము చదివి సంతకముచేసి, కాలోచితకృత్యములు నిర్వర్తించుకొని, కుమార దేవునితోఁ బ్రసంగింపవలయు నని యిట్లు వచ్చినాను. సరే దీనికేమి ? ధన్నుని వలన నీవేమైన రహస్యములు—''

"దేవా ! రాత్రియంతయు వానినిఁ జావఁగొట్టి చెవులుమూసితిని. కాని వాఁడు పట్టి మొండిముండకొడుకు-లేశమైనను—''

"అహహహో ! దేవదేవా ! వానియొద్ద నీపాచిక పారలేదు కాఁబోలు.''

"కేవలము లేకపోలేదు. ఛత్రాతిలోనుండి నార తీసితిని. తమరు లోనికి దయ చేయుఁడు. సావధానముగ మనవిచేసికొనెదను.''

అని పలుక జటవర్మ యత్యానందముతో దేవదేవుని వెనువెంటనే యా మేడలోఁ బ్రవేశించెను. వానినిఁ జూచినతోడనే మంచముపై నున్న కుమార దేవుఁడు దిగ్గునలేచి నిలువఁబడ రాజు సంతోషించి, వత్సా ! కూర్చుండుము. ఈ విధముగా నీవు నన్ను గౌరవించినంతమాత్రమున నాకు సంతోషములేదు. నన్ను గౌరవింపవలసినవిధము వేరుగా నున్నది. నీవుగూడఁ గూర్చుండుము. సావకాశముగ నీ కెఱిఁగించెదను. అని పలికి, వాని నా మంచముపైనే కూర్చుండఁజేసి, వానిసమీపముననే తానుగూడ సుఖాసీనుఁడై, దూరముగనున్న గవాక్షముపైఁ గూర్చుండిన దేవదేవునిఁ జూచి, యేమో కనుసంజ్ఞ చేయుచు,

"కుమారదేవా ! నీవిప్పుడు పూర్ణముగ నారోగ్యవంతుఁడ వగుటచే ముఖ్యమైన సంగతులనుగూర్చి నీతోఁ బ్రసంగించుటకు నాకు సమయము వచ్చినది. ఇంత కాలమును—''

"మహారాజా ! తమరు నాతోఁ బ్రసంగింపనెంచిన విషయము నాకుఁ గ్రొత్తవిషయముకాదు. ఇదివరలో దేవదేవుఁ డనేకపర్యాయము లాసంగతులు నాతో ముచ్చటించుచు వచ్చెను. రాజనీతిధురంధరు లగు మీ యట్టివారు చేయరాని దుష్కార్యములు రెండు మీచేఁ జేయఁబడినందుకు నేను మిక్కిలి విచారించు చున్నాను.''

"వత్సా ! అట్లు నిష్కల్మషహృదయముతో మాటాడుము. నన్ను నిందించినను నాకుఁ గోపములేదు, నేను చేసిన యారెండు చెడుచేఁతలేమో చెప్పినఁ దగినసమాధాన మీయఁగలను.''

"మహారాజా ! మీరు మిక్కిలి పరాక్రమశాలురైయుండియు, దోపుడుదొంగల వలె మీసైనికులను రహస్యముగఁ బంపి, యాలయములోఁ దిరుగుచుండిన మా

దేవి నట్లు చెఱపట్టఁ బ్రయత్నించుట మీపౌరుషమునకు లోపముకాదా? బహి
రంగముగా రణరంగమున నెదిరించి,—''

"ఆఁ—ఆగు. ఆగు. కుమారదేవా! నీసంశయము నాకు బోధపడినది. నిన్న గాక
మొన్న పుట్టినపసికందవై పౌరుషమే ప్రధానముగఁ జూచుచు లేశమును
లోకానుభవము లేని నీకిట్టి సంశయము పుట్టుట యొకవింత కాదు. కుమారా!
రాజనీతి మిక్కిలి యగాధమైనది. మహామహులే యందలి రహస్యములు
గ్రహింపలేరు. నీవన నెంతవాఁడవు? రాజై పుట్టి పరరాజ్యము లాక్రమించు
కొను వాఁ డొక్కొక్కప్పుడు దయయు దాక్షిణ్యము విడువవలసి వచ్చుచుం
డును. అట్టి సమయముల వెనుదీసినయెడల నట్టిరాజుగాని, తద్రాజ్యముగాని,
యభివృద్ధిలోనికి వచ్చుట కలలోనివార్త. నలువంకలఁ దన్ను ముట్టడించి
బాధించుచున్న శత్రువుల సంహరించుటయందు రాజునకు న్యాయాన్యాయ
విచక్షణమును, మృగసంహారమున వేఁటకానికి జాలియుఁ, గన్నము వేయువా
నికిఁ బరధనమందు విరక్తిభావమును సృష్టిలో లేవు. ప్రాపంచికరహస్యము నీ
కిప్పుడు బోధపడినదా! ఇంక నీరెండవసంశయమేదో చెప్పుము."

"మహారాజా! నన్ను మోసపుచ్చుటకు దేవదేవునకు స్త్రీవేషమును వేయించి, యేక
వీర యనుపేరుపెట్టి—''

"అహాహాహా! కుమారా! మఱి నీవు చెప్పనక్కఱలేదు. నాకుఁ దెలిసినది. అది
నిన్ను మోసపుచ్చుటకాదు. నీప్రాణములను రక్షించుట యనుకొనుము. రోగ
నిమగ్నుఁడవై నిరంతరము నదేపనిగా నేకవీరనుగూర్చి పలువరించుచు నెన్ని
మందులుపోసినను లాభములేకుండ నీవు శుష్కించుచుండుటచే నీజీవనము
నందు సంశయముకలిగి, నీ పలువరింతలవలన నీవేకవీరయను నొక సుందరిని
వరించినట్లు గ్రహించి, నిన్నీరోగసముద్రమునుండి యొడ్డునఁ బడవేయుటకు నే
నీయుక్తి పన్నితిని. బుద్ధిమంతుఁడవగు నీవాసంగతి గ్రహించియే యుందువు.
ఇటుచూడు! నీనిమిత్తమింత ప్రయత్నించి, యింత ప్రయాసపడిన నాయందు
నామాటయందు - నీవు గౌరవముంచక తీరదు. నీకుఁ బ్రాణదాత నగు నాయభీ
ష్టమును నీవు నెరవేర్పనియెడలఁ గృతఘ్నుఁడ వగుదువు. రుద్రాంబయొద్దకన్న
నీవిచ్చట వేయిరెట్లధికముగ సకలసౌఖ్యములు ననుభవింపఁగలవు. ఆమె
యొసంగిన యుద్యోగముకన్న నీకు నేను గొప్పయుద్యోగ మొసంగెదను. సమస్త
సైన్యములకు నిన్నధినాథునిగా నభిషేకమొనర్చి, రాజ్యమునందంతట
నాతో సమానమైన యధికారము నీ కొసంగెదను. నాయొద్దనున్న వారి కంతే
స్వాతంత్ర్య ముండునో దేవదేవు నడిగి తెలిసికొనుము."

"మహారాజా! తమ యవ్యాజానుగ్రహమునకు నేను బ్రహ్మానందభరితుఁడ నైతిని. నన్ను నమ్ముకొనియున్న రుద్రమదేవిని మోసపుచ్చి, నాకై యూరక విలపించుచున్న యేకవీరను దుఃఖపెట్టి నే నీరాజ్యమున నెట్లు నివసింపఁగలను? నన్ను ముంచిన యామహాగంగములో నేను గడ తేరియుండినచో నా కీకష్టములన్నియు లేకపోవును గదా?"

"అయ్యయ్యో! కుమారా! నీ వెంత వెఱ్ఱివాఁడవు? విధికృతము—".

అని యేమో చెప్పఁబోవుచుండ దేవదేవుఁ డడ్డమునచ్చి,

"కుమారదేవా! ఓమహారాజా! ఈవిచిత్ర వార్త మీరిరువురును వినవలసినదే. నిన్నటి రాత్రియంతయుఁ బ్రయాసపడి, ఛన్నునివలన నేను గ్రహించిన సారాంశము మిక్కిలి యద్భుతమైనది. తన మనోహరునకుఁ గలిగిన దురవస్థను గూర్చి పాప మేకవీర యూరక బెంగపెట్టుకొని, దుఃఖించుచుండఁ, గఠిన చిత్తయగు రుద్రమదేవి యమంగళకరముగఁ దనయింట రోదనము చేయవల దనియు, నాయుద్ధాయమున్నచోఁ గుమారదేవుఁడు జీవించుననియు లేనియెడల గతించుననియు, నవసర మున్నయెడల వానితో నీవుగూడ గంగలోఁ గలిసి పొమ్మనియు ననేకవిధముల దూషించి, తిట్టి కొట్టి పాప మామెను బట్టణము నుండి గెంటివేసినదఁట. ఆ మహాసాధ్వి వెలనాఁటిసీమకుఁ బోయి ప్రస్తుతము తనతల్లియొద్దనే యున్నదఁట.

అని పలికి, రాజుమొగముఁ జూచి, గంభీరార్థబోధకముగా మందహాస మొనర్పసాగెను. ఆ మందహాసమునందలి గూఢార్థమును, వాని మాటలయందలి సారమును గ్రహించి, కుమారదేవు నెట్టులైన నంగీకరింపఁజేయుటకే దేవదేవుఁ డీయుక్తిపన్నినట్లు భావించి, లోలోన వాని నూరక మెచ్చుకొనసాగెను. కుమారదేవుఁడును దేవదేవుని మాటలు ముగించినంతనే కను లెఱ్ఱఁజేసి మితిమీరిన యాగ్రహము నభినయించుచు—

"ఏమేమీ! ఇంతకాలము నేమో యనుకొంటిని. రుద్రమదేవి యింతటి కఠిన చిత్తయా? నాతోఁగూడ నాప్రియురాలగు నేకవీర యేగంగలోనో కలియవలయునా? అబ్బా! ఎంతసాహసము! సరియే! ఇదియు మంచికే వచ్చినది. మరల నే నాపాపాత్మురాలి మొగము చూడకుండ, సంగతులన్నియు ముందుగా నే తెలిసినవి. వెలనాటిసీమనుండి నాప్రియురాలిని రప్పించుకొని నే నెచ్చట జీవనము చేయలేను? ఏరాజు నాశ్రయించిన నా కుద్యోగము లభింప కుండును? తా నొక్కతెయే నాకు దిక్కనుకొనినది కాఁబోలు? ఛీ! నా కెంతవిరక్తి పుట్టించినది?

అని రోషముతోఁ బలుకుచుండ నామాటలు వినుచున్న పాండ్యరాజు ముఖలక్షణము లెన్నివిధముల మారుచుండెనో చూచితీరవలయును. చిఱునగవుతో నతఁడు శిరము పరికించుచు—

"కుమారా! రుద్రమదేవిసంగతి నీకిప్పుడు బోధపడినదా? నిజముగా నీవు పౌరుష వంతుఁడ వైనచో, నిన్నును నీ ప్రియురాలినిఁగూడ నింతనీచముగాఁ బరిగణించిన యాచండాలురాలి మొగమును గలలోనైనఁ జూచెదవా? అబ్బాయీ! ఇప్పుడైనను నామాటయందు నీకు గౌరవమును నాదరమును గలిగినదా? ఆ రుద్రమను—"

"ఛీఛీ! మహారాజా! నన్ను క్షమించి, యా పాపాక్షరములు నాచెవిలోఁ బడ నీయకుఁడు! నాకుఁ బంచమహాపాతకములు సంభవింపఁగలవు!"

"శభాష్! కుమారా! నీవు నిజమైన పౌరుషవంతుఁడవు. ని న్నొకమారు కౌఁగిలించుకొనినఁగాని, నాకుఁ దృప్తితీరదు!"

అని రాజు వానిని గౌఁగిలించి, వాని రెండుచెక్కులును ముద్దుపెట్టుకొనుచుండ, నతఁడు దూరముగా దొలంగి—

"దేవా! నేఁటినుండియు నేను మీ కాశ్రితుఁడనైతిని. అందుచే నర్హమైనంతవఱకే నన్ను గౌరవింపవలెను. కాని యిట్లుచేయుట ధర్మముకాదు."

"కుమారా! ఎంతటి గౌరవమునకైనను నీ వర్హుఁడవగుదువు. నీవంటి మహనీయుని సాహాయ్యమున్నచో నాపాపాత్మురా లింతకాలమువఱకు నాంధ్రరాష్ట్రపీఠముపైఁ గూర్చుండియుండునా? ఇఁకమీఁద నాసామర్థ్యమును నా మెకుఁ గల్గు భంగపాటును నీవే చూడఁగలవు. ఆహా! కుమారదేవా! నిజముగా నేఁడు నాకెంతటి సుదినము? ఏదీ? మఱియొకమారు నిన్నుఁ గౌఁగిలించుకొన నిమ్ము! అబ్బాయీ! నేఁటినుండియుఁ బాండ్యసైన్యములకెల్లఁ గుమారదేవుఁడే ముఖ్యనాయకుఁ డని నేను నిర్భయముగా నెల్లెడలఁ జాటింపవచ్చునా? లేక నీ కింకేమైన సందేహమున్నదా?"

"మహారాజా! ఇంకేమి సందేహమున్నది? తమయాజ్ఞకు నేను వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తింపఁగలనా?"

"సరే! దేవదేవా! నీవు కుమారదేవునకు సహాయ సైన్యాధిపతివై నేఁటినుండియు మీ రిరువురును గూడి మీయధికారములక్రింద యుద్ధప్రయత్నములన్నియు నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగింపుఁడు."

"దేవా! చిత్తము."

24-వ ప్రకరణము

ధన్నునితోఁ బ్రసంగము

దేవదేవుఁ డొసంగినయుత్తరము గైకొని యానాఁ డుదయముననే ధన్నుఁడు మధురానగరమునుండి బయలుదేరెను. పట్టణము విడిచినదిమొదల లాతఁ డతిదీక్షతో నాదినమంతయుఁ బ్రయాణము చేసి, సాయంకాల మగుసరికిఁ ద్రిపురాంతకదేవుని యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెను. అప్పుడు ద్వారముకడఁ గూర్చుండిన యిరువురు పరిచారకులు లోనికిఁబోనీకుండ వాని నడ్డగించి, యాతఁడు తమకుఁ గ్రొత్తపురుషుఁ డగుటచే సందేహించి యాపాదమస్తకము వానినిఁ బరీక్షింప నారంభించిరి. అట్లు పరీక్షించి, వారిలో నొకఁడు ధన్నునిఁ జూచి—

"ఓయీ! నీ వెవ్వఁడవు? ఎచ్చటనుండి వచ్చుచున్నావు?"

"అయ్యా! నాపేరు ధన్నుఁ డందురు. నేను మధురానగరమునుండి వచ్చుచున్నాను. నన్ను లోనికి విడిచిపెట్టుఁడు!"

"విడిచిపెట్టము. నీ వెవరికొఱకు వచ్చితివో మొదటఁ జెప్పుము."

"మీ ప్రభువుకొఱకు"

"మా ప్రభు వెవరు?"

"త్రిపురాంతకదేవుఁడు."

"నిన్నుఁ బంపించినవా రెవరు?"

"ఆసంగతులన్నియు మీ కవసరములేదు. నన్ను లోనికి విడిచిపెట్టుఁడు! లేదా! నేనువచ్చినట్లు మీ రాయనకడకుఁ బోయి తెలియఁజేయుఁడు. ఆలస్యము కాఁగూడదు. అత్యవసరముగా మాటాడవలసియున్నది."

అని బిగ్గఱగాఁ బలికినంతనే వారిరువురును లేచి రమ్మని వానిని వెంట నిడుకొని లోనికిఁ దీసికొనిపోయి, యొకగదిలోఁ జాపపై నొంటరిగఁ గూర్చుండియున్న త్రిపురాంతకుని సమీపించి, "దేవా! మధురానగరమునుండి తమకొఱకెవఁడో యొక నూతనపురుషుఁడు వచ్చియున్నాఁడు. తమతో నత్యవసరముగ మాటాడవలసినపని యున్నదట" అని వినయముతోఁ బలికినంతనే, యేమో యాలోచించుకొనుచు నేమరుపాటునఁ గూర్చుండియున్న త్రిపురాంతకుఁ డామాటలు విని త్రుళ్ళిపడి, ఏమేమీ? నూతనపురుషుఁడా? మధురానగరము నుండియా?" అని యాశ్చర్యముతోఁ బ్రశ్నించుచు, వారివెంటనున్న ధన్నునిఁ

జూచి "ఓయీ! నీపేరేమి? లోనికిరావచ్చును." అని సెలవిచ్చెను. వెంటనే ఛన్నుఁడాగదిలోఁ బ్రవేశించి, వానియెదుటనే తానుఁగూడ గూర్చుండి—

"ఆర్యా! నాపేరు ఛన్నుఁడందురు. నేను రుద్రాంబపరివారమునందలి యొక రాజభటుఁడను."

"అలాగునా? అటులైన నీవు మా కాపువర్గములోనివాఁడవే? కాని నీవు మధురానగరమున కేఁగుట కేమి కారణము?"

"పాండ్యరాజు మన కుమారదేవునిఁబట్టి బంధించినట్లు దేవి సంశయించి, వానిపేర నొక యుత్తరము వ్రాసి నన్నుఁ బంపినది."

"ఛన్నా! కుమారదేవుఁడచ్చటనే యున్నాఁడా? పాండ్యరాజేమని ప్రత్యుత్తర మిచ్చినాఁడు?"

"కుమారదేవుఁడచ్చట సురక్షితముగ నున్నవాఁడు. ఇదిగో పాండ్యరాజు ప్రత్యుత్తరము."

అని ఛన్నుఁడు తనయొద్దనున్న యొక యుత్తరమునుదీసి వాని కొసంగెను. త్రిపురాంతకుఁడాయుత్తర మందుకొని చదివి, శిర మూపుచు,

"ఛన్నా! ఈ పాండ్యరాజాధమున కెంత కండకావరము? ఎంత గర్వాంధత? దేవియందింత నిర్లక్ష్యభావము వహించి యీమూర్ఖుఁడెంతకాలము రాజ్యమేలుకొనఁగలఁడు? వీని కంత్యకాలము సమీపించినది. సరే! ఈసంగతికేమి? ఛన్నా! కుమారదేవుఁడు సురక్షితముగ నున్నాఁడని చెప్పితివే, ఎట్లు? ఇది మిక్కిలి వింతగానున్నది."

"దేవా! తమతోఁ జెప్పవలసినసంగతులు వేలును లక్షలు నున్నవి. అందుచే నే సంగతి మొదటఁ జెప్పవలయునో యేది వెనుకచెప్పవలయునో తోపక నాలోనేనే యాందోళన మొందుచున్నాను. ఆంధ్రదేశమునకుఁ జక్రరక్షకులగు మీ దర్శనము నేఁడు నాకు లభించుట మహాభాగ్యము. ఆర్యా! మీరు నన్నెన్నఁడైనఁ జూచినట్లు జ్ఞాపకమున్నదా? నేనుమాత్రము మిమ్మిదివర కొకమాఱు దర్శించితిని."

"నాకు జ్ఞాపకములేదు. ఎప్పుడు?"

"పట్టాభిషేకానంతరమున రుద్రాంబ వెలనాఁటిసీమకు వచ్చినప్పుడు నేనుఁగూడ నామెతో వచ్చి, మీసుందరమంగళవిగ్రహము గన్నులారఁజూచి ధన్యుఁడనైతిని.

ఇంతలేఁబ్రాయమున నేయిట్టిపౌరుషపరాక్రమములువహించి,యింతచాకచక్యముతో నిందరి శత్రువులమధ్య నిన్ని మహాకార్యములు చేయఁగల్గుట నాకేకాదు, ఆంధ్రప్రపంచమున కంతకుఁ గడువింతగ నున్నది. నాయనా! నిజముగ దేశముకొఱకుఁ బాటుపడవలసినవారు మీయట్టి వయోవంతులే! శుష్కవాదములతోఁ గాలము పుచ్చుట తప్ప వృద్ధు లెన్నఁడుఁ గార్యక్రమమున నుపక్రమింపలేరు, రాజ్యము నం దీయల్లరులు పుట్టిన తరువాత దేవి పరివారమునందలి మహామహులు కొందరు మనయాంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చి ప్రసంగించుచుఁ బలుమాఱులు సభలు గావించుచు వచ్చిరి కాని యది కాదని కొందరు నిదికాదని కొందరు నిటుచేయవలయు నని కొందరు నటుచేయవలయునని కొందరు దమలోఁ దాము తగవులాడుకొనుట తప్ప, నిజముగాఁ బనిసేయఁగలిగినవారును, నుపక్రమించి చేయుచున్నవారును, నొకరిద్దఱుకన్న నాకుఁ గానలేదు.''

"ఘన్నా! ఇప్పు డాప్రసంగమంతయు నెందుకు? ముఖ్యమైనసంగతి యేదో చెప్పుము. నే నాతురతతో నున్నాను.''

"దేవా! సంగతులన్నియుఁ జూచి నిజముగా నాకు మతిపోయినది. నేను మిమ్ముఁ దీసికొనిపోవలసిన కథాసముద్రమునకు రేవేదియో తెలియకున్నది. అయినను మన మీయుత్తరమునే తెప్పగాఁగొని ప్రారంభింతము. దీనిని మీరు చిత్తగింపుఁడు.''

అని పలికి, తనయొద్దనున్న మఱియొక యుత్తరమునుదీసి వాని కొసంగెను. త్రిపురాంతకుఁ డాయుత్తరము నందుకొని తనలో నిట్లు చదువనారంభించెను.

"ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమదీక్షానిరతు లగు శ్రీత్రిపురాంతకదేవసుధీమణుల పాదపద్మములకు నమస్కరించుచు విధేయుఁ డగుదేవదేవుఁడు వ్రాసికొనిన విజ్ఞాపన మేమనఁగా:—

ఓయాంధ్రకుమారశేఖరా!

నేనెవ్వఁడనో ప్రస్తుతమును మీ రెఱుఁగరు. మీ రెవ్వరో మొదటినుండియు నే నెఱుంగుదును అందుచే మీరింటలేనప్పుడు స్వతంత్రముగ మీయాశ్రమమున నేను బ్రవేశించి, సర్వేశ్వరుఁడు నాకొసంగిన మీరూపవిశేషముచేత, మీపరివారమును మీరే యని భ్రాంతిపుట్టించి, మోసపుచ్చి, యేమహాకార్యముకొఱకు మీ రేయుత్తరము నతిభద్రముగ దాచియుంచుకొనిరో, యామహాకార్యము కొఱ కా యుత్తరమును నేను సంగ్రహించి, పాండ్యరాజుకడకు వచ్చి, యామధురానగరమున నాజయపతాకమును నిరాఘాటముగ స్థాపింపఁ గల్గితిని. మీసోదరియగు ఏకవీరకుఁ బ్రాణప్రియుండైన కుమారదేవుని...''

"ఏమేమి? ధన్యా! నాసోదరి ముందువెనుక లరయక యింతటి మహనీయమూర్తి యగు కుమారదేవునే వరించెనా? ఏమహారాజకుమార్తెనో చేపట్టక, కుమారదేవుఁడు నాసోదరినిఁ బెండ్లాడ సాహసించునా? ఆమె కీపేరాస యేల జనించినది?"

"దేవా! ఇది పేరాసయో కాదో నాకుఁ దెలియదు కాని, యామె నొక్క క్షణము చూడకున్నఁ గుమారదేవుఁ డొకయుగము గడపవలసివచ్చును."

"ఓహో! ఇది యెంతవింత? నే నెంత ధన్యుఁడనైతిని? ధన్యా! ఏకవీర యేకశిలానగరమునఁ గానరానట్లు జనులు చెప్పుకొనుచుండఁగా విని, రుద్రమదేవి కడకు నాయుత్తరముఁ గొనిపోయిన నాపరిచారకుఁ డొకఁడు నాతోఁ జెప్పినాఁడు. ఇదెంతవఱకు నిజము? ఆమె యిప్పు డెచ్చట నున్నది?"

"ఆమె సురక్షితముగానే యున్నది. దేవియొద్దనే యున్నది. కుమారదేవుని వియోగదుఃఖముచేత నైదాఱుదినములవఱకు నామె నిద్రాహారములు మాని, యెవ్వరి కంటఁబడక యొకగదిలోఁబడియుండుటచేత రుద్రాంబ మొదలగువారందఱు నట్లు భ్రాంతిపడిరి కాని మఱియొకటికాదు. ఈసంగతులకేమి? ఉత్తరమును సాంతముగాఁ జిత్తగింపుఁడు."

అనిపలుక నాతఁ డాయుత్తరమును మఱల నిట్లు చదువఁ దొడంగెను.

"........ప్రాణప్రియుం డగుకుమారదేవుని సేనాపత్యసముద్రమునుండి సంపూర్ణముగ రక్షించితిని గావున వానినిగూర్చి మీ రెట్టిప్రయత్నము నాచరింపవలసిన యవసరములేదు. చేయవలసిన యేర్పాటులుచేసి మే మిరువురమును గొలఁది దినములలోనే మీదర్శనమునకు వచ్చుచున్నారము. మేము వచ్చినతరువాత మీరు ప్రస్తుతమున్న యాశ్రమములో నింక నుండవలసిన యవసరముండదు. అప్పుడు మీరును మాతోఁబాటుగ నుండవచ్చును. మావలెనే సంచరింపవచ్చును......"

"ధన్యా! ఈవాక్యములలోమాత్ర మేదోవ్యంగ్య మున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. సరియైనభావము బోధపడలేదు."

"ఏమి వ్యంగ్యమున్నది? వా రిరువురును వచ్చినతరువాతఁ గొండలనడుమనున్న యీతాటియాకుల యాశ్రమమున నుండ నవసరములేకుండ వా రిరువురితోఁ మీరును ఏకశిలానగరమునకుఁబోయి హాయిగా యుద్ధప్రయత్నము లొనర్పవచ్చునని, దేవదేవుని యభిప్రాయము కాఁబోలు?"

"ఔనౌను. అదే వానియభిప్రాయము నేనే పొరబడితిని."

అని మఱల నుత్తరమును జూచి,

“.........మావలెనే సంచరింపవచ్చును. ఇచ్చట యుద్ధప్రయత్నములు దిన దినాభివృద్ధిగా జరుగుచున్నవి. దేవగిరిసైన్యములు బయలుదేరినవి. కాఁబట్టి యీ రహస్యములు వెంటనే మనరుద్రమదేవి కెఱింగించి, యంతతో నూరకుండక, తత్క్షణము మీరు మీభటవర్గముతోఁ గూడ బయలుదేరి జైనాశ్రమమును నిర్మూలము గావించి, యా కుతంత్రపరాయణుఁ డగుజైనాచార్యుని బట్టుకొనవలయును. లేనియెడల ముప్పురాకమానదు. శత్రువు లేకశిలానగరముపైఁ బడనున్నారు. వ్యవధిలేదు. తక్కిన సంగతులన్నియు ధన్నుఁడు మీకు వినిపింపఁగలఁడు.

చిత్తగింపవలయును.

విధేయుఁడు, దేవదేవుఁడు.”

అని యాయుత్తరమంతయుఁ జదివి, తత్తరపడుచు,

“ధన్నా! ఈదేవదేవుఁ డెవఁడో మనపాలిట దేవదేవునివలెనే కనఁబడుచున్నాఁడు. ఈ రహస్యములు ముందుగా మనకుఁ దెలియకున్నయెడల నెన్నికష్టములు పడవలసివచ్చును? తక్కిన నీవు చెప్పవలసిన సంగతులన్నియు సావకాశముగఁ జెప్పవచ్చును. కార్యతత్పరతచే నామనసిప్పుడు వ్యాకుల మొందుచున్నది. నీ వొకసారి లేచి నావెనువెంటనే రమ్ము. చిన్నపనియున్నది.”

అని త్రిపురాంతకదేవుఁడు వెంటనే యచ్చటినుండి లేచి ధన్నుని వెంట నిడుకొని, గుమ్మములన్నియు దాఁటుచుఁ దిన్నఁగా లోనికిఁబోవసాగెను.

25-వ ప్రకరణము

మహోపదేశము

“మహేశ్వరీ! ఈదుర్బుద్ధి నీకే పుట్టినదా? లేక నీకెవరైన బోధించిరా? నీకేమైన యుక్తాయుక్తవిచక్షణజ్ఞాన మున్నదా? నీకీ స్వాతంత్ర్య మెందుండి వచ్చినది? నీ కెవ్వరును బెద్దలు లేరనుకొంటివా యేమి? వాఁ డెవఁ డనుకొంటివి? వానిని నే నెందుకుఁ జేరదీసితినో యెఱుఁగుదువా? వానితో నెంతవఱకు నాకు సంబంధమున్నదో గ్రహించితివా? కలకాలము వానిని నే నిట్లు గౌరవించుచుఁ బూజించుచుందుననియా నీయభిప్రాయము? నీదూరాలోచనమంతయు నేమైనది? నీ తెలివితేట లే గంగలోఁ గలిసిపోయినవి? పొట్టఁజీల్చి కాగ

జాలతో వెదకినను రవంత యుత్తరజ్ఞానము లేనిదేవదేవుఁడా నీమనోహరుఁడు? ఛీ! పాపీ! మూర్ఖచిత్తా! ఎంత దురాలోచన మొనరించితివి? ఈసంగతి నాతోఁ జెప్పుటకు నీకు సిగ్గేలలేకపోయినది? నీదిక్కుమాలిన రూపురేఖలు విని, నీనిమిత్త మెందఱో పేరెక్కిన మహారాజకుమారులు నన్నుఁ బ్రార్థించుచుండ నింకను గొప్పసంబంధములువచ్చునేమో యని నేను నిరీక్షించుచుంటినే? నిలుచుటకు జేనెఁడు నీడయైనలేని పట్టిగర్భదరిద్రుఁడగు దేవదేవునకు నిన్నంట గట్టినయెడల సాటిమహారాజు లందఱు నన్ను, దలయెత్తి తిరుగనిచ్చెదరా? నేను బ్రదికియున్నంతవఱకు నన్నెవ్వఁడైన గౌరవించునా? నన్నపకీర్తిపాలు సేయుటకా నీప్రయత్నము? ఆదేవదేవునికన్న మనద్వారపాలకులలో నెవ్వని నైనఁ జేపట్టఁగూడదా? వారందఱును నింతయో యంతయో సిరవసతి కల వారే! ఆయనామధేయునిపై నీకీపాడుబుద్ధి పుట్టుట నీగ్రహచారమా? నాగ్రహచారమా? ఇదిగో వినుము. ఇప్పుడే నీతోఁ జెప్పివేయుచున్నాను. నీవు నేను రెండుదినములుమాత్రము గడువొసంగితిని. ఈరెండుదినములలో నీవీయుత్పన్న మందబుద్ధిని మరలించుకొనవలయును. అట్లు మరలించుకొనక, నీ వింకను దత్ప్రయత్నములో నున్నట్లు నాకుఁ దెలిసినయెడల—ఇదిగో! చూడుము. ఈఖడ్గము నిన్ను ముక్కముక్కలుగఁ దెగనఱికి,—ఛీ! దుష్టచిత్తా! మహాపాతకీ! ఎట్టియమంగళములు నానోటఁ బల్కించుచుంటివే! నీపాడుమొగము చూచిన యెడలఁ బంచమహాపాతకములు చుట్టుకొనును. నీకుఁ దగినపని చేసెదను. జాగ్రత్త.''

అని పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుఁ గేళికాగారమునందుఁ దనయెదుట దీనవదనయై నిలువఁబడిన మహేశ్వరిని దూషించుచుఁ బాండ్యరాజు తన యాసనమువైనుండి దిగ్గున లేచి, వెనుకకుఁ దిరిగిచూడకుండ నెచ్చటికో పోయెను. తండ్రి యచ్చటనుండి లేచిపోయినతరువాతఁగూడ నాసుందరి దేహమున జలనములేక, చిత్రప్రతిమవలెఁ గొంతసేపువఱకు నట్టులే నిలిచియుండెను. ఆనాఁడు దేవదేవునితో నచ్చటనే రహస్యముగ సంభాషించి తన మనోభీష్టమును వాని కెఱిఁగించి నదిమొదలు మహేశ్వరి వానియందే దృఢానురాగమును వహించి, మిక్కిలి పట్టుదలతో నుండెను. దేవదేవుఁడుఁగూడ నామెయందు మిక్కిలి ప్రేమకలవాఁడగుటచేత, రాజు లేనప్పుడు రహస్యముగా నచ్చటికిఁ బోవుచుఁ దఱుచుగా నామెతో సంభాషించుచుండెను. దేవదేవునియం దంతటి గౌరవాభిమానములు వహించిన తన తండ్రి తన మనోరథమును వినిపించినయెడల నంతటి ప్రజ్ఞావంతుని వరించి నందులకు సంతసించి, యాతఁడు వెంటనే యంగీకరించునని మొదటినుండియు మహేశ్వరి కొకపిచ్చినమ్మకము గలిగియుండెను. దేవదేవుఁడు మహానుభావుఁ డనియు రాజనీతివిశారదుఁ డనియుఁ దన యదృష్టవశమున లభించినాఁ

డనియుఁ బలుమారు లాతఁడు వానినిగూర్చి తనయెదుటఁ బ్రశంసించుచుండుట చేతనే పాపమామె కీపిచ్చినమ్మకము జనించినది. అందుచేతనే యానాఁటియుదయమున నామె తనతండ్రిని గేళీశాగారమునకు రప్పించి, నిర్భయముగా నట్లు తనయభిప్రాయమును వెల్లడింప సాహసించినది. కాని యనుకొనినట్లు జరుగలేదు. వానికంతయాగ్రహము జనించుననికూడ నామె భావింపలేదు. వానిమాటలవలనఁ దన హృదయేశ్వరునియందు వానికిఁ గలకపటోద్దేశమంతయు గ్రహించి, యామె మఱింత విచారింప నారంభించెను. రాజు తన యుద్దేశమునకు విరోధముగాఁ బ్రవర్తించినయెడల నామె చేయఁదలంచిన యేర్పాటు వేఱుగానుండుటచేత, వాని కఠినోక్తుల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరము లీయక బేలవలె మౌనము వహించి యూరకుండెను. చాలసేపువఱకు నామె యట్లే యచ్చట నిలిచి కొంతసేపున కొక నిట్టూర్పువిడిచి, యిటునటుఁ జూచి, యా గదితలుపులన్నియు మూసి, లోన గడియలు వేసి, యందుతో సంబంధించి ప్రక్కనేయున్న మఱియొక గదియొద్దకుఁ బోయి, తాళముదీసి, తలుపులను దెఱచి లోనఁ బ్రవేశించి, యందొకమూల గట్టిగ నూపిరియైనఁ దీయక నక్కియున్న దేవదేవునిఁ జూచి, ముందునకు రమ్మని సంజ్ఞచేసెను. తోడనే దేవదేవుఁడు చప్పుడుగాకుండఁ బిల్లివలె మెల్లఁగ నడుగులిడుచు ముందునకు వచ్చి—

“మహేశ్వరీ! నేఁడు మనము చేసినపని యుక్తముగాలేదని నాయంతరాత్మ నన్నూరక బాధించుచున్నదిసుమా! రహస్యముగ నేనిచ్చట నక్కియేయుంటిని గాని నాప్రాణములుమాత్రము నాశరీరమున లేవు. అబ్బా! వానికెంతయాగ్రహము వచ్చినది?”

“ప్రాణేశ్వరా! అంతరాత్మ బాధించుటకు మన మేమి తప్పుపనిచేసితిమి? మీకుఁ గూడ నాయందు వ్యతిరేకభావము జనించినయెడల నింక నాకొఱ కెవ్వరును గష్టపడవలసిన యవసరముండదు. నేఁటితో నాకాతఁడు తండ్రికాఁడు. నేనాతని కుమార్తెనుగాను. ఇది ముమ్మాటికిని నిశ్చయము.”

“మహేశ్వరీ! ముఖ్యమైన సంగతులుతప్ప మన కధికప్రసంగమున కిది వేళగాదు. నేనిచ్చట జాగుచేసినయెడల ముప్పురాక మానదు. కావున నీయుద్దేశమేమో యిప్పుడు స్పష్టముగా నాకుఁ దెలియఁజేయుము,”

“మనోహరా! ఇన్నిదినములవఱకు సహవాసముచేసి, నాయుద్దేశమేమో మీరు గ్రహింపలేదా? నన్నిప్పుడు క్రొత్తగా నడుగవలయునా? ఎంత చమత్కారము?”

"అటుకాదు. గ్రహించితిని గాని, యిప్పుడు సమయము వచ్చినది. అందుచే నిన్ను మఱియొకమా అడుగుచున్నాను."

"మీ రెన్నిమారు లడిగినను నేను చెప్పు ప్రత్యుత్తరము మాత్ర మొక్కటియే! మీరు సందేహింపవలసినపని లేదు."

"ఔను. సంతోషమే! కాని నేను చెప్పఁబోవు సాహసమునకు నీ వొడంబడఁ గలవా?"

"మనోహరా! చావునకే తెగించినవారికి సాహసమని యొకటియున్నదా యేమి?"

"నిజమే కాని, నేను పడవలసినకష్టము కొంతకాలమువఱకు నీవుఁగూడఁ బడవలసి యున్నది సుమా?"

"ఈశరీరమే మీ కప్పగించినప్పుడు కష్టమంతయు మీదే కాని నా కేమున్నది? అందుచే నీరెండుకష్టములు నొక్కమారు వహింపవలసివచ్చినందున మీకే సాహసముండవలయును గాని నాకుఁగాదు. అనుమానింపవలసినదానను నేను గాని మీరు కారు."

"ప్రాణేశ్వరీ! అట్టి యనుమానము లేశము నవసరములేదు. అడుగవలసి యడిగితిని గాని నీహృదయమును గనిపెట్టక కాదు. నీనిమిత్తము నాప్రాణములనైన నేను వెచ్చించుటకు సిద్ధముగనున్నాను. ఎవ్వరికి నెట్టియపరాధమును జేసియెఱుంగని నిరపరాధుల మగు మనకు నెట్టియాపదయుఁ గల్గింపక సర్వేశ్వరుఁ డన్నివిధములఁ దోడ్పడఁగలఁడని నాకు ధైర్యమున్నది. సుందరీ! ఇంక నాలస్య మెందుకు? ఈసుందరకేళికాగారమున మన కిదియే కడసారి ప్రసంగము. ఈ కేళికాగారము మనకిప్పుడు కారాగారమైనది. ఇందుండి విముక్తిచెందుటకు నేను నీకొక పరమరహస్యము నుపదేశించెదను. నీవు కడుజాగ్రత్తవహించి, యా యుపదేశముప్రకారము ప్రవర్తించినయెడల మెడలోని పూలదండయైన వాడకుండ, నీ పాండ్యరాజ్యమునుండి కడుసౌఖ్యముగ దాఁటివేయగలము."

"మనోహరా! అంతటిమహాభాగ్యము లభించుటకై మీరు నన్నేమి చేయుమన్నను జేసెదను. అగ్ని నుఱుకుమన్న నుఱికెదను. విషము ద్రాగుమన్నఁ ద్రాగెదను."

"సుందరీ! నీవు చేయవలసిన కార్యములో నంతటిసాహస మూనవలసిన యవసరము లేదు. కొంతవఱకే సాహసమును గొంతయుక్తియు మంచిచాతుర్యమును మాత్ర ముండక తీఱదు."

అని పలికి యామెను మఱికొంచెము చేరువగ నిలిచి, యామె కివియో దేవదేవుఁడు చాలసేపువఱకు నుపదేశించెను. ఆయుపదేశమంతయు సాంతముగ వినిన తరువాత మహేశ్వరికిఁ గల్గినయానంద మెవరు వర్ణింపఁగలరు?

26-వ ప్రకరణము.

పాండ్యరాజుసంతోషము

ఆరోగ్యస్నానము చేసినతరువాతఁ గుమారదేవునిఁ బాండ్యరాజు సముచితవస్త్రాలంకారములతో నలంకరించి యొకనాఁడు కొలువుకూటమునకును మఱియొకనాఁడు సేనావారమునకును, దక్కిన రాజకీయకార్యస్థానములకును దనవెంటఁ గొనిపోవుచుఁ దనయుద్యోగస్థుల కెల్లరకు వానిని జూపుచు మనముఖ్యసేనానాయకుఁడే యని చెప్ప మొదలిడెను. పూర్వపుటారోగ్యమును, బూర్వపుజవసత్త్వములను పూర్వపుతేజస్సును మఱల వహించి, చూచుటకు వేయికన్నులైనఁ జాలకుండ నతిప్రతిభాశాలియుఁ దేజోవంతుఁడునై తనసుందరమూర్తిచేఁ గుమారదేవుఁ డెల్లరదృష్టుల నాకర్షించుచు సముచితగతి నందఱిచే గౌరవింపఁబడుచుండెను. తాను చేసినపని కాదనువారియం దీసు వహించుట మొదటినుండియు రాజుస్వభావ మగుటచేత వాని నెఱిఁగినంతవఱకు వాని యుద్యోగస్థు లందఱును వానియెదుటఁ గుమారదేవుని శ్లాఘించుచు నట్టివానికి సైన్యాధిపత్యమొసంగుట గొప్పరాజకీయతంత్రమని రాజును గొనియాడుచుండిరి. ఆస్తోత్రపాఠముల వల్ల నిజముగాఁ దాను బ్రయోజకుఁడనియే సంతోషించుచుఁ గుమారదేవుని రాజు మఱింత గౌరవించుచుండెను. మధురానగరమున నున్నమూఁడుమాసములలో రమారమి రెండుమాసములు రోగావస్థయందుఁ గడపినను మిగిలిన కొలఁదిదినములలోనే కుమారదేవుఁ డెల్లరియాదరణమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెనని చెప్పవచ్చును.

ప్రతిదినమును సాయంకాలములయందు రాజునాజ్ఞప్రకారము దేవదేవకుమారదేవు లిరువురును సేనావారమున కేఁగుచు నచ్చట వలయునేర్పాటులు గావించుచుండిరి. అట్లే యొకనాఁడు వారిరువురు నచ్చటికిఁబోయి, తమకార్యమునం దప్రమత్తులై చరించుచుండ నెందుచేతనో పాండ్యరాజాకస్మికముగ నా సేనావారముకడ కత్యాతురతతో వచ్చి, దేవదేవకుమారదేవులను సమీపించెను. మెడనుండి పాదములువఱకు గప్పునంతటి పొడవైన జీగురుచొక్కాయ ధరించి, వక్షస్థల మిసుమంతయుఁ గానరాకుండ వందలకొలఁది రుద్రాక్షమాలికలఁ దాల్చి, యొకచేతియందుఁ ద్రిదండమును మఱియొకచేతియందు భిక్షాపాత్రము నూని,

మొగమునం దంతట వ్రేఁలెడెత్తున దట్టముగ విబూది మెత్తి, యొండొంటి నంటి కడుదీర్ఘములై వ్రేలాడుచుండిన జడలన్నియుఁ గుదురుగఁ జుట్టినచుట్టపై రుద్రాక్షలకిరీటమును బెట్టి, యొకఋషికుమారుఁడు గూడ నప్పుడు రాజువెంటనే యచ్చటికి వచ్చెను.

నాఁటిసాయంకాలమున నొకవిశాలమగు మైదానముపైఁ గొందఱు సైనికులను వరుసగ నిలువఁబెట్టి వారి కత్యంతశ్రద్ధతో రణశిక్ష నభ్యసింపఁ జేయుచున్న దేవదేవకుమారదేవు లిరువురును జెంతనున్నవారివలన రాజురాక విని పరులు పోల్చుకొనకుండఁ దమలోఁ దామె నవ్వుకొనుచు, వెంటనే వచ్చి తమప్రభువు నెదుర్కొని నమస్కరించి, మహానందమును స్ఫురింపఁజేయుచున్న వానిముఖలక్షణముల నీక్షించుచు వెనుకనున్న ఋషికుమారు నరసి యాశ్చర్యమందసాగిరి. వారినిఁ జూచినవెంటనే రాజు నవ్వుచు "దేవదేవా! కుమారదేవా! శుభములు వచ్చినప్పు డన్నియు శుభములే. కష్టములు వచ్చినప్పు డన్నియుఁ గష్టములే. ఈ ప్రాపంచికరహస్యము బాలురగుటచే మీరు కనిపెట్టఁజాలకపోయినను లోకానుభవము గల నేనుమాత్రము గ్రహించినాఁడను జుడీ" యని పలుక దేవదేవుఁడు వాని కిట్లనియె.

"దేవా! ఏదో మహాకారణ ముండకున్నఁ దమ రీనీతివాక్యమును మాకుపదేశింపరు. తమ రిట్లేల దయచేసితిరి? తమచేతనున్న యాయుత్తరమేమి? ఈఋషికుమారుఁ డెవరు?"

"దేవదేవా! అహ్హాహ్హాహ్హా! జైనాచార్యుఁడు — అహ్హాహ్హాహ్హా! త్రిపురాంతకదేవుఁడు — అహ్హాహ్హాహ్హా! ఈఋషికుమారుఁడు — అహ్హాహ్హాహ్హా! మన కుత్తరము — అహ్హాహ్హాహ్హా ...."

అని యిట్లు మితిమీఱిన నవ్వుచేఁ బాండ్యరాజు మాటాడలేక, యూరక పకపక నవ్వుచుండ దేవదేవుఁడు తానును నవ్వుచు,

"మహారాజా! ఇంతనవ్వునకుఁ గారణమేమో తెలియవలెనని నేను మిక్కిలి యాతురతతో నున్నాను. నేనే చదువుకొనెద నా యుత్తరము నిటు తెండు."

అని పలికి యాతఁ డందిచ్చినయుత్తరము నందుకొని, మెల్లఁగ నిటు చదువసాగెను.

చిరంజీవి పాండ్యరాజునకు—

జైనాచార్యుఁడు వ్రాసినసంగతు లేమనఁగా:—

వత్సా! మనకు మంచిదినములు వచ్చినవి. నేను కొన్నితొందరపనులలో నుండుటచే నీయుత్తరములో ముఖ్యమైనసంగతి యొకటిమాత్రము వ్రాయుచున్నాను.

నీవు త్వరపడవలయును. మించిపోయినచోఁ గార్యములేదు. మధురానగరమునుండి నా యాశ్రమమునకువచ్చు - కాలినడకదారిలో - మాయూరునకు - ఇరువదిమైళ్ల దూరమున - కొండగుట్టలలో - ఒక తాటియాకులయింటిలో - తన పరివారముతో - త్రిపురాంతకదేవుఁడు - నివసించుచున్నట్లు నాకు స్పష్టముగాఁ దెలిసినది. వానిని బట్టుకొనుటకు నూర్గురుసైనికులతో నీవుకాని నీ సేనానాయకులలోఁ దెలివితేటలు కలవా రెవరైనఁగాని, వెంటనే బయలుదేరవలసియున్నది. ఈపని నేనే చేసియుందునుగాని కొన్నికారణములచే వీలులేకపోయినది. సంగతు లన్నియు స్పష్టముగా వ్రాయుటకు నా కిప్పుడు కాలముచాలదు. ఇంకమీఁద నీయిష్టము. ఉపేక్ష చేయవద్దు.

గ్రహింపవలెను.

జైనాచార్యుఁడు."

అని యాయుత్తరమును ముగించి, దేవదేవుఁడు తెల్లవోయి యట్టులే నిలిచిపోయెను. అది చూచి రాజు

"దేవదేవా! ఈ మిడతంభట్టు మనచేతిలో నెంతసూక్ష్మముగాఁ జిక్కినాఁడు? పాప మింక రుద్రమదేవిగతి యేమి? అహహహహ "

"దేవా! ఈ యుత్తరమునుబట్టి మన జైనస్వామి యెంతో తొందరపనులలో నున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. లేనియెడల సంగతు లింత యస్పష్టముగా వ్రాయఁడు."

"ఔను. నిజమే. ఈయుత్తరము వ్రాయుటకే తీరుబాటులేక యెంతో ప్రయత్నించినట్లు కనఁబడుచున్నది. అంత తొందరపని లేకున్నయెడల నాతఁడే యీకార్యము నెఱవేర్చియుండును."

"మహారాజా! ఈయుత్తరము తెచ్చినవాఁ డీ ఋషికుమారుఁడేనా యేమి? ఈతఁ డేల వచ్చెను?"

"అయ్యో! నాయనా! ఆమహాత్మునిమాయలు సర్వేశ్వరుఁడైన గ్రహింపఁలేఁడు. నీవడిగినప్రశ్నయే నేనుఁగూడ నీ ఋషికుమారు నడిగితిని. జైనాశ్రమము నుండి మధురానగరమువఱకుఁ గలమార్గమంతయుఁ గాచి యుత్తరప్రత్యుత్తరములఁ దెచ్చుచుఁ గొనిపోవుచున్న మనరాయబారులను దనభటులచేఁ బట్టించి, యా త్రిపురాంతకహతకుఁడు మనప్రయత్నములు భంగముగావించుచుండుటచేతఁ దన కీయుత్తరమిచ్చి, యీ ఋషికుమారవేషమును వేయించి, యొక భిక్షునివలె జైనస్వామి వీనినిఁ బంపించినాఁడఁట!"

"ఆహాహా! దేవా! అతఁ డెంతటి యుక్తిపరుఁడు! ఎంతటి కార్యవేది! ఎంతటి దూరాలోచనపరుఁడు! ఎంతటి రాజనీతిజ్ఞుఁడు!..."

"దేవదేవా! జైనస్వామిని నుతించుచుఁ గూర్చుండుట కిది సమయముగాదు. కార్యానంతరమున సావకాశముగా వానిని మనము శ్లాఘింపవచ్చును. ప్రస్తుతము చేయవలసినపని యేమో యాలోచింపుము."

"దేవా! ఆలోచించుట కేమున్నది? చేయవలసినపని యేమో యీయుత్తరమునందే స్పష్టముగ వ్రాయఁబడియున్నదిగదా? అందుచేఁ గాలవిలంబనము జరుగదు."

"ఔను సరే! బయలుదేరవలసినవా రెవరు? నీవా? నేనా? లేక మనమిరువురమునా?" అని యడుగుచుండఁ గుమారదేవుఁడు

"మహారాజా! యెదుట నేయున్న నన్ను మఱచిపోవుచుంటి రేల? ఈ స్వల్పవిషయమునందే నేను మీకు మఱపువచ్చితినా?"

"కుమారదేవా! అంత నిష్ఠుర మెందుకు? నిన్ను మఱచిపోలేదు. నీవిషయమై కూడ నాలోచించెదను. ఇంతలో నీవు పోయి, యొకగంటలోఁ బ్రయాణసిద్ధులై యుండవలెనని నూర్గురు సైనికులకు నాయాజ్ఞ నెఱింగింపుము. వారందఱు నుత్తమాశ్వికులై యుండవలయును."

అని పలుక వెంటనే కుమారదేవుఁ డచ్చటినుండి బయలుదేరిపోయెను. అప్పుడు రాజు,

"దేవదేవా! నీ వేమందువు? నీవా? నేనా? లేక మనమిరువురమునా?"

"మహారాజా! తమ యిష్టమువచ్చినట్లు చేయవచ్చును. అయినను నాకుఁ దోచిన సంగతి విన్నవించుకొనెదను. మనతో బయలుదేరుటకుఁ గుమారదేవుఁడు మిక్కిలి పట్టుదలతో నున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. ఆరంభమునందే యీ స్వల్ప విషయమునందే మనము వానికోరిక నిరాకరించినయెడల ముందుముందు వానిచేఁ జేయింపవలసిన గొప్పకార్యములకు భంగము రాఁగలదు. తరువాత మీచిత్తము."

"దేవదేవా! నీ వన్నది నిజమే కాని, కుమారదేవుఁడుఁగూడ బయలుదేరుటకు నేను కొంచెము సంశయించుచున్నాను. ఎందు కనఁగా......"

అని యతఁడు పలుకుచుండ దేవదేవుఁడు నవ్వుచు,

"దేవా! మీరు చెప్పనక్కఱలేదు. మీయుద్దేశము నేను గ్రహించితిని. ఈ ప్రయాణసందర్భములో నొకప్పు డాతఁడు తనమనసు మార్చుకొని రహస్యముగ మనలోనుండి దాఁటివేయు నేమో యని మీసందేహము. కాని రుద్రమదేవియం దింతటి యసహ్యభావమును మీయం దింతటిగౌరవభావమును గల యాతఁ డెప్పుడు నట్టిపనికి సాహసింపఁగలఁడని మీరు నమ్మవలదు. తన జీవితకాలమంతయు నిచ్చటనే వెళ్లఁబుచ్చుటకును, దన ప్రియురాలికి రుద్రమదేవి యొనర్చిన పరాభవమునకుఁ దగినప్రాయశ్చిత్త మొనర్చి తనపగ తీర్చుకొనుటకును నిశ్చయించినట్లు కుమారదేవుఁ డెన్నోమారులు నాతోఁ జెప్పుచువచ్చెను. నాయందుఁగూడ మీకు నమ్మకము లేనియెడల నే నింకఁ జెప్పజాలను."

"అయ్యో! దేవదేవా! నీయందు నాకు నమ్మకములేనియెడల నాయందు నాకు నమ్మకములేనట్టులే కదా?"

"ఔనుగదా! మఱి సందేహ మెందుకు? ఇచ్చటిప్రయత్నము లన్నియుఁ జూచుచు మీరుండుఁడు. నేను వానిని వెంటనిడుకొని బయలుదేరెదను. మీరు సెలవిచ్చినరీతిగా నొకప్పు డాతఁ డట్టిదుష్ప్రయత్నములో నున్నట్లు నాకను మానము తోఁచినయెడల వాని నప్పుడే నాకరవాలమున కెర వేసి—"

"వద్దు వద్దు. నీకట్టి యనుమానము తోఁచినప్పుడు వెంటనే వానికరచరణములు బంధించి, ఖైదీగాఁ బట్టుకొని, ప్రాణములతోడనే యిచ్చటకుఁ దీసికొనిరమ్ము. ఆపని నేనే చేసెదను. కాని యంతవఱకు రాఁగూడదు."

"ఎన్నఁడును రాదు. మీరే వట్టియపోహ మొందుచున్నారు. అందుచే నే నిట్లు చెప్పవలసివచ్చినది. మహారాజా! మేము వెంటనే బయలుదేరకున్నయెడఁ దెల్లవాఱుసరికి గమ్యస్థానముఁ జేరుకొనలేము."

"ఔను. నీవు వెంటనేపోయి భోజనముచేసి ప్రయాణసన్నాహములో నుండుము. మీరెట్టులైన నాదుర్మార్గుని బట్టితెచ్చినయెడల—"

"దేవా! తమరేమియు నింక సెలవీయవలదు. రేపుసాయంకాలమునకు రాఁజాలము గాని యెల్లుండి యుదయమగుసరికి—ఆపాపాత్ముని మీపాదములకడఁ బడవేయకున్న నన్ను మీరు దేవదేవుఁడని పిలువవలదు. నన్నింకఁ బురుషులలో గణింపవలదు."

"దేవదేవా! ఆమాట చాలును. నాకు సంతోషమైనది."

అని ఋషికుమారునిఁ జూచి,

"ఓరీ! నీమాట యేమి? మఱల నీవొక్కఁడవే యొంటరిగాఁ బోవుట కష్టము. అందుచే వీరితోడనే కలిసిపొమ్ము."

"చిత్తము, దేవా! చిత్తము. ఆచార్యులవారి సెలవుఁగూడ నట్లే యైనది. నే నిచ్చట నొక్కక్షణమైన నుండరాదు."

"సరే! దేవదేవుఁడు నీభోజనమునుగూర్చి యేర్పాటు చేయఁగలఁడు. వానితోఁ బొమ్ము. ఆచార్యులవారికి వ్రాయవలసిన ప్రత్యుత్తరము నొకయరగంటలో వ్రాసిపంపించెదను."

"చిత్తము."

27-వ ప్రకరణము

తప్పించుకొనెను

"ఘన్నా! ఇదిగో చూడు! ఈపరివారమంతయు నాదియే! వీరందఱిని నేనే పోషించుచున్నాను. మాతండ్రితాతల యాధిపత్యము క్రిందఁ బనిచేసిన వారిందులో ననేకు లున్నారు. వీరందఱు ననేకయుద్ధములలో వారితేరిన వీరాగ్రేసరులు. వెలనాఁటి రాజ్యలక్ష్మి గణపతిదేవుని వరించినది మొదలు వీరును మా కుటుంబమువలెనే యజ్ఞాతవాస మొనరించుచున్నారు. రాజద్రోహశంకచే నుద్యోగమీయకున్నను దేవి నాకు వలసినంత ధన మొసంగుటచే వీరందఱిని బ్రోవు చేసికొని రాష్ట్రాభిమానచిత్తులగు వీరిసాహాయ్యమున నే నింతవఱకు బాటుపడుట కవకాశము కలిగినవాఁడ నైతిని. ఇనుపదండములతో శత్రువుల జావమోది యానాఁ డేకవీరాలయమున రుద్రాంబను రక్షించిన వీరపురుషులు వీరే. ఆ దేవిప్రోత్సాహమును వీరిసాహాయ్యమును గలుగునంతవఱకు, నీ యాంధ్రదేశమునందే కాక, హిందూదేశమునం దెచ్చటను నాకసాధ్యమగు కోట లేదని, దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. ఘన్నా! యుద్ధానంతరమువఱకు నాకీ యజ్ఞాతవాసము తప్పదని దేవియాజ్ఞ యైనది........."

అని యనేకవిధములఁ బ్రసంగించుచుఁ, దనకష్టసుఖము లెఱింగించుచు నానాఁడు త్రిపురాంతకదేవుఁడు ఘన్నని తన గృహాంతర్భాగమునకుఁ దీసికొనిపోయి యచ్చటఁ జూపవలసిన విచిత్రములను వానికిఁ జూపించెను. ఆయాశ్రమమునం దలి మనయాంధ్రవీరకుమారుల ధైర్యసాహసములును, పౌరుషపరాక్రమములును, త్రిపురాంతకుని రాజభక్తియు, దేశసేవాభిలాషయును మొదలగుసంగతులు కనిపెట్టి ఘన్నఁ డవిచ్ఛిన్నానందభరితుఁడై యాశ్చర్యనిమగ్నుఁడయ్యెను. ఘన్న డెఱిం

గించు క్రొత్తసంగతులు త్రిపురాంతకుఁడును, త్రిపురాంతకుఁ డెఱింగించు క్రొత్త సంగతులు ఛన్నుఁడును నాలకించుచు భవిష్యత్కార్యమునుగూర్చి వా రుభయులు నతిదీర్ఘముగ నాలోచించి, కార్యతత్పరుఁడై యుండిన రంగని రప్పించి, వానికిఁ గూడఁ దత్క్రమ మెఱింగించిరి.

ఛన్నుఁ డందుఁ బ్రవేశించినదిమొదలు తదాశ్రమసముద్రము వీరభటపుంగవోత్తుంగతరంగసంఘములచే మిక్కిలి యల్లకల్లోలమై ముల్లోకములు ముంచునో యనుభయము గల్గింపఁజొచ్చెను. కత్తులు సానపట్టువారును కటారులు గీటువారును, బాకులు నీటెలుఁ బరశులు మున్నగు రణోపకరణముల సవరించువారునై యందలి వీరభటు లనేకవిధముల యుద్ధప్రయత్నము లొనరించుచుఁ బ్రతిక్షణము నూపిరి యాడకుండఁ బనిసేయుచుండిరి. ఒకవంక ఛన్నుఁడు, మఱియొకవంక రంగఁడు, వేఱొకవంక త్రిపురాంతకుఁడును దమతమకార్యములయం దప్రమత్తులై చేయుచుఁ జేయించుచు కడుఁజతురతతో వర్తించుచుండిరి.

నాఁటి సాయంకాలమువఱకేకాక, రాత్రియంతయుఁగూడ నయ్యాశ్రమమందలి పరివారమంతయు నెడతెరిపిలేకుండఁ బ్రవర్తించుచుండెను. ఆశ్రమమునకుఁ జిట్టచివరనున్న యశ్వశాలకడఁ గొందఱును, ఆయుధాగారమునఁ గొందఱును జేరి యతి దీక్షతోఁ బనిసేయుచుండుటచే ముందటిభాగమునందలి గదులును, చావడులును, చీడీలును, కేవలము జనశూన్యములై దీపములు సైతము లేక గాఢాంధకారముతో నిశ్శబ్దముగా నుండెను. ఒకరిద్దఱు సేవకులు ద్వారరక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. కాని దాదాపుగ రెండుజాములరాత్రి యైనంతనే వారుఁ గూడ ముంచుకొనివచ్చుచున్న తమ నిద్దుర నాపుకొనలేక వీధిచావడిలో నొకఁడును దానికి ముందున్న చీడీపై నొకఁడును శరీరములు చేరవైచి నిద్రించుచుండిరి. చీకటి దట్టముగ వ్యాపించియుండుటచేత వా రిఱువురును బరుండినస్థలములను గుర్తించుట యసాధ్యమేయైనను, గాఢనిద్రాపరవశులై యుండుటచే వారినుండి వెడలుచుండిన గుఱ్ఱుధ్వనివలన రవంత కనిపెట్టుట కవకాశము కలుగుచున్నది.

పైని వివరించినట్లు తద్గృహాభాగమంతయు నిశ్శబ్దముగనుండ నాప్రాంతమందలి యొకగదియందుమాత్రము కొంతసేపున కొకవిధమైనశబ్ద ముదయించెను. అంతకంత కాశబ్ద మధికమగుచు, నాయాసముచే నెవరో నిట్టూర్పులు విడుచుచుండినట్లొకమారును, నేదే నొకవస్తువు నెలుకలు పటపట కొఱికివేయుచుండినట్లొకమారును, బలవంతముగఁ ద్రాళ్ళు త్రెంపఁబడుచుండినట్లు "టుప్పు టుప్పు" మని యొకమారును, బలువిధములుగా వినవచ్చుచుండెను. పరివార

మంతయుఁ గార్యాంతరమున నిమగ్నమై యుండుటచేత నది కనిపెట్టినవా రెవ్వరు నచ్చటలేరు. అయినను, గొంతసే పైనతరువాత ననుమానమునకైన లేకుండ నా చప్పుడు పూర్తిగా మాయమయ్యెను. అట్టిశబ్దమేమియు మఱల నాగదిలోనుండి వెలువడలేదు. కాని, యాచప్పుడు చల్లారిన కొన్నినిముసములకుమాత్ర మాగదిలోనుండి యొక మనుష్యవిగ్రహము మెల్లఁగా బయలుదేరి, తడువుకొనుచు నాకటికి చీకటిలో నెచ్చటికోపోవుచుండెను. చీమ చిటుక్కుమన్నచోఁ దుళ్లిపడుచు, ద్వారరక్షకుల గుఱ్ఱుధ్వనుల కులికిపడుచు, మాటిమాటికిఁ బెరటివైపు తొంగితొంగి చూచుచు, నొక్కొక్కప్పుడు నేలఁ దిరుగఁబడుచు మఱల లేచుచు, నాపురుషుఁడు పోవుచుండ నాకస్మికముగ వానిపాదముల కొకగదిగుమ్మము తటాలునఁ దగిలినందునఁ బాప మతఁడు తూలి యాగుమ్మమునందు దబ్బునఁ బడిపోయెను. అట్లు తిరుగఁబడుటయేగాక, యదివఱకే యాగదిగుమ్మములో నెవరో పరుండి యుండుటచేత నాపురుషుఁడు పాపము వానిపైఁ జతికిలఁబడ, నిద్రనుండి యతఁడు తటాలునఁ దుళ్లిపడి భయభ్రాంతుఁడై "ఆఁ—ఆఁ—ఎవరది? ఎవరది? ఎందుకొఱకు? ఎందుకొఱకు? నన్నుఁ జంపుటకా? నన్నే? నన్నే? అయ్యో! అయ్యో!" అని యాకస్మిక నిద్రాభంగమువలనఁ గలిగిన భయముచేతనో లేక, యంతకుఱకు నిద్రలోఁ గాంచుచుండిన దుస్స్వప్నముచేతనో వెఱ్ఱివానివలెఁ గేకలు వేయసాగెను. తోడనే యాతఁ డొక ద్వారరక్షకుఁ డని నిశ్చయించుకొని, వాని మేలుకొనుటవలనఁ దనముందు ప్రయత్నమునకు భంగమువచ్చునని యూహించి యాపురుషుఁడు తటాలున వానిపైఁ గూర్చుండి యఱవకుండ దౌడలు దగ్గఱగా నొక్కి చేతిలోనున్న బాకుతో గుండెలపై గట్టిగా నాలుగైదుపోట్లు పొడిచి యాదిక్కుమాలినవానిని శాశ్వతనిద్రానిమగ్నునిగా నొనర్చి వెంటనే యచ్చటి నుండి లేచిపోయెను.

లేచుటయె తడవుగ నతఁడు పూర్వముకన్న నత్యాతురతతో నిటు నటుఁ దిరుగుచుఁ, జేతులతోఁ దడవుకొనుచుఁ బాదములు నేలరాయుచు నడచినడచి కొంతసేపున కత్యంతకష్టముతోఁ దన గమ్యస్థానమగు వీథిగుమ్మమును జేరుకొనెను. అప్పుడు వాని యాతురతయు నాందోళనమును ద్విగుణములైనవి. ఆవీథిచావడిలో నొక ద్వారరక్షకుఁడు నిద్రించుచుండినట్లు గుఱ్ఱుచప్పుడువలన నాతఁడు చప్పునఁ బోల్చి చీమకాలంతైనఁ జప్పుడుకాకుండఁ బిల్లివలెఁ గడు నెమ్మదిగ నడుగులిడుచు వానిపైనుండి మెల్లఁగా దాఁటి గడియలు తీసి వీథితలుపు తెఱచినయెడల ధ్వని యగునేమో యని సంశయించుచుఁ గొంతవఱ కట్టులే నిలిచిపోయెను. అట్లు తలుపువంటి నిలిచి త్రేళ్ళతో నడ్డుగడియలను గొంచెముకొంచెముగ దిగలాగుచుఁ గడుఁ జాకచక్యముతో నెట్టకేల కాకవాటమును దెఱచి "బ్రదుకుజీవుఁడా"

యని యూవలఁబడి, యొక్కనిట్టూర్పు విడిచి, గుమ్మము దాఁటుటయు తడవుగఁ దనపిక్కబలిమి చూప నారంభించెను.

28-వ ప్రకరణము

జైనాశ్రమవిధ్వంసము

అట్లు నాఁటిరాత్రియంతయు సమరసన్నాహ మొనర్చి చేయవలసిన యేర్పాటులన్నియుఁజేసి, చేయఁగా మిగిలిన యొకటి రెండు కార్యములను గొందఱు సేవకులకు నియోగించి యత్యంతసంరంభముతోఁ ద్రిపురాంతకదేవుఁ డా వేకువజాముననే తన ప్రాణప్రియులగు ఛన్నుని రంగని వెంట నిడుకొని వీరభట సమేతుఁడై జైనాశ్రమముపై దండెత్తెను. ప్రభువు నియోగించిన కార్యములను నెఱవేర్చుటకును నిత్యకృత్యమునకై వినియోగించు సామగ్రులను వెనుకనుండి పట్టించుకొని వచ్చుటకును నాఁటి వేకువయం దిరువదిమంది సేవకులు మాత్ర మచ్చటనుండి పోయిరి. తక్కిన వీరభటులందఱు నాయుధపాణులై హయారూఢులై తనవెంట నరుదేరఁ ద్రిపురాంతకుఁ డత్యంతవేగమునఁ బ్రయాణముచేసి, మార్గమధ్యమున రెండు మూఁడు మజిలీలు మాత్ర మొనరించి, నాలుగవనాఁ డుదయముననే జైనాశ్రమమును ముట్టడించెను.

ముట్టడించుటయే తడవుగ నావీరభటు లాపురాతనదేవాలయమును నినుపదండములతోడను గునపములతోడను బారలతోడను గభిల్లుగభిల్లున మోది పదినిముసములలోనే నేలమట్టముతోఁ గలిపివేసిరి. పిమ్మట నచ్చటనున్న హనుమద్విగ్రహమును దీసివేయించి త్రిపురాంతకుఁ డాసారంగముచుట్టును ద్రవ్వింప నారంభించెను. ఆసారంగమును నాసోపానపంక్తులనుజూచి ఛన్నుఁడు రంగఁడు మొదలగువారందఱు నత్యాశ్చర్యమును వహించి పద్మవ్యూహమువలె దుర్గ్రాహ్యమును దుర్గమమునై యున్నయీజైనుని మర్మగృహమును గనిపెట్టఁగలిగిన త్రిపురాంతకుని ధీవిశేషమును వేనోళ్లఁ గొనియాడసాగిరి. ఇరువదిగజములమేర నాసారంగముచుట్టును ద్రవ్వనారంభించినంతనే లోపలినుండి యొకవిధమైన పెద్ద కోలాహల మచ్చటివారి కందఱికిని వినరాఁదొడంగెను. పెద్దపెద్దభూమిపెల్లలుఁ బాషాణములు లోనఁ దిరుగఁబడునట్టు లాప్రదేశమును గొంతవఱకుఁ ద్రవ్వినంతనే లోపలిచావడులును జీడీలును జైనులు దమకంటఁబడుచున్నందున నావీరభటు లెల్లరు మఱింత ప్రోత్సాహమును వహించి యతిసూక్ష్మకాలములోనే యాప్రదేశమంతయు గుల్లచేసి యత్యంతపరిశ్రమముతోఁ గట్టఁబడిన యీజైనాశ్రమము నొక పెద్ద యగాధమగు గోతివలెఁ గావించిరి.

నాఁటియుదయమున నయ్యాశ్రమాంతర్భాగమునఁ గల జైనుల దురవస్థ మిక్కిలి విచారకరమైనది. మొదట నాలయములో జనసంచారము విశేషముగఁ గలిగినట్లు తమ కనుమానము గలిగినప్పుడే యేదో యుపద్రవము సంభవింపనున్నదని వారందఱు నిశ్చయించుకొనిరి. ఆలయప్రాంతమునుండి యెవరో బాటసారులు నడిచిపోవుటచేత మనకిట్టి యనుమానము కలుగుచున్నదని మఱికొందఱు భ్రాంతి పడిరి కాని కొలది నిముసములలోనే గుభిల్లుగుభిల్లు మని యాలయము కూలిపోవుచు వారితప్పుతలంపు తొలగించెను. ఆ మహోపద్రవమును జూచి జైనస్వామి నిశ్చేష్టితుఁడై నోటమాటలేక యొడలెల్ల గడగడవడక యున్మాదమెత్తినవానివలె వెఱ్ఱి కేకలతో నేమియుఁ దోచక యిటునటుఁ దిరుగసాగెను. అట్లు కొంతవడికిఁ దిరిగి తనజైనభటుల నెల్లర నత్యాతురతతో రణసన్నాహుల నొనర్చి సోపానములనుండి పై కెగఁబ్రాకి శత్రువుల నెదిరించునట్లు కఠినముగ నాజ్ఞాపించెను. వాని యాజ్ఞానుసారముగ వివిధాయుధముల ధరించి లోనున్న జైనవీరులెల్లరుఁ బైకి విజృంభింప నెంచిరి కాని పైనుండి పడుచుండిన పాషాణములును భూమిపెల్లలును వారి ప్రయత్నములను నిష్ఫలము లొనరించెను, అంతకంత కాయుపద్రవ మధికమగుటయే కాక పైభాగమంతయుఁ బూర్తిగఁ ద్రవ్వఁబడినందునఁ జెలువింకిన చేఁపలవలె నొకచో దాగియుండుటకైన నవకాశములేక, వడగండ్లవానగతి శత్రువులు వర్షించు బాణవర్షములకును రాలవర్షములకును సహించి యాజైనవితానమంతయుఁ గ్రమక్రమముగా నేలపాలు గాఁజొచ్చెను. బహుకాలమునుండి యాజైనస్వామి తనభృత్యులకు నేర్పించిన శస్త్రాస్త్రవిద్యాకౌశలమంతయు నానాఁడొక చిల్లిగవ్వకైనఁ బనికిరాకపోవుటయేకాక, యాంధ్రదేశమునుగూర్చియుఁ గాకతీయసామ్రాజ్యమునుగూర్చియు నాతఁడుచేసిన యేర్పాటులును పన్నినపన్నుగడలును, యోజించిన కుతంత్రములును, వహించిన పేరాసలును, చేర్చినవ్యూహములును, నాఁటియుదయముతోఁ దుదముట్టినవని నిశ్చయించుకొని, పాపమాతఁడూరక గుండెలు బాదుకొని యేడువసాగెను. ఆకూపములోఁ జారిపోవుటకైన వీలులేనందున నింక శత్రువులకుఁ బాదాక్రాంతు లగుటయే కర్తవ్యమని హతశేషులు నిశ్చయించుకొనిరి. అందుకు జైనస్వామిమాత్ర మంగీకరింపక ప్రాణమున్నంతవఱకుఁ బోరాడకతీరదని తనభృత్యులకుఁ గఠినముగ నాజ్ఞాపించెను. కాని వానియాజ్ఞ శిరసావహించువారెవ్వరు నచ్చట లేరైరి. తమప్రాణములకు భంగములగువేళ భృత్యులు ప్రభులక్ష్యమును బాటింపరుకదా? శత్రువులు తన్నుబట్టి రుద్రాంబ కప్పగింపక మానరనియు నామె వెంటనే చిత్రవధ చేయింపక మానదనియు జైనస్వామి నిశ్చయించుకొని తనకింక బలవన్మరణక్లేశము తప్పదని రూఢిపఱచి, దేవిచే బలవంతముగ నురిదీయింపఁబడుటకన్న వీరమరణమే యుక్తమైనదని వెంటనే తానుఁగూడ ఖడ్గ

పాణియై బయలుదేరెను. శత్రుసేనపైఁబడి కడ కొక్కనినైనను దనచేతులతో
ఖండించి, తాను ఖండింపఁబడవలయు నని జైనాచార్యుఁడు విజృంభించెను గాని,
ప్రాణభీతిచే వాని యనుచరు లెవ్వరును వానికిఁ దగిన రీతిని దోడ్పడలేదు వారెల్ల
రును దమతమయాయుధముల దిగవిడిచి, తమప్రాణములను శత్రువుల యాధీన
మొనరించి, చిత్రప్రతిమలగతి నట్టులే నిలిచిపోయిరి.

సర్వవిధములఁ దనకు లోఁబడిన యనాథులగు నాజైనులను నిష్కారణ
ముగ వధించుట వీరపురుషలక్షణము కాదని యెంచి, త్రిపురాంతకుఁడు వెంటనే
యుద్ధ మాపు చేయించి, వారందఱిని ఖైదీలుగాఁ బట్టుకొనవలసినదని తనవీర
భటుల కాజ్ఞాపించెను. జైనస్వామిని బ్రాణములతోఁ బట్టి దేవి కప్పగించుటకన్న
వాని కింకొక యుద్దేశములేదు కదా! బహుకాలమునుండి రణవిద్యాపరిశ్రమ మొన
రించుచుండిన యాజైనభటులెల్లరు ఘోరసంగ్రామ మొనరించినఁ గాని తనకు వశులు
గారని త్రిపురాంతకుఁడు మొదట భ్రాంతిపడెను గాని, వారందఱు నింతటి
పిరికిపందలని యెన్నఁడు ననుకొనలేదు. తనయాజ్ఞప్రకారము నాయుధముల విడిచి
సైనికు లెల్లరు సంతోషాతిశయమున సింహనాదము లొనరించుచుండఁ ద్రిపురాం
తకుఁ డచ్చటఁ దాను స్వయముగాఁ జేయవలసిన కార్యభార మేమియు లేక
పోవుటచేతను, అంతకన్న నత్యవసరముగ ఘన్నునితో మాటాడవలసిన పనియుం
డుటచేతను, అంతకన్న నత్యవసరముగ ఘన్నునితో మాటాడవలసిన పనియుం
డుటచేతను, వెంటనే రంగని బిలిచి శత్రువులను గూర్చిన కార్యక్రమమంతయు
వాని కప్పగించి తాను ఘన్నునితోఁగూడ దూరముగాఁ బోయి యొక మామిడి
చెట్టుక్రిందఁగూర్చుండి యతిరహస్యముగ నేమేమో మాటాడ నారంభించెను.
చల్లని యారసాలతరుచ్ఛాయ నధివసించి, ఘన్నుఁడును ద్రిపురాంతకుఁడును జాల
సేపువఱకు నచ్చటనే యత్యంతరహస్యప్రసంగమును గావించుకొనిరి. ఇంతలో
నత్యాకస్మికముగ నొకదుర్వార్త వానిచెవిని బడినందున నాదీర్ఘసంభాషణమునకు
భంగము కలుగవలసివచ్చెను. గూఢప్రసంగనిమగ్నుఁడైయుండిన త్రిపురాంత
కుఁడు—

"దేవా! త్వరపడవలయును! సిద్ధపడవలయును! క్రొత్తశత్రువులు వచ్చుచు
న్నారు. క్రొత్తశత్రువులు వచ్చుచున్నారు!" అను పెద్దకేకలును, గోలాహల
మును నొక్కమాఱుగఁ దనకు వినవచ్చుటచేతఁ దటాలునఁ ద్రుళ్లిపడి లేచి
"ఘన్నా! లెమ్ము లెమ్ము." అని నలువంకలఁ బరికింపసాగెను.

29-వ ప్రకరణము

అన్యోన్యసందర్శనము

హయారూఢులు నాయుధపాణులగు నూర్వురు వీరభటులు వెంట నరుదేర నమిత తేజశ్శాలులగు నిరువురు రాజకుమారులు కడు జవమున నాయాశ్రమము వంకకు వచ్చుచుండుట త్రిపురాంతకుఁడు కనిపెట్టి, "ఘన్నా! శత్రువులు! శత్రువులు!!" అని పలుకుచుఁ దన పరివారము చెంతకుఁ బరుఁగిడసాగెను. కొంతసేపు వఱకు ఘన్నుఁడు నిర్ఘాంతపడి యావచ్చుచుండిన క్రొత్తసైన్యమును జూచిచూచి, యెందుచేతనో యూరక పకపకనవ్వుచుఁ దన పరివారముతోఁగూడ నూరక తత్తరపడుచుండిన త్రిపురాంతకుని గలిసికొని యిట్లనియెను.

"రాజకుమారా! ఈ యార్భాటమంతయు నెందుకొఱకు? ఆవచ్చుచున్నవారు మన శత్రువులు కారు. ప్రాణమిత్రులు! ప్రాణబంధువులు!"

"ఘన్నా! నిజమేనా? వారెవరు? మనశత్రువులు కారా?"

"కారుకారు దేవా! ముందువచ్చుచుండిన యావీరపురుషు లిరువురిలో నొకఁడు దేవదేవుఁడు. మఱియొకఁడు మీ బావమఱఁదియైన కుమారదేవుఁడు."

అని చెప్పఁ గుమారదేవుఁ డనుపేరు వినుటయెతడవుగ నా త్రిపురాంతకుఁడు మితిమీరిన సంతోషాతిశయమునఁ గెవ్వున నొక కేక వేసి, "ఘన్నా! కుమారదేవుఁడా! నిజముగాఁ గుమారదేవుఁడేనా? ఆహా! నేనెంతటి యదృష్టవంతుఁడను? ఈదినము మనకెంత గొప్పసుదినము" అని పలుకుచు నావీరపుంగవుఁ డానందబాష్పసలిలధారల మజ్జనమాడుచుండెను. ఇంతలో నా నూతనపరివారమంతయు వారల సమీపించినది. సమీపించుటయే తడవుగ "త్రిపురాంతకదేవుఁ డెచ్చట? త్రిపురాంతకదేవుఁ డెచ్చట?" అని యడుగుచు నాయిరువురు వీరపురుషులలో నొకఁడు తటాలున గుఱ్ఱముదిగివచ్చి యత్యాతురతతోఁ ద్రిపురాంతకుని బిగ్గఱగఁ గౌఁగిలించుకొని, "బావా! నిన్ను బట్టుకొనవలసినదని మాపాండ్యరాజు నన్నును మా దేవదేవుని బంపించినాఁడు." అని నవ్వుచుఁ బరిహాసమాడఁ ద్రిపురాంతకుఁడును ప్రేమాతిశయమున నాతనిఁ గౌఁగిటనిడి "రాజకుమారా! రాజకుటుంబమునకు సంబంధించిన నీయట్టి వీరాగ్రేసరునిచే నింతగా గౌరవింపఁబడుటకుఁ దగిన స్థితిగతులు గలవాఁడను గాను. నన్ను నీభృత్యునిఁగానే పరిగణింపవలయును గాని, బావా యని సంబోధింపరాదు. కుమారదేవా! నీయట్టి కుమారవిక్రముని గోలుపోయినందుకు దేవి పడుచుండిన సంతాపమునకు మేరలేదు. నీకొఱ

కెందఱ మెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించితిరో వర్ణింపఁజాలను. దేవదేవానుగ్రహమున మృత్యుంజయునివలె మృత్యుముఖమును దప్పించుకొని నీవు సురక్షితుఁడవై మఱలఁ గంటఁబడుట రుద్రాంబ యదృష్టవిశేషము! మా పుణ్యవిశేషము! ఆంధ్రదేశపు భాగ్యవిశేషము!" అని పలుకుటయుఁ గుమారదేవుఁడు చిఱునవ్వునవ్వుచు, "బావా! నిశ్చయముగ నేను మృత్యుముఖమునుండి తప్పించుకొనఁగలుటకు దేవదేవానుగ్రహమే కారణము. ఆ దేవదేవుఁడు నాకుఁ బ్రాణప్రియుఁడు. నాకుఁ బ్రాణబంధువు. ఆతఁ డొనరించిన మహోపకారమునకుఁ దగిన ప్రత్యుపకారమొనరింపలేక నాప్రాణములును, నాహృదయమును, నాశరీరార్ధమును వాని యధీన మొనరించితిని. అందుచే నేనే యాతఁడు. ఆతఁడే నేను. రాజబంధువుఁడనైన నేమి? ఐశ్వర్యసంపన్నుఁడనైన నేమి? ఈషన్మాత్రమును జేతకాని యప్రయోజకుండనై నిష్కారణముగ శత్రువులకుఁ జిక్కి మీయందఱికి నిన్నిన్నికష్టములు కలిగించిన నిర్భాగ్యుఁడనగు నేను; వీరాగ్రేసరుఁడవై, నీ పేరు వినినంతమాత్రమున శత్రువులనెల్ల గడగడలాడించుచు నాటినుండియు నేకదీక్షతో నాంధ్రరాష్ట్రమునుగూర్చియుఁ గాకతీయ సామ్రాజ్యమును గూర్చియు విపరీతముగాఁ బాటుపడుచుండిన నీయెదుట నిలుచుటకు సిగ్గుపడుచున్నాను."

అని యింక నేమేమో చెప్పుచుండ నాకస్మికముగ "సిగ్గెందుకు? కుమారదేవా! నీ కింతసిగ్గున్నదని నే నిదివఱకు కనుగొనలేదు సుమా! మాఱువేషమునఁ బురుషులమని చెప్పుకొనువారికిఁదప్పఁ బుట్టువుచేఁ బురుషు లగువారికి సిగ్గు గలుగరాదు." అనుమాటలు వారికి వినవచ్చినందున నిటునటుఁ జూచుచుండ దేవదేవుఁడు వారియెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. అట్లు ప్రత్యక్షమై త్రిపురాంతకునిపాదములకు నమస్కరించి ముకుళితకరకములుఁడై "దేవా! ఆనాఁ డుత్తరముఖమున క్షమింపఁ గోరితిని. నేఁడు స్వముఖమున బ్రార్థించుచున్నాను. నేనుజేసిన యపరాధమును మన్నించి నన్నాదరింపవలయును." అని వినయముగాఁ బలికెను. కాని దేవదేవుని యందలి స్వరూపరేఖావిశేషముల కత్యాశ్చర్యమొందుచు నిర్ఘాంతపడి చూచుచుండిన త్రిపురాంతకుఁడు వానిమాటల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయలేదు. ఈ లోపునఁ గుమారదేవుఁడు దేవదేవునిఁజూచి, దేవదేవా! అస్సైనికులనుగూర్చి నేను జెప్పినట్టులే యేర్పాటుచేసితివా?" అని యడిగెను. అందు కతఁడు శిర మూపుచు "అట్టులే యేర్పాటుచేసితిని. ఆ నూర్వురుసిఫాయిలు నీప్రాంతమునకు రాకుండ నచ్చటనే గుడారములు వేసికొనియుండవలయునని కఠినముగ నాజ్ఞాపించియే వచ్చితిని. ఆవిషయమునుగూర్చి మఱి సందేహింపఁబనిలేదు." అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

అట్లు త్రిపురాంతకదేవుఁడు దేవదేవునియందుఁ గల నిజరూపరేఖావిలాసములఁ గొంతవఱకుఁ జూచి చూచి యొక్క నిట్టూర్పువిడిచి, వానితో నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగెను.

"దేవదేవా! చేసిన యపరాధమును మన్నింపుమని నన్ను గోరుచున్నావు. ఒకరిని క్షమించుటకుఁ దగినంతటి స్థితిగతులు సర్వేశ్వరుఁడు నా కొసంగలేదు గాని, యది యట్లుంచి ముం దీమాట చెప్పుము. తొలుత నీ కాపుర మెచ్చట? నీ తల్లిదండ్రు లెవరు? నీవు రుద్రాంబకొలువులోఁ బ్రవేశించి యెంతకాలమైనది?"

"దేవా! ఆప్రశ్నలన్నియు నిప్పు డెందుకు? మనవంటిదీనులకుఁ దల్లియును దండ్రియును సర్వేశ్వరుఁడే! మన మొందిన కష్టములును సుఖములును మన పూర్వప్రసంగములును హాయిగా ముచ్చటించుకొనుదినము ముందున్నది. అట్టి వినోదప్రసంగమున కిది యదనుగాదు. మనమిప్పుడు చేయవలసినకార్యములు పెక్కులున్నవి. వెనుకనుండి శత్రుపరంపరలు తఱుముకొని వచ్చుచున్నవి. లేక, యీసరికే యేకశిలానగరమును ముట్టడించెనో తెలియదు........."

అని యింక నేమేమో చెప్పఁబోవుచుండఁ గుమారదేవుఁడు వానికడ్డముగా వచ్చి యిట్లనియె.

"త్రిపురాంతకా అన్నిటికన్న ముఖ్యముగ మన మీయాతత్క్షణమునందే చేయవలసినకార్యము ఘన్నుని దేవియొద్దకుఁ బంపించి కొంతసైన్యమును దెప్పించుటయే! అట్లు చేసినఁగాని మనవలన నేమియుఁ గానేరదు."

"కుమారదేవా! ఈయాలోచనము నా కిదివఱకే జనించినది కాని, నన్ను విశ్వసించి, దేవి సైన్యసాహాయ్య మొసంగునో లేదో యని సంశయించి యూరకొంటిని. దైవానుగ్రహమువలన నిప్పుడు నీవు వచ్చితివి కాఁబట్టి యింక భయములేదు. వెంటనే ఘన్నునిబంపి కొంతబలమును దెప్పింపుము."

"బాగున్నది కాని, ప్రస్తుతము మన కెంతసైన్య మవసరమని నీయభిప్రాయము?"

"అధమపక్షము నాలుగైదువేల సైన్యమైన నుండనియెడల నఖండముగ వచ్చు శత్రుసేనాప్రవాహమును వారింపఁగలుగుట కష్టము."

"బావా! నీవుచెప్పినది నిజమే? మన మాండలికశత్రువులమాట కేమిగాని, యాదవసైన్యములసంఖ్య రమారమి డెబ్బదివేలకుఁ దక్కువయుండదు."

అని పలికి కుమారదేవుఁడు ఘన్ననిఁ జేరఁబిలిచి "ఘన్నా! నీవు దేవి శాస్త్రవర్గములోనివాఁడవు. అందుచే నీ కార్యభారమును నీవే భరింపవలయును. సత్వరముగ నేకశిలానగరమున కేఁగి, రుద్రాంబను సందర్శించి, యిచ్చటి సంగతులన్నియు సంక్షేపముగా నెఱింగించి, సైన్యములకొఱకు మేమందఱము నిరీక్షించుచున్నారమని యామెతో విన్నవించి, చతురంగబలసమేతుఁడవై యొకటిరెండుదినములలో నీ విచ్చటఁ జేరుకొనవలసియున్నది." అని యింక నేమోమో చెప్ప యత్నించి, త్రిపురాంతకుని జూచుచు నెందుచేతనో సంశయించి యూరకుండెను. అది కనిపెట్టి దేవదేవుఁడు వెంటనే ఘన్ననిఁజూచి "ఘన్నా! స్వవిషయమును గూర్చి నేనుఁ గూడఁ గొన్ని సంగతులు దేవికి మనవిచేసికొనవలసి యున్నవి. నీవు కొంచెము దూరము నాతో వచ్చినయెడల నారహస్యములు మనవి చేసికొనెదను." అని పలికి తోడనే ఘన్ననితోఁ గూడ నా ప్రదేశమును విడిచి దూరముగాఁ బోయెను.

30-వ ప్రకరణము

ప్రథమసందర్శనము

మాండలికప్రభువుల కలుక పుట్టించి, దేవగిరియాదవుల కాస కల్పించి, దేశమునం దెల్లకడల నీయల్లరులు కలిగించుచుండిన దుష్టుఁడగు జైనస్వామి తనపరివారముతోఁ గూడఁ బట్టుబడె ననుసంగతి వినినప్పుడు దేవదేవకుమారదేవులకుఁ గల్గిన బ్రహ్మానంద మెంతని వర్ణింపఁగలము? త్రిపురాంతకుని యద్భుతసాహసకృత్యములును, వానిచాకచక్యముచు వేనోళ్లఁ గొనియాడి, "త్రిపురాంతకా! ఇన్ని మహోపకారము లొనరించిన నీఋణము దేవి తీర్చుకొనలేదు సుమా" యని యామిత్రు లిరువురును వానిని బహూకరింపఁజొచ్చిరి. దేవదేవకుమారదేవుల సలహాపైని త్రిపురాంతకుఁడు తనపరివారములోఁ గొంతభాగమును సహాయముగా నిచ్చి యాజైనఖైదీలను ఘన్ననివెంటనే యేకశిలానగర కారాగారమునకుఁ బంపివేసెను!

ఆనాఁటియుదయమున నాయాంధ్రవీరకుమారపరివార మంతయు నానందార్ణవమున నోలలాడుచు, గుడారముల నెలకొల్పుకొని మజ్జనభోజనాదు లొనరించి హాయిగాఁ గాలము గడుపుచుండెను. దేవదేవకుమారదేవు లుభయులు నొక గుడారమునందే విడిసిరి. త్రిపురాంతకుఁడు తనపరివారముతో వేఱొక పటకుటీరమున నివసించెను. సాయంకాలము నాలుగుగంటలవఱకుఁ బ్రయాణాయాసోపశమనమునకై విశ్రమించి, తరువాత దేవదేవకుమారదేవులిరువురును దమగుడారమున నుచితాసనా

వీసులై యుండి త్రిపురాంతకుని రప్పించి వానితోఁ గార్యక్రమమును గూర్చి ముచ్చటింప సాగిరి. కుమారదేవుని ప్రక్కనే దేవదేవుఁడును, వారియెదుటఁ ద్రిపురాంతకుఁడును, వెంతనే రంగఁడును సుఖాసీను లైరి. ఆగుడారములో సగము భాగమునకు నడ్డముగా నొకతెర కట్టఁబడియుండుటచేత నందెవ్వరో ఘోషాస్త్రీ లుండవచ్చునని రంగఁడును ద్రిపురాంతకుఁడును భావించుకొనిరి. కాని కుమారదేవుఁ డవివాహితుఁ డగుటచే దేవదేవునకు సంబంధించినవా రెవరైన నందుండి యుందురని భావించి, సకలవిధముల శరీరమాత్రభేదముగఁ బ్రవర్తించుచుండిన యాయిరువురి పరస్పరస్నేహాతిశయమునకుఁ ద్రిపురాంతకుఁ డత్యాశ్చర్యమొంద సాగెను. అట్లుకూర్చుండినతరువాతఁ గుమారదేవుఁడు త్రిపురాంతకునిఁ జూచి, యిట్లు మాటాడెను.

"త్రిపురాంతకా! నీకుఁ జెప్పవలసినసంగతులును, నిన్నడుగవలసినసంగతులు ననేకములున్నవి. రుద్రాంబకుఁ బ్రబలబాహ్యశత్రువు జైనస్వామి. వాడు నీచేఁ బట్టువడెను. ప్రబలగృహశత్రువులైన ప్రతాపదేవుఁడు మాచేఁ బట్టువడెను. ఈసంగతి నీ వెఱుఁగవు కాఁబోలును."

అని పలుకఁ ద్రిపురాంతకు డాశ్చర్యముతో—

"ఏమేమీ? కుమారదేవా! దుష్టుఁ డైనప్రతాపదేవుఁడు మీచేఁ జిక్కెనా? కాదు కాదు. మీరు భ్రాంతిపడి యెవనినో చెఱపట్టియుందురు కాని, యామంద భాగ్యుఁ డిదివరకే నాయొద్ద ఖైదీగా నున్నవాఁడు."

'లేదులేదు. బావా! ఆపొరపాటు నీయొద్దనే జరిగియుండును. వాఁడు నీ కెప్పుడు లభించెను? ఎట్లు పట్టువడెను?"

"ఒకనాఁ డతఁ డీ జైనాశ్రమమునుండి వచ్చుచుండఁగా నీప్రాంతమున సంచరించుచుండిన యాగూఢచారులు వానిని బట్టి నాయొద్దకు మోసుకొనివచ్చి పడవేసిరి. అతఁడే ప్రతాపదేవుఁడని నాసేవకులలో నొక రిద్దఱుచెప్పిరి కాని, నేనంతమాత్రమున విశ్వసింపక స్త్రీమోహాతిశయమునఁ బిచ్చివాఁడై తిరుగుచుండినవాని కుమారుఁడగు నాగరాజు—

అని చెప్పుచుండగా దేవదేవుఁడు వానినిఁ జూచి—

"ఆర్యా! ఏస్త్రీమోహమున?"

"ఎవతెయో యేకవీరయట! ఆయేకవీర యే యేకవీరయో యని నేను సందేహించుచున్నాను. అయిన నాసంగతి యిప్పు డెందుకు?–ఆనాగరాజదివరకే నాయాశ్రమమునఁ జిక్కియున్నందున వెంటనే వానిని రప్పించి యీతఁ డెవఁడని యడిగితిని.

అపిచ్చివానిమాటలవలన వాఁడు ప్రతాపదేవుఁడే యని నిశ్చయించి, నేటి వరకును వానిని నాయొద్దనే ఖైదీగా నుంచితిని. కుమారదేవా! అట్టి ప్రతాప దేవుఁడు నీకుఁ బట్టుపడుట యెట్లు తటస్థించినది?''

''ఎట్లు తటస్థించినదా? మేము మధురానగరమునుండి వచ్చుచుండఁగా వాఁడత్యంత సంభ్రమముతోఁ బరుగుపరుగున వచ్చుచు మార్గమధ్యమున మాకంటఁ బడెను. తోడనే యతఁడు ప్రతాపదేవుఁడని మేము గుర్తించి పట్టుకొంటిమి. నన్నుఁ జూచినంతనే యతఁడు నిర్ఘాంతపడి తన యొడలంతయు గంపింప నే నేసంగతి యడిగినను బ్రత్యుత్తరమీయక మౌనముద్ర వహింపఁజొచ్చెను. నీ వదివఱ కెన్నఁడును వానిని జూచియుండకపోవుటచేఁ బిచ్చివానిమాటలు నమ్మి భ్రమపడుచుంటివిగాని, నాకుఁ జిక్కినవాఁడే నిజమైన ప్రతాపదేవుఁడు.''

అని ప్రసంగించుచుండ నంతలో గుడారము వెలుపలినుండి ''అయ్యా! మా ప్రభువుగారైన త్రిపురాంతకదేవుఁడుగా రిచ్చట నున్నారా!'' అని యెవరో గట్టిగా నడుగుచుండ నది విని త్రిపురాంతకుఁడు ''రంగా! చూడు చూడు!! ఆ వచ్చినవా రెవరో కనుఁగొనుము'' అని చెప్పి పంపించెను. వెంటనే రంగఁడు వెలుపలికిఁ బోయి యచ్చట నిలువఁబడియున్న పురుషునిఁ జూచి—

''వెంకన్నా! నీవా! ఇంతయాలస్యమైన దేమి? ప్రభువుగారు నీకొఱకు క్షణక్షణము నెదురుచూచుచున్నారు.'' అని పలుకుచు రంగఁడు వానిని లోనికిఁ గొనివచ్చెను. తోడనే వెంకన్న త్రిపురాంతకునకు మ్రొక్కి కట్టెదుట నిలువఁబడ నతఁడు వానితో నిట్లు మాటాడెను.

''వెంకన్నా! మీరందఱును సురక్షితముగ వచ్చినారా? ప్రమాద మేమియు దటస్థింపలేదు కదా?''

''దేవా! అపరాధము క్షమించినయెడల విన్నవించుకొనెదను. ప్రమాదమే తటస్థించినది.''

''ఏమీ! ఏమి తటస్థించినది? చెప్పు చెప్పు! మీలో నెవ్వరికిని బ్రాణభంగము లేదుకదా? ముందామాట చెప్పు.''

''దేవా! లేదు లేదు. మే మందఱము సురక్షితముగానే వచ్చినారము. కాని—''

''సరే! అట్లైనయెడల విచారము లేదు. తదితరమైన దేమి జరిగినను దాని నొక ప్రమాదముక్రింద నేను గణింపను. సంగతి యేమో యింక సావకాశముగ నెఱింగింపుము.''

''స్వామీ! ప్రతాపదేవుఁడు తప్పించుకొని పాఱిపోయినాఁడు.''

''అఁఅఁ-ఎప్పు డెప్పుడు? ఎట్లు తప్పించుకొనెను?''

"దేవా! ఆనాఁటి రాత్రియంతయు మన మందఱమును బ్రయాణపుస్నానములోఁ మునిఁగియుండినసమయము కనిపెట్టి వాఁ డెట్టులో తనకట్లు త్రెంపుకొని, యా కటికి చీఁకటిలో నెవ్వరికంటఁబడకుండ మెల్లఁగ దప్పించుకొని పాఱిపోయి నట్లు తోఁచుచున్నది? దేవా! ఇంతకన్నఁ జిత్రమైనసంగతి వినుఁడు. ఆపోవు వాఁడు మెల్లఁగఁ దనలోఁగినుబోక యెందుచేతనో నిష్కారణముగఁ దన కుమారుఁడైన యాపిచ్చి నాగరాజును గుండెలపై బాకుతోఁ బొడిచి చంపి వేసినాఁడు."

"నారాయణ! నారాయణ! దుర్మార్గుఁ డెంతపనిచేసినాఁడు? హరహరా! ఎంత పాపాత్ముఁడు! ఎంత కఠినచిత్తుఁడు? వెంకన్నా! మీ రాశవ మేమి చేసినారు?"

"దేవా! మామాసామగ్రు లన్నియుఁ జక్కపెట్టుకొని, మేమాశ్రమమును విడిచి బయలుదేరినప్పుడు కలికములోనికైనఁ గానరాకుండఁ దగ్గృహమును బరకు రామప్రీతిగావించియే రావలయునని తమరు మాకు సెలవిచ్చినారు కదా? అందుచే నాగరాజుశవ మచ్చటనే యుంచి యాశ్రమము ముట్టించినారము."

"పోనిమ్ము. మంచిపనియే చేసినారు. అనాథప్రేతసంస్కారమువలనఁ గోటియాగ ములఫల మున్నదఁట."

"స్వామీ! తమ రాశ్రమములోనికి దయచేసినయెడల నింకను గొన్నిసంగతులు తమకు వినిపింపవలయును."

అప్పుడు కుమారదేవుఁడు త్రిపురాంతకునిఁ జూచి, త్రిపురాంతకా! ఇప్పుడు మన సందేహము తీరిపోయినదికదా? అప్రతావదేవహాతకుఁడు నీయొద్దనుండి తప్పించుకొని పాండ్యరాజుకడకుఁ బాఱిపోవుచు మాకు బట్టుపడినాఁడు."

"ఔను. ఆపరమచండాలునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్త మొనర్పకయే మనము విడువఁ గూడదు."

అని పలికి తనకుఁ గొంచెము పనియున్నదనిచెప్పి త్రిపురాంతకుఁడు వెంటనే తన యాసనమునుండి లేచి నిలుచఁబడెను. తోడనే వారును లేచిపోయిరి. త్రిపు రాంతకుఁడు వారియొద్ద సెలవుపుచ్చుకొని, యెందుచేతనో యా గుడారమున వ్రేలాడుచుండిన తెరవంక నిదానించి చూచుచుండ, వాయువశమున నా తెరయు నించుక ప్రక్కకుఁ గొట్టుకొనినంతనే యాలోపున నున్న యొక సుందరకన్యకా విగ్రహము వానికంటఁబడుట తటస్థించెను. తోడనే నూతన ముఖలక్షణములతో వెలవెలఁబోవుచుండిన త్రిపురాంతకునిఁజూచి చిఱునవ్వు నవ్వుచు దేవదేవుఁడు గాలిచే నల్లలాడకుండ తెర నెప్పటియట్ల సవరించెను.

31-వ ప్రకరణము

అస్వస్థత

"ఓహో! ఆదివ్యమంగళవిగ్రహమును దత్సహజసౌందర్యలావణ్యాతిశయమును నా హృదయమున నెంతలో నాటినవి? ఆసుందరి యెవతెయై యుండునో? దేవదేవుని భార్యయైయుండునా? ఎందుచేతనో యాతఁడు తనచరిత్ర మేమియు నాతోఁ జెప్పక దాచియుంచినవాఁడు. ఆ కన్యకారత్నము వానిసోదరియై యవివాహితయైయున్నచో నేను ధన్యుఁడనగుదును. అయ్యయ్యో! ఏమి నా వెఱ్ఱి! సోదరియే యైనయెడల నెవనికో తగినవానికిచ్చి పెండ్లిసేయక యిట్లు తనవెంట నూరూరఁ ద్రిప్పుకొనుచుండునా? కావున నాసుందరి వానియర్ధాంగలక్ష్మియే యై యుండవలయును. అందుచేఁ బరకాంతయగు నామెనుగూర్చి నేను దలపోయుట మహాపాపము. కావున నాప్రసంగ మెట్టులైన మఱచిపోవలయును.........నిజమే కాని యెట్లు మఱవఁగలను? ఆసుందరి నన్నీక్షింపలేదు కాని నాకంటఁబడిన యాసౌందర్యరాశి యిప్పటికిని నాకన్నుల యెదుట నున్నట్టులే యున్నది. ఆహా! ఆదేవదేవుఁ డెంతటి యదృష్టవంతుఁడు? దేవి యొద్ద వాని కేదో గొప్పయుద్యోగ ముండియుండును. అందులో సహజముగా మంచి చాకచక్యముకలవాఁడు. మిక్కిలి రూపసి. యోగ్యమైన యిన్నిసద్గుణము లుండుటచేతనే యేమహారాజకుమారికనో యాతఁడు చేపట్టఁగల్గెనుగాని, యుండ నూరులేక, తినఁ దిండిలేక, యుద్యోగరహితుఁడనై యడవులయందును గొండలయందును దిరుగుచుండు నాయట్టి పరమనిర్భాగ్యున కేతల్లిదండ్రులు తమకన్యక నిచ్చి యామెగొంతుక బలవంతముగఁ గోయఁజూచెదరు? ఒకప్పుడు నేను వివాహమాడఁ బ్రయత్నించినయెడల నే బీదకుటుంబమునకో తగినంత ధనసాహాయ్య మొనర్చి వారి కన్యకను సంపాదింపవలయును గాని మఱియొక విధమగు నాధార మేమియులేదు కదా? అట్లు చేసినయెడల నాసమవయస్కులగు దేవదేవ కుమారదేవాదులలో నాకెంత తలవంపు? కావున నట్టి తుచ్ఛసౌఖ్యమున కాసింపక వివాహేచ్ఛయే సంపూర్ణముగా విడిచి నా జీవితకాలమంతయు బ్రహ్మచర్యవ్రతములతోడనే గడపెదను. యుద్ధానంతరమున దేవి యనుగ్రహమున నాకేదైన నుద్యోగము లభించినయెడల ధనదుపురమునుండి మా ముదుసలితల్లిని గొనివచ్చి యామె సేవచేయుచు నేకశిలానగరమందే కాలము గడపుచుందును. కుమారదేవుఁడు నాసోదరియం దత్యంతానురాగముతో నున్నవాఁడఁట. వానిచర్యకూడ నట్టులే కనఁబడుచున్నది. కావున నేకవీరనుగూర్చి నే నేమియు శ్రమపడ నవసరములేదు."

అని త్రిపురాంతకుఁ డనేకవిధములఁ దన భవిష్యజ్జీవయాత్రనుగూర్చి తలపోసికొనుచుఁ దనగుడారమునకు వచ్చి యందొక యాసనముపై నిశ్చేష్టితుఁడై

కూర్చుండియుండెను. తన ప్రభు వేదో దీర్ఘాలోచనమున నున్నట్లు కనిపెట్టి, వాని వెనుకనున్న వెంకన్న యాతని నేమియు మాటాడింపలేదు. కొంతసేపునకుఁ ద్రిపురాంతకుఁడే తనప్రక్కనున్న వెంకన్నను జూచి,

"వెంకన్నా! చెప్పు! చెప్పు!! క్రొత్తవిశేషము లేమున్నవి?"

"దేవా! నేను వచ్చుచుండఁగా నీసమీపమునందే నూర్గురు పాండ్యసైనికులు నా కంటఁబడిరి."

"వెంకన్నా! అప్పుడే నీకంటఁబడిరా! నీ వేమియు వారితో నధికప్రసంగము చేయలేదుకదా?"

"నే నేమియు నధికప్రసంగము చేయలేదు. వా రెవరో చూడవలయునని చెంతకుఁ బోవుసరికి వారు మాటాడుకొనుచుండినమాటలు నాచెవిని బడినవి."

"అలాగా? చెప్పు! చెప్పు! వారి సంభాషణములోనిరహస్య మేమియో నాకు వినిపింపుము."

"దేవా! ఆరహస్యము తప్పక వినవలసినదే! దేవదేవకుమారదేవు లిరువురును దమ ప్రభువును మోసపుచ్చి తమ్ముఁ గొనివచ్చినారఁట! అందుచే నాయిరువురి నెట్టులైన బలవంతముగఁ బట్టుకొని మరలఁ దమ ప్రభువునొద్దకుఁ గొనిపోవలయునని కొందఱును—ఎవ్వనినైన నొకసైనికుని రహస్యముగ మధురానగరమునకుఁ బంపి యీవృత్తాంతము తమప్రభువునకుఁ దెలియఁజేయవలసియున్నదని కొందఱును—ఈపరివారముపైఁ దిరుగఁబడుటకు మనము నూర్వురమును జాలమా యని మఱికొందఱును దమలోఁ దాము గుసగుసలాడుకొనుచుండిరి. అందుచే మనము జాగ్రత్తపడవలయు నేమోయని తలంచుచున్నాను."

"వెంకన్నా! నిశ్చయముగ నీవు మాకు మహోపకార మొనర్చితివి. ఒకవిధముగా నీ యధికప్రసంగము మాకు లాభించినదని చెప్పవచ్చును. ఈసంగతి దేవదేవకుమారదేవులకుఁ దెలియఁజేసి, తగినయేర్పాటు గావించెదను. నీవింకఁ బొమ్ము."

అని పలికి త్రిపురాంతకుఁడు వెంటనే వానికి సెలవిచ్చి తా నచ్చటినుండి లేచిపోయెను.

ఆయుత్తరక్షణమునందే త్రిపురాంతకుఁడు తన పరివారముకడ కేఁగి, యాయుధపాణులగు నిన్నూర్గురు వీరభటుల నొకయరగంటలో సిద్ధముచేయించి, వారిని వెంటనిడుకొనిపోయి పాండ్యసైనికులు నివసించియున్న గుడారములను ముట్టడించెను. ఆవృత్తాంతము విని దేవదేవకుమారదేవు లిరువురు నచ్చటికిఁ బరుగునఁ జని సంగతి యేమని త్రిపురాంతకు నడుగ నతఁడు వెంకన్నవలనఁ దాను

వినిన క్రమమంతయు వారి కెఱింగించెను. వారును బాండ్యసైనికుల దురాలోచన ముల కాగ్రహించి, త్రిపురాంతకుఁడు చేసిన యుపాయమునకు మిక్కిలి సంతసించిరి. కాని యదివఱకే వారిలో నొకఁడు రహస్యముగ మధురానగరమునకు బయలు దేఱియుండు నను ననుమానము వారి మువ్వురిని మిక్కిలి బాధించుచుండెను.

ఆగుడారములచుట్టును ద్రిపురాంతకుఁడు తనవీరభటులను గడుభద్రముగఁ గాపుంచి, తన సెలవు లేకుండ నొక యీఁగయైనను లోనికిఁ బోవుట కాని పైకి వచ్చుటగాని జరుగరాదని కఠినముగ శాసించి, చీఁకటిపడుచుండఁ దనకుటీరమునకు విచ్చేసెను. సాయంకాలమునుండియుఁ బూర్వపుఁజకచకలు గాని చుఱుకుఁదనము గాని లేక త్రిపురాంతకుఁడు కడుమందముగనే సంచరించుచుండెను. భోజనముసైతము సరిగా నొనర్పక యెవ్వరితోడను మాటాడక, మాటిమాటికిఁ దనలో నేమేమో దీర్ఘాలోచన మొనర్చుచుఁ ద్రిపురాంతకుఁడు తనయనుచరులకందఱికిఁ గ్రొత్తగాఁ గన్పట్టుచున్నందున, నట్లుండుటకుఁ గారణ మేమని వెంకన్నయు, రంగఁడు మొదలగువారును వాని నప్పు డప్పు డడుగుచు వచ్చిరి గాని, యతఁడు చీకాకుతో వారి నావలకుఁ బొమ్మనుచుఁ దగినసమాధాన మేమియుఁ జెప్పలేదు. నాఁటిరాత్రి పండ్రెండుగంటలవఱకు నిద్ర లేక సంతాపితహృదయుఁడై శయ్యపైఁ గూర్చుండుచుఁ బరుండుచు లేచుచు నిటునటుఁ దిరుగుచుఁ గడపి తుద కెట్టులో నిద్రించెను.

ఇంతలోఁ దెల్లవాఱినది. త్రిపురాంతకు డప్పుడే మేల్కని దైవప్రార్థన మొనర్చి, శయ్యపైఁ గూర్చుండినంతనే చేత నొకమూటతో వెంకన్న వానికిఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను తోడనే త్రిపురాంతకుఁడు వానిని జూచి నవ్వుచు—

"వెంకన్నా! నిద్దురకన్నులతో లేచి నీమొగము చూచితిని. నేఁడు నాకేమైన నసంతృప్తికలిగినయెడల నిన్నుఁ జావఁగొట్టెదను జాగ్రత్త."

"దేవా! లాభము కలిగినయెడల నాకుఁ బారితోషిక మిప్పించెదరా? అదికూడ సెలవిండు."

"ఆహా! తప్పక యిచ్చెదను. కాని నీచేతిలోని మూట యేమి?"

"స్వామీ! నేటియుదయమున నామొగము చూచినందువలన మీకుఁ గలిగినలాభ మీమూటయే. దీనిని మీరు పరిగ్రహింపుఁడు."

అని పలుకుచు నతఁ డామూట వానియొడిలోఁ బడవేసెను. తోడనే త్రిపురాంతకుఁడు దానిని విప్పి చూడ నందు బంగారుజరీపనులతోఁ దళతళలాడుచు మహారాజ కుమారులు ధరింపవలసిన విలువలేనిపట్టుదుస్తులు వానికంటఁ బడెను. తోడనే యతఁ డాశ్చర్యచేతస్కుఁడై వెంకన్నను జూచి,

"వెంకన్నా! ఇవి నీకెక్కడనుండి వచ్చినవి? ఎవరికొఱకు?"

"దేవా! ఆసంగతి విన్నవించుకొనెదను. చిత్తగింపుఁడు. నేఁటి ప్రాతఃకాలముననే, నేను లేచి, యోగక్షేమము లరయవలయునని దేవదేవ కుమారదేవుల గుడారమునకుఁ బోయియుంటిని."

"వెంకన్నా! కొంపమునిఁగినట్లు నీవంత ప్రొద్దుననే లేచి వారిగుడారమున కేల పోవలయు? వారి యోగక్షేమముల బాధ్యత నీకెందుకు? పనిలేనియెడల నూరక యొకచోఁ గూర్చుండుటకు నీకుఁ దోఁపదు కాఁబోలు? సరే! తరువాత నేమైనది"

"నేను బోవుసరి కచ్చట నేమో గుసగుసలాడుకొనుచుండిన దేవదేవకుమారదేవు లిరువురు నన్నుఁ బిలచిఁ యీమాటను నాకందిచ్చి రహస్యముగా నాచెవిలో "ఓయీ! యిందలిదుస్తులను ధరించి, యొకమారు దయచేయవలసియున్నదని మీప్రభువుతోఁ జెప్పుము" అని చెప్పి నన్నిచ్చటికిఁ బంపించిరి. తమరు త్వరగా రావలసినపని యున్నదఁట.

"వెంకన్నా! కాలోచితకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని, నే నిప్పుడే వారిదర్శనమున కేఁగెదను గాని యీదుస్తులనుమాత్రము నేను ధరింపలేనోయి! అయినను సంతోషపూర్వకముగ వారొసంగినవస్తువును దిరస్కరించుట కూడదు. కావున నీమూట నాపెట్టెలోఁ బడవేయుము."

"దేవా! అట్లు కాదు. తమ రీదుస్తులను ధరించినచోఁ గన్నులపండుగగాఁ జూడవలయునని నేను ముచ్చటపడుచున్నాను. కాఁబట్టి తమరు ధరింపక తప్పదు."

"ఛీ! దౌర్భాగ్యుఁడా! నీకుఁ గన్నులపండుగ కావలయునా? అధికప్రసంగము చేయక వెంటనే నేను చెప్పినట్లు చేయుము."

"దేవా! తమ రీదుస్తులనుధరించుట కంగీకరింపలేదని వారితో మనవిచేసి యిప్పుడే వచ్చెదను. సెలవా?"

"ఓరి నిర్భాగ్యుఁడా! నీకు బుద్ధిలేదా యేమి? నాతోఁ జెప్పకుండ నీపైని నీవా గుడారమున కేఁగినచో నేమి చేసెదనో చూడు!"

"చిత్తము. తమ రేమిచేసినను జేయవచ్చునుగాని, మీరీదుస్తులను ధరింపనియెడల నాసంగతి వెంటనే తమ కెఱింగింపవలసియున్నదని వారిరువురును నాకు సెలవిచ్చియున్నారు. ఆమీద మీచిత్తము. మీరు వీనిని ధరింపనియెడల వారు స్వయముగావచ్చి ధరింపఁజేసెదరఁట."

"వెంకన్నా! గట్టిచిక్కు తెచ్చితివే! మంచియుపకారమే చేసితివి! ఛీ! ప్రొద్దునసే లేచి నీమొగముఁ జూడఁగూడదు."

"నిజము దేవా! నిజము! నా మొగము చూచినవారి కిట్టిస్థితియే ప్రాప్తమగుచుండును."

అని పలుకఁ ద్రిపురాంతకుఁడు వానినీ జూచి నవ్వుచుఁ గాలోచితకృత్యములు నిర్వర్తించుకొనుటకై లేచెను.

32-వ ప్రకరణము

"నేను దేవదేవుఁడను గాను"

నిర్వర్తితకాలకృత్యుఁడైన తన ప్రభువు బయలుదేరువఱకును వెంకన్న వాని వెంటనే సంచరించుచుండెను. తలఁచినకార్యమును, బట్టినపట్టును గొనసాగువఱకు విడిచిపెట్టని మొండితనముగల వెంకన్న యన్నఁ ద్రిపురాంతకునకు మక్కువ యెక్కువ. వట్టి మొండితనమేకాని, తక్కినవారివలె లేశమును గడుసుఁదనము లేని యమాయకుఁడని జాలిపడి యతఁడు వానికి జనవొసంగి యాదరించుచుండును. ఆనాఁటి యుదయమున వెంకన్న పోరు భరింపలేకయే త్రిపురాంతకుఁ డాడుస్తులను ధరించుట కంగీకరించెనని చెప్పవచ్చును. అదియును గాక, వానిని దాను దాల్పనియెడల దేవదేవకుమారదేవు లిరువురును దన్నుఁగూర్చి దురభిప్రాయ మొందెదరనియుం, మనసు చిన్నపుచ్చుకొనెద రనియు నెంచి తన కణుమాత్రమైన నిష్టము లేకపోయినను ద్రిపురాంతకుఁ డాడుస్తులను ధరించి బయలుదేఱెను. జరీకముల యాకుపచ్చని పట్టుషరాయియు, జలతారుపనులచేఁ జిత్రింపఁబడిన పసుపుపచ్చని పట్టు అంగీయు, ధగధగలాడు గులాబిరంగు పట్టుచెమ్గాయును దాల్చి దక్షిణహస్తమునఁ గల లోకభీకరమగు ఖడ్గరాజము చూపరుల కన్నులకు మిఱుమిట్లుగొలుప, భూలోకమున నవతరించిన లక్ష్మీకుమారుఁడో యన వీరాగ్రేసరుఁ డగుమన త్రిపురాంతకుఁడు తన గుడారమునుండి వెడలి దేవదేవకుమారదేవుల గుడారమును సమీపించెను. చూచుటకు వేయికన్నులైనఁ జాలని యింతటి గంభీరాకారమును, నింతటి సౌందర్యాతిశయమును, దమ ప్రభువునందుఁ గలవని, యిన్నాళ్లకుఁ బోల్చుకొనఁ గల్గితిమని, యాతని యనుచరులెల్లరు వానిని జూచి తమలోఁ దాము ముచ్చటించుకొనసాగిరి. అందుచేతనే వేషభాషలని పెద్దలవాడుక.

అట్లు గుడారమును సమీపించి త్రిపురాంతకుఁడు తటాలున లోనఁ బ్రవేశించి, యచ్చటఁ దనకంటె కెవ్వరును గానరానందున దేవదేవకుమారదేవులు లోపల నున్నారని యూహించి, చెంతనున్న యొక యాసనముపై నధివసించి,

“కుమారదేవా! కుమారదేవా! అని రెండుమూఁడుసారులు పిలిచెను. తోడనే ప్రక్కను వ్రేలాడుచుండిన పటకవాటమును దొలఁగించి, తొలినాఁటి సాయంసమయమున నాతఁడు చూచిన కన్యకావిగ్రహము తటాలున వాని కట్టెదుటకు వచ్చి నిలువంబడి సుందరమందహాసరుచులు వానిమొగముపైఁ బ్రసరింపఁజేయుచు, “మనోహరా! కుమారదేవుఁ డింతసేపువఱకు నిచ్చటనే యుండెనుగదా? మీతోఁ జెప్పకుండ నెచ్చటి కేఁగెను?” అని పలికెను. అట్లు తన కట్టెదుటకు వచ్చి నిలిచిన యాభువనమోహనస్వరూపమును జూచినతోడనే సహజపౌరుషపరాక్రమవంతుఁ డయ్యును త్రిపురాంతకుఁడు వెలవెలఁబోవుచు, నించుక శరీరకంప ముదయింపఁ, జెఱుచెమటల నొడలెల్లఁ జెమ్మగిల్ల నోటమాటలేక చిత్రప్రతిమాకారమును ధరించి యుండెను. ముల్లోకముల జయింపఁగల ప్రతాపవంతునకైనను మాయాశక్తిమయం బగు నొక్క స్త్రీస్వరూపమును జయింపఁ గల్గుట దుర్ఘటము కదా! ఈశ్వరసృష్టియందలి వైచిత్ర్యములో నిదియే ముఖ్యమైనది!

అట్లు త్రిపురాంతకుఁడు కొంతవఱకుఁ దన్మోహనాకారసందర్శన వివర్జితచేష్టుఁడై యుండి, పిదప నించుక ధైర్యము వహించి, యాజగన్మోహినితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

“సుందరీ! నీమాటవలన నీవు దేవదేవుని యర్ధాంగివలెఁ దోఁచుచున్నావు. కాని—”

అని యింక నేమో చెప్పఁబోవుచుండ నామె నవ్వుచు—

“ఔనౌను. నామాటలవలన నేను దేవదేవుని యర్ధాంగివలెఁ గనఁబడుచున్నాను. మీ స్వరూపమువలన మీరీ మహేశ్వరికిఁ బ్రాణవల్లభునివలెఁ గనఁబడుచున్నారు. అబ్బా! ఏమి వైళాకోళము?”

“సుందరీ! ఇది వేళాకోళము గాదు. నేను జెప్పఁబోవునదికూడ నదియే! నా స్వరూపమును జూచి నీవు మోసపోవుచుంటివి గాని, నేను దేవదేవుఁడను గాను. నాపేరు త్రిపురాంతకదేవుఁడు. ఈశ్వరసృష్టివిశేషమున మే మిరువురము నేకాకారులమై జనించితిమి.”

“మనోహరా! ఇది యొక్కటియే కాదు. ఈశ్వరసృష్టియందు పలువిశేషము లున్నవి. మీస్వరూపమును జూచి నేను మోసపోలేదు గాని, యానాఁడు మీరు పల్కిన మాటలను నమ్మికొనినందుల కిట్టిమోసమును గల్గుచున్న నదియే చాలును. దేవదేవాభిధానమును విడిచి, మీ రీత్రిపురాంతక నామధేయమును నేఁడే ధరించుకొంటిరా యేమి? అయిననేమి? మీరు దేవదేవులైనను త్రిపురాంతకదేవులైనను నేను మహేశ్వరిని గావచ్చును గదా?”

ఆమాటలకుఁ ద్రిపురాంతకుఁడు నవ్వుచు—

"సుందరీ! గట్టిచిక్కు తటస్థించినది. నాస్వరూపవిశేషము నామాటలను నిన్ను విశ్వసింపనీయకున్నది. నేనేమి చేయఁగలను. కొంచెముసేపువఱకు నీకట్టి మతిభ్రమమును గట్టిపెట్టినయెడల దేవదేవుఁడు వచ్చినంతనే నీసందేహము నివృత్తి కాఁగలదు. వారెవ్వరును లేనప్పుడు నే నీగుడారమునఁ బ్రవేశించి మహాపరాధ మొనర్చితిని. నన్ను క్షమింపుము."

"అపరాధమా? క్షమింపవలయునా? రామరామ! ఎంత యమాయికము! దేవదేవుఁడు వచ్చినంతనే నాసందేహము తీరుననుచున్నారా? సరే బాగున్నది. *ఒక్క స్వరూపముగల యిరువురుపురుషు లున్నప్పుడు—ఒక స్వరూపముగల యిరువురు స్త్రీలుగూడ నుండవచ్చును గదా? అందుచే దేవదేవుని వరించిన మహేశ్వరి వేఱు త్రిపురాంతకుని వరించిన మహేశ్వరి వేఱు. మే మిరువురము నొక్కటియే యాకారముకలవారము. ఈయుక్తికి మీరేమి సమాధానము చెప్పఁగలరు?"

"మహేశ్వరీ! నేనంత యుక్తిపరుఁడనుగాను. కాని నన్నిదివఱకేమహేశ్వరియును వరింపలేదు. అందుచే—"

అని యింక నేమేమో చెప్పఁబోవుచుండఁ దటాలున కుమారదేవుఁ డాగుడారములోఁ బ్రవేశించుటచేత వారి సంభాషణమునకు భంగము జనించెను. తోడనే మహేశ్వరియు నాపటకవాటమును దాఁటి లోనికిఁబోయెను. కుమారదేవుఁ డట్లు ప్రవేశించినతోడనే చిఱునవ్వు నవ్వుచు—

"బావా! యిచ్చట నేమి చేయుచున్నావు?"

"ఏమియును లేదు గాని దేవదేవుఁ డెచ్చట నున్నాఁడు?"

"దేవదేవుఁడా? గుడారములోఁ గూర్చుండి ప్రియురాలితో ముచ్చటలాడుకొనుచున్నాఁడు."

ఆమాటలు తెరచాటుననే నిలువఁబడియున్న మహేశ్వరి విని నవ్వుచు—

"అన్నయా! మీరాయన నిప్పుడు దేవదేవా యని పిలువకుఁడు. త్రిపురాంతకుఁడని పేరు మార్చుకొనినారఁట."

"ఆలాగా! అమ్మాయీ! నా కాసంగతి తెలియదు. గడియ కొక పేరు, గడియ కొకవేషము వీనికి నైజములు కాఁబోలు."

అని త్రిపురాంతకునిఁ జూచి మఱింత నవ్వుచు—

"బావా! చాలుఁ జాలు! ఇంక లెమ్ము. చేయవలసినకార్యము లనేకములుండఁగా నిచ్చటఁ గూర్చుండి పరిహాసము లాడుచుంటివా?"

అని పలుకుచు వానిచేయి పట్టుకొని గుడారమువెలుపలికిఁ దీసికొనిపోయెను. ఇరువురును గలసి పాండ్యసైన్యముకడకుఁ బోవుచుండఁగాఁ ద్రిపురాంతకుఁడు

కుమారదేవునితో నేమో చెప్పుట కుద్యుక్తమించెను. కాని, యింతలో దేవదేవుఁ డచ్చటికి వచ్చి వారిని గలసికొనుటచేతఁ దాను మాటాడఁదలఁచిన యంశమున కది యదనుగాదని యూరకుండెను. దేవదేవుఁ డచ్చటికి వచ్చి వారిరువురినిఁ జూచి నవ్వుచుండఁ, గుమారదేవుఁ డేదో కనుసంజ్ఞ చేసి యామందహాసమును మాన్పించెను. అప్పుడు దేవదేవుఁడు త్రిపురాంతకునిఁ జూచి—

"దేవా! మన మిప్పుడు చేయవలసినకార్య మేమో మీరూహించినారా?"

"నే నేమియు నూహింపలేదు. మీ రెట్లు చెప్పిన నట్లు చేసెదను."

"నేడో రేపో పాండ్యసైన్యములు వచ్చునని నా కనుమానముగా నున్నది. అందుచే మన మీనూర్గురు ఖైదీల నెంతకాలము కాచుకొనియుండఁగలము. కావున వీరియొద్దనున్న నాయుధపరంపర గైకొని విడిచిపెట్టుటయే యుత్తమ మని తోఁచుచున్నది. మీ రేమందురు?"

"ఆయుధపరంపర గైకొనవచ్చును గాని, పాండ్యరాజువచ్చువరకు మాత్రము వీరిని విడిచిపెట్టఁగూడదు."

అని మాటాడుకొనుచు వారు మువ్వురు నాప్రదేశమును సమీపించిరి.

33-వ ప్రకరణము.

భవిష్యత్ప్రయత్నము

ఆయుధములను వాహనాదులను దమ స్వాధీన మొనర్చుకొనుటయే కాక, ఖైదీగాఁ బట్టువడిన ప్రతాపదేవునిఁగూడ నచ్చటనుండి వేరుచేసి, కుమారదేవాదులు తమ పరివారమున కప్పగించిరి. ఏక్షణమునఁ బాండ్యరాజు సైన్యములతో వచ్చి పైనిఁబడునో యను ననుమానముచే, నామువ్వురు రాజకుమారులును బ్రతిక్షణమును బరివారముతోఁడ యుద్ధసన్నద్ధులయియే యుండుచుండిరి. ఏకశిలానగరమునకు ధన్నుఁడు బయలుదేరినదిమొదలు మూఁడు నాలుగుదినములవఱకు దేవియొద్దనుండి ప్రత్యుత్తరముగాని, సైన్యముగాని రాలేదు. దేవదేవకుమారదేవు లిరువురు నీవిషయమునుగూర్చియే యామూఁడు నాలుగుదినములును దీర్ఘముగ నాలోచించుచు, సాంగ్రామిక ప్రయత్నములలోఁ దమకన్న పదిరెట్లుగ నెక్కువ యనుభవము గల త్రిపురాంతకునితోఁ గార్యక్రమమునుగూర్చి యోచింపసాగిరి. కాని, తన మనసునకుఁ దగినంత స్వస్థత లేనందున నొకప్పుడు వారి ప్రశ్నల కేదో యొక సమాధానము చెప్పుచుండుటయు, మఱియొకప్పుడు మీసెలవు ప్రకారము నడచుకొనవలసినవాఁడనే కాని, యంత దీర్ఘాలోచనపరుఁడనుమాత్రము కానని ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటయుఁ ద్రిపురాంతకుఁడు జరుపుచు వచ్చెను.

ఒకనాటిసాయంకాలమునఁ ద్రిపురాంతకుఁడు తనగుడారమున నొంటరిగఁ గూర్చుండి తనలో నేమో యాలోచించుకొనుచుండ, దేవదేవుఁ డచ్చటఁ బ్రవేశించి కట్టెదుట నిలిచి నమస్కరించెను. త్రిపురాంతకుఁడును వానిని సుఖాసీను నొనరించి, విశేషమేమి యని యడుగ దేవదేవుఁడు వానితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

"ఆర్యా! విశేషము లేవియును లేవు. నేఁటికి రెండుమూఁడుదినముల క్రిందట మేము లేనప్పుడు తమరు మాగుడారములోఁ బ్రవేశించి—"

అని యింక నేమో చెప్పఁబోవుసరికి, త్రిపురాంతకుఁ డాకస్మికముగఁ దెల్లవోయి, మహాపరాధము చేసినవానివలె నిటునటుఁ జూచుచు వెలవెలఁ బోవసాగును. అది కనిపెట్టి దేవదేవుఁడు—

"తమ కీయాశ్చర్యమేల? నా ప్రియురాలే నాతోఁ జెప్పుచున్నది. ఆమె యబద్ధమాడునదికాదు—"

"దేవదేవా? అబద్ధమని నేను చెప్పలేదు. నావలన నట్టియపరాధము జరిగినమాట వాస్తవమే! త్వరగా రమ్మని కబురంపుటచేత మీ రిరువురును గుడారములో నుందురనియే భావించి తటాలున నేను లోనఁ బ్రవేశించితిని."

"ఔను. దయచేయవలసినదని మీకుఁ గబురంపించితిమి గాని యాకస్మికముగఁ బాండ్యసైన్యమునొద్దకుఁ బోవలసివచ్చుటచేత వెంటనే మిమ్ము దర్శింపలేక పోయితిమి."

"దేవదేవా! అందుచేతనే యింతవఱకు వచ్చినది. ఆకారవిశేషమువలననేకాక, మీరొసంగిన దుస్తులవలనఁగూడ మహేశ్వరి నన్నుఁజూచి పూర్తిగా భ్రమపడి మోసపోయినది. అంతియెకాని, యీశ్వరసాక్షిగ నే నెట్టి దురుద్దేశమును వహింపలేదు. ఈవిషయములో నన్ను విశ్వసింపవలసినదని వినయముగఁ బ్రార్థించుచున్నాను."

"దేవా! మీయందు నాకట్టి దురుద్దేశ మేమియును లేదు. మహేశ్వరి మీయం దంత యనురాగముతో నుండ మీరేల యామెను బరిగ్రహింపఁగూడదు? నే నింక నామెను వివాహమాడలేదుకదా?"

"రామ! రామ! దేవదేవా! నేను మూర్ఖుఁడనుగాను. కేవల మోహాంధుఁడను గాను. వివాహము కాకపోయినను నీవు చేపట్టనెంచిన కన్యకను గన్నెత్తియైన నే నీక్షింపవచ్చునా? తప్పు! తప్పు! నీ వట్లనఁగూడదు."

"నిజమే కాని, మీయాకారము చూచి మోసపోయియో లేక మఱేకారణముచేతనో, మీయందు మోహబుద్ధివహించిన మహేశ్వరిని జేపట్టుట నా కింక నిష్టములేదు. కావున క్షమింపవలయును. మీ రామెను దయతోఁ బరిగ్రహించినచో సంతోషమే! లేనియెడల నే నామెను విడిచిపెట్టుచున్నాను."

"దేవదేవా! నీ వింకను బాలుఁడవు. లోకానుభవము లేనివాఁడవు. అందుచే లోక మేమని నిందించునో యని జంకక యట్లు తొందరపడుచున్నావు. పాప మా మహేశ్వరి యెవ్వతెయోకాని, యేపాప మెఱుఁగని యామెను నీ వట్లు విడిచి పెట్టినయెడల దిక్కులేనిదై యాదీనురాలు ఇంతకును గారకుండ నగు నాయం దుసురుమని యెంత యేడ్చునోకదా? అబ్బాయీ! ఆమహాపాతకమును నా మెడకుఁ జుట్టవలయుననియా నీ ప్రయత్నము? ఇఁక నెన్నఁడు మీగుడారము నకు నేను రాను. జరిగినదానిని బాటింపక నన్ను మన్నింపుము."

"దేవా! ఆమహాపాతకము మీ మెడకుఁ జుట్టుకొనకుండ మీ రామహేశ్వరి నేల పరిగ్రహింపరాదు?"

అని పలుకుటయుఁ ద్రిపురాంతకుఁ డేమో ప్రత్యుత్తర మీయ నుద్యమించు చుండఁ దటాలున కుమారదేవుఁడుఁగూడఁ బరుగుపరుగునవచ్చి యాగుడారములోఁ బ్రవేశించెను. దేవదేవ త్రిపురాంతకదేవు లిరువురును దమసంభాషణ మంతతో నాపివేసి, యత్యాతురతతోఁ బరుగెత్తివచ్చిన కుమారదేవుని మొగమువైపు చూడసాగిరి. అచ్చటఁ బ్రవేశించుటయె తడవుగఁ గుమారదేవుఁడు నిట్టూర్పులు విడుచుచు "త్రిపురాంతకా! త్రిపురాంతకా! శత్రువులు వచ్చుచున్నారు. మన మింకఁ ద్వరపడవలయును." అని యాతురతతోఁ జెప్పెను. తోడనే యతఁడు తుళ్లిపడి కుమారదేవునితో నిట్లు ప్రసంగించెను.

"కుమారదేవా! మన మనుకొనినట్లు పాండ్యరాజే వచ్చుచున్నవాఁడా? ఈసంగతి నీ కెట్లు తెలిసినది?"

"మన మంపించిన గూఢచారులు వచ్చి యిప్పుడే నాతోఁ జెప్పినారు. పాండ్య రాజు దాదాపుగఁ బదునైదువేల సైన్యముతో బయలుదేఱి మనవైపునకే వచ్చు చున్నాఁడఁట! తెల్లవారుసరికి మనలను సమీపింపవచ్చునఁట. ఇంక మనకుఁ గర్తవ్యమేమో నిర్ణయింపుము."

"కుమారదేవా! నాసైనికులందఱు నించుమించుగ నేనూర్గురికన్న మించియుం డరు. ఎంతటి రణనిపుణులైనను బహిరంగప్రదేశమున వీరిని వెంటనిడుకొని బదివేలసైన్యము నెదిరించుట యించుక కష్టసాధ్యము. ఏమిచేయవలయును? ఏకశిలానగరమువంక మనమంపిన గూఢచారు లింకను రాలేదుకదా?

"ఏదీ? వారిజాడ యింకను గానరాలేదు."

"కుమారదేవా! మనమిప్పుడు క్రొత్తగాఁజేయవలసిన యుద్ధప్రయత్నము లేవియును లేవు. ప్రతినిమిషమును మనసైనికులు యుద్ధసన్నద్ధు లయియేయుండుచున్నారు.

శత్రుసైన్య మెంతయున్నను మనము నిర్భయముగా నెదిరింత మనుకొందము. కాని, మనసామానులను మహేశ్వరినిమాత్రము జాగ్రత్తగా రక్షించుట కుపాయ మాలోచింపవలసియున్నది. ఏమి? నిజమేనా?"

"నిజమే! నీవు కేవలమును మహేశ్వరీధ్యానరతుండవై యుండుటచేతఁ జక్కని యుపాయము నీకు స్ఫురింపకున్నది, అందుచేత నా కొకసాధనము పొడగట్టు చున్నది వినుము. ఇప్పుడు నాలుగైదుగంటలకన్న నెక్కుడు వేళగాదు. తురంగారోహణమున నిపుణుఁడైన యొకచారుని మన మిప్పు డేకశిలానగరము నకుఁ బంపినయెడల నతఁడు రాత్రి భోజనమువేళకుఁ బూర్వమే దేవిని దర్శింపఁగలఁడు. దేవియు నొక గంటకాలములో సైన్యముల సిద్ధము చేయించి, యధమపక్షము పండ్రెండుగంటలకుఁ బంపించినను రేపుదయ మే డెనిమిదిగంట లకు మన కందఁగలవు. అంతవరకు జరుగకుండ మార్గమధ్యముననే దేవి పంపిం చిన సైన్యములు మనచారున కెదురుపడవచ్చునని నాకు ధైర్యము తోఁచు చున్నది."

"కుమారదేవా! అట్లు లెదురుపడినయెడల మన మదృష్టవంతులమే! కాని కీడెంచి మేలెంచవలయును గదా? రేపుదయమునకుఁ గూడ దేవిసైన్యములు మన కంద నిచో మన మేమి చేయవలసియున్నదో మొదటఁ జెప్పుము."

"అన్నా! బావా! మహేశ్వరిని గూర్చినభయము నిన్ను మిక్కుటముగ బాధించు చున్నది. ఆమె కెట్టియాపదయు రాకుండఁ గాపాడుభారము నేను వహించు చున్నాను. కావున నీ సందేహమును విడిచి లేచి రమ్ము."

అందు కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయక త్రిపురాంతకుఁడు మోము వంచు కొని యూరకుండెను.

34-వ ప్రకరణము

ఆంధ్రవీరులసమరోత్సాహము

భక్తివిశ్వాసములును, దలఁచినకార్యమునందు మిక్కిలి పట్టుదలయుఁ గల వాఁ డగుటచే వెంకన్నయే నాఁటిసాయంకాలమున రుద్రమదేవియొద్దకుఁ బంపఁ బడుటకుఁ ద్రిపురాంతకాదులచే నిర్ణయింపఁబడెను. వానివెంట ఖైదీయైనఁ బ్రతాపదేవుని, మహేశ్వరిని, సామానులను భద్రముగా నేకశిలానగరమునకుఁ బంపివేయవలయునని మొదట వారు భావించిరి గాని, యట్లు పంపినయెడల వెంక న్నకుఁ గొంతపరివారమును సాహాయ్యముగా నీయవలసియున్న దనియు, మొదలే స్వల్పమైయున్న తమసైన్యములో నింకను దగ్గించినయెడల శత్రువుల నెదుర్కొ

నుట దుర్ఘటమనియు నూహించి కుమారదేవాదు అట్లు చేయలేదు. సైన్య మత్యం తావశ్యకమై యున్నదనియు, నుత్తరక్షణమునఁ బంపకున్నఁ జిక్కుచిక్కులు తటస్థించు ననియు, నెంతమాత్రమును జాల మొనర్పరాదనియు మొదలగుసంగతులతోఁ గుమారదేవుఁడు రుద్రమదేవికి వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరమును గైకొని, వెంకన్న తురంగారూఢుఁడై నాఁటిసాయంకాలముననే యేకశిలానగరమునకు బయలుదేరెను.

నాఁటిరాత్రి త్రిపురాంతకాదులు తమపరివార మంతటితోఁగూడఁ బెందలికడనే భోజనము లొనరించి, స్వకార్యనిర్వహణమునం దప్రమత్తులై సంచరింపఁ జొచ్చిరి. తమతమ యాయుధములును వాహనాదులు నెవరికి వారు సిద్ధ మొనరించుకొని సైనికులందఱు నత్యుత్సాహముతో శత్రువులకొఱ కెదురుచూచుచుండిరి. పాండ్యసైనికులు నిరాయుధులై యుండుటచే వారివలనఁ దమకెట్టి ప్రయాసమును గలుగనేర దనియు, నింక వారిగుడారములచుట్టును దమవీరభటులను గాపుంచుట యనవసర మనియు, నవసరమైనను దమ కట్టియవకాశము లేశమును లేదనియు నెంచి కుమారదేవాదు లా నూర్వురను విడిచిపెట్టి యిష్టమువచ్చినయెడకుఁ బొమ్మనిరి. బ్రతుకుజీవుఁడా యని వారును దత్ప్రదేశమును విడిచి యెందేనియుం బోయిరి. ఆనాఁటి రాత్రి యంతయు నిద్ర యెట్టిదో యెఱుఁగక యావీరరాజకుమారులు మువ్వురును దత్ప్రాంతమం దంతట వాహనారూఢులై సంచరించుచుఁ జీమ చిటుక్కుమన్న శత్రుసైన్యము వచ్చుచున్నట్లు భావించి త్రుళ్లిపడుచుఁ దెల్లవాఱుజామువఱకును గడపిరి.

నిశాసమయము గడచిపోవుచున్నకొలఁదిని దమతమ హృదయాందోళనములును రణోత్సాహమును నంతకంత కధికమగుచుండుటచేఁ దెల్లవారుజామైనంతనే దేవదేవాదులు శత్రువులువచ్చి తమపైఁ బడుచున్నట్టులే భావించి, పూర్వముకన్న నెక్కుడు చుఱుకుఁదనమును జాగరూకతయు వహించి, తమసైన్యమునకు భద్రమని హెచ్చరిక కూర్ప నారంభించిరి. అఖండముగ వెలుగుచుండిన యచ్చటి కరదీపికలకాంతిలో నా మామిడితోఁటలో గుడారములచుట్టును దిరుగుచుండిన త్రిపురాంతకుఁడు తనకేమో యనుమానము తోఁచినందునఁ దమలో నేవిషయమునుగూర్చియో దీర్ఘముగ నాలోచించుచుండిన దేవదేవకుమారదేవులయొద్దకుఁ దటాలునఁ బరుగెత్తుకువచ్చి యిట్లు ప్రసంగింప నారంభించెను.

"కుమారదేవా! విను! విను! దూరమునుండి యేదో జనులయలుకుడు నాకు వినవచ్చుచున్నది. ఏమి? ఔనా? లేదా?"

"త్రిపురాంతకా! లేకపోలేదు. మేముగూడ నావిషయమునుగూర్చియే యాలోచించుచున్నాము. ఆయలుకుడు స్పష్టముగానే వినవచ్చుచున్నది. శత్రుసైన్యమే వచ్చుచున్నయెడల నాశబ్దమంతకంత కధికమై మనకు మఱింత స్పష్టముగా విన

బడవలసియుండెను. కాని యరగంటసేపైనను వది యొక్కరీతిగానే యున్నది. ఒకవేళ నాయులుకుడు మనము విడిచిపెట్టిన నూర్వురుపాండ్యసైనికులదై యుండును. ఈరాత్రి గడపి తెల్లవాఱినంతనే బయలుదేరిపోవలయు నని యూహించి వారీచుట్టుప్రక్కలనే యెచ్చటనో బసచేసికొని యుండియుందురు."

"కుమారదేవా! అట్లనుకొనుటకుఁ గూడ వీలులేదు. అయులుక దేదో మహోపద్రవకరమైనదియె కావలయును. ఇది నిశ్చయము."

అని పలికి, త్రిపురాంతకుడు తనయనుమానము తీరనందునఁ గొంచెము ముందునకుఁ దనగుఱ్ఱమును నడపించి ప్రక్కకుఁ దొంగిలొంగి చూచుచు" దేవదేవా! కుమారదేవా! చూడుఁడు! చూడుఁడు! ఈకటికిచీఁకటిలోఁ గనుచూపు మేరనుండి యేదో చిన్నదీపమువలె మెరయుచు నాకంటఁ బడుచున్నది?" అని యాతురతతోఁ బలికినంతనే, వారిరువురునుగూడ నాతనిని సమీపించి యాప్రక్క పరిశీలింపసాగిరి. అప్పుడు మెఱుగుడుపురుగువలె నొకచిన్నవెలుతురు మిణుకుమిణుకులాడుచు, వారికంటికిఁ గానవచ్చుచుండెను, అది మెఱుగుడుపురుగే యని మొదట వారు భ్రాంతిపడిరి; కాని, యంతకంత కావెలుఁ గధికమై తమకు మఱింతస్పష్టముగఁ గానవచ్చుచుండినందున వారు దీపపుఁగాంతియే యని నిశ్చయించుకొనిరి. వేలకొలఁదికరదీపికాకాంతులు కానరానందున నాచిన్నివెలుతురు శత్రుసేనాగమనచిహ్నముమాత్రము కాదని దేవదేవాదులుపోల్చుకొని యావంకకే నిదానించి చూచుచుండఁ గొంతసేపున కావెలుగు గుర్తించుట కనుకూలమగునట్లుగా వారిని సమీపించెను. అందువలన, నొకచేతియందు దివిటియును, రెండవచేతియందుఁ గరవాలమును గళ్లెమును గైకొని, తురంగారూఢుఁడై యొకపురుషుఁడు మామిడిచెట్ల మధ్యనుండి పరుగున వచ్చుచున్నట్లు వారు వెంటనే కనిపెట్టి, యాముగ్వురును వానికెదురుగాఁ బరుగెత్తసాగిరి. అదిచూచి యావచ్చుచున్న పురుషుఁడు దూరమునుండియే "కుమారదేవా! త్రిపురాంతకదేవా! నన్నుఁ జంపివేయకుఁడు. నేను మీశత్రువుఁడను గాను. వెంకన్నను, వెంకన్నను?'' అని బిగ్గరగఁ గేకలిడుచు వారిని గలిసికొనెను. అట్లు కలిసికొని వారు తన్నేమియుఁ బ్రశ్నింప నవసరము లేకయే వెంకన్న నిట్టూర్పులు విడుచుచు, "ఓవీరపురుషులారా! లెండు! లెండు! త్వరపడుఁడు! దేవిపంపించిన మన యైదువేలసైన్యములకును, పాండ్యరాజుతో వచ్చిన పదివేలసైన్యములకును నీసమీపమునందే ఘోరసంగ్రామము జరుగుచున్నది. మొట్టమొదట మనసైన్యములే మీపైఁబడవచ్చుచుండిన పాండ్యసేనల నడ్డగించినవి. ఈయైదువేలసైన్యములకును గుమారదేవత్రిపురాంతకదేవుల నాయకులుగా నియమింపవలసిన దని దేవి ఛన్నునితో సెలవిచ్చెనఁట! మాండలికరాజసైన్యములును దేవగిరియాదవసైన్యములును గలిసి దాదాపుగ మూఁడులక్షలశత్రుసైన్యము లొకటిరెండుదినములలో నేకశిలానగరమును ముట్టడింపవచ్చుచున్న వని గూఢ

చారులవలనఁ దెలియవచ్చుటచేతఁ దత్ప్రయత్నములయందుఁ బూర్తిగ నిమగ్నురైయున్న రుద్రాంబ మనకుఁ ద్వరగా సైన్యసాహాయ్య మొనర్పఁజాలకపోయినది. ఇప్పుడైనను గార్యము మించిపోలేదు. ఛన్నుఁ డొక్కఁడె నాయకుఁడై మన సైన్యముల నడపించుచున్నాఁడు. రండు! రండు! ఆలస్యము వలదు.” అని పలికినంతనే కుమారదేవత్రిపురాంతకదేవులు వెంకన్నవలన సంగతు లన్నియు విని, సంభ్రమాయత్తచిత్తులై నూర్వురుభటులతో దేవదేవు నాగుడారములయొద్దఁ గాపుంచి తక్కిన సైన్యములోఁ దడవుసేయక వెంటనే యచ్చటినుండి పరువెత్త సాగిరి.

అట్లు పరువెత్తుచు నామామిడితోఁటను విడిచి రమారమి యొక మైలుదూరము గడచినంతనే విశాలమగు నొక మైదానమున గాఢాంధకారమునందుఁ గరదీపికా కాంతులసాహాయ్యముతో ఘోరసంగ్రామ మొనరించుచుండిన యుభయసైన్యములను నావీర కుమారశేఖరులు చూచిరి. చూచుటయె తడవుగ నావీరకుంజరు లిరువురును దమపరివారముతోఁగూడ రెప్పపాటునఁ బాండ్యసైన్య సరోవర మధ్యంబునకు విజృంభించి యల్లకల్లోల మొనర్చుచుఁ గ్రీడావిహార మొనర్ప నారంభించిరి. ఆంధ్రవీరశేఖరులు సాహవ కళాధురంధరులు నగుకుమారదేవ త్రిపురాంతకదేవు లిరువురును దమకు నాయకులై వచ్చిరనువార్త వినినంతనే దేవిసైన్యములకుఁ గల్గిన సంభ్రమమును రణోత్సాహము నెంత వర్ణింపఁగలము!

35-వ ప్రకరణము

భయంకరసంగ్రామము

అపరిమిత సేనాసమన్వితమగు స్వామిద్రోహ మాండలికరాజమండలము సాహాయ్యముగాఁ ద్రిలింగసామ్రాజ్యతృష్ణాయత్తస్వాంతుఁడై యాంధ్రదేశమునకు దీర్ఘశత్రువైన దేవగిరిప్రభువు మహాదేవరాజు, మొత్తముపై దాదాపుగ మూఁడు లక్షల సైన్యముతో దండెత్తివచ్చి, యేకశిలానగరదుర్గమును ముట్టడించెను. తీర్థయాత్రనుండి తిరిగి వచ్చినదిమొదలుగ యుద్ధసన్నాహములయందుఁ బూర్తిగ నిమగ్నయైన, స్వామిద్రోహులశిక్షించి యాంధ్రరాజ్యమును నిశ్శత్రుకముగ నొనర్ప దేవి విశ్వప్రయత్న మొనర్చుచుండెనని చెప్పవచ్చును. కుమారదేవునియునికిని గూర్చి నిజమైన సమాచారము తనకుఁ దెలియనంతవరకు నామె యుద్ధప్రయత్నములలోఁ గొంచెముగ నశ్రద్ధ వహించెను గాని, యాతఁడు సజీవుఁడై యుండుటయే కాక శత్రుమధ్యమునుండి తప్పించుకొనివచ్చినాఁడనుసంగతి ఛన్నునివలన విని నంతనే యామెకుఁ గల్గిన బ్రహ్మానందమును, రణోత్సాహమును వర్ణనాతీతములు.

మాసముదినములకుఁ బూర్వమే దేవి తన్ను భక్తివిశ్వాసములతో సేవించు సామంతభూకాంతుల కెల్లరకు యుద్ధసంసిద్ధులగునట్లు లాజ్ఞాపించి, యేకశిలానగరమునఁగూడఁ దత్ప్రయత్నములను జాలవఱకుఁ బూర్తిగావించెను. ఆమె యాజ్ఞాను

సారముగ మంత్రులును, సేనానాయకులును, సరదారులును నత్యంతరణోత్సాహ
మున రాత్రింబవళ్లు నిద్రాహారములులేకుండఁ బనిచేసి, సమరసన్నాహ మతిజాగ
రూకతతో నిర్వర్తించిరి. రుద్రాంబ యేకశిలానగరమునకుఁ జుట్టును గంపకోటను
గట్టించెను. దీనికి లోతట్టున మట్టికోటను గట్టించెను. దీనిచుట్టును గొప్పయగడ్తను
ద్రవ్వించెను. భూమి కోటకు గవనులు 8ం యును, దిడ్లు 18 యును, పుట్ట
కోటకు గవనులు 4 ను, దిడ్లు 8 యును, రాతికోటకు, లోతట్టున రాతిసోపాన
ములును బెట్టించి, అలంగముమీఁదఁ దన బంధువర్గములోని వీరభటులనుండ నియో
గించి, తక్కిన బంధువర్గమునంతటిని రాతికోటకు లోతట్టున నున్న యిటుక
కోటలోనుండ విధియించెను. కొమ్ము 1 కి నిద్దఱును, బురుజు 1 కి నేఁబదుగురును,
దిడ్డి 1 కి నూర్వురును, గవను 1 కి నేనూర్వురును, వీరభటులను గాపుపెట్టెను. ఆ
యేర్పాటులను, రుద్రాంబ ధైర్యసాహసములను జూచి, గుండెలు బాదుకొనుచు,
దేవాసురులకైన నీయేకశిలానగర దుర్గమును భేదించుట యశక్య మశక్య మని
ప్రజ లెల్లరుఁ జెప్పుకొనుచు వేనోళ్ల శ్లాఘించుచుండిరి. స్త్రీయయ్యు సహజమగు
భీతి లేశమునులేక, వీరపురుషోచితమగు వేషమును ధరించి, మహిషాసురమర్దనివలెఁ
జూపరులకు భీకరాకారయై నియమితస్థానముల సేనానాయకుల భద్రముగఁ
గాపుంచి, మొత్తముపై నున్న లక్షసైన్యమునకును దానే నాయకురాలై రుద్రాంబ
స్వయముగానే నడిపించుచుండెను. కాని, యసంఖ్యాకములయిన సైన్యములతో
వచ్చిన మహాశూరశిఖామణియగు మహాదేవరాజుకోటను ముట్టడించి, పదునాలుగు
దినములవఱకు మిక్కిలి పట్టుదలతో ఘోరసంగ్రామ మొనరించి, యధిక ప్రయాస
ముతో నెట్టులెట్టులో దుర్గముచుట్టును గట్టఁబడిన కంపకోట మొదలగు మూఁడు
నాలుగుకోటలను బూర్తిగ నిర్మూలముగావించి, యేకశిలానగర ప్రాకారద్వయము
లను సమీపించి వాన్నిని దాఁకఁగల్గెను.

పదునైదవనాఁ డుదయమున నుభయపక్షములకును బూర్వముకన్న ఘోర
సంగ్రామ మారంభించెను. వెలమలు కమ్మలు రెడ్లు పద్మనాయకులు మున్నగు నాంధ్ర
వీరకుమారుల ప్రతాపానలకీలికామాలికల మ్రగ్గి యాపదునాలుగుదినములలోఁ దన
సైన్యసర్వస్వమున నించుమించుగ సమభాగము నశించిపోయినను, నిక్కనొక్క
ప్రాకారము భేదించినచోఁ గోటలోఁ బ్రవేశింపవచ్చు నను పేరాసగొని, యంత
వఱకుఁ దా నొనర్పఁగల్గినదానిని దలంచుకొని, ప్రోత్సాహమువహించి పట్టినపంత
మును విడక, యొకటిరెండుదినములలోఁ ద్రిలింగసామ్రాజ్యపీఠముపైఁ దాను
పట్టాభిషిక్తుఁ డగుటయో లేక, యేకశిలానగర కారాగారమున బంధింపఁబడు
టయో జరుగవలసియున్నదని దేవగిరిప్రభువు దృఢముగా నిశ్చయించుకొనెను.
వాని యాజ్ఞానుసారముగ యాదవసైన్యములు ప్రాణాశ విడిచి, విజృంభించి, గుభిల్లు
గుభిల్లునఁ బ్రాకారములను బగులఁగొట్ట నారంభించెను. పైనుండి యాంధ్రవీరులు
వర్షించునగ్నివర్షములను, బాణవర్షములను, శిలావర్షములను, లేశమును సరకు

సేయక, ప్రాకారముచుట్టు నగాధమైయున్న యగడ్తను బూడ్చివేయువారును, నిచ్చెనలపైఁబై కెగబ్రాకువారును, గోటద్వారములఁ ద్రవ్వ నుద్యమించువారునై యాదవవీరులెల్లరు దమతమ ధైర్యసాహసముల వివిధగతులఁ బ్రకటించుచుండిరి. అట్లు భయంకరసంగ్రామ మొనర్చుచు మధ్యాహ్నము పండ్రెండుగంట లగుసరికిఁ గోటచుట్టునున్న కందకము సగము పూడ్చివేయుటయేకాక, యాదవసైన్యము లుత్తరద్వారమును బూర్తిగఁ దమస్వాధీన మొనర్చుకొనఁగలిగెను.

ఈ యుపద్రవములన్నియుఁ జూచి దేవి కించి ద్భీతి వహించి, బొంగరము వలెఁ గోటబురుజులపై సంచరించుచు నందందుఁ గల సేనానాయకులను సైనికులను బ్రోత్సాహపఱచుచు "లెండు! లెండు! వెనుదీయకుఁడు! శత్రువుల యార్భాటములు మితిమీరుచున్నవి. మీదుర్గమును, మీరాజ్యమును, మీప్రజలను మీరు కాపాడుకొనుఁడు. ఆంధ్రవీరులు పిరికిపందలగు యాదవులను సైతము నెదిరింపఁజాలరని యసమర్థు లని శాశ్వతాపయశమును బొందకుఁడు! తుచ్ఛసౌఖ్యముల కాసింపక, ప్రాణముల లక్షింపక. పౌరుషప్రధానులై యాంధ్రసామ్రాజ్యమో! వీరస్వర్గసామ్రాజ్యమో! యభిలషింపుఁడు!'' అని పలుకుచు హెచ్చరింపఁ జొచ్చెను. అంతలో విడువక రుద్రాంబ, గవినీలను రప్పించి, బురుజులపై కెక్కించి, పలనాటివీరచరిత్రమునందలి వీరరసస్ఫురితకథావిధానములను వారిచే మనోహరముగఁ బాడింప నారంభించెను.

''మముఁజూడునాయఁడా! మాలావుకొలఁది, మముఁజూడు బ్రహ్మన్న మాశౌర్యపటిమ
సింధురంబులమీఁదఁ జెన్నుగా దుమికి, కుంభస్థలంబులు క్రుంగఁజేసెదము
కొదమసింగంబులఁ గూలఁ ద్రోచెదము, గండభేరుండాల ఖండింతు మలుక
వాయువుఁ బోనీక వడి నాపఁ గలము, జాతవేదునిఁ బట్టి చమిరి వైచెదము
ఘనసముద్రముఁజొచ్చి కలఁగఁజేసెదము, కుంభినిఁ గాళ్లతోఁ గ్రుంగఁదన్నెదము
కులగిరు లైనను గొట్టి వైచెదము, గురిజాలనేలెడు కువలయేశ్వరునిఁ
గొలపగకైపట్టి క్రొవ్వణఁగించి, చలమున విడువక చంపఁగాఁగలము.
... ...''

మొదలుగాఁగల పలనాటివీరుల కథాభాగములును దేవి ప్రోత్సాహవచనములును విని శరీరములు పులకరింప, ధైర్యసాహసములు రెట్టింప, నింక నొక్క రిపుసైనికునేనిఁ బ్రాకారమును దాఁకనీయమని కేకలువేయుచు, నాంధ్రవీరులెల్ల ఒ నొక్కమాఱుగ విజృంభించి, యొక్క యరగంటకాలములో శత్రుసేనలఁ బీనుఁగుపెంటలుగాఁ గావించిరి. ఉత్తరద్వారము శత్రువులయధీన మైనదను సంగతి తనకుఁ దెలిసినంతనే రుద్రమదేవి, కమ్మసేనానియగు నాగచమూపతిని, వెలమసేనానియగు రుద్రమనాయకుని దక్షిణమున నైదువేలసైన్యముతో నచ్చటకుఁ బంపించి, వారిస్థానమునఁ దనయల్లుఁడైన యన్నమదేవుని నియోగించెను. భీమార్జునులవలె నా వెలమ కమ్మసేనానులిరువురును, నుత్తరద్వారమును సమీపించి,

నేలయీనినలీల వేలకొలఁది మూగిన యచ్చటి శత్రుపరంపరల నీక్షించి, దేవి తమకుఁ జేతులనిండఁ బని కల్పించినదని సంతసింపసాగిరి. ఇంచుమించుగ మూఁడు వంతులు శత్రుసైన్య మాయుత్తరద్వారముకడనే కాచియున్నదని చెప్పవచ్చును. అచ్చటఁ బ్రవేశించినతోడనే రుద్రమనాయక నాగచమూపతు లిరువురుఁ దమ రణకళాకౌశలమును బ్రదర్శించుచు, నిసుకవేసిన రాలకుండ మూగిన రిపులమూకల క్షణకాలములో నిటునటుఁ జెదరఁగొట్టి, యాద్వారముఖభాగమును . నిశ్శత్రుకముగా నొనరించిరి. సలసలఁ గ్రాఁగుతైలవర్షమున మలమలమాడి, యగ్నివర్షమున దహింపఁబడి శిలావర్షమున నుక్కడక్కి, శరవర్షమున రూపుమాసి, యుత్తరద్వారముఖోన్ముఖస్థమైన శత్రుమండలమంతయు నతిస్వల్పకాలమున ననేకవిధముల విధ్వంస మయ్యెను.

ఉత్తరద్వారమును విడిచి, జయాభిలాష విడిచి శత్రుసైన్యమంతయు నిట్టు లల్లకల్లోల మొందుచుండ గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటుకరణి నింతలో మఱియొక యుపద్రవము తటస్థించెను. నిశాతశరపరంపరల మితిమీరి వర్షింపుచుఁ దళతళలాడు ఖడ్గరాజములఁ గంటఁబడినవారినెల్ల ఖండించుచు యమదండములవంటి భయంకరములగు నినుపదండములతో నొక్కొక్కమూఁకనే యొక్కొక్క వ్రేటునఁ జావమోదుచు నాకస్మికముగ వేలకొలఁది నూతనవీరులు వెనుకనుండి పరుగుపరుగునవచ్చి యారణరంగమును మఱింత బీభత్సముగాఁ జేసిరి. ముందువైపునుండియు, వెనుకనుండియుఁగూడఁ దామొక్కరీతిగా నాశనము కాఁబడుచు, నేమి యుపాయమును దోఁపక యెవ్వరి నెదిరించుటకు వీలులేక హతశేషులగు యాదవసైనికులెల్లరుం దమప్రభువు నాజ్ఞకొఱ కెదురుచూచుచుండిరి.

36-వ ప్రకరణము

పరస్పరాశ్లేషములు

రెండుప్రక్కల శత్రుసైన్యములు దాకి ప్రచండగతిఁ బోరాడుచుండినను నెట్టులో సహించి సహించి, మధ్యాహ్నము మూఁడుగంట లగుసరికి మహాదేవరాజు జయమునుగూర్చిన తనధైర్య మంతయు సంపూర్ణముగ విడిచి సిగ్గుచేఁ దల యెత్తుకొనలేక సంధికార్యమును సూచించుపతాకమును మాత్రము పైకెత్తించెను. ఉత్తరద్వారముపై నున్నబురుజుపైనుండి యాపతాకమును జూచి, దేవి వెంటనే యుద్ధము నాపవలసినదని తనసేనానాయకుల కాజ్ఞాపించి, సంధిషరతులనుగూర్చి యాలోచించుటకై వెంటనే కొలువుకూటమునకు హాజరు కావలసినదని రుద్రమనాయకుని, నాగచమూపతిని, నన్నమదేవుని, శివదేవయ్యను బిలువఁబంచి, తానుఁగూడ మెల్లఁగా నచ్చటినుండి బయలుదేరెను. రుద్రమదేవి యాబురుజుపై నుండి క్రిందికిదిగి నాలుగైదడుగులిడుసరికి, రక్తధారాసిక్తమగు కరవాలము కేలఁ

దాల్చి నిట్టూర్పులు విడుచుచుండిన యొక సుందరరాజకుమారవిగ్రహము పరుగు పరుగున నామె వెనుకనుండివచ్చి, కలుసుకొని, ముందరికిఁబోయి, యడ్డముగా నిలిచి యామె పాదములకు సాష్టాంగనమస్కారము లొనరించెను. ఆస్వరూపమును జూచి, దేవి యానందాతిశయమ్మున రెండు మూఁడు నిముసములవఱకు నోట మాటలేక, పాదములపైనుండి తటాలున లేవనెత్తి కౌఁగిలించుకొని, "నానాయనా! నాబంగారుకొండా! నాచిన్నికుమారా! నిన్నెంతకాలమునకుఁ జూడఁ గంటినోయి! తండ్రీ! కుమారదేవా! ఆపాండ్యరాజహతకుఁడు నిన్నుఁ గఠినశిక్షల బాధింపలేదు కదా? ఛన్నుఁడు చెప్పినసంగతులవలన నీ కచ్చట నెట్టి యాపదయు జనింపలేదనియే తెలిసికొని మిక్కిలి సంతసించితిని. నాయనా! ఎవఁడో దేవదేవుఁడఁట! పాండ్యరాజును మోసపుచ్చి నిన్ను రక్షించిన యాపుణ్యపురుషుఁడెచ్చట నున్నవాఁడు?" అని మితిమీరిన యాతురతచే వాని నెన్నియో ప్రశ్నలడుగుచుండఁ గుమారదేవుఁడు నవ్వుచు—

"దేవీ! నిన్ను విడిచినదిమొదలు నాచిత్రకథయంతయు నీకుఁ గడువినోదముగ వినిపింపవలెనని నే నింకను ననుకొనుచున్నాను. కాని యీవిషయమంతయు ఛన్నుఁడు నీ కిదివఱకే యెఱింగించెనా?"

"ఔను కుమారా! మొన్న సైన్యములకొఱకు నీవంపించిన ఛన్నుఁడు నాకడకు వచ్చినప్పుడు నే నానాఁటి రాత్రియంతయు నిద్రలేక నీవిచిత్రచరిత్రమంతయు వానివలన విని మిక్కిలి సంతసించితిని. ఆదేవదేవుఁడు నిజముగా మనపట్ల దేవదేవుఁడే! ఆతనిఋణము మన మెట్లు తీర్చుకొనఁగలమో తెలియదు. దేవదేవుఁడు పాండ్యరాజపుత్రికయైన మహేశ్వరిని వరించి తెచ్చుకొనినాఁడఁట! వారికిరువురకును మనమే స్వయముగా వివాహోత్సవమును గావింతము. ఆతఁడు కోరినయెడల వానికి నాయొద్ద మంచియుద్యోగ మిచ్చెదను. ఇంకను మనము చేయవలసిన యుపకార మేమైనయున్నయెడలఁ జెప్పుము తప్పక చేసెదను."

"దేవీ! నీవన్నట్లు మన మెంతచేసినను వానిఋణము దీర్చుకొనలేము. వాని సంగతి యట్లుండనిమ్ము. దేవదేవుఁడేకాక, మనము ముఖ్యముగ నాలోచింపవలసిన రెండవవాఁడు త్రిపురాంతకదేవుఁడు............"

"నాయనా! సందేహమేమి? నాఁటనుండియు నొక్కరీతిగ మనకాకతీయ సామ్రాజ్యమునుగూర్చి యాతఁడు పొందినకష్టములును, మనకొనరించిన మహోపకారములును, మఱచుటకు నేను విశ్వాసఘాతుకురాలనుగాను. వానిని నాకన్న కుమారునివలె నిఁకమీఁదఁ జెంతనిడుకొని పోషించుచుందును."

"అత్తా! నీ సెలవులేనిదే నగరులోఁ బ్రవేశించుటకు సందేహించుచుఁ ద్రిపురాంతకుఁడీ యుత్తరద్వారమావల నే తనపరివారముతో నున్నవాఁడు."

"ఆఁ—ఆఁ—త్రిపురాంతకుఁడు గూడ నీతోడవచ్చినాఁడా? లోపలికి వచ్చుటకు సందేహించుచున్నాఁడా! సరే! వానికిప్పుడే కబురంపించెదను."

అని పలికి, సమీపముననే యున్న యిరువురు సేవకుల కాకార్యభారమును నియోగించి, పరివారములోఁగూడ ద్రిపురాంతకుని దీసికొనిరావలసినదని సెలవిచ్చి పంపించి,

"అబ్బాయీ! పాప మొక్క విషయములో మాత్రము నేను ద్రిపురాంతకున కసంతృప్తి కలిగింపవలసివచ్చునేమో యని విచారించుచున్నాను."

"అత్తా! ఏమేమి? అదియేది?"

"కుమారా! పాపము వాని చెల్లెలైన యేకవీర నేఁటి కెంతో కాలమునుండి, యెచ్చట వెదకించినను నేమైనదో మాయమై కానరాకున్నది. త్రిపురాంతకుఁడును, వాని ముదుసలి తల్లియుఁ, దమచేతులతో నామెను నాకప్పగించినారు. చన్నుఁడుమాత్ర మామె కేమియు భయములేదని యెందుచేతనో ధైర్యముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. కారణ మేమో తెలియదు."

ఆమాటలకుఁ గుమారదేవుఁడు పకపకనవ్వుచు—

"అత్తా! ఏకవీరపై నీకింత యభిమానము జనించినదేమి?"

"కుమారా! నాయభిమానముమాట కేమి కాని, నీయనురాగ మేమైనది? ఆమె కానరాకున్నదని విచారించుటకు మారుగ నీకీ నవ్వేట్లువచ్చినది. క్రమక్రమముగా నీకామెపై ననసూయ్యముపుట్టియుండును. ఔను నిజమే! నీవుమాత్రము బుద్ధిమంతుఁడవు కావా? ఏవిషయమునందును మనకు సాటికాని కన్యకను వివాహమాడఁగోరెదవా?"

అని ప్రసంగించుచు దేవి కుమారదేవునితోఁగూడఁ దనకొలువుకూటమును సమీపించి యందుఁ బ్రవేశించి నిజాసనాసీన యయ్యెను. కుమారదేవునిఁ జూచినతోడనే యచ్చటివారి కందఱికిని నందు ముఖ్యముగా నన్నమదేవునకుఁ గలిగిన సంతోష మింతింతగాదు. ఆతఁడు తన ముద్దుతమునిఁ జూచినంతనే తటాలునఁ గౌఁగిలించుకొని యొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యెన్నియో ప్రశ్నలడుగుచు నెంతయో యాతురత వహింపఁజొచ్చెను. కుమారదేవుఁడు వాని ప్రశ్నలకు సదుత్తరము లిచ్చుచుఁ బ్రక్కకుఁజూచి "దేవీ! అదుగో త్రిపురాంతకదేవుఁడు! అని తటాలునఁ బెదకేక వేసెను. దేవియు సభ్యులు నాతురతతో నావంక విలోకించుచుండఁ ద్రిపురాంతకుఁ డాకొలువుకూటమునఁ బ్రవేశించి దేవికి నమస్కరించి కట్టెదుట నిలువ, రుద్రాంబ నవ్వుచు వానిని గూర్చుండ నియమించి—

"త్రిపురాంతకా! నీవుచూపిన భక్తివిశ్వాసములును, నీధైర్యసాహస విశేషములును మిక్కిలి ప్రశంసనీయములు. సంతోషపూర్వకముగ నీయిష్టమువచ్చిన యుద్యోగమునఁ బ్రవేశించి నీవు మాయొద్దనే యుండవచ్చును."

"తల్లీ! మహాప్రసాదము. తమరు దయతో నొసంగు నెట్టియుద్యోగమైనను నేను సంతోషపూర్వకముగఁ బరిగ్రహించి, తమ్ము సేవించుకొనుచుందును."

"త్రిపురాంతకా! జైనాశ్రమమును నీ వెట్లు కనిపెట్టఁగలిగితివి?"

"తల్లీ! పాండ్యరాజాకడనుండి యాహవమల్లుఁడను నొక సేనాని యొక యుత్తరముతో జైనాశ్రమమునకుఁ బోవుచు మార్గమధ్యమున నాకంటఁబడెను. తోడనే నేను వాని ననుమానించి, సమీపించి, ప్రసంగించి, నేనుఁగూడ జైనస్వామి శిష్యుఁడనే యని చెప్పి నమ్మించి, సాయాశ్రమమునకుఁ గొనివచ్చి, జైనాశ్రమ ప్రదేశము నెఱింగినవానివలెనే యాతనితోఁ బ్రసంగింప నారంభించితిని. ఆ ప్రసంగములో వానిమాటలయందు జైనాశ్రమచిహ్నములు నేను గుర్తెఱింగి, యామందభాగ్యుని దుదముట్టించి వానియొద్దనున్న యుత్తరమును దీసికొని వాని వేషముతో బయలుదేరి జైనాశ్రమమును బ్రవేశించితిని."

అని త్రిపురాంతకుఁడు మొదటినుండియుఁ దనపడిన ప్రయాసములన్నియు నెఱిఁగింప దేవియు నన్నమదేవాదులును వానిసంగతియంతయు విని ముక్కుపై వ్రేలిడుకొని యాశ్చర్య మొందసాగిరి. ఇంతలో "కుమారదేవా! కుమారదేవా!" అని వెలుపలినుండియే బిగ్గరగఁబిలుచుచు దేవదేవుఁడు మహేశ్వరీసమేతుఁడై వెంకన్నయు రంగఁడును దన్నుఁగొల్చుచుండ నాకొలువుకూటమునఁ బ్రవేశించి, "కుమారదేవా! ఖైదీలను గారాగారమునకుఁ బంపివేసితిని. ఇంక మనము చేయవలసినదేమున్నది?" అని దేవిని జూడకయే పలికెను. తోడనే కుమారదేవుఁడును దటాలున లేచి వానిచేయి పట్టుకొని నవ్వుచు "దేవీ! ఆర్తత్రాణపరాయణుండును, మదీయప్రాణరక్షకుఁడును నగు దేవదేవుఁ డీతఁడే! వీని ప్రాణప్రియయగు మహేశ్వరి యీమెయే" అని పలుక రుద్రాంబ సఖ్యులందఱితోఁబాటుగ వారిరూపసంపదలకుఁ దానుఁగూడ మిక్కిలి యాశ్చర్యపడుచు నుచితాసనాసీనులఁ గావించి, యందు దేవదేవునితో—

"అబ్బాయీ! నీవేనా దేవదేవుఁడవు! మాకుమారదేవుని రక్షించిన పుణ్యాత్ముఁడవు నీవేనా? తండ్రీ! నీఋణము నే నెట్లుతీర్చుకొనఁగలనో చెప్పుము."

"అమ్మా! మీరట్లు సెలవిచ్చుట ధర్మముగాదు. నేను చేసినమహాకార్య మేమియు లేదు. నేను నిరంతరమును మీపాదసేవకుఁడనే. నన్నువిడిచి మీరీ మహేశ్వరి నాదరింపుఁడు." అని పలికెను. అందుకు రుద్రాంబ నవ్వుచు, మహేశ్వరిని జూచి, చెంతకుఁ బిలిచి, వీఁపుపైఁ దట్టుచు,

"అమ్మాయీ! మహేశ్వరీ! నీవు మాదీర్ఘశత్రువుఁ డైనపాండ్యరాజు పుత్రికవే యయ్యును, మాదేవదేవుని వరించిన కారణమున మాబంధువర్గములోఁ జేరినదానవైతివి. నీమూలమునను దైవానుగ్రహముచేతను, నీమీఁదఁ గాకతీయపాండ్య వంశముల కన్యోన్యస్నేహభావములు గలుగునని యనుకొనుచున్నాను."

"దేవీ! మాపాండ్యవంశమున కంతటిమహాభాగ్యము గల్గునని తోఁపదు. అయినను గారాగారమునసున్న మాతండ్రిని రప్పించి—."

అని మహేశ్వరి యేమియు మాటాడలేక కన్నీరుగార్చుచు నూరక విలపింపఁ జొచ్చెను. అదిచూచి దేవి యాశ్చర్యముతో—

"ఏమేమీ? మహేశ్వరీ? మీతండ్రి మా కారాగారమున నున్నవాఁడా?"

అని యడుగ దేవదేవుఁడు.—

"దేవీ! తమరంపించిన సైన్యసాహాయ్యమునఁ బాండ్యసైన్యములఁ బోకార్చి పాండ్యరాజును బట్టుకొని, మన కుమారదేవత్రిపురాంతకదేవులు తీసికొని వచ్చినారు."

"అలాగునా? అట్లైనయెడల నే నిప్పుడే పాండ్యరాజును బిలిపించి, సామవాక్యములఁ బ్రసంగించి, వానిని సత్కారపరునిగాఁ గావించెదను. మహేశ్వరీ! అంతకన్న నీకేమి కావలయును? నీవు నీ ప్రియుఁడైన దేవదేవునితో హాయిగా-"

అని యేమో చెప్పుచుండ దేవదేవుఁడు—

"దేవీ! క్షమింపవలయును. మహేశ్వరికి నే నొక్కఁడనే ప్రియుఁడను గాను. త్రిపురాంతకుఁడుఁ గూడ."

"ఆఁ - ఆఁ - త్రిపురాంతకుఁడుఁ గూడ నీమెనే వరించెనా? ఔనా త్రిపురాంతకా! మీరిరువురును గలసియే యీమహేశ్వరిని బెండ్లాడెదరా యేమి? అయినను దప్పులేదులే! శరీరములే భేదములుగాని, మీస్వరూపములు రెండును నొక్కటియే కదా? అని హాస్యపూర్వకముగఁ బలుక దేవదేవుఁడు—

"దేవీ! త్రిపురాంతకుని యాశ పోఁగొట్టుట ధర్మముగాదు. కావున మీరట్లే కటాక్షింపవలయును."

"దేవదేవా! నీ వింతటి కష్టపడి సంపాదించుకొనిన యీదివ్యమంగళవిగ్రహమును నీవు విడిచిపెట్టెదవా!

"దేవీ! విడిచిపెట్టలేకయే మిమ్మింతగాఁ బ్రార్థించుచున్నాను. పరులపాలుగానీక, నే నధికప్రయాసతో సంపాదించుకొనిన సుందరవిగ్రహమును నాకేయిప్పించి, మీరు న్యాయమును బరిపాలింపవలయును."

"దేవదేవా! ఇప్పుడు కాదనువా రెవ్వరున్నారు? అట్లే చేసెదను."

"దేవీ! అట్లైనయెడల నేను మిమ్ము విశ్వసింపవచ్చునా?"

"తప్పక విశ్వసింపవచ్చును."

"తల్లీ! ఇది మోసముగాదు కదా?"

"మోసము చేయుటకు నీవు నాకు శత్రువుఁడవా?"

"తల్లీ! నే నత్యాయాసమున నార్జించుకొనిన సుందరవిగ్రహుఁడగు కుమారదేవుఁడింక నాధనమైనట్టులేకదా?"

'కుమారదేవుఁడా! దేవదేవా! కుమారదేవునిఁ బెండ్లాడెద ననుటకుఁ నీ వేకవీరవు కావే?"

"దేవీ! ఎట్లు కాకుండును?"
"అట్లైన నీ వేకవీరవేనా?"
"ఔను."

సమాప్తి.

పాఠకమహాశయులారా! మన కథావిధాన మింతతో ముగిసినది. ఏకవీరయే దేవదేవుఁ డయ్యెనని తెలిసినంతనే రుద్రమదేవి మహానందభరితయై యామెను గౌఁగిలించుకొని యనేకవిధముల బహూకరింపఁజొచ్చెను. తన మనోహరునకై యన్నివిధములఁ గష్టపడి శత్రువులనుండి విడిపించి తెచ్చుకొనిన యేకవీరనుజూచి జాలిపడి యాశ్చర్యపడి యామెను దనతమ్మునకిచ్చి తప్పక పెండ్లిచేయవలయునని యన్నమదేవుఁడు పలుక రుద్రాంబయు నందుకు మనస్ఫూర్తిగ సమ్మతించెను. ఏకవీర తానుచేసిన మోసమును క్షమించి తన్నాదరింపవలయునని మహేశ్వరినిఁ బ్రార్థింప, నామె త్రిపురాంతకునిజూచి నవ్వుచు నట్లు ప్రార్థింప నవసరములేదని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. దేవి యొనర్చిన బోధనవలనఁ బాండ్యరాజు బుద్ధితెచ్చుకొని యిప్పటినుండియు నామె కాప్తుఁడును మిత్రుఁడును బంధువుఁడు నై మెలఁగుచుండెను. ఏకవీరాకుమారదేవులకును, మహేశ్వరీత్రిపురాంతకదేవులకును బాండ్యరాజుసమక్షముననే దేవి యత్యంత వైభవముతో వివాహోత్సవములు గావించెను. కుమారదేవత్రిపురాంతకదేవు లిరువురును దేవి యనుగ్రహమున నామె సేనావారమునకెల్ల ముఖ్యనాయకులైరి.

దేవగిరిరాజు పశ్చాత్తాపచిత్తుఁడై దేవియాజ్ఞానుసారముగ నామెకుఁ గోటి ద్రవ్యంబు లపరాధమిచ్చుకొని శరణువేఁడి, నిజరాజధానికిఁ బోయెను. అప్పుడు రుద్రమదేవి తనదేశమునకును, మహాదేవరాజు దేశమునకును, సరిహద్దున జయస్తంభములను బాతించి వానిపై శాసనములను వ్రాయించి, యేఁబదిలక్షలహొన్నులను దనసైనికులకుఁ బంచిపెట్టెను.

జైనస్వామికిని దక్కినజైనులకును గూడ నామరణాంతకారాగారనివాస శిక్ష విధింపఁబడెను. బలవంతముగఁ దానే చేతులారఁ దనకుమారుని, జంపుకొనుటయుఁ దానుచేసిన రాజద్రోహములును దలంచుకొనుచుఁ బ్రతాపదేవుఁడు కారాగృహమునందే పిచ్చియెత్తి కొన్నిదినములకు నపకీర్తిశేషుఁడయ్యెను.

చెన్నపురి: 'చంద్రికా' ప్రెస్సున ముద్రితము—1957.